

John Milton

«Paradisul pierdut este, fără îndoială, un act poetic orgolios, un act de sfidare sublimă a învingătorilor disprețuiți... Istoria „căderii lui Adam“ nu-l poate lăsa indiferent pe nici un om, chiar dacă, aidoma altor legende biblice, ea a părăsit definitiv domeniul adevărului, pentru a intra în cel al mitului.

...Fabula biblică a „căderii lui Adam“ este în primul rând o alegorie a libertății, văzută aproape ca o necesitate...»

PETRE SOLOMON

707

349

John Milton
paradisul pierdut

John Milton

Lei 5

editura minerva

Ilustrația copertei : Victor Feodorov

John milton

paradisul pierdut

ÎN ROMÂNEȘTE DE AUREL COVACI
PREFAȚĂ ȘI TABEL CRONOLOGIC
DE PETRE SOLOMON

BIBLIOTECA PENTRU TOTI • 1972

EDITURA MINERVA • BUCUREȘTI

Pentru versiunea românească toate drepturile rezervate Editurii Minerva (B.P.T.)

The English Poems of
JOHN MILTON
Oxford University Press
London, Humphrey Milford
1932

PREFAȚA

Pentru a pătrunde în „Paradisurile“ lui Milton, cititorul de astăzi trebuie să treacă prin purgatoriul unor exegeze mai mult sau mai puțin erudite. Căci, spre deosebire de piesele lui Shakespeare, care pot fi citite și fără ajutorul unui aparat critic, aceste imense poeme nu se pot dispensa de o lectură *contextuală*. Milton este, din mai multe puncte de vedere, un poet dificil. El a trăit într-o epocă de adânci prefaceri și răsturnări, percepute de oameni prin vâlurile unor idei și concepții care, între timp, au devenit caduce dar care, la vremea lor, au avut o însemnătate vitală, făcînd să curgă nu numai cerneală, dar și sînge pentru afirmarea lor. Opera lui Milton este pătrunsă de ideologia unei revoluții care a modificat radical configurația politică, economică și socială a Angliei. Îndeosebi *Paradisul pierdut*, *Paradisul regăsit* și *Samson Agonistes*, operele majore ale poetului, scrise după înfrîngerea „revoluției puritane“. Într-o perioadă cînd idealurile acestora erau călcate în picioare chiar de către mulți dintre fștii lor adepți, sînt impregnate de iluziile, miturile și terminologia puritanismului înfrînt. Dificultățile ridicate de marile poeme miltoniene nu se reduc, însă, la mantia lor religioasă — purtată de atîtea alte opere ale vremii — ele țin de însăși structura lor poetică, nu numai de limbajul lor. Genul poemului eroico-

religios a încetat de mult să mai fie cultivat, atât în Anglia cât și pe continent ; „Paradisurile“ lui Milton sperie și prin dimensiunile lor, ele ne apar ca niște construcții fantastice, adevărate catedrale ale spiritului, complexe prin proporțiile și prin atmosfera lor, prea sublimă pentru un cititor din zilele noastre. *„Existența ingerilor, căderea întregului neam omenesc prin Adam, resurecția acestui neam prin Christos, distrugerea deliberată a dușmanilor lui Dumnezeu — ideile acestea, fie ele acceptate sau respinse, au prea puține afinități cu mentalitatea secolului XX, și sînt străine de experiența obișnuită, chiar a oamenilor cvlavioși“*, observa un critic (L. A. Cormican, în *A Guide to English Literature*, vol. 3, Penguin Books, 1956).

Toate acestea sînt adevărate, dar nu e mai puțin adevărat că, în ciuda dificultăților pe care le ridică, lectura marilor poeme miltoniene oferă cititorului modern satisfacții reale, cu anumite condiții. Cea dintîi dintre aceste condiții este, cred, *decodarea* poemelor, ceea ce implică traducerea lor în termeni mai apropiați de mentalitatea noastră, și chiar de realitățile complexe exprimate sau implicate în ele. Sentimentul pe care-l încerci „coborînd“ în secolul al XVII-lea, mai ales în cel englez — deși cel francez sau cel italian ți-l inspiră într-o măsură aproape egală — este unul de marcă elevație, în înțelesul literal al acestui cuvînt. „De la opincă pînă la vlădică“, oamenii Angliei își concepeau și își exprimau interesele cotidiene în termeni religioși, referindu-se la un dumnezeu imaginat în fel și chip, dar înzestrat cu o autoritate supremă, și invocat din ce în ce mai frecvent împotriva bisericii înseși. Toate marile bătălii politice și sociale purtate în acest veac — și au fost numeroase, și dramatice, aceste bătălii — au ca numitor comun referința la dumnezeire. Explicația este cunoscută. În prefața la ediția engleză a celebrei sale lucrări *Dezvoltarea socialismului de la utopie la știință*, Engels arată cum, în Europa, la ieșirea din Evul

Mediu, burghezia orășenească în ascensiune se împiedica de sistemul feudal. „Marele centru internațional al sistemului feudal era însă biserica romano-catolică... Ea învăluia orînduirea feudală cu aureola grației divine... Înainte ca feudalismul laic să poată fi atacat în fiecare țară în parte, trebuia distrusă această organizație centrală, sacră, a feudalismului“ (Fr. Engels, op. cit., p. 270, în volumul *Marx-Engels despre religie*. Editura politică, 1960). Engels subliniază că, în Anglia, burghezia ascendentă a găsit în calvinism „o teorie de luptă gata făurită“, încercată cu succes în Olanda și în Elveția, încă în secolul al XVI-lea. „Dogma lui (Calvin) era pe măsura celor mai cutezători burghezi de pe vremea lui. Doctrina predestinării era expresia religioasă a faptului că, în lumea comercială a concurenței, succesul sau falimentul nu depind de activitatea sau de îndemînarea individului, ci de împrejurări independente de dînsul... Pe lingă aceasta, orînduirea bisericească a lui Calvin era cît se poate de democratică și republicană; iar cînd împărăția Domnului era republicanizată, puteau oare împărățiile pămîntești să rămînă supuse regilor, episcopilor și stăpînilor feudali?“ (Fr. Engels, op. cit., p. 271.)

Într-un remarcabil studiu despre *Revoluția engleză*, publicat în 1949, criticul marxist Christopher Hill arăta, lă rîndu-i, că termenul „religie“ acoperea, în secolul al XVII-lea, „un domeniu mult mai vast decît cel pe care-l acoperă astăzi“. Biserica, preciza el, „călăuzea toate mișcările oamenilor, de la botez pînă la înmormîntare, fiind totodată poarta spre accea viață viitoare, în care credeau toți. Biserica îi educa pe copii; în parohiile rurale, unde majoritatea populației era analfabetă, predica pastorului constituia principalul izvor de informații asupra evenimentelor și problemelor curente. Parohia însăși era o unitate importantă a administrației locale, care strîngea și împărțea pomenile rezervate săracilor. Biserica apăra

Îndeobște orinduirea existentă, iar stăpînirea avea tot interesul să-și mențină controlul asupra acestei agenții de publicitate și propagandă. Din același motiv, cei ce doreau să răstoarne statul feudal trebuiau să atace biserica și să încerce a pune mîna pe ea. Iată de ce teoriile politice tindeau să se înveșmînteze în limbajul religios.“

Și nu numai teoriile politice, dar aproape toate formele de manifestare a gîndirii omenești îmbrăcau această haină obligatorie. Însăși emanciparea treptată a științei și a filozofiei — emancipare care, de asemenea, caracterizează în cel mai înalt grad secolul al XVII-lea — este un proces desfășurat, pînă la un punct, *înăuntrul religiei*, deși cu rezultate vizibil opuse ei. Iată de pildă cum vorbește despre credința în Dumnezeu Bacon, filozoful care a contribuit cel mai mult la triumful raționalismului și pozitivismului în Anglia: „*Teologia sacră cată să-și afle izvorul în cuvîntul și în oracolele Domnului, nu în lumina naturii sau în poruncile rațiunii... De aceea, cu cît mai absurdă și mai incredibilă este o taină divină, cu atît mai mult îl cinstim pe Dumnezeu crezînd în ea, și cu atît mai nobilă este victoria credinței*“ (Din prefața lui Bacon la *The Advancement of Learning — Progresul științei*).

E cunoscută, de asemenea, poziția lui Descartes, care afirma că „*spiritul omenesc nu poate cunoaște nimic cu mai multă evidență și certitudine*“ decît existența lui Dumnezeu, și vedea în rațiune atributul suprem al divinității omului. Pînă și Hobbes, cel mai materialist dintre filozofii epocii, făcea apel la noțiunea de Dumnezeu — e drept, pentru a-și justifica teoria reacționară a unui stat teocratic, bazat pe autoritatea indiscutabilă a unui monarh absolut.

Exemplele se pot multiplica la nesfîrșit; ele demonstrează că, în secolul al XVII-lea, gîndirea religioasă era încă foarte puternică, afectînd modul de a vedea lumea,

nu numai al oamenilor de rînd, dar și al minților celor mai luminate.

Lumea însăși părea să îndreptățească, deocamdată, un asemenea mod de gîndire, care avea nu numai prestigiul unei tradiții milenare, dar și darul de a-i liniști pe oameni, de a le apăra echilibrul sufletesc, zdruncinat de numeroasele schimbări, în bine și în rău, petrecute în jurul lor. Era o lume care încă nu-și cunoștea limitele, o lume în expansiune, pe toate planurile și în toate direcțiile. Pe vremea lui Shakespeare această lume se reducea, practic, la aproximativ 15 țări europene, cunoscute și ele destul de vag (altminteri, cum ar fi putut „marele Will“ vorbi despre... marea din Boemia?). *„Zona cetoasă care înconjură Europa*, observă un cercetător al epocii, *cuprindea numai insule, nu și continente; iar exploratorii navigau din Europa doar pentru a «descoperi insule depărtate», cum spune Shakespeare în Doi gentilomi din Verona; cît despre Indiile de răsărit și de vest — adică aproape întreaga Asie și întreaga Americă — ele nu erau decît un mic apendice la a sa carte a vieții, cartea asta fiind Europa*“ (Cf. J. D. Rogers, în volumul I al lucrării-colective *Shakespeare's England*, 1950, Clarendon Press, Oxford).

E adevărat că, între timp, datorită expedițiilor organizate de „Compania Indiilor de răsărit“ și de alte asemenea firme, imaginea lumii începuse să se modifice; încet, încet, Anglia își încropea un imperiu, din modestele-i colonii întemeiate în India și mai ales pe coasta răsăriteană a Americii. Și însăși Londra, capitala acestui mic imperiu, sporit, în 1603, prin alipirea Scoției la regatul englez cîrmuit acum de regele scoțian Iacob I, ajunsese nu numai să-și dubleze populația în decurs de o singură generație (circa 200.000 de locuitori pe la începutul veacului al XVII-lea, față de cei 100.000 cîți numărase în 1558, la urcarea pe tron a Elizabetei), dar și să-și extindă hotarele cu mult dincolo de ceea ce un scriitor elizabetan, Hey-

wood, numea „cetățile gemene“ ale Londrei și Westminster-ului.

Întreagă această expansiune era însoțită de schimbări care favorizau punctul de vedere religios, deocamdată singurul consistent, și singurul care avea o autoritate reală asupra oamenilor, deși îi împiedica să vadă și să înțeleagă noile realități. Lista „inovațiilor“ aduse vieții cotidiene a englezilor în această perioadă este imensă ; de la cultura cartofului (adus din America de Sud pe la 1580) pînă la tutunul importat din Virginia, de la furculița adusă din Italia („curiozitate“ pe care călătorul englez Tom Coryat o explica, într-un memorial de călătorie publicat în 1609, prin *„neputința italienilor de a răbda ca mîncarea să le fie atinsă cu degetele, avînd în vedere că nu toate degetele oamenilor sînt curate“*), și pînă la jocul de fotbal sau la jocul de tenis, aclimatizate, însă în forme rudimentare, încă pe vremea Elizabethei — toate aceste inovații alimentau, în chip ciudat, o adîncă neliniște. Într-o *Descriere a Angliei* contemporană cu domnia Elizabethei, William Harrison vedea pînă și în folosirea stejarului ca lemn de construcție un semn de decădere a moravurilor : *„Căci, spunea el, pe vremea cînd casele noastre erau construite din salcie, noi aveam oameni de stejar ; dar acum, cînd casele noastre au ajuns a fi clădite din stejar, oamenii noștri nu numai că devin niște sălcii, dar mulți dintre ei sînt făcuți cu totul din paie...“*

Iar Philip Stubbes, într-o celebră *Anatomie a abuzurilor* publicată în 1583, denunța vehement toate inovațiile alimentare, vestimentare etc., aduse modului de viață tradițional. El spunea, bunăoară, că gulerele, a căror modă fusese introdusă încă sub domnia lui Henric al VIII-lea, autorul Reformei din Anglia, sînt o invenție a Diavolului, la fel ca și teatrele, a căror dezvoltare impetuoasă, în timpul domniei Elizabethei, era pentru Stubbes, și pentru mulți alți „puritani“, un indiciu al degenerescentei generale.

Literatura epocii abundă în aluzii și referințe la o criză profundă a societății engleze, ca urmare a prefacerilor suferite de ea pe toate planurile. O trăsătură dominantă a literaturii din ultima parte a domniei Elizabetei și din perioada domniei regelui Iacob I este ceea ce s-a numit „melancolia“ ei, vizibilă nu numai în opere ca *Anatomia melancoliei*, publicată de Robert Burton în 1621, dar și în tonalitatea sumbră a pieselor scrise de Shakespeare în această perioadă. Totul pare să se întunece în jur, orizonturile, din ce în ce mai largi, deschise de exploratori și de savanți, par apăsate de nori grei, prevestitori de furtună. În această atmosferă încărcată, oamenii se agață de vechile lor credințe și superstiții, de care nu sînt scuțiți nici măcar cei care au privilegiul, încă rar, al culturii. Pe de altă parte, trebuie spus că, ceea ce ne apare astăzi, în perspectiva timpului, ca o linie ascendentă în gîndirea filozofică și în practica științifică a omenirii — linie punctată de triumful raționalismului cartezian, de victoria reputată de Bacon asupra gîndirii scolastice, de descoperirile epocale ale lui Galileo Galilei, de invenția logaritmilor datorată scoțianului Napier, sau de teoria medicului englez William Harvey privind circulația sîngelui — era departe de a constitui, pentru contemporanii lor, un tot compact, dătător de încredere în progres. Ceea ce percepeau cu precădere oamenii, în acest veac plin de răsturnări și înnoiri, era prăbușirea vechilor valori, și a vechiului mod de a privi și de a înțelege lumea.

De altfel, paralel cu descoperirile și invențiile amintite, continuau să existe, și chiar să înflorească, practicile tradiționale ; bunăoară alchimia, care se confunda încă, pentru mulți, cu însăși chimia, după cum astrologia se confunda cu astronomia, mult mai puțin populară decît cea dintîi. Bazată pe teoria scolastică a unității materiei, teorie ce admitea existența a patru elemente — focul, aerul, pămîntul și apa — ale căror combinații diverse erau clasificate nu după proprietățile lor obiective, ci după

impresiile subiective ce le stîrneau (respectiv, de cald, rece, uscat sau umed), alchimia continua să exercite o atracție puternică, nu numai din pricina misterului care înconjura experiențele „de laborator“ ale căutătorilor „pietrei filozofale“, ci și din pricina ordinii stricte puse de ei la temelia „microcosmosului“. Această ordine rima perfect cu aceea a „macrocosmosului“, a universului mare, guvernat, în concepția scolastică, de mișcarea de rotație a soarelui, lunii, planetelor și stelelor în jurul pămîntului. Ea rima la fel de perfect cu ordinea lăuntrică a omului ca individ, socotindu-se că temperamentul fiecărui ins ar fi rezultanta diferitelor combinații ale celor patru „humori“, paralele cu cele patru „elemente“ recunoscute ale materiei. Viziunea scolastică despre univers, rămasă în uz de la Ptolemeu încoace, era, de la o vreme, contestată și subminată de unii savanți; în 1543 polonezul Copernic trimisese la tipar, înainte de a muri, manuscrisul tratatului său *De revolutionibus Orbium Coelestium* (*Despre mișcările corpurilor cerești*), în care punea bazele sistemului heliocentric. Teoria lui, completată de Kepler și de Galilei pe la începutul secolului al XVII-lea, și întărită prin observațiile făcute cu ajutorul telescopului (ce-i îngăduise lui Galilei să descopere, în 1610, petele din soare), nu era însă acceptată nici oficial, nici de conștiința populară. Pînă și un Bacon respîngea concluziile lui Copernic, deși nu se mai împăca nici cu vechiul sistem ptolemaic. Tulburarea și perplexitatea stîrnite în sufletele oamenilor de noile teorii privitoare la univers sînt exprimate grăitor de un scriitor al vremii, contemporan cu Milton:

„Elementul Focului este aproape stins, Aerul nu e decît apă rarefiată, Pămîntul se constată că se mișcă și nu mai e centrul Universului... Stelele nu mai sînt fixe, ci înnoată în spațiile eterice, cometele sînt așezate deasupra planetelor; unii afirmă că ar exista o altă lume de oameni și ființe sensibile, cu orașe și palate în Lună; Soarele e pierdut, căci nu mai este decît o lumină izvorîtă din con-

juncția multor corpuri strălucitoare, o spărtură în Cerurile de jos, prin care razele celui de sus se răspîndesc; ba, i se mai descoperă și Pete; astfel, prin diferitele mișcări ale acestui glob al creierului omenesc, științele devin opinii, ba chiar erori, și lasă imaginația într-o mie de labirinturi. Dar ce e tot ce știm, în comparație cu ceea ce nu știm ?"

Deruta provocată de noile teorii, care substituiau cosmosului armonios și ierarhic al aristotelicienilor un univers infinit și imprevizibil, era agravată de numeroși factori. Societatea engleză oferea ea însăși temeiuri de neliniște mult mai puternice decît cele legate de răsturnarea vechilor concepții despre univers. Reforma înfăptuită de Henric al VIII-lea avusese, printre alte consecințe, grave repercusiuni de ordin social; domeniile mînăstirești secularizate de rege deveniseră obiect de tranzacție și de speculă, sporind ponderea elementelor capitaliste din agricultura țării. Fermierii capitaliști din sudul și din estul Angliei, mai ales cei cunoscuți sub denumirea de „yeomen“, produceau acum aproape exclusiv pentru o piață, care tindea să devină națională. Și cum nevoile acestei piețe făceau mai rentabilă creșterea oilor decît cultivarea grînelor, numeroase pămînturi erau transformate în pășuni. Țăranii alungați de pe aceste pămînturi deveneau proletari, sau pur și simplu vagabonzi, căci industria lînii sau a postavului era încă destul de rudimentară, și nu-i putea absorbi pe toți. De altfel, în orașe existau „ghildele“, puternice asociații feudale ale meșteșugarilor și producătorilor, care împiedicau libera dezvoltare a industriei. Există, de asemenea, curtea regală, cu numeroșii ei paraziți, cărora monarhul le acorda monopoluri asupra comerțului cu diferite produse. Iată cum caracterizează Christopher Hill, în studiul amintit, societatea engleză de dinaintea războiului civil: „Structura societății era încă feudală în esență; la fel și legile, și instituțiile ei politice. Existau încă numeroase restricții

legale asupra folosirii depline și nestingherite, de tip capitalist, a proprietății agrare, a tranzacțiilor funciare libere... Starea proastă a comunicațiilor continua să împiedice deplina dezvoltare a unei piețe naționale, restrângând posibilitățile diviziunii muncii și, astfel, dezvoltarea capitalistă în agricultură. Încă mai dăinuiau în multe părți ale țării, chiar și în sud și în răsărit, precum și în întreaga Anglie de nord și de vest, proprietari lipsiți fie de capacitatea, fie de capitalul, fie de psihologia, fie de posibilitatea practică de a-și exploata moșiile după metoda nouă... Focarul acestei societăți era Curtea regelui, cel mai mare moșier de acest tip, Coroana însăși fiind vâșnic în criză de capital... Noua clasă a proprietarilor de pământ, o clasă progresistă, își croia drum înainte, stînjinită în acest drum de rămășițele feudale, fără desființarea cărora nu se putea dezvolta liber; în cursul revoluției, ea avea să precia conducerea statului, pentru a crea condițiile în cadrul cărora să devină posibilă viitoarea-i expansiune."

Răsturnările și prefacerile din viața socială și economică a Angliei aveau loc într-un climat profund religios, întreținut cu abilitate de episcopii care cărmuiau Biserica anglicană, biserică numită, începînd din 1603, „*established*“, adică stabilită ca o instituție oficială, ca o autoritate supremă, înzestrată cu puteri discreționare asupra credincioșilor. Religiozitatea difuză a oamenilor era exacerbată și de alți factori, bunăoară de războaie, sau de calamitățile naturale ce se abăteau, periodic, asupra Angliei; epidemia de ciumă cu care și-a inaugurat domnia regele Iacob I a secerat peste 30.000 de vieți omenești, iar cea care a marcat începutul domniei lui Carol I a fost la fel de distrugătoare. Incendiile care mistuiau orașe întregi erau „fapte diverse“ foarte obișnuite în secolul al XVII-lea. La aceste dezastre se adăuga înspăimîntătoarea cruzime a legilor (s-a calculat că, pe la sfîrșitul secolului al XVI-lea, peste șase sute de persoane erau spînzurate

anual pentru diverse delictе ; tot sub domnia, altminteri atît de luminată, a reginei Elizabeta, oamenii cărora li se tăia cîte o mînă sau care erau biciuiți pînă la sînge pentru cine știe ce fleac erau nenumărați). Nu e de mirare că oamenii acestei epoci aveau sentimentul că trăiesc în plin apocalips, și că una din temele cele mai curenте ale predicilor rostite în biserici era „sfîrșitul lumii“. Firește, nu toți oamenii, căci mulți dintre ei își puneau mari speranțe în viitor și acționau în consecință. Optimismul cel mai avîntat coexistea cu pesimismul cel mai prăpăstios, adesea chiar în mintea aceleiași persoane. Secolul al XVII-lea e plin de personalități profund divizate lăuntric, de oameni de știință cu vederi religioase și, invers, de oameni ai bisericii cu preocupări științifice. Printre cei mai serioși astronomi din Anglia secolului al XVII-lea se numără cîțiva preoți — Nathanael Carpenter, John Swan și John Wilkins, acesta din urmă, cumnat al lui Cromwell, fiind unul dintre puținii care popularizau teoria coperniciană. Iar pe continent un iezuit ca Scheiner, profesor de matematici la Ingolstadt, este primul care a confirmat observațiile lui Galilei privind petele din soare; ducîndu-se la superiorul său pentru a-i comunica propriile sale observații, făcute în 1611 cu ajutorul unui telescop, Scheiner a primit următorul răspuns : „Am citit de multe ori ediția mea din Aristotel și pot să te asigur că n-am găsit nicăieri ceva asemănător. Hai, fiule, liniștește-te și fii sigur că ai luat drept pete în soare defectele lunetei sau ale ochilor dumitale.“

Un personaj dintre cele mai reprezentative pentru epocă este medicul Thomas Browne (1605—1682), care, fiind, ca și Bacon, un adversar hotărît al gîndirii scolastice, infierată în *Pseudodoxia Epidemica* și în alte scrieri, credea nu numai în Dumnezeu, dar și în vrăjitoare și-n duhuri. Pentru Browne, omul este un animal amfibi, „*predispus prin firea lui să trăiască în lumi divizate și distincte*“. Scriitor paradoxal, Browne rezumă, atît în gîndirea cît și

în stilul său, ambiguitatea fundamentală a epocii, o epocă de tranziție între Evul Mediu și era modernă.

Intr-o societate ca aceea din Anglia, aflată în plin proces de transformare și de expansiune, toate problemele și contradicțiile tindeau să se exprime, așadar, într-un limbaj religios. Nu trebuie uitat că *Biblia* era cartea de căpății a englezilor. (Pe lângă *Biblia cea mare*, tipărită în 1539 într-un tiraj restrâns, destinat mai ales bisericilor, exista o versiune populară a așa-numitei *Bibliei geneveze*, tipărită pentru prima oară în 1560, și difuzată în aproape două sute de ediții în decursul celor aproape cincizeci de ani ai domniei reginei Elizabeta! Iar una din primele măsuri ale regelui calvinist Iacob I a fost de a iniția o traducere integrală a *Vechiului și Noului Testament*, traducere apărută în 1611). Pe lângă *Biblie*, propășea o întreagă literatură marginală, dar foarte populară, alcătuită din broșuri și tratate religioase, o literatură atât de abundentă, încât Robert Burton, autorul pomenitei *Anatomii a melancoliei*, se justifica, în prefața acestei lucrări, că nu a scris-o sub forma unui tratat religios, „întrucât există atâtea cărți de acest gen, atâtea comentarii, tratate, pamflete, broșuri și predici, încât cantitatea lor n-ar putea fi trasă nici de cea mai puternică pereche de boi“.

Extraordinara elasticitate a *Bibliei*, neobișnuita ei capacitate de a se lăsa interpretată în fel și chip, este unul din aspectele cele mai paradoxale ale epocii de care ne ocupăm. Ea se explică, desigur, prin însuși caracterul compozit al *Bibliei*, edificiu cu numeroase etaje, în care critica istorică avea să identifice o multitudine de surse, contribuind astfel la desacralizarea ei. Dar structura internă a *Bibliei* nu e de ajuns pentru a explica varietatea interpretărilor ce i s-au adus, și mai ales diversitatea soluțiilor politice cărora le-a dat naștere lectura acestei „cărți a cărților“ în Europa, la ieșirea din Evul Mediu. Istoria Reformei săvârșite de Luther în Germania, și de Calvin în

Elveția este un fel de spectacol cu măști, în care burghezia ne apare deghizată în veșminte religioase, făcute pe măsura intereselor ei lumești, dar purtate cu convingere și cu pasiune. Marx explică foarte bine mecanismul și sensul acestei deghizări, în *Optsprezece Brumar al lui Ludovic Bonaparte* : „Oricât de puțin eroică este societatea burgheză, a fost totuși nevoie de eroism, spirit de abnegație, teroare, război civil și război între popoare, pentru a o aduce pe lume. Iar gladiatorii ei au găsit, în severele tradiții clasice ale republicii romane, idealurile, formele artistice și iluziile de care aveau nevoie pentru a-și ascunde lor înșiși conținutul limitat burghez al luptelor lor și pentru a-și menține pasiunile la înălțimea mării tragedii istorice. Astfel, pe altă treaptă de dezvoltare, cu un secol înainte, Cromwell și poporul englez împrumutaseră din Vechiul Testament limbajul, pasiunile și iluziile necesare revoluției lor burgheze...” (Cf. K. Marx — F. Engels, *Opere alese*, vol. I, E.S.P.L.P., 1955, pp. 244—245).

Inovația cea mai semnificativă adusă lecturii *Bibliei* — dreptul la libera ei interpretare — poartă sigiliul burgheziei, și-i exprimă, în limbaj religios, idealurile și obiectivele terestre. Afirmatia lui Luther, că „e dreptul fiecărui creștin de a cunoaște și de a judeca învățătura” se regăsește, în filigran, în mai toate luările de poziție ale adepților Reformei, din Anglia și de aiurea.

Istoria revoluției burgheze din Anglia este istoria cuceririi treptate a acestui drept de către clasa cea mai direct interesată în obținerea lui, dar și istoria încercărilor legitime făcute de numeroase alte categorii de oameni, pentru a-l dobândi în folosul lor. Odată admisă premisa lui Luther, concluziile ei logice nu puteau să nu se manifeste, întâi, pe tărîmul luptei de idei, apoi în arena politică și pe cîmpurile de bătălie. Proclamînd principiul libertății de credință, nici Luther, nici Calvin nu se gîndiseră la posibilitatea de a-l extinde la domeniul politic, dar această posibilitate era inerentă principiului. Calvin,

de pildă, nu se sfia să propovăduiască supunerea față de regi, chiar față de tirani, văzînd în ei un instrument ales de Dumnezeu pentru a-i pedepsi pe păcătoși. Ajungînd el însuși căpetenia unui stat teocratic, întemeiat la Geneva, Calvin avea să condamne doctrina revoluționară a scoțianului John Knox, care, deși bazată pe calvinism, îndemna la nesupunere față de tirani; dar organizarea bisericească înfăptuită în Scoția de adepții lui Knox cu o generație mai tîrziu — organizație numită „presbiteriană” — nu avea să se deosebească prea mult de aceea creată de Calvin la Geneva. Încă de la început, calvinismul se manifesta așadar ca o doctrină contradictorie, al cărei simbure revoluționar tindea să se osifice, devenind dogmatic, în contact cu realitățile complexe întîlnite în cale.

Mișcarea puritană din Anglia ilustrează grăitor limitele și caracterul contradictoriu al calvinismului. Într-o lucrare amplă și serioasă, publicată sub titlul *Milton și dilema puritană* (Oxford University Press, 1955), profesorul Arthur E. Barker arată că această mișcare nu era deloc unitară: „*Oricît de variate ar fi fost interpretările date acestui ideal, el era împărtășit de către presbiterieni, sau partidul dreptei, ale căror vederi erau îndeobște stricte și reacționare, și a căror organizare bisericească trebuia să se întemeieze pe Scriptură prin mijlocirea unei autorități naționale; de către independenți și Congregaționaliști, partidul de centru, care erau ceva mai liberali în vederile lor, și a căror organizare bisericească se întemeia, în teorie, pe suveranitatea diferitelor congregații particulare alcătuite în mod voluntar de credincioși; și de către separatiști — partidul stîngii, care erau îndeobște individualiști radicali...*”

Această diviziune nu epuizează, firește, complexitatea mișcării puritane, dar ea corespunde, în linii mari, principalelor direcții pe care le-a luat puritanismul ca mișcare politico-religioasă, sub influența evenimentelor și în

strînsă legătură cu ele. (Pentru principalele date, vezi tabelul cronologic.)

Destinul lui Milton este strîns legat de aceste evenimente, și de întreaga istorie a Angliei secolului al XVII-lea. Nici un alt poet sau scriitor al epocii nu și-a asumat cu atîta seriozitate și convingere problemele ei fundamentale și nu a întruchipat cu atîta strălucire aspirațiile și nădejdlile contemporanilor săi, dar și iluziile și erorile lor omenești. Însăși biografia lui Milton este, în multe privințe, un rezumat patetic și semnificativ al istoriei în care se inserează. (Pentru datele biografice propriu-zise, vezi de asemenea tabelul cronologic.) Distingem în această biografie cîteva perioade, marcate destul de clar prin bornele unor evenimente exterioare. Cea dintîi perioadă, aceea a studiilor făcute acasă, în casa tatălui său, un prosper „scrivener”¹ puritan, compozitor în orele libere, apoi la colegiul „Sfîntul Pavel” din Londra, sub oblăduirea dascălului scoțian Thomas Young, ia sfîrșit în 1625, anul urcării pe tron a regelui Carol I. În același an tînărul Milton își începe studiile universitare la Cambridge, în „Colegiul lui Christos”, unde, deși destinat de tatăl său unei cariere eclesiastice, își desăvîrșește mai degrabă pregătirea umanistă și-și descoperă totodată vocația poetică. El se răzvrătește împotriva sistemului de învățămînt scolastic precumpănitor în universitățile engleze, adevărate „fabrici de popi” ignoranți. „Aici, printre noi, îi scrie el prietenului său Alexander Gill, în vara anului 1628, *vei găsi cel mult doi sau trei studenți care să facă excepție de la regula generală, ce-i împinge pe mai toți să se dedice studiului teologiei, fără nici o pregătire filozofică și fără pic de spirit critic, cu o minte necoaptă și necultivată...*”

Totuși, tînărul student își petrece cu folos vremea în această atmosferă, învățînd și citind enorm, și sîcîind

¹ Scrivener-ii, scriitori de acte publice, un fel de notari care efectuau și operațiuni bancare.

din ce în ce mai des muzele — pe cea engleză, pe cea italiană și pe cea latinească ; poeziile scrise în engleză (*La moartea unei frumoase infante, Despre dimineața nașterii lui Christos, Cîntecul dimineții de mai*, sonetul închinat lui Shakespeare, și altele) atestă diferite influențe, destul de contradictorii, aceea a fraților Giles și Phineas Fletcher, poeți religioși de factură spenseriană, dar și aceea a unui poet „monden“ ca Ben Jonson ; poeziile italienești (atribuite de J. H. Hanford¹ aceleiași perioade universitare, deși profesorul Masson², un alt „miltonolog“ erudit, le consideră rodul călătoriei poetului în Italia) stau mai ales sub semnul lui Petrarca, iar cele scrise în latinește — limbă în care Milton se exprima cu aceeași ușurință ca și în limba lui natală — poartă amprenta liricii ovidiene și virgiliene. Accentele originale nu lipsesc, desigur, din toate aceste încercări literare, covârșite, însă, de reziduuri livești. Poetul își caută, deocamdată, un drum, și nu numai în literatură, ci și în viață, ezitînd încă între stiluri și vocații (deși înclină din ce în ce mai mult spre chemarea lui poetică). Această perioadă de studiu și de ezitări ia sfîrșit în vara anului 1632, cînd Milton își susține, cu succes, examenele pentru diploma de „*Master of Arts*“ — magistru în arte — și se stabilește în satul Horton, unde se retrăsese între timp tatăl său, abandonîndu-și afacerile de „*scrivener*“. Vreme de peste cinci ani, absolventul „Colegiului lui Christos“ își desăvîrșește în tihna casei părintești multilaterală educație, cufundîndu-

¹ James Holly Hanford este autorul celui mai complet și mai sistematic studiu despre Milton : *A Milton Handbook* (ediția a patra a acestei lucrări, tipărită în 1954 de editura Appleton-Century-Crofts, Inc. New York, mi-a fost folosit la elucidarea a numeroase probleme privind viața și opera poetului).

² Profesorul D. Masson este autorul unor substanțiale introduceri la operele poetice ale lui Milton, publicate în 1878 sub titlul *The Poetical Works of John Milton, with Introductions by Professor Masson* (MacMillan & co, The Globe Library, Edinburgh).

du-se în studiul istoriei și al religiei, al literaturii antice și moderne, cu o rîvnă de erudit. În același timp, își continuă și activitatea poetică, scriind printre altele *L'Allegro* și *Il Penseroso*, semnificative pentru cumpăna sufletească în care ajunsese.

E perioada cînd Milton scrie și „măștile“ intitulate *Arca-
cades* și *Comus*, un fel de librete poetice, puse pe muzică de prietenul său, compozitorul Henry Lawes, și jucate, primul, la curtea contesei de Derby, și al doilea, la reședința din Ludlow a contelui de Bridgewater. Și în aceste poeme, de inspirație mitologică, scrise sub influența lui Spenser, dar și a lui Ben Jonson (cel mai popular autor de „măști“), Milton ne apare mai degrabă ca un epigon, decît ca un poet original, deși, mai cu seamă în *Comus*, el izbutește să dea unei teme curente în poezia elizabetană — tema castității triumfătoare — unele accente personale ; original e și felul cum își tratează poetul personajul negativ, Comus : acest zeu minor, al unei mitologii mai tîrzii, care apare și în cîteva piese contemporane (bunăoară într-o „mască“ a lui Ben Jonson, prezentată la Curtea regelui Iacob I sub titlul *Plăcerea împăcată cu virtutea*, sau într-o piesă scrisă în latinește, chiar sub titlul *Comus*, de dramaturgul olandez Hendrick van der Putten), este, așa cum o indică și numele său elinesc, un zeu al petrecerii, al plăcerilor senzuale. Comus devine în viziunea lui Milton un mag subtil, o personalitate puternică și fascinantă, în ciuda viciilor pe care le personifică, iar argumentele lui sînt, adesea, mult mai convingătoare decît cele ale fecioarei pe care vrea s-o seducă. Poetul nutrea, încă de pe acum, convingerea că virtutea poate ieși învingătoare numai cunoscîndu-și adversarul și mărșurîndu-se cu el într-o luptă deschisă.

Tot la Horton și-a scris Milton poemul care marchează prima cotitură importantă în gîndirea, ca și în lirica lui. E vorba de *Lycidas*, o elegie pastorală închinată memoriei unui fost coleg de la Cambridge, Edward King, care pie-

rise într-un naufragiu, în vara anului 1637. Deplîngînd moartea prietenului său — una din „speranțele“ cetății universitare de pe malul riului Cam — poetul regretă că, în persoana lui King, Biserica a pierdut un slujitor exemplar, de care ar fi avut atîta nevoie acum, cînd arhiepiscopul Laud introducea, prin teroare, rînduielile papistașe. Deodată, în plină poezie pastorală, Milton deschide o paranteză polemică vehementă, pentru a înfiera abuzurile episcopilor, falși păstori sufletești, vînduți „crîncenului lup“, adică papalității. Paranteza se închide cu o proorocie :

*„La ușă-un paloș cu-ndoit mîner
Stă gata să izbească-avan, odată !“*

versuri în care unii comentatori au văzut o aluzie la Parlamentul bicameral al Angliei, în cadrul căruia puritanii se pregăteau să izbească în regimul monarhic și mai ales în biserica episcopală.

După această paranteză, Milton se întoarce la muza pastorală a lui Vergiliu și Teocrit, dar seninătatea poetului este acum aidoma unui cer de vară care și-a dezvoltat, într-o furtună scurtă, fulgerele.

Perioada studioasă și creatoare petrecută la Horton ia sfîrșit în 1638, cînd Milton, totuși încă om al Renașterii mai degrabă decît partizan zelos al Reformei, pleacă în Italia, pentru a-și desăvîrși învățătura. Cu cîteva luni înainte de a porni la drum, îi scrisese prietenului său Diodati (în latinește) o epistolă în care-i mărturisea că nu-și consideră încheiată pregătirea poetică: „*Mă întrebi ce anume urmăresc ? Cu ajutorul Cerului, o faimă nemuritoare. Dar ce anume fac ? Imi las aripile să crească și mă pregătesc pentru zbor ; dar Pegasul meu nu are încă destule pene ca să zboare pe cîmpurile înalte ale văzduhului...*“

Milton lipsește din Anglia cincisprezece luni, pe care le petrece mai ales în Italia, deși se oprește, pe drum, și în

capitala Franței, iar la întoarcere în Geneva, citadela calvinismului. El ține să-l viziteze, la Florența, pe Galileo Galilei, căruia Inchiziția îi fixase domiciliu forțat, după ce-i smulsese o declarație de abjurare; bătrînul astronom își pierduse și vederea, dar continua să fie ținut sub supraveghere, astfel încît vizitatorii lui se expuneau la anumite riscuri.

Milton intenționa să plece din Italia în Grecia, pentru a-și întregi formația clasică printr-un contact direct cu leagănul unei literaturi pe care o așeza deasupra tuturor celorlalte. Dar, auzind că în Anglia se petreceau evenimente grave, s-a hotărît să se întoarcă acasă. *„Tocmai cînd mă pregăteam să pornesc spre Sicilia și Grecia, va scrie el într-un pamflet, veștile triste pe care le-am primit în legătură cu frămîntările civile din Anglia m-au făcut să-mi schimb gîndul; fiindcă socoteam că ar fi josnic să întreprind o călătorie de agrement în străinătate, în vreme ce compatrioții mei luptă pentru libertate la ei acasă“* (cf. *Cea de-a doua apărare a poporului englez*).

Biografia lui Milton se contopește, începînd din acest moment, cu istoria Angliei. Vreme de două decenii, poetul acesta, salutat de un admirator din Italia ca un egal al lui Homer, al lui Vergiliu și al lui Tasso (cf. catrenul omagial închinat lui Milton de poetul roman Giovanni Salsilli) încetează să mai scrie versuri (cu excepția cîtorva sonete), pentru a participa activ la lupta politică. Nu e singura jertfă adusă de el pe altarul „revoluției puritane“, căci îi va sacrifica acesteia însăși lumina ochilor săi. Citi-torul care parcurge astăzi voluminoasa și încălțita proză scrisă de Milton — în englezește și în latinește — între anii 1641—1660 ar putea avea sentimentul unei risipe inutile de energie intelectuală; dar, pe lîngă că numeroasele pamflete despre Reformă, despre divorț, despre educație, despre libertatea presei, despre legitimitatea răsturnării monarhiei etc., conțin idei și argumente care nu s-au învechit cîtuși de puțin după atîta amar de vreme, ele repre-

zintă un adevărat laborator de creație poetică, laboratorul în care aveau să ia naștere operele majore ale poetului.

Milton era conștient că, participînd la controversele aprige ale compatrioților săi, se depărtează de țelul pentru care se pregătise cu atîta ardoare pînă atunci. Într-unul din primele sale pamflete (*Temeiurile orînduirii bisericesti, împotriva episcopatului*, 1641), el mărturisește că n-ar fi ales „tocmai acest mod de a scrie, în care, știindu-mă inferior propriilor mele posibilități — deoarece *Natura m-a înzestrat cu o cu totul altă chemare — nu mă pot folosi, ca să zic așa, decît de mina mea stîngă*“ și nu s-ar fi instalat „în recea stihie a prozei“ dacă n-ar fi avut sentimentul că poate contribui la eliberarea țării sale „de sub jugul impertinent al episcopatului, în a cărei atmosferă inchizitorială și tiranică nu poate înflori nici o minte liberă și armonioasă...”

Milton n-a părăsit arena după înfrîngerea episcopilor, pentru că, odată intrat în această arenă publică, n-a mai putut și nici n-a vrut să dea înapoi. El s-a pomenit angajat într-o luptă pe viață și pe moarte, în care propria-i vocație trebuie să-i fi apărut de o importanță secundară, față de problemele cu adevărat vitale ridicate de revoluție. Dar temperamentul lui de luptător este o componentă esențială a personalității sale poetice și, finalmente, pamfletele scrise „cu mina stîngă” reprezintă reversul medaliei în care e gravată efigia lui de poet.

În orice caz, capodoperele lui Milton, *Paradisul pierdut* și *Samson Agonistes* (*Paradisul regăsit* fiind mai degrabă o excreșcență a celui „pierdut”, decît un rod poetic de sine-stătător) nu ar fi putut să fie ceea ce sînt, dacă nu ar fi fost precedate și pregătite de imersiunea poetului în „recea stihie a prozei”. Căci în bătăliile polemice purtate de Milton cu atîția adversari, s-au clarificat pentru el unele dintre cele mai importante idei care alcătuiesc armătura acestor opere ; de asemenea, participarea activă la evenimentele dramatice ale epocii i-a permis poetului

să-și găsească, după multe tatonări, adevărata personalitate — aceea de bard înzestrat cu o anumită misiune, spre deosebire de „poetaștrii“ disprețuiți de el încă din perioada studenției la Cambridge. Poetul livresc, erudit la extrem, care în 1641 își arunca în balanța cauzei puritane argumentele anti-episcopaliene, avea să se călească într-o experiență majoră, ce-i lipsise până atunci — experiență desigur dureroasă, și chiar cu rezultate tragice pe plan personal (orbirea, conflictul cu propria-i familie etc.), dar în absența căreia nu și-ar fi putut scrie capodoperele. Pentru a înțelege mai bine *specificitatea* vocației poetice a lui Milton, și importanța rolului jucat de revoluția engleză în împlinirea ei, se cuvine să amintim ceea ce spunea el însuși în legătură cu această vocație, și anume, că „*acela care nu vrea să-i fie răpită nădejdea de a scrie bine odată și odată, despre lucruri vrednice de laudă, trebuie să fie el însuși un adevărat poem, adică o împletire și un model de elemente dintre cele mai bune și mai laudabile, neîncumetindu-se a cînta slava eroilor sau a cetăților vestite, înainte de a cunoaște și de a experimenta personal tot ceea ce este vrednic de laudă*“ (cf. *Apologie în favoarea lui Smectymnuus*).

Activitatea lui Milton în slujba revoluției nu-și pierde cituși de puțin valoarea prin scăderile proprii acestei revoluții; faptul că istoria i-a jucat „o festă murdară“, cum s-a spus, îi conferă, dimpotrivă, o anumită nobleță poetului care, spre deosebire de mulți dintre „puritani“, a înțeles să rămînă credincios idealurilor sale, chiar după înfrîngerea lor. O asemenea consecvență ar fi fost, desigur, demnă de o cauză mai bună, dar istoria literaturii este, ca și istoria cealaltă, ireversibilă, iar ea trebuie să înregistreze faptele — în cazul de față, capodoperele scrise de Milton pe baza experienței sale revoluționare.

Se cuvine, de asemenea, subliniată evoluția gîndirii poetului în decursul revoluției: căci evenimentele, ca și mișcarea generală a ideilor, l-au silit pe Milton — și nu

numai pe el — să se transforme pe sine, să-și schimbe felul de a vedea unele probleme, în funcție de climatul politic și de dinamica revoluției. Acceptînd ca valabilă, în ciuda schematismului ei, împărțirea puritanismului în trei direcții principale (cf. A. Barker), se poate spune că Milton a evoluat constant spre stînga mișcării puritane; dacă în primele sale pamflete, cele anti-episcopale, el pare să adere fără rezerve la principiile generale ale calvinismului și la vederile presbiterienilor în materie de organizare bisericească, este pentru că, în momentul respectiv (1641—1642), presbiterienii îi apar ca forța politică cea mai capabilă să răstoarne ordinea episcopală și să instaureze un regim de libertate civilă și religioasă. De fapt, încă în aceste pamflete (cinci la număr), scrise în-deosebi pentru a veni în ajutorul unor preoți presbiterieni — printre care și fostul său dascăl Thomas Young — Milton se dovedește a fi, la o analiză atentă, mai preocupat de problema libertății decît de problema organizării bisericești. Accentul pus de el pe dreptul tuturor creștinilor de a crede după cum le dictează conștiința îl apropie, încă de pe acum, de „separatiști“ (Henry Burton, Roger Williams etc.), care cereau o toleranță religioasă largă, dedusă din însuși principiul de bază al calvinismului, dar respinsă de calviniștii ajunși la putere.

În pamfletele despre divorț, scrise în perioada triumfului presbiterienilor (1643—1645), Milton cere din nou deplina libertate de conștiință, într-un domeniu „situat oarecum în afara Bisericii. Deplasarea gândirii lui Milton spre o problemă mai puțin legată de religie devine și mai vizibilă în pamfletul intitulat *Arcopagitica* — un discurs pentru libertatea necontrolată a tipăriturilor, adresat Parlamentului în 1644. Pledoarie fierbinte în favoarea unei libertăți de exprimare, tăgăduite exclusiv dușmanilor declarați ai revoluției, *Arcopagitica* reprezintă un important pas înainte pe drumul laicizării și radicalizării gândirii lui Milton; el marchează totodată despărțirea lui

definitivă de presbiterieni, care, reintroducînd cenzura bisericească desființată la începutul revoluției și reprimînd cu asprime „erezile“, se transformaseră într-un partid conservator și reacționar.

Milton face acest pas împreună cu alți gînditori radicali ai epocii (de pildă John Goodwin sau Overton), dar, așa cum subliniază cercetătorul american Don M. Wolfe (în *Milton in the Puritan Revolution — Milton în Revoluția puritană*, 1941, ed. Thomas Nelson & Sons, New York), el o ia înaintea celorlalți, punînd în fața Reformei sarcina unei transformări globale a societății, inclusiv în domeniul economic. Căci, scrie Milton în *Areopagitica*, dacă „rînduiala vieții, atît pe plan economic cît și pe plan politic, nu va fi examinată și reformată, înseamnă că am privit atît de îndelung vîlvătaia aprinsă de Zwingli și de Calvin spre a ne lumina, încît ea ne-a orbit cu totul“. Cercetătorul american conchide, pe bună dreptate, că „*Areopagitica a fost pamfletul cel mai net radical al epocii*“, dar adaugă că, preconizînd de fapt o dezbatere națională liberă asupra „tuturor ideilor, obiceiurilor și instituțiilor tradiționale“ din Anglia, Milton „*milita pentru un principiu atît de avansat, încît pînă și el însuși refuza să-l accepte în practică: dreptul de a face agitație pentru răsturnarea intereselor politice și economice dominante*“.

După despărțirea lui de presbiterieni, Milton își leagă speranțele de grupul, încă minoritar, al independenților. Pamfletele pe care le scrie sub influența acestora, pentru sprijinirea acțiunii lor politice revoluționare, reflectă un proces de radicalizare și mai accentuată a gîndirii poetului, în strînsă legătură cu evenimentele. Milton ajunge, astfel, să formuleze — în focul luptelor dintre Parlament și monarhie — principiul revoluționar al dreptului popoarelor de a-și alege forma de guvernămînt care le convine. Încă înainte ca regele să fie judecat și executat din ordinul Parlamentului, poetul ține să justifice acest act, în pamfletul său despre *Imputernicirile regilor și ale ma-*

gistraților (1649). Argumentele lui, întemeiate pe o cunoaștere profundă a istoriei, se constituie într-o adevărată doctrină republicană și anti-monarhică, extrem de îndrăzneată și, în mare parte, originală pe atunci, deși, ca și în alte domenii, gândirea lui Milton încorporează aici unele idei ale epocii, în speță ideile „*Leveller*”-ilor. (Ca și Lilburne în pamfletul său despre *Libertatea omului liber* sau în discursul său despre *Tirania regală*, Milton proclamă dreptul inalienabil al oamenilor, din naștere liberi, de a se autoguverna.)

Devenit ideolog al independenților, fără a adera strict la programul acestora, Milton se pune voluntar în slujba lor, atât înainte cât și după cucerirea puterii. El e numit, în martie 1649, secretar pentru limbile străine al consiliului de stat — puterea executivă a Commonwealth-ului; în această calitate (care implica redactarea corespondenței oficiale a guvernului în limba latină, aleasă ca limbă diplomatică în locul francezei), Milton scrie o serie de pamflete anti-monarhice, pentru a justifica execuția regelui, socotită de către mulți dintre contemporanii săi, inclusiv de către *Leveller*-i, un act reprobabil. Ca răspuns la o broșură intitulată *Eikon Basilike* (*Icoana Regelui*) și atribuită însuși regelui Carol I, care ar fi scris-o în ajunul decapitării sale, „secretarul latin” al Commonwealth-ului redactează pamfletul *Eikonoklastes*, în care sfărâmă icoana falsă a monarhului și exaltă regimul republican. El reia tema în cele două *Apărări ale poporului englez*, pamflete vehemente, în care dă o replică usturătoare unuia dintre cei mai periculoși adversari ai Commonwealth-ului, cărturarul francez Claude de Saumaise, zis Salmasius. Între prima și cea de-a doua *Apărare*, Milton își pierde vederea, la postul său de veghe încredințat de tinăra Republică. („*Aveam de ales între neglijarea unei datorii supreme și pierderea vederii, va scrie el în *Defensio secunda*. Într-o asemenea situație, nu puteam da*

ascultare medicului, nici măcar dacă Esculap ar fi venit personal să-mi vorbească din mormântul său...").

Rămas orb, Milton n-a abandonat lupta, ci a continuat să slujească noul regim, denunțat între timp nu numai de monarhiștii declarați, ci chiar și de partizanii cei mai radicali ai revoluției. (În pamfletul său publicat în primăvara anului 1649 sub titlul *Noile lanțuri ale Angliei date în vileag*, Lilburne scria de pildă că independenții au zădărnicit „cea mai promițătoare ocazie pe care a avut-o vreodată Anglia de a-și redobîndi libertatea“.) Adevărul e că Milton era, în ciuda orbizii lui, mai clar-văzător decît *Leveller*-ii și decît „săpătorii“ (*diggers*), care extindeau principiile democratice și egalitariste deduse din calvinism, primii în domeniul politic, iar ceilalți în domeniul social-economic, într-o măsură lipsită de acoperire reală. Căci, așa cum arată istoricul marxist A. L. Morton (în *A People's History of England*, Londra 1956, ed. Lawrence & Wishart Ltd.), „nu exista o bază socială pentru o extindere atît de radicală spre stînga a revoluției : aceasta este justificarea istorică a conservatorismului din ce în ce mai accentuat al lui Cromwell și al altora, conservatorism care apărea susținătorilor lor mai democrați ca o trădare flagrantă“.

Refuzînd să se instaleze în utopie, ca *Leveller*-ii, ca *Digger*-ii sau ca James Harrington, autorul *Oceanei*, Milton se dovedea a fi mai realist decît ei din punct de vedere politic. De altfel, la postul său de „secretar latin“ poetul era în contact mai ales cu latura cea mai pozitivă a regimului — politica lui externă. Cromwell ducea într-adevăr o politică internațională foarte eficace și înțeleaptă; sub domnia lui s-a putut înfăptui, astfel, uniunea statală dintre Anglia, Irlanda și Scoția, uniune pe care nici unul dintre regii englezi nu izbutise să o realizeze, și care era obiectiv necesară pentru dezvoltarea capitalismului. Tot sub domnia lui Cromwell, Anglia s-a afirmat ca o mare putere comercială, încheind tratate avantajoase cu o serie

de țări europene. Iar unele acțiuni întreprinse de guvernul Commonwealth-ului, ca de pildă campania de solidaritate și de ajutorare inițiată în 1655 în favoarea „valdenșilor” din Piemont, persecutați de autoritățile catolice, vor fi fost și mai mult pe placul „secretarului latin”, confirmându-i încrederea în Cromwell. Încrederea aceasta nu era însă oarbă, după cum o dovedesc unele avertismente abia voalate adresate „Lordului-protector”, în diferite scrieri — bunăoară chiar în *Defensio secunda*, unde, într-un patetic apel către omul care a adus Angliei atâtea servicii „în calitate de conducător al consiliilor noastre, de general al armatelor noastre, de părinte al patriei noastre”, îl imploră să „respecte umbrele acelor care-au pierit în luptă” și să nu devină el însuși un tiran: „Tu nu poți fi liber cu adevărat, decât dacă și noi vom fi liberi, căci însăși legea firii a rinduit ca acela care încalcă libertatea altora să-și piardă, cel dintîi, propria libertate...”

În această perioadă grea pentru Commonwealth, „secretarul latin”, devenit orb la datorie, încerca din răspuneri să se cramponeze de o certitudine, din ce în ce mai precară. Pamfletele politice dictate în anii „protectoratului” lui Cromwell și în scurta domnie a fiului acestuia, Richard, reflectă o deznădejde și o amărăciune care, deși încă dublate de un incorigibil optimism, dovedesc priza poetului asupra realității, precum și luciditatea lui tragică. „Pamfletele politice ale lui Milton, observă Barker, reprezintă încercarea nu pe deplin reușită a unui idealist, care nu era nici filozof sistematic, nici politician practic, și a cărui perplexitate fusese sporită de șocul orbirii — de a desluși în evenimentele haotice ale revoluției un model care să justifice atît căile Domnului cît și cele ale Omului...”

Pe măsură ce „căile Omului” se încurcau în inextricabilul ghem de contradicții al „revoluției puritane”, Milton se simțea ispitit să exploreze „căile Domnului”, cu faru-

rile puternice ale cugetului său, lipsit acum de antenele ochilor. El se apropiase, în toți acești ani, de ideologia adepților „celei de-a cincia monarhii” și ai altor secte puritane radicale care, dezamăgite de cursul evenimentelor, propovăduiau fie un guvern de „oameni evlavioși” menit să pregătească „împărăția lui Christos” în Anglia, și să înlăture astfel dictatura personală a lui Cromwell, fie un fel de rezistență pasivă împotriva acestei dictaturi, prin refugiul în viața interioară.

Aplecarea poetului orb spre aceste forme de puritanism se explică și prin împrejurarea că, în jurul lui, avea loc un proces de năpîrlire ideologică, în care burghezia se lepăda, treptat, de steagul și de veșmintele religioase arborate la începutul revoluției. În momentul cînd burghezia engleză, realizîndu-și parțial obiectivele lumești prin intermediul religiei, se pregătea să coboare pe pămînt, poetul acesta orb, dar demn, se înălța, sfidător, la cer...

Înălțarea la cer a lui Milton a căpătat forma celor trei poeme religioase definitive în atmosfera Restaurației: *Paradisul pierdut*, *Paradisul regăsit* și *Samson Agonistes*. Lungul preambul pe care l-am socotit necesar pentru înțelegerea acestor poeme, îndeosebi a „Paradisurilor”, ar putea să pară disproportionat, dar nu încapе îndoială că, fără o cunoaștere cît de cît temeinică a contextului în care a luat naștere, însuși textul poemelor riscă să devină mult mai opac decît este în realitate.

Ideile și experiența revoluționară a lui Milton au pătruns nemijlocit în cele două „Paradisuri” și în drama despre Samson, opere de maturitate ale unui poet de o factură deosebită, și în același timp opere care sintetizează spiritul unei întregi epoci, precum și esența evenimentului ei de căpetenie — „revoluția puritană”. Faptul că poetul le-a scris după înfrîngerea acesteia, evidentă chiar înainte de Restaurație, le conferă valoarea unei meditații grave asupra speranțelor și iluziilor contemporanilor săi,

speranțe și iluzii împărtășite de el cu atîta eroică naivitate.

Milton, rămas orb, și prigonit de autoritățile monarhiei restaurate (se pare că numai datorită unor prieteni ca poetul Andrew Marvell, cu oarecare influență în guvernul regal, a putut scăpa cu viață, schimbîndu-și domiciliile și stînd ascuns multă vreme, pentru a evita sîngeroasa vindictă a monarhiștilor victorioși), revenea așadar la uneltele părăsite, la „mîna dreaptă” a poeziei. În mintea lui, populată de umbre, tragedia prăbușirii Commonwealth-ului căpăta proporțiile unui mit, în care evenimente reale erau transfigurate fantastic. Revoluția puritană, cu începuturile ei glorioase, cu desfășurarea ei penibilă și cu deznodămîntul ei tragic, devenea în închipuirea poetului orb o dramă religioasă, proiectată într-un cadru cosmic, înaintea și în afara istoriei omenești, dar legată prin zeci de fire invizibile de istoria contemporană a Angliei.

Paradisul pierdut este, fără îndoială, un act poetic orgolios, un act de sfidare sublimă a învingătorilor disprețuiți; dar acest act era corolarul unei evoluții îndelungate, al unui proces de maturizare, cu numeroase laturi, din care nu poate fi desprinsă numai latura temperamentală. Încă într-un *Exercițiu de vacanță* scris în perioada studenției sale la Cambridge, în 1628, Milton își exprimase ambiția de a trata un subiect grandios, în limba lui natală. Într-o elegie latină (a șasea), compusă în decembrie 1629, el exaltase poezia epică și-și prescrisese chiar un stil de viață, pe care-l socotea necesar pentru practicarea acestui gen. Multă vreme, poetul avea să se simtă ispitit de a scrie o epopee inspirată din istoria mai veche a Angliei, din legende arthuriene.

Evenimentele din patria lui l-au făcut însă, foarte curînd, să renunțe la ideea unei epopei arthuriene, nu numai din pricina participării la aceste evenimente, ci și din pricina îndoielilor încolțite în mintea lui, asupra legen-

darilor eroi ai *Mesei rotunde* (în lucrarea sa neterminată, *History of Britain*, poetul va scrie că e îndoielnic „*dacă un asemenea erou a domnit aiurea în Anglia*”). Însuși cursul luat de evenimente, spre o contestare violentă a monarhiei, îi va fi slăbit entuziasmul, în parte livresc, pentru regele Arthur și cavalerii săi. Dar dorința de a scrie o epopee nu l-a părăsit pe poet nici o clipă. O listă de circa o sută de subiecte posibile, alcătuită prin 1642 și păstrată, printre alte manuscrise ale poetului, la Colegiul Trinity din Cambridge, dovedește limpede că Milton ezita încă, la acea dată, între subiectele religioase și cele istorice ; fapt semnificativ, el se gîdea, pe atunci, la o dramă, nu la un poem epic. Revoluția, discreditînd prin însăși acțiunea ei falsul prestigiu al monarhiei, l-a convins pe Milton să renunțe la ceea ce ar fi putut însemna o glorificare a tiraniei regale ; renunțarea la forma dramatică a poemului conceput s-a produs însă în virtutea unui proces mai complex decît cel sugerat de unii critici, care, aidoma lui Quiller-Couch, pun această renunțare în legătură directă cu închiderea teatrelor de către puritani, în 1642. Milton era, desigur, un puritan, dar nu în sensul peiorativ dat îndeobște acestui termen : om al Renașterii, poate în mai mare măsură decît om al Reformei, el și-a păstrat, chiar în toiul „revoluției puritane”, opiniile și gusturile renașcentiste, ca și admirația pentru culmile literaturii universale, inclusiv pentru Shakespeare. E cert, însă, că desfășurarea revoluției l-a determinat să incline spre forma epică a poemului, de altfel mai aptă a suporta tensiunile sufletești și problemele filozofice, ridicate pe primul plan de evenimente.

Lista amintită cuprinde, pe lângă treizeci și trei de subiecte din istoria Angliei, aproape de două ori pe-atîtea subiecte biblice ; patru dintre acestea sînt legate de „căderea lui Adam”, adică de însuși subiectul *Paradisului pierdut*. În cea de-a patra variantă schițată de Milton —

pentru un poem dramatic pe această temă — găsim, aproximativ, schema viitorului poem epic.

Milton avea să dea carne poetică acestei scheme abstracte abia peste vreo cincisprezece ani, în care timp ea se va fi încărcat cu sevele amare ale istoriei și ale propriei sale biografii. Data exactă a începerii poemului nu se cunoaște, dar profesorul Masson presupune că primele două cărți erau scrise în momentul Restaurației — ipoteză susținută și de criticul Tillyard, care a scos în relief asemănările (de ton, etc.) dintre aceste cărți și *Defensio secunda* (caracterele îngerilor rebeli zugrăviți în cartea a II-a a *Paradisului pierdut* seamănă leit cu Cromwell și cu ceilalți lideri puritani portretizați în pamfletul scris împotriva lui Salmasius). Milton a lucrat cel puțin cinci ani la poem¹, dictându-l cîte unui prieten, sau cîte unui scrib anume angajat (fiica lui cea mare nu știa încă să citească la vîrsta adolescenței, iar celelalte două erau prea mici ca să-l poată ajuta pe tatăl lor orb). Terminat în 1663, poemul a mai fost supus, vreme de doi ani, unei redactări migăloase; după alți doi ani, manuscrisul primind în sfîrșit „*imprimatur*“-ul cenzurii eclesiastice (care a tăiat unele pasaje, socotite

¹ Intr-o biografie a lui Milton, publicată în 1694 de nepotul acestuia, Edward Phillips, care l-a și ajutat la revizuirea textului poemului, se arată că Milton dicta „cui se nîmerea“ cîte zece, douăzeci sau treizeci de versuri deodată. „*Inspirația lui se revărsa în chip fericit numai între echinoxul de toamnă și cel de primăvară*“, astfel încît „se poate spune că, din toți anii petrecuți lângă acest poem, doar o jumătate de timp a fost folosită la scrierea lui“ (cf. Edward Phillips, în volumul *The Early Lives of Milton*, edited by Helen Darbishire, London, Constable & Co Ltd., 1932).

Un alt biograf, John Toland, scriind cam în aceeași vreme, respinge această afirmație: el se referă la o elegie latină a lui Milton, în care acesta scria că nu poate compune versuri decît la venirea primăverii...

prea aluzive la starea de lucruri de după Restauratie), *Paradisul pierdut* a putut să apară pe piață. Potrivit contractului încheiat cu editorul Simmons, Milton îi cedă acestuia, pentru suma de cinci lire, drepturile asupra poemului, tipărit în o mie trei sute de exemplare, urmînd ca, după vînzarea acestora, autorul să primească încă cinci lire — și așa mai departe, cîte cinci lire pentru fiecare supliment de tiraj.

Prima ediție a poemului a fost urmată de o a doua, în 1674, cu cîteva luni înainte de moartea lui Milton, care a avut astfel răgazul să revizuiască textul, plin de greșeli, pus în circulație de un editor, pe cît de ahtiat de bani, pe atît de neglijent. Față de ediția princeps, cea de-a doua ediție a *Paradisului pierdut* prezintă unele deosebiri, dintre care cea mai importantă este împărțirea poemului în douăsprezece „cărți“, în loc de zece, cîte avusese inițial (împărțirea a fost făcută prin scindarea cărților a VII-a și a X-a). „Argumentele“ adăugate de Milton încă la prima ediție (la exemplarele pe care le-a putut recupera) au fost menținute, fiind așezate acum la începutul fiecărei cărți.

Paradisul pierdut a alimentat o literatură imensă și continuă să suscite discuții asupra unuia sau altuia din numeroasele sale aspecte. S-a discutat, de pildă, foarte mult despre „momentul nodal“ al poemului, și despre importanța relativă a personajelor sale. Care este personajul central — Satan, Adam sau însuși autorul? Care este semnificația supremă a poemului? Răspunsurile la aceste întrebări au variat, în funcție de numeroși factori.

Trecînd în revistă diferitele faze ale receptării critice a *Paradisului pierdut*, Hanford arată că, „deși gustul și temperamentul Restauratiei erau împotriva unei înțelegeri adecvate“ a poemului, acesta a fost admirat încă de la început (inspirîndu-i lui Dryden exclamația: „*Omul ăsta ne întrece pe toți, chiar și pe cei din Antichitate!*“). În secolul al XVIII-lea aprecierea *Paradisului*

pierdut a mers și mai departe, concretizându-se în opiniile elogioase formulate de un Addison, care îl considera pe Milton egalul lui Homer și Vergiliu, și chiar într-o școală întreagă de imitatori; rezervele exprimate de Samuel Johnson în faimoasa lui serie de *Vieți ale poezilor* sînt mai degrabă o excepție, regula fiind aceea a unei admirații totale, stimulată de reacția romantică împotriva poeziei seci și clasicizante practicate de Pope și adepții lui. Interesul pentru opera lui Milton ajunge la apogeu în secolul al XIX-lea, odată cu romantismul: William Blake e primul care vede în Satan pe adevăratul erou al poemului, admirîndu-i firea bătaioasă și pasionată. Shelley și Byron, respingînd sau ignorînd elementul teologic al *Paradisului pierdut* exaltă, de asemenea, laturile lui revoluționare, intruchipate în Satan. Wordsworth și Keats sînt, la rîndu-le, fascinați de geniul poetic al lui Milton, a cărui influență e vizibilă în propria lor poezie. Descoperirea, în 1823, a manuscrisului tratatului elaborat de Milton despre învățătura creștină, *De Doctrina Christiana*, a contribuit considerabil la sporirea interesului pentru poezia lui. Totuși, către sfîrșitul secolului al XIX-lea se produce o reacție împotriva lui Milton; Matthew Arnold exprimă fără îndoială sentimentele multor englezi, cînd afirmă că teologia poetului e o piedică în calea acceptării *Paradisului pierdut*, și recomandă o lectură fragmentară.

În secolul XX această reacție continuă, căpătînd forme virulente ale respingerii poeziei miltoniene de către Ezra Pound sau T. S. Eliot (după care, Milton ar fi rupt firul tradiției liricii engleze). Dar, așa cum subliniază Hanford, deși Milton pare să devină o figură din ce în ce mai distantă „între o epocă ai cărei oameni nu mai au disciplina perfectă a cunoștințelor și gîndirii clasice, și în care, de asemenea, sistemul lui teologic s-a învechit în mare măsură”, el continuă să fie, și va rămîne multă vreme, „o sursă de inspirație” pentru poeți,

și un autor „clasic” pentru publicul larg. Hanford greșește însă când spune că Milton, devenit clasic, a încetat să mai fie „un subiect de controversă pătimășă”: celebrarea, în 1958, a trei veacuri și jumătate de la nașterea poetului a constituit prilejul unei dispute aprige între admiratorii și detractorii lui.

Ce poate găsi cititorul de astăzi într-un poem ca *Paradisul pierdut* — evident o operă care a înfruntat Timpul, în ciuda avatarurilor istoriei, dar — la fel de evident — o operă amenințată, în parte, de propria-i substanță? Enorma epopee de 10.565 de versuri a lui Milton e un edificiu care rezistă, și va rezista, în pofida degradării unora dintre materialele de construcție folosite. Spuneam, la începutul acestei prefețe, că lectura marilor poeme miltoniene oferă cititorului modern satisfacții reale, cu condiția unei anumite *decodări*. După ce am analizat, atât de pe larg, contextul, e cazul să abordăm textul propriu-zis, să pătrundem, în sfârșit, în marea catedrală — cu capul descoperit, firește, dar cu ochii deschiși și cu urechile la pîndă. Atmosfera e, fără îndoială, solemnă, — nici nu se putea să fie altfel. Într-un poem care are drept cadru mai ales Cerul — dar, fiind vorba de „*dintîia omului neascultare*”, ascultăm cu interes ceea ce se anunță a fi, din capul locului, nu o predică plicticoasă, ci o *poveste*. Istoria „*căderii lui Adam*” nu-l poate lăsa indiferent pe nici un om, chiar dacă, aidoma altor legende biblice, ea a părăsit definitiv domeniul adevărului, pentru a intra în cel al mitului. (În al său *Cuvînt înainte pentru cititorii români*, scriitorul polonez Zenon Kosidowski, autorul cărții *Povestiri biblice* apărută în 1970 în Editura Științifică, observă pe bună dreptate că „*dacă în urma cercetărilor efectuate s-a șters de pe aceste povestiri nimbul sacral cu care au fost înconjurate, ele s-au dovedit a fi totuși niște capodopere ale literaturii universale, care merită să fie păstrate întotdeauna în patrimoniul cultural al omenirii*”).

Felul cum tratează Milton această temă, încă interesantă și vie, a „căderii lui Adam“ îmbie la lectură, chiar pe cititorii care nu-i împărtășesc punctul de vedere religios. *Paradisul pierdut* e, în fond, o imensă alegorie a aventurii umane, ca și *Divina Comedie* a lui Dante (cu care Milton se înrudește și ca poet *politic*, partizan). Pentru a evoca această aventură, poetul imaginează un întreg decor cosmic, care, în ciuda caracterului său fabulos, este, în esență, cadrul cel mai apt a sublinia grandoarea și limitele condiției omenești. În epoca noastră, care marchează începutul explorării spațiului cosmic de către om, zborul avîntat al imaginației lui Milton în cerurile ptolemaice este, de asemenea, un aspect capabil să sporească interesul cititorilor față de poem. De altfel, poetul nu-și trimite nava cosmică a închipuirii sale exclusiv în universul conceput de Ptolemeu; el dă expresie poetică și teoriei coperniciene, presimțind parcă triumful ei (într-o vreme cînd această teorie era socotită îndeobște o ipoteză absurdă):

„Văzînd alcătuirea minunată
A Lumii — din Pămînt și Cer compusă
Eu, măreția lor răsămăsurînd-o,
Un bob, o pată, un atom îmi pare
Pămîntul față de imensa boltă
Cu toată sumedenia-i de astre,
Ce par rotite-n nențelese spații,
Așa cum dovedesc prin depărtarea
Și zilnica rentoarcere a lor...”

(Cartea a opta.)

Evident, Milton optează pentru sistemul ptolemaic, încă investit cu autoritatea nu numai a Bisericii oficiale, ci și a opiniei publice curente — dar însuși faptul că ține să enunțe și cealaltă ipoteză ne dă măsura onestității lui intelectuale și a cunoștințelor sale enciclopedice. În legătură cu coexistența celor două sisteme astronomice în

Paradisul pierdut, s-a spus, de către mulți critici, că ea ar fi dovada unei neglijențe din partea poetului, sau expresia unei nehotărâri, a unei neputințe de a alege. Mai aproape de adevăr ni se pare explicația profesorului american Cleanth Brooks în prefața sa la ediția operelor lui Milton din „The Modern Library“, 1950: „Milton ne spune foarte clar, dacă ne dăm osteneala să-l ascultăm, că detaliile concrete specifice, plasate cu atîta strălucire, nu trebuie neapărat să fie luate într-un sens literal. El nu face decît să folosească simbolul și metafora... Citi-torul modern ar putea fi ispitit, atunci, să tragă conclu-zia că Milton se complăce în fantezie, într-un soi de vis treaz — și că nu-și ia în serios fabula. Dar acest mod de a privi e aproape la fel de greșit, în direcția contrară, ca și celălalt. Milton e foarte serios, iar marcele lui poem e preocupat de adevăr. Dar el știe, așa cum au știut toți poeții mari, că unele adevăruri pot fi formulate numai indirect — numai prin simboluri...”

Paradisul pierdut este, desigur, și o enciclopedie reli-gioasă, dar și sub acest aspect (esențial) prezintă un in-teres deosebit, chiar pentru „necredincioși“. Am văzut cum a evoluat gîndirea poetului în timpul revoluției „puritane“ spre poziții din ce în ce mai radicale. Trata-tul *Despre învățătura creștină*, elaborat aproximativ în aceeași perioadă cu *Paradisul pierdut*, constituie un în-dreptar util pentru înțelegerea pozițiilor lui Milton, în-corporate în poem. Bineînțeles, poetul se reclamă de la *Biblie*, pe care-și întemeiază, ca și ațiția „puritani“, con-vingerile religioase. „În ce mă privește, scrie el în pre-fața la tratat, ader doar la Sfintele Scripturi... *Resping laolaltă cu întreaga biserică protestantă orice alți jude-cători sau interpreți supremi ai religiei creștine...*“ Pen-tru Milton, „legea scrisă în inimile credincioșilor“ e însă mai importantă chiar decît *Biblia*, căci, argumentează el: „Scriptura sau cuvîntul scris, mai cu seamă cel din Noul Testament, a fost supus unor alterări frecvente din partea

numeroșilor lui transmițători, oameni lipsiți adesea de bună-credință, datorită cărora între manuscrisele originale s-au ivit discrepanțe și deosebiri, sporite de transcrierile și tipăriturile ulterioare. Pe cînd spiritul ce tinde spre adevăr nu poate fi alterat...”

În fond, Milton exalta, într-un limbaj religios, rațiunea omenească, investind-o cu atributele divinității. Acest raționalism deghizat (trăsătură caracteristică atîtor gînditori ai epocii) se manifesta în tratarea multor probleme. ducîndu-l pe Milton la „erezii” grave din punctul de vedere al ortodoxiei creștine. El respingea, de pildă, una din dogmele fundamentale ale creștinismului — dogma „nemuririi sufletului” — afirmînd că sufletul moare odată cu trupul (e drept, pentru a reînvia ulterior, în ceasul „judecății de apoi”). Pentru Milton, materia era la fel de sfîntă ca și spiritul ; așa se face că, în *Paradisul pierdut* îngerii au o anumită corporalitate, care e mai mult decît o figură de stil. Dar poate că „erezia” cea mai gravă, din punct de vedere puritan, era modul în care poetul trata teoria „predestinării”, piatra de temelie a calvinismului. Milton respingea implicațiile reacționare ale acestei teorii, care limita la un număr redus de „aleși” posibilitatea de a se mîntui prin „harul divin”. Spre deosebire de Calvin și de adepții săi englezi, el socotea că toți oamenii — inclusiv „păgînii” — se pot mîntui, printr-un act de voință, printr-o alegere conștientă a drumului, ce i se părea că duce spre Paradis. „*Ce poate fi mai absurd decît o necesitate care nu necesitează, și o voință lipsită de actul volitiv ?*” scria el în tratatul *Despre învîpătura creștină*. Milton adera astfel la doctrina teologului olandez Arminius, condamnată de Sinodul din Dort (1618—1619) ca eretică, deoarece extindea posibilitatea de mîntuire la întreaga umanitate și punea pe primul plan responsabilitatea fiecărui om pentru faptele sale.

Paradisul pierdut este impregnat de acest spirit raționalist-creștin, anti-dogmatic și profund umanist. Milton nu pregetă să pună chiar în gura Atotputernicului asemenea cuvinte :

*„Nebucurîndu-se de libertate,
Au ce dovadă sinceră puteau
Să dea, de ascultare, de credință,
De dragoste neabătută ? Dacă
N-ar fi făcut nimic decît constrînse,
Și nu din voia lor, au prin ce merit
Se-nvredniceau eu însumi să le laud ?
Și ce plăcere-aș fi-ncercat și eu
În ascultarea astfel dovedită,
Atuncea cînd Voința, Judecata,
(Alegere fiind și cea din urmă)
De libertate despuiate, vane
Și nefolositoare amîndouă,
Ajunse astfel pradă inerției,
I-ar fi slujit Nevoii și nu Mie ?”*

(Cartea a treia.)

Pentru Milton fabula biblică a „căderii lui Adam“ este în primul rînd o alegorie a libertății, văzută aproape ca o necesitate înțeleasă — necesitatea fiind în cazul de față Dumnezeu. Deși zugrăvit îndeobște ca un monarh absolut, acesta vorbește uneori ca revoluționarii puritani din Anglia, bunăoară în următorul pasaj, referitor la oameni :

*„Eu slobozi i-am creat — și numai slobozi
Se cade să rămînă, pînă cînd
Ei înșiși se vor fereca în lanțuri.
Altfel s-ar cere firea să le-o schimbe
Și să revoc tot Eu eterna lege,
Neschimbătoare, care-a poruncit
Și libertatea lor ; ei singuri numai
Și-au poruncit căderea : cei dintii*

Din vinovați căzură de ei înșiși
Povățuiți, stricați și ispitiți ;
Dar, înșelat de-nții vinovați,
Căzut, cunoaște-va-ndurare Omul,
Iar ceilalți, nu !..."

(Cartea a treia.)

Pasajul rezumă grăitor întreaga filozofie a *Paradisului pierdut*, precum și sensul evenimentelor relatate în poem. Dintr-un anumit punct de vedere, situația înfățișată de Milton e intenabilă : o „lege eternă, neschimbătoare“ a statuat o „libertate“, care, prin însăși natura ei, implică schimbarea. De fapt, avem aici de-a face cu o viziune dialectică asupra destinului omenirii, viziune colorată de ideile religioase ale poetului, dar justă în termenii ei esențiali. Evident, tema tratată impune acestui proces dialectic o serie de limite, ce-i împiedică libera desfășurare, fiind totodată o sursă de contradicții insolubile. Materialul „fabulei“ alege de Milton din *Biblie* îi joacă adesea renghiuri poetului, întorcându-se împotriva intențiilor lui. Într-un studiu serios despre *Fundalul secolului al XVII-lea*, criticul englez Basil Willey subliniază că, alegând ca temă „căderea lui Adam“. Milton s-a pus singur într-o mare încurcătură : ca poet, el trebuia să „reconcilieze Căderea ca fapt istoric, cu Căderea ca stare“. „Acest lucru n-ar fi prezentat, poate, o dificultate deosebită, dacă Geneza, la care Milton trebuia neapărat să adere, n-ar fi înfățișat Căderea ca un eveniment pricinuit, sau chiar constând din dobândirea de către Om a cunoașterii binelui și răului, adică tocmai a acelei cunoașteri care, numai ea, putea — potrivit convingerii lui Milton-umanistul —, conferi omului adevărata virtute. Iată o situație într-adevăr stranie : Milton, care credea în Cunoaștere și în Rațiune, ca o alegere a binelui de către o conștiință liberă, cunoscătoare a răului, își ia ca subiect al celui mai mare poem al său o fabulă ce prezintă dobândirea lucru-

rilor mai sus pomenite, drept sursa întregii noastre suferințe." Willey conchide că Milton, „prins în mrejele imaginilor biblice“, e silit să-l înfățișeze pe Adam înainte de Cădere ca pe o ființă perfectă, „făcută după chipul și asemănarea Domnului“, și să prezinte nesupunerea lui drept „o calamitate pusă la cale de diavol“... „Milton e un tip prometeic, un umanist al Renașterii, prizonier al unui mit cu o semnificație oarecum contrară...“ (B. Willey, *The Seventeenth Century Background*, London, Chatto & Windus, 1946).

Contradicțiile inerente poemului își găsesc expresia cea mai elocventă în figura lui Satan, socotit de mulți critici adevăratul erou al *Paradisului pierdut*. Ca bun creștin, Milton îl condamnă, teoretic, pe tartorul dracilor, dar se simțea, fără voia lui, atras de acest personaj, mândru și răzvrătit ca și el. Mai cu seamă în primele două cărți ale poemului, Satan apare ca un rebel romantic, de o curcitoare nobleță, înzestrat cu o inteligență scilpitoare și cu o tărie de caracter neobișnuită :

„Dar eu nu mă căiesc și nu mă schimb
Chiar marele Izbînditor de poate
Și mai cumplit să mă năpăstuiască ;
Schimbat de mi-i, pe dinafară, nimbul,
Nu mi se schimbă neclintitul duh...”

(Cartea întâia.)

„Satan, scria William Hazlitt, e cel mai eroic subiect ales vreodată într-un poem“. Și într-adevăr, personajul acesta, merit să fie cel mai „negativ“ din poem, e, de departe, cel mai interesant și mai convingător, prin complexitatea și autenticitatea lui. Macaulay îi găsea lui Satan asemănări cu Prometeul lui Eschyl : „În amîndoi descoperim aceeași fire nestăpînită, aceeași ferocitate, aceeași mîndrie de neînduplecat“. Taine observa, la rîndu-i, pe bună dreptate : „Ceea ce e mai frumos în acest Paradis este Infernul, iar în această istorie a Domnului, primul rol îi revine Diavolului... Aidoma lui Cromwell, învinsul și

ostracizat. el continuă să fie admirat și ascultat de către cei pe care i-a prăvălit în abis..." Taine adăuga că Milton, „îi împrumută lui Satan propriu-i suflet republican“ (H. Taine, *Histoire de la Littérature anglaise*, vol. II, Paris, 1905, Librairie Hachette).

Din această proiecție a ideilor și chiar a caracterului autorului în personajele sale, rezultă o tensiune permanentă între intențiile ce-l animă pe Milton și realizarea lor în poem. În loc să ne convingă că supunerea față de Atotputernic este calea cea dreaptă pentru omenire, poetul ne face să admirăm duhul sfânt al revoltei, întruchipat în Satan. Milton nu e singurul scriitor cărui personajele îi joacă o asemenea festă, eliberându-se de sub tutela lui pentru a duce o existență independentă. Dar, într-un poem de factură *Paradisului pierdut*, legat de o schemă epică prestabilită, existența de sine stătătoare a unui personaj ca Satan riscă să torpileze nu numai fabula, ci și morală ei. Acest lucru operează însă în favoarea poemului, sporindu-i dramatismul și credibilitatea. În introducerea sa la operele lui Milton, Cleanth Brooks subliniază tocmai această latură a *Paradisului pierdut*, care îl face și foarte modern: „Milton nu a fost, conștient sau inconștient, de partea Diavolului; și nici nu a fost confuz în privința problemelor ridicate. El a fost, în schimb, un mare poet dramatic, dornic să acorde personajelor sale deplină libertate de dezvoltare... Subliniind acest element dramatic, nu negăm că Milton este un poet «didactic»... Dar, în zilele noastre, accentul pus pe latura didactică ar putea să inducă în eroare, dacă l-ar predispune pe cititor să se aștepte a vedea în Milton un soi de dascăl de școală posac, predicind o evangheliie rigidă și respingătoare. Cititorul ar face mai bine să vadă în Milton un mare dramaturg care — oricare ar fi convingerile sale ca om — este ferm hotărât să le prezinte într-o formă dramatică, și care-i acordă cititorului său onoarea de a-l lăsa să deducă sen-

sul mai degrabă din drama însăși, în loc să i-l predice de-a gata."

Tot dintr-un profund respect față de cititor, Milton îi pune în față și cele două concepții despre univers, lăsându-l să aleagă singur, deși el personal optează pentru concepția ptolemaică, mai adecvată de altfel unei teme ca aceea a *Paradisului pierdut*. Ceea ce pare, la prima vedere, o neputință de a alege, devine astfel expresia unei anume filozofii, și a unei atitudini morale. Deși bătaios din fire, Milton nu înțelege să-și lipsească adversarii de dreptul de a exista și de a-și expune părerile, fie ele greșite. Această mentalitate e strâns legată de concepția lui despre libertatea religioasă, și de convingerea lui, că o virtute care nu e supusă probei de foc a ispitelor, încetează a mai fi o virtute. Ideea, dramatizată de Milton pentru prima oară în *Comus*, se regăsește în cele două „Paradisuri“ și în drama despre Samson.

Sub acest aspect, e revelator modul cum se comportă Adam, înainte și după „cădere“. De unde, la început, personajul e foarte șters și nu manifestă nici o veleitate particulară, complăcindu-se într-o beatitudine cam timpă, după fatidicul act — care e mai degrabă rodul curiozității Evei — el prinde glas și, odată cu glasul, capătă personalitate. Prima lui mișcare sufletească este să-i reproșeze Evei că, nesocotindu-i avertismentele, a cedat ispitei diavolești. Dar fiind Eva face apel la înțelegerea și la clemența lui, plângând și „îmbrățișându-i genunchii“, Adam, „ca omul dezarmat, uitând mânia“, îi vorbește astfel :

*„Dar scoală-te ! Să nu ne mai certăm,
Să nu ne-nvinuim — și-așa destul
De-nvinuiți altundeva ; mai bine
Să ne silim, pe căile iubirii,
Ca, unul pentru celălalt, oleacă
Să ușurăm povara urgisirii
Pe care pe din două o-mpărțim .“*

(Cartea a zecea.)

Iar cînd Eva, acum mai înfricoșată decît el de consecințele păcatului săvîrșit, îi propune o sinucidere în doi, sau măcar nimicirea, prin sterilizare, a „seminției nenorocirii“, el îi răspunde astfel :

„Dar, vezi, ți se sortiră ție chinuri
Doar cît purta-vei sarcina în pîntec
Și cît vei naște pruncii — răsplătită
Fiind apoi prin marea bucurie
A rodului din pîntecele tău ;
Cît despre-a mea osîndă, mi se cere
Atîta doar : să scormonesc pămîntul,
Ca să-mi cîștig prin trudă pîinea zilei ;
Și ce e rău în asta ? Trîndăvia
Ar fi mai rea : mă voi hrăni prin munca-mi !”

(Cartea a zecea)

Morala implicită, și chiar cea explicită a fabulei, este că „tot răul e spre bine“, căci, după ce arhanghelul Mihail îi înfățișează viitorul, cu grozăviile, dar și cu armonia finală, adusă de Mîntuitor, Adam exclamă :

„Acum mă macină-ndoiala : oare,
Să mă căiesc se cere de păcatul
Ce l-am prilejuit și făptuit,
Sau să mă bucur încă și mai tare
Cînd bine și mai mult din el va naște... ?”

(Cartea a douăsprezecea.)

Acest optimism al strămoșului omenirii se exprimă, desigur, în termenii religiei creștine — întreaga epopee a lui Milton se desfășoară sub semnul, și în cadrul religiei — dar există numeroase dovezi, în poem, că actul fatidic al capitulării lui Adam și Eva în fața ispitei cunoașterii e considerat un act eliberator de mari energii sufletești și intelectuale. Și nici nu-i de mirare că poetul exaltă, pe căi ocolite, în limitele unei povestiri biblice care condamnă expres „păcatul originar“ al cunoașterii binei și

răului, marea aventură a spiritului omenesc. El însuși a fost, mai presus de orice, un om însetat de cunoaștere și de adevăr, un poet-cărturar, înzestrat cu o cultură întinsă și variată, un militant revoluționar pentru o libertate de investigare, neîngrădită de dogmele și canoanele nici unei biserici.

Paradisul pierdut se încheie prin ieșirea din Eden a împăcatului cuplu, dar. Milton ține să-și precizeze încă o dată poziția, punînd în gura arhanghelului Mihail aceste cuvînte, adresate lui Adam :

*„La ale tale cunoștințe, tu,
Aducă doar fapte pe potrivă-ți...
Și-atunci mult mai puțin vei fi-ntrîst
Că Paradisu-acesta-l părăsești,
Avînd în tine însuși un alt Rai
Cu mult mai fericit decît acesta.“*

(Cartea a douăsprezecea.)

Drama întîiului om se încheie, ca și aceea a lui Milton, pe o notă bărbătească : caznele și rătăcirile n-au fost în zadar, căci, în schimbul Edenului pierdut, Adam s-a ales, ca și poetul, cu un paradis lăuntric, din care nu-i mai poate alunga nimeni. Patetica pereche părăsește grădina raiului pentru a înfrunta viața adevărată, cu umbrele și luminile ei ; copiii răsfățați ai lui Dumnezeu au devenit adulți...

Acesta mi se pare a fi sensul major al poemului. Se înțelege, însă, că forța *Paradisului pierdut* nu constă din ideile în sine, ci din expresia pe care o capătă în poem. Oricît de originale și de îndrăznețe ar fi concepțiile lui Milton — mai ales pentru vremea lui — ele nu ar fi putut conferi, singure, durabilitate capodoperei sale ; căci nu trebuie să uităm că tema „căderii lui Adam“ era o temă curentă, ilustrată de numeroși scriitori europeni. (Printre operele literare scrise pe această temă, se cuvin menționate cîteva, care au fost fără îndoială cunoscute de

Milton : *Adamus exul*, o tragedie scrisă în latinește de cărturarul danez Hugo Grotius, în 1601 ; drama religioasă în versuri *Adamo* a poetului italian Giovanni Battista Andreini, publicată în 1613 la Milano ; tragedia în versuri *Lucifer* a poetului olandez Joost van den Vondel, jucată la Amsterdam și publicată în 1654 ; precum și poemul unui alt scriitor olandez, Jacob Cats, descriind pe Adam și Eva în paradis, poem publicat în 1643 la Dordrecht, în traducere latinească. Printre lucrările care l-au putut influența, indirect, pe Milton se numără și *Săptămînile și lucrările dumnezeiești*, celebrul poem al francezului Du Bartas, care a cunoscut o vogă uriașă în versiunea lui engleză, publicată în 1605 de Joshua Sylvester. Ariosto — cu *Orlando Furioso*, Tasso — cu *Gerusalemme liberata*, spaniolul Alonzo de Azevedo cu poemul său *Creacion del Mundo*, și mulți alți scriitori europeni atacaseră, înaintea lui Milton, temele biblice ; iar dintre englezi, Spenser și frații Fletcher îl precedaseră în tratarea unor subiecte religioase. Despre nici una din aceste surse posibile de inspirație nu s-a scris însă mai mult decît despre tragedia *Lucifer* a lui Vondel, considerată la un moment dat ca modelul direct folosit de Milton — acuzat astfel de plagiat. Într-o ediție recentă a operelor lui Vondel — *Cinq tragédies* — publicată la Paris în 1969 de editura Didier, traducătorul și prefațatorul Jean Stals trage următoarea concluzie : „*Influența exercitată de Lucifer a fost atît de mare, încît s-a pretins multă vreme că Milton s-ar fi inspirat pentru a-și scrie epopeea Paradisului pierdut. Dar, de la 1895 încoace, cercetările mai noi au dovedit că nu există nici un împrumut literal ; un anumit număr de paralelisme permit doar să se creadă că Milton orb va fi putut asculta lectura tragediei neerlandeze...*“)

Paradisul pierdut al lui Milton nu seamănă cu nici una din epopeile sau dramele religioase, inspirate de aceeași temă, deși ecouri din unele sau altele pot fi identificate, după cum au fost depistate ecouri din Homer, din Platon,

din Juvenal, din Lucrețiu, din Ovid, Horațiu și Vergiliu, din Euripide, din Dante, din Petrarca, din Spenser, din Shakespeare și din mulți alții, ca să nu mai vorbim de textele biblice și de comentariile lor rabinice. Toate aceste izvoare se varsă în matca unui geniu poetic, original tocmai prin puterea lui de asimilare și de transfigurare lirică. Milton însuși scrisese într-unul din pamfletele sale : „Nu e deloc greu pentru orice om care are o Biblie în mână, să împrumute din belșug cuvinte și zicale sfinte ; dar a face ca acestea să fie ale lui este o treabă care presupune har ceresc“ (*Eikonoklastes*).

Făcînd o comparație între Shakespeare și Milton, William Hazlitt arăta că, spre deosebire de cel dintîi, la care nu găsim nici o aparență de efort, autorul *Paradisului pierdut* este un poet laborios. „El se străduiește întotdeauna, și reușește aproape întotdeauna... Milton a împrumutat mai mult decît oricare alt scriitor, și a epuizat toate sursele, sacre sau profane ; și totuși, se deosebește perfect de oricare alt scriitor... Puterea minții sale își pune pecetea pe fiecare vers. Fervoarea imaginației sale topește și face maleabile, ca într-un cuptor, cele mai contradictorii materiale. Citindu-i operele, ne simțim sub influența unui intelect viguros, care pe măsură ce se apropie de altele, se distinge tot mai mult de ele. Cantitatea de artă pe care-o conține vădește forța geniului lui : povara obligațiilor sale intelectuale l-ar fi copleșit pe oricare alt scriitor... Imaginația lui are forța naturii însăși...“ (W. Hazlitt, într-o conferință despre Shakespeare și Milton ținută în 1818.)

Mijloacele formale alese de Milton sînt pe măsura ambițiosului său țel : „Să dau acelor căi îndreptățire / Prin care Domnul pogorît-a-n oameni“ În nota lui privitoare la prozodia *Paradisului pierdut*, poetul spune că a utilizat „versul eroic englez fără rimă, aidoma celui folosit de Homer în grecește și de Vergiliu în latinește, socotind că

rima nu e un auxiliar necesar, nici un ornament autentic al poeziei bune; mai cu seamă într-o operă de proporții mai vaste...” „Versul eroic englez”, derivat de fapt din decasilabul francez împămîntenit de Chaucer, își dăduse măsura nesfîrșitelor sale posibilități în dramaturgia lui Shakespeare și a altor scriitori elizabetani. Milton nu inventă, nici în acest caz, ci preia un tip de vers care și-a dovedit eficacitatea, și-l mînuiește într-un fel ce-i este propriu. Renunțînd la rimă, poetul și-a putut da liber frîu imaginației sale neîncătușate de „*zorzoanele unor versuri care sună din coadă*”, cum spune el în aceeași notă. Dar chiar fără rime, cele aproape unsprezece mii de versuri ale poemului ar fi riscat să se transforme într-o melopee adormitoare, dacă Milton nu le-ar fi rupt monotonia printr-o seamă de procedee ingenioase. Unul din aceste procedee este alternanța accentelor; în cadrul versului decasilabic; dictînd „după ureche” — dar după o ureche muzicală perfectă — Milton își distribuie accentele, în funcție de sensul urmărit. Iambii se amestecă frecvent cu troheii, dactilii fac casă bună cu anapestul, fără a da impresia unei dezordini prozodice, sau a unei neglijențe, explicabile la un poet orb. Nu arareori, cîte un cuvînt bi sau tri-silabic e înghesuit în spațiul sonor al unei singure silabe; într-o lucrare despre prozodia lui Milton, Robert Bridges arată că poetul „*ajunsesese să-și scandeze versurile într-un fel, și să le citească într-alt fel*”, și definește sistemul de versificație din *Paradisul pierdut* ca „*o încercare de a menține versul decasilabic cu ajutorul unor ficțiuni*”. Dar Courthope observă, în a sa monumentală istorie a poeziei engleze, că Milton „*scria călăuzit de auzul lui rafinat și muzical, și n-avea nevoie de «ficțiuni» pentru a justifica introducerea picioarelor trisilabice, acestea fiind inerente naturii însăși a limbii*”. (W. J. Courthope, *A History of English Poetry*, vol. III, London, MacMillan & co. Ltd., 1903.)

Un element important al prozodiei complexe folosite de Milton în poem este *cezura*; profesorul Masson a constatat că pauza intervine, de obicei, la capătul celui de-al treilea picior al schemei silabice, deși variațiile există și aici, pentru a sparge monotonia. Un alt element este *aliterarea*. Firește, toate aceste elemente țin de geniul particular al limbii engleze, limbă bogată în vocabule scurte și sonore, onomatopoeice.

În ceea ce privește stilul *Paradisului pierdut*, s-a spus că e „sublim“, dar acest adjectiv nu epuizează problema nici pe departe. Într-un studiu despre Milton, profesorul american Raymond D. Havens a încercat să sistematizeze astfel caracteristicile stilului miltonian: a) inversarea ordinii firești a cuvintelor și frazelor; b) omiterea unor cuvinte care nu sînt necesare sensului; c) folosirea paran-tezelor și a apoziției; d) înlocuirea unei părți de vorbire cu o alta (de ex. a unui adjectiv cu un adverb); e) introducerea arhaismelor și latinismelor în vocabular; f) predilecția pentru gruparea unor nume proprii mai mult sau mai puțin exotice; g) utilizarea unor epitete compuse neobișnuite, asemănătoare celor create de Homer (de ex. „*three-boltedthunder*“, „*heaven-banished-host*“ etc). (Cf. R. Havens, *The Influence of Milton on English Poetry*, Influența lui Milton asupra poeziei engleze, 1922, Harvard University Press).

Milton este un mare constructor de vocabule, pe baza vechiului fond de cuvinte saxon și mai ales a limbii latine, mînuită cu atîta pricepere și în proza lui polemică. Influența limbii latine e vizibilă și în aspectul sintactic al poemului — versurile constituindu-se adesea în fraze lungi, după modelul propozițiilor latinești, în care predicatul e înconjurat de o rețea de clauze subordonate.

Efectul global este acela de monumentalitate, dar și de mlădiere a stilului, în funcție de scopurile urmărite de poet. În contextul liricii engleze, mijloacele diverse folosite de Milton în capodopera lui au însemnat o contri-

buție aproape la fel de importantă ca aceea adusă de Shakespeare. „Așa cum imaginația lui poetică este o oglindă a tuturor marilor forțe ce s-au exercitat în prima jumătate a secolului al XVII-lea asupra minții poporului englez, limbajul lui poetic este cel mai nobil monument de artă, realizat prin îmbinarea elementelor saxon și latin din limba noastră“, sublinia Courthope în lucrarea amintită.

Evident, Timpul nu a lăsat intact în întregime a lui acest monument, cum nu a cruțat nici unele din concepțiile și ideile poetului, dar partea perisabilă nu covește ansamblul, chiar dacă-l îngreunează cu un balast mort. Milton rămâne uimitor de modern și ca limbaj poetic, în ciuda latinismelor și arhaismelor lui, care, în limba engleză, au desigur altă valoare decât în orice alt mediu lingvistic.

Modernă este și compoziția arhitectonică a *Paradisului pierdut*, prin desfășurarea panoramică a acțiunii sale și prin îmbinarea ingenioasă a planurilor. Poemul începe cu descrierea lui Satan și a celorlalți îngeri rebeli, întruniți într-un fel de conclav, undeva în Haos, pentru a pune la cale răzbunarea lor împotriva Atotputernicului care i-a alungat din cer. Dar răscoala lor, care a dus la această expulzare, este evocată în amănunt abia în cartea a cincea, de către arhanghelul Rafail. Amestecînd mereu planurile, luminînd din diferite unghiuri sensul unei acțiuni cunoscute din capul locului, Milton evită și prin această răsturnare a secvențelor ei monotonia legată de tratarea unei asemenea teme. Unitatea internă a poemului e asigurată nu printr-o desfășurare cronologică, liniară, ci prin viziunea intensă a naratorului, care, obiectivîndu-se în personajele dramei, le lasă să se exprime și, mai ales în cazul lui Satan, să trăiască.

Astfel, Milton reușește să transforme o poveste arhicunoscută, și banalizată prin foarte dese repetări, într-o

narațiune vie și interesantă, în ciuda lungimii ei și a spiritului religios ce-o animă. Nu același lucru se poate spune și despre *Paradisul regăsit*, poem puritan prin excelență, crescut din trunchiul rămuros al *Paradisului pierdut*, însă lipsit de sevele poetice ale acestuia. Alegîndu-și ca temă ispitirea lui Isus în pustie (descrisă de apostolul Luca în capitolul IV al *Evangheliei* sale), Milton a vrut și aici să-și illustreze una din ideile sale de bază — aceea că virtutea are sens și valoare, doar cînd e confruntată cu primejdiile ce o pun la încercare. Modul cum îl prezintă Milton pe Isus este semnificativ — „Mîntuitorul“ îi apare poetului ca un muritor supus tentațiilor, și capabil să le biruie, însă nu prin divinitatea lui, ci prin superioritatea lui morală și intelectuală; împotrivindu-se lui Satan, el își cucerește un „paradis lăuntric“, care e și răsplata lui Adam pentru pierderea celui alt paradis. Evident, o asemenea viziune despre Isus era contrară canoanelor bisericii; un abur de crezie plutește și deasupra pustiei în care e ispitit Isus, cum plutește și deasupra răului lui Adam. Dar poezia care dă viață dramei despre „căderea Omului“ nu e o dimensiune esențială a dramei ispitirii lui Isus de către Satan — poate și din pricină că ispititorul e un personaj șters și schematic. Într-adevăr, răzvrătitul malefic, dar inteligent și curajos, din primele două cărți ale *Paradisului pierdut*, a devenit aici un simplu intrigant, înzestrat cu o inteligență cam rudimentară — atîta cît îi îngăduie poetul să aibă, pentru a putea demonstra, prin contrast, superioritatea lui Isus.

Poemul, scris într-o manieră retorică, fără prea multe flori de stil, sub forma unui nesfîrșit dialog între protagoniști, își are momentele lui de inspirație fericită, dar în general se simte că Milton nu este la largul lui în această temă, nepotrivită geniului său poetic, sau, în orice caz, neprielnică desfășurării tuturor posibilităților sale.

În schimb, *Samson Agonistes*, scris probabil în 1667 și

publicat în 1670 împreună cu *Paradisul regăsit*, este capodoperă, pătrunsă de patosul revoluționar al poetului și încărcată de întreaga lui biografie spirituală; deși inspirată, ca și „*Paradisurile*“, din *Biblie* (*Cărtea Judecătorilor* capitolele XIII—XVI), drama despre Samson, absorbind însuși destinul lui Milton și însăși istoria revoluției puritane, îndreptățește cuvintele de admirație ale lui Goethe: „*Am citit de curînd Samson, îi spune el lui Eckermann, e o operă pătrunsă de spiritul antic în mai mare măsură decît opera oricărui alt poet modern... Milton e foarte mare.*“

Dar spațiul nu ne îngăduie să zăbovim asupra acestei capodopere, care încheie în chip strălucit dramatica și pilduitoarea carieră literară a unui poet, pe cît de dificil, pe atît de vrednic de stimă.

Prezenta ediție pune pentru prima oară la îndemîna cititorului român o versiune integrală a *Paradisului pierdut*, datorată poetului Aurel Covaci. Este umplut astfel un gol regretabil, și inexplicabil, din cultura noastră, — deși o explicație poate fi găsită în înseși dificultățile puse de traducerea unor astfel de poeme. Spre deosebire de Shakespeare, Milton — socotit îndeobște ca un egal al lui Shakespeare — e foarte puțin cunoscut la noi în țară. G. Călinescu menționează, printre rarii cunoscători ai marelui poet englez, pe Budai-Deleanu, Cezar Boliac și I. Heliade-Rădulescu; dar monumentală sa *Istorie a literaturii române* înregistrează o singură traducere din opera lui Milton, și anume aceea a lui George Sion *Din Paradisul pierdut* — traducțiune apărută la Iași în 1851, în „*Tip. Buciumului Romanu*“.

Contribuția cea mai importantă adusă la cunoașterea lui Milton în România poartă girul marelui și bizarului animator care-a fost Ioan Heliade-Rădulescu, deschizătorul atîtor drumuri în cultura românească. Personali-

tate de prim rang, cu preocupări multilaterale, Heliade a fost și un asiduu traducător de poezie. Din păcate, materialul verbal folosit, ca și ortografia latinizantă și italianizantă, îi fac aproape ilizibile numeroasele tălmăciri din lirica universală. Heliade — care cunoștea *Paradisul pierdut* în versiunea franceză a lui Delille — a fost în așa măsură fascinat de poem, încît a încercat să-l imite, într-un poem ambițios, *Anatolida — sau omul și forțele*, conceput în douăzeci de cînturi, din care nu a scris însă decît cinci. În notele sale la volumul I al *Operei* lui Heliade (Fundatia pentru literatură și artă, 1939), D. Popovici arată că, în *Căderea drăcilor*, primul cînt al proiectatei epoei biblice, scriitorul român a fost direct influențat de poemul lui Milton, citit în traducerea lui Delille¹. Ulterior, Heliade avea să cunoască și versiunea lui Chateaubriand, ceea ce reiese și din prefața scrisă de poet pentru *Anatolida*, prefată în care, folosind datele din studiul închinat de Chateaubriand lui Milton, Heliade subliniază republicanismul și dragostea de libertate a marelui bard reli-

¹ D. Popovici citează și o exegeză făcută de Heliade *Paradisului pierdut* într-un *Curs de poezie*, ținut după revoluția pașoptistă. Milton, spune Heliade, avea despre republică o concepție ce izvoră de-a dreptul din *Biblie*; dar cînd ignoranța, lăcomia și patimile oarbe ale partidelor politice ajunseră la culme și stîrniră haosul social, „atunci adevărații partizani ai republicii se spăimîntară la vederea spectacolului ce oferiră fiii Păcatului și ai Peirii, venind a parodia cele mai salutare și divine principii; atunci poetului, profetului acelei epoei, nu-i veni în minte decît neascultarea Omului, gustarea mai înainte de timp din fructul arborelui științei, paradisul pierdut prin intriga și amăgirea Spiritului pervers. Societatea nu mai păru sufletului spăimîntat al lui Milton decît rebelia Răului în contra Bineului.”

Deși profund subiectivă, această interpretare — influențată de altfel de aceea a lui Chateaubriand — are meritul de a fi prima interpretare românească a *Paradisului pierdut*.

glos englez, căruia îi închină și următoarele versuri, în
Cîntul III al Anatolidei :

*„În corul astor angeli, o, bard al Albionei,
O, Milton, treci la rîndu-ți. De ai pierdut vederea,
Ți-e inima-n lumină și geniul în ceruri ;
Cu harpa ta de aur celebră Hymeneul.
Salută ca un vate amorul conjugal
Cu care numai omul a fost dotat din ceruri...”*

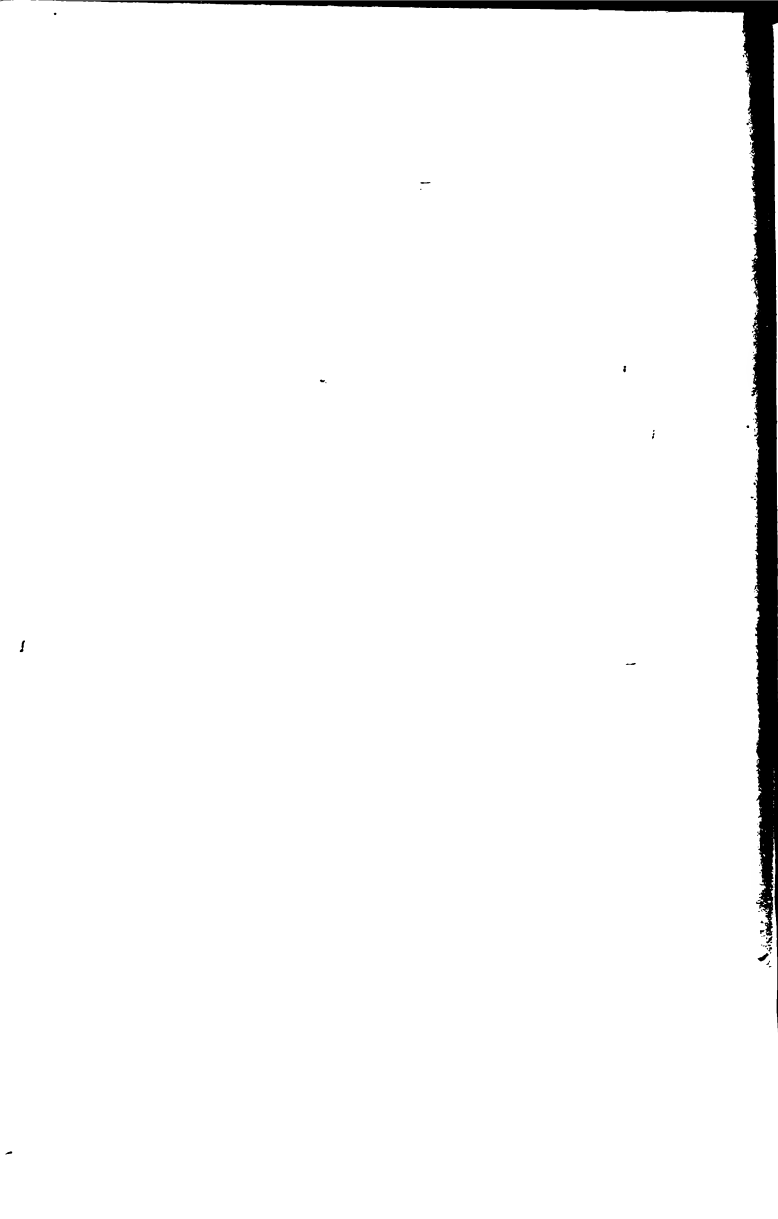
În mod semnificativ, Interesul pentru opera lui Milton s-a manifestat din nou în România, abia după 23 august 1944, de data aceasta cu o amploare la care generația pașoptistă, a primilor săi admiratori, nici n-ar fi putut visa. Prilejul a fost oferit, inițial, de cinstirea memoriei poetului în 1958, cînd s-au împlinit trei veacuri și jumătate de la nașterea lui ; vorbind la București în numele Consiliului Mondial al Păcii, care a luat inițiativa acestei aniversări, juristul englez D. N. Pritt a spus printre altele : *„Chiar dacă (Milton) n-ar fi fost altceva decît un mare poet și un mare prozator, făuritor al celei mai alese fraze din limba engleză, el ar fi rămas o figură impresionantă, deoarece a scris în limba mea natală mai viguros, mai frumos și mai sensibil decît, poate, oricare altul. El a avut însă o însemnătate cu mult mai mare, ca un revoluționar conștient, îndrăzneț și lucid, ca un iconoclast care a sfărîmat concepția monarhică și multe alte concepții reacționare, într-o vreme cînd acestea erau universal acceptate... El nu a fost doar un englez, ci o figură internațională... Noi, englezii, sîntem mîndrii că putem să vi-l împărtășim vouă, tuturor.”*

După apariția, în 1959, a unui volum de *Scrieri alese* (Editura de stat pentru literatură și artă), cuprinzînd aproape toate „poemele minore”, fragmente din pamflete, și versiunea integrală a dramei *Samson Agonistes*, iată

că „Biblioteca pentru toți“ pune la dispoziția cititorului român *Paradisul pierdut*, tălmăcit în întregime.

Montaigne spunea, în legătură cu traducерile din Plutarch de Amyot, că acesta l-a făcut pe Plutarch să vorbească franțuzește. Ca traducător mai vechi al lui Milton, nu pot decît să mă bucur că, datorită poetului Aurel Covaci, genialul și tulburătorul autor al *Paradisului pierdut* a mai urcat o treaptă, și încă una esențială, în învățarea limbii române...

PETRE SOLOMON

TABEL CRONOLOGIC

1608 La 9 decembrie se naște John Milton, fiul lui John Milton, „scrivener“ din Londra, căsătorit cu Sarah Jeffries.

Apare prima ediție completă a *Săptămînilor și lucrărilor dumnezeiești* de Du Bartas în versiunea engleză a lui Joshua Sylvester.

Premiera pieselor *Coriolanus* și *Pericles* de Shakespeare.

1611 Apare noua versiune engleză a *Bibliei*, sub patronajul regelui Iacob (James) I.

Primul *folio* al operelor lui Spenser.

Premiera *Furtunii* lui Shakespeare.

1618 Primul portret al lui Milton, atribuit pictorului olandez Cornelius Janssen, îl înfățișează ca pe un copil cu o expresie gravă. Părul tuns scurt este, potrivit primului biograf al lui Milton (John Aubrey), opera unui „dascăl puritan din Essex“. Milton a învățat apoi cu Thomas Young, fiul unui pastor presbiterian din Scoția.

Începutul Războiului de treizeci de ani.

Primele microscopae.

1620 Milton intră la școala Sf. Pavel din Westminster, condusă de Alexander Gill. Se împrietenește cu un coleg, Charles Diodati, fiul unui medic genevez stabilit în Anglia. Învăță italiana, ebraica și franceza și-și desăvirșește cunoștințele de limbă și literatură latină. Primele poezii.

Expediția corăbiei „Mayflower” spre America.
Bacon publică *Nvum organum*.

1625 Milton se înscrie la „Colegiul lui Christos” din Cambridge.

Moare regele Iacob I. Începe domnia lui Carol I.
Epidemie de ciumă la Londra.

1629 Milton își ia diploma de „B.A.” (bacalaureat în arte). Scribe *On the Morning of Christ's Nativity* (Despre dimineata nașterii lui Christos) și alte câteva poezii în englezește. A scris, în toți acești ani și versuri în latinește (elegii, etc.).

Galilei descoperă legile pendulei.

William Harvey publică *De Motu Cordis* (în legătură cu circulația sîngelui).

1632 Milton își ia diploma de „M.A.” (Magistru în arte). Între timp a scris *At a Solemn Music* (La o muzică solemnă), *Song on May Morning* (Cîntecul dimineții de mai), *On time* (Despre timp) etc. și i-a apărut un mic poem despre Shakespeare, alături de alte poezii omagiale publicate pe frontispiciul celui de-al doilea folio al operelor marelui Will (1632).

William Prynne publică *Histriomastix*, violent pamflet puritan împotriva teatrelor.

Van Dyck se stabilește în Anglia.

Galilei publică *Dialogo sopra i duo massimi sistemi del mondo* (*Dialog despre cele două mari sisteme cosmogonice*) în care fundamentează heliocentrismul.

1632 Stabilit, după absolvirea universității, în satul Horton (unde se retrăsese tatăl său), Milton își continuă studiile și activitatea literară. Scrie în latinește și-n englezește, mai ales versuri, — probabil din această perioadă datează *L'Allegro* și *Il Penseroso*.

1634 La castelul din Harefield al contesei de Derby, are loc premiera spectacolului cu măști *Arcades*, pe versuri de Milton și muzică de Henry Lawes; pentru același compozitor, scrie poemul dramatic *Comus*, prezentat ca spectacol cu măști la castelul Ludlow, reședința contelui de Bridgewater, vicerege al Țării Galilor.

Colonia puritană din Massachusetts Bay se proclamă independentă.

1637 Milton scrie *Lycidas*, în memoria prietenului său Edward King, mort într-un naufragiu. Îi apare în volum *Comus*.

Moare Sarah Milton, mama poetului.

Moare Ben Jonson.

Puritanului William Prynne i se taie urechile.

Apare *Discours de la Méthode* al lui Descartes.

1638 În primăvară, Milton pleacă în străinătate — prin Paris și Nisa, în Italia.

În Scoția, calvinismul e proclamat printr-un „Covenant“ (legământ solemn) „singura credință adevărată și plăcută lui Dumnezeu“.

1639 Milton îl vizitează pe Galilei la Florența. După 15 luni de absență din patrie se întoarce acasă, renunțând să mai plece în Grecia. Se stabilește singur la Londra, și începe să dea lecții nepoților săi Edward și John Phillips (fiii surorii sale Anne). Scrie *Epitaphium Damonis*, elegie latină în care deplânge moartea prietenului său Ch. Diodati.

Stare de răzoi între Anglia și Scoția.

1640 Milton se mută într-o casă de pe Aldersgate Street.

Regele Carol I convoacă Parlamentul, dizolvat în 1629, pentru a-i cere fondurile necesare organizării unei armate împotriva rebelilor scoțieni ; îl dizolvă peste câteva săptămîni, apoi îl convoacă din nou ; Parlamentul — dominat de puritani de tendință presbiteriană — îi pune sub acuză pe arhiepiscopul Laud și pe primul ministru Strafford. Apare *Didactica cea mare* a lui Comenius.

1641 Milton ia parte la lupta împotriva episcopilor, scriind pamfletele : *Of Reformation touching Church Discipline in England* (Despre reforma disciplinei bisericești în Anglia), *Of Prelatical Episcopacy* (Despre episcopatul prelat), precum și alte două în apărarea lui Smectymnuus — semnătură colectivă rezul-

tată din inițialele unor pastori puritani, atacați de episcopul Hall : *Animadversions upon the Remonstrant's Defence against Smectymnuus* (*Contraargumente la Riposta unui dojenitor al lui Smectymnuus*), *An Apology against a Pamphlet called A Modest Confutation of the Animadversions* (*O apologie împotriva unui pamflet intitulat O replică modestă la Contraargumente etc.*).

Parlamentul desființează „Camera înstelată” și celelalte tribunale speciale ale monarhiei, îl execută pe primul ministru Strafford și-l arestează pe arhiepiscopul Laud.

Adoptă *Mustrarea cea mare*, document redactat de deputații puritani.

În Irlanda izbucnesc războaie.

1642 Milton publică *The Reason of Church Government urged against Prelaty* (*Temeiurile orînduirii bisericești, afirmate împotriva prelaților*).

Se căsătorește cu Mary Powell, fiica unui *squire* scăpat din Forest Hill ; tinăra lui soție (în vîrstă de numai 17 ani) va pleca în curînd la părinții ei, și va fi împiedicată de evenimente să se întoarcă la Londra.

După ce încearcă să-i aresteze pe liderii puritani din Parlament, regele părăsește capitala. Parlamentul adoptă măsuri drastice împotriva episcopilor și a monarhiei, închide teatrele etc. Începe războiul civil.

La Edgehill cavaleria regală pune pe fugă armata încă neorganizată a Parlamentului.

1643 Milton publică — fără semnătură — un pamflet *The Doctrine and Discipline of Divorce* (*Doctrina și disciplina divorțului*), prin care cere abolirea vechii legislații ecleziastice privitoare la divorț.

Parlamentul înființează o „Adunare a sfinților” pentru a elabora o politică ecleziastică unitară ; restabilește cenzura tipăriturilor ; încheie un tratat de alianță cu presbiterienii din Scoția.

Înaintarea armatei monarhiste spre Londra e oprită.

1644 Milton publică, sub semnătură, o nouă ediție a pamfletului despre divorț, precum și un alt pamflet pe aceeași temă : *Opiniile lui Martin Bucer despre divorț*. De asemenea, *Areopagitica* — un discurs pentru libertatea necontrolată a tipăriturilor (*Areopagitica — A Speech for the Liberty of Unlicensed Printing*), și un tratat *Despre educație*, dedicat pedagogului umanist Samuel Hartlib.

Armata parlamentară comandată de Cromwell obține, la Marston Moor, prima victorie asupra monarhiștilor.

Apar pamfletele puritanilor radicali Roger Williams și Henry Robinson — *Sîngeroasa doctrină a persecuției pe temeiuri de conștiință* și *Libertatea de conștiință*.

1645 Milton publică *Tetrachordon*, ca răspuns la atacurile pastorului Herbert Palmer împotriva tratatelor lui despre divorț. De asemenea, publică pamfletul *Colasterion* împotriva cenzurii ecleziastice. Își strînge într-un volum poeziile din tinerețe (în engleză și în latină).

Se împacă, în vară, cu soția lui, care revine la Londra ; se mută într-o casă mai spațioasă, de pe Barbican Street.

Armata parlamentară, reorganizată de Cromwell, zdrobește la Naseby trupele monarhiste. Regele se refugiază la Oxford.

Arhiepiscopul Laud e executat.

1646 Mary Milton dă naștere unei fetei, Ana.

Regele Carol I fuge în Scoția.

Thomas Browne publică *Pseudodoxia Epidemica*.

1647 Moare (în martie) bătrînul Milton ; poetul se mută într-o casă din High Holborn.

Tratative între rege și presbiterienii din Parlament; armata îl ia prizonier pe Carol I, care evadează pe insula Wight.

Agitația „Leveller“-ilor în armată ; la Putney e adoptat un *Acord al poporului* — program revoluționar ; liderul „Leveller“-ilor publică pamfletul *Tirania regală dată în vileag*.

1648 Soția lui Milton naște o fetiță, Mary.

Poetul întepie o *Istorie a Britaniei*.

Izbucnește cel de-al doilea război civil, provocat de regele fugar, aliat cu presbiterienii ; Cromwell nimicește, la Preston, armata scoțiană ; deputații presbiterieni sînt arestați în plină sesiune a Parlamentului denumit acum în derîdere „*Rump*“ (tîrniță).

1649 Milton publică pamfletul *The Tenure of Kings and Magistrates* (*Imputernicirile regilor și ale magistraților*) ; la 15 martie e numit secretar pentru corespondența în limbi

străine al consiliului de stat ; se mută într-un apartament din Whitehall. Scrie *Observațiuni în legătură cu cauzele tratatului de pace* (încheiat cu Irlanda), și *Eikonoklastes*, ca răspuns la broșura promonarhistă *Eikon Basilike*.

La 30 ianuarie regele Carol I e executat pe eșafod. Parlamentul proclamă Commonwealth-ul, abolind monarhia (la 19 mai); campania lui Cromwell în Irlanda, unde fiul regelui decapitat s-a proclamat rege.

Apare pamfletul *Noile lanțuri ale Angliei date în vileag*, sub semnătura lui Lilburne etc.

Gerard Winstanley și adepții săi ocupă un teren din Surrey și încep să-l sape (mișcarea „săpătorilor“).

1650 Milton scrie pamfletul *Joannis Miltoni Angli Pro Populo Anglicano Defensio Contra Claudii Anonymi, Alias Salmasii, Defensionem Regiam* (Apărarea poporului englez de către englezul John Milton împotriva anonimului Claude, alias Salmasius, apărător al regelui). Cîteva ediții ale acestui pamflet vor apărea între 1650—1658, stîrnind un răsunet puternic în Europa.

Armata condusă de Cromwell îi înfringe pe scoțieni la Dunbar.

Hobbes scrie *De Natura Humana*.

Moare Descartes.

1651 Lui Milton i se naște un al treilea copil, John, care moare însă curînd. „Secretarul latin“ al Commonwealth-ului își pierde vederea într-o casă din cartierul Little France.

Cromwell nimicește armata scoțiană pro-monarhistă la Worcester și ocupă Scoția ; Carol al II-lea fuge în Olanda.

Parlamentul adoptă „Actul de navigație“ care interzice importul de mărfuri din Asia, Africa și America, efectuat îndeobște de vasele olandeze.

Apare *Leviathan* al lui Hobbes.

1652 Moare soția lui Milton (în Mai), după ce naște o fetiță — Debora.

Izbucnește războiul între Anglia și Olanda.

Roger Williams publică pamfletul *Sîngeroasa doctrină, încă și mai sîngeroasă*.

1653 Milton rămîne „secretar latin“ chiar sub Protectorat.

Cromwell dizolvă Parlamentul și consiliul de stat (la 20 aprilie), înlocuindu-le cu o „Adunare a sfinților“, ce-l va numi „Lord-protector“ (la 16 decembrie).

Lilburne e judecat și achitat.

Moare Salmasius, în Olanda.

1654 Milton publică *Pro Populo Anglicano Defensio Secunda* (A doua apărare a poporului englez), ca răspuns la un pamflet monarhist apărut la Haga.

Lordul-protector convoacă un nou Parlament.

Incheierea păcii cu Olanda.

1655 Milton începe să redacteze în latinește un tratat teologic *De Doctrina Christiana* ; publică pamfletul *Pro Se Defensio* (În propria apărare) ca răspuns la o broșură monarhistă

a unui anume Alexander Morus, pastor scoțian refugiat în Olanda ; apoi un supliment, ca răspuns la o nouă broșură a pastorului. I se reduce salariul.

Cromwell dizolvă Parlamentul (în ianuarie).

Mercenarii ducelui de Savoia îi masacrează pe „valdenși“, o populație minoritară din Piemont, care refuza să se convertească la catolicism. Cromwell se pune în fruntea campaniei de protest împotriva acestui masacru.

Spania declară război Angliei.

1656 Milton se căsătorește, la 12 noiembrie, cu Katharine Woodcock.

Alegeri pentru un nou Parlament ; o sută din deputați sînt împiedicați să-și exercite mandatul.

Apare utopia *Oceana* a lui James Harrington.

Apare poemul biblic *Davideis* al lui A. Cowley.
Blaise Pascal publică *Les Provinciales*.

1657 Poetul Andrew Marvell e numit asistent al lui Milton. Katharine Milton naște o fetiță.

Anglia încheie o alianță cu Franța împotriva Spaniei ; Cromwell depune jurămintul ca Lord-protector, refuzînd titlul de rege, oferit de Parlament.

Moare John Lilburne.

1658 Soția lui Milton moare, ca și fetița pe care-o născuse.

Cromwell dizolvă din nou parlamentul.

Armatele engleză și franceză zdrobesc trupele spaniole din Flandra. Ludovic al XIV-lea dăruiește Angliei portul Dunkerque.

Moare Cromwell (la 3 septembrie) ; fiul său, Richard, e numit Lord-protector.

- 1659 Milton scrie *A Treatise of Civil Power in Ecclesiastical Causes, showing that it is not lawful to compel in matters of Religion* (Un tratat despre puterea civilă în chestiunile eclesiastice, arătând lipsa de legitimitate a constrîngerii în materie de religie). De asemenea, o *Scrisoare către un prieten, în legătură cu destrămarea Commonwealth-ului*, și un pamflet : *Considerațiuni cu privire la cele mai sigure mijloace de a-i alunga pe vameși din Biserică*.

Ofițerii dizolvă noul parlament, convocat de Richard Cromwell, și-l silesc pe acesta să demisioneze ; militarii convoacă în grabă pe membrii presbiterieni ai „Parlamentului cel lung“, dizolvat în 1653.

- 1660 Milton adresează Parlamentului un apel — *The Ready and Easy Way to establish a Free Commonwealth* (Calea sigură și lesnicioasă a întemeierii unei republici libere) ; îi trimite generalului Monk o scrisoare, cuprinzînd *O scurtă expunere asupra mijloacelor actuale de întemeiere a unei republici libere*.

Generalul Monk, comandantul trupelor de ocupație engleze din Scoția, sosește la Londra ; după ce-l numește pe general comandant suprem al armatei, Parlamentul se autodizolvă. Un nou Parlament, alcătuit în majoritate din deputații presbiterieni excluși în 1648, îl cheamă pe regele Carol al II-lea să-și ocupe tronul ; regele sosește la Londra în ziua

de 29 mai. Urmează reprimarea sîngeroasă a „regicizilor”, deşi regele semnase, la Breda, o declaraţie de amnistie.

Samuel Pepys îşi începe jurnalul.

Se naşte Daniel Defoe.

1661 Milton îşi schimbă des domiciliile, pentru a scăpa de urmărire. Din ordinul autorităţilor, scrierile lui fuseseră arse curînd după întoarcerea regelui. Lucrează la *Paradisul pierdut*.

Osemintele lui Cromwell, Ireton şi Bradshaw sînt deshumate şi ciopîrţite de monarhişti.

Un nou Parlament, alcătuit exclusiv din „cavaleri” (poreclă dată monarhiştilor în timpul războiului civil), ia măsuri pentru restabilirea episcopatului etc.

1662 Datorită unor prieteni cu influenţă (Andrew Marvell, William Davenant etc.), Milton e lăsat în pace de noul regim. Continuă să scrie, ducînd o existenţă modestă.

La Londra ia fiinţă „Royal Society” (Societatea regală) pentru promovarea cercetării ştiinţifice.

1663 Milton se căsătoreşte (în februarie) cu Elizabeth Minshull, fiica unui „yeoman” din Cheshire — cu treizeci de ani mai tînără decît el.

Termină *Paradisul pierdut*.

1665 Milton începe *Paradisul regăsit*, la sugestia prietenului său Thomas Ellwood.

Epidemie de ciumă la Londra.

1666 Milton se întoarce la Londra (din cauza epidemiei, plecase în satul Chalfont, unde lucrase la *Paradisul regăsit*).

Un incendiu puternic mistuie Londra.

1667 Apare *Paradisul pierdut*, în prima versiune, tipărită de librarul Samuel Simmons ; multe din exemplare au pe copertă doar inițialele autorului.

Cancelarul Clarendon e înlocuit de rege cu ducele de Buckingham.

1670 Milton publică *The History of Britain* (*Istoria Britaniei*) ; obține aprobarea cenzurii pentru *Paradisul regăsit* și pentru drama *Samson Agonistes* (căreia nu i se cunoaște data exactă când a fost scrisă).

Apar *Les Pensées* de Pascal.

Leibniz publică *Teoria mișcării*.

1671 Apar în volum *Paradisul regăsit* și *Samson Agonistes*.

1673 Milton publică un pamflet *Of True Religion, Heresy, Schism, Toleration, and what best means may be used against the growth of Popery* (*Despre adevărata religie, despre erezie, schismă, toleranță, precum și despre cele mai bune mijloace de a combate creșterea papistășiei*).

Parlamentul îl silește pe regele Carol al II-lea să ratifice o lege severă împotriva romano-catolicilor

și să revoce un edict regal care acorda cea mai largă toleranță acestora.

1674 Apare a doua ediție, revizuită, a *Paradisului pierdut*.

Milton moare, la 8 noiembrie, și e înmormintat în curtea bisericii St. Giles, de lângă Cripplegate.

Boileau își publică *Arta poetică*.

P. S.

CARTEA ÎNTÎIA

Dintîia omului neascultare
Și fructul pomului oprit, al cărui
Gust ucigaș aduse-n Lume moartea,
Năpasta noastră grea, pierdut Edenul,
Pînă cînd alt Om, mult mai mare, iară
Acest pămînt al binecuvîntării
Ni-l va reda prin sfîntă mîntuire, —
Cerească Muză cîntă-mi, tu, ce-odată
Pe tainicul Horeb sau pe Sinai
L-ai inspirat și pe păstorul care
A învățat aleasa semînție
Cum Cerurile au născut din Haos
Asemeni cu Pămîntul : ori Sionul
Mai mult de te desfată, sau Siloa —
Rîu izvorit printr-un ceresc oracol, —
De-acolo îți invoc azi ajutorul
Pentru cîntarea mea cutezătoare,
Tinzînd zbor nalt peste aonici munți,
Prin lucruri nendrăznite-n vers sau proză.
Tu, mai ales, Duh Sfînt, ce mai presus
De temple pui un suflet drept și pur,
Învăță-mă, Tu, știutor a toate,
Căci Tu, de la-nceput fiind de față,
În chip de porumbel cu-arîpi mărețe,

Ai fecundat, clocindu-l, vast Abisul ;
Iluminează tot ce-i beznă-n mine,
Tot ce-i prejos tu sprijină și-nalță,
Încît să pot în acest cînt restrîns
Să dau acelor căi îndreptățire
Prin care Domnul pogorît-a-n oameni.

Grăiește-ntîi — cum Cerul nu-ți
ascunde

Nimic — și nici adîncul Iad — grăiește,
Ai noștri mari Părinți din ce pricină
S-au îndemnat din fericita stare
De creatorul lor să se desprindă
Călcîndu-i voia, ei stîpîni ai lumii,
Doar pentru că li s-a oprit un fruct ?
Spre-ntîia răzvrătire oare cine
I-a îmboldit ? Doar infernalul Șarpe !
Viclean, mînat de răzbunări și pizmă,
Ademenind pe-a omenirii mamă,
Trufia-i cînd l-a izgonit din Ceruri,
Cu liota-i de îngeri răzvrățiți,
Prin ajutorul lor visînd s-ajungă
Întîiul printre cei cu el asemeni
Și-aidoma cu însuși Preainaltul
Dacă-i va sta-mpotrivă ; și rîvnind
La tronul sfînt și-a Domnului domnie,
Nelegiuit război stîrni în Ceruri
Și vană luptă, căci Atotputerea,
Din boltile eterice, arzînd
L-a azvîrlit — și mistuit de flăcări
Spre-adîncul fără fund și spre pierzare,
În lanțuri ferecat și-n focul caznei
Pe cel ce l-a sfruntat pe-Atotputernic.
De nouă ori răstimpul ce măsoară
Ziua și noaptea pentru oameni, el
Și hoarda-i groaznică-au zăcut înfrinți,
Rostogoliți în vast abis de foc,

Greu umiliți dar tot nemuritori.
Ci îl chema spre mai mari furii soarta,
Acum muncindu-l gîndurile pentru
Pierduta fericire cum și chinul
De veci ; rotind în jur siniștri ochii-i,
De-amărăciune plini și deznădejde,
De ură dîrză și minie dîrză,
Sălbatică și tristă starea lui
El o văzu, cu încă ochi de Înger.
Jurîmprejur ardea-i de spaimă ochă
Ca un cuptor imens — însă din flăcări
Țișneau nu raze — mai de grabă bezne,
Ce doar dezvăluiau priveliști sumbre,
Tristeți de plumb și umbre-ale durerii,
Pe unde-n veci loc nu au pacea, tihna,
Și nu pătrund nădejdlile nicicînd,
Ci doar torturi vezi și-un potop de foc,
Arzînd pucioasă-n veci nemistuită.
Asemeni loc Justiția Eternă
Sortit-a răzvrățiților ; în beznă,
De Dumnezeu, de Cer departe foarte,
De trei ori cît din miez în polul ultim.
Ce loc cumplit față de cel pierdut !
Aici curînd ciracii și-i discerne
În valuri și vîrtejuri iuți de flăcări ;
Se zvîrcolea cu el alături unul
Aproape lui prin crimă și putere
Știut pînă tîrziu în Palestina,
Pe nume Belzebut. Și lui, de-a dreptul,
Al cerului dușman între dușmani
Chemat de-atunci Satan, îi glăsui,
Spărgînd acéstfel groaznica tăcere :

„De tu ești cel — vai cît de mult
schimbat ! —

Ce-ai fost, în a luminii-mpărăție,
În nimb de strălucire, mai presus

Ca toți ce străluciră ție semeni, —
De ești tu cel a cărui soartă, gânduri,
Speranțe, sfaturi și noroc o dată
Unitu-s-au cu mine-n marea faptă, —
Aidoma năpastă și ruină
Cunoaștem — o, din ce înalt în 'ce
'Abis căzuți ! Și el, prin tunet, cît
S-a dovedit de tare ! Pîn-atunci
Cine-a știut puterea cruntei arme ?
Dar eu nu mă căiesc și nu mă schimb
Chiar marele Izbînditor de poate
Și m'ai cumplit să mă năpăstuiască ;
Schimbat de mi-i, pe dinafară, nimbul,
Nu mi se schimbă neclintitul duh
Și nici înaltul meu dispreț, născut
Din simțul meritului meu rănit,
Ce m-a stîrnit, cu Cel Atotputernic
Să mă înfrunt în mare înceleștare
Tîrînd și fără număr oști de dühuri,
Potrivnice domniei lui, doar mie
Urmîndu-mi, vrînd atotputerii lui
Răspuns să dea puterea lor vrăjmașă ;
Nehotăriți de-s sorții bătăliei,
I-i tronul zguduit din temelie.
Și ce-i dacă pierdut e cîmpul luptei ?
Pierdut nu-i totul — vrerea neclintită,
Al răzbunării-nvăț, eterna ură,
Curajul nemblînzit, nu-ndură jugul !
Ce alta-nseamnă copleșit să nu fii ?
Această slavă-n veci n-o să mi-o smulgă
Mînia sau puterea lui. Genunchii
N-am să mi-i plec, cerșindu-i îndurarea ;
Și nu-i voi îndumnezei puterea
Ce cunosc prin brațu-mi îndoiala !
Să cad ? Ce josnic, mîrșav, rușinos
Ar fi ! A dumnezeilor tărie,

Cereasca lor substanță, nici prin voia
Destinului în veci nu-i spulberată !
Ne-arată mîndra faptă că în arme
Mai slabi nu sîntem, că vedem departe,
Că mare ni-i nădejdea în izbîndă,
Putînd, prin viclenie sau cu sila,
Urni război neîmpăcat în contra
Dușmanului meu veșnic, ce triumfă
Acum, și-mpăunat de bucurie
Li-i singur cerurilor domn tiran“.

Așa grăi-apostatul Înger, chinul
În laudă de sine ascunzîndu-și,
Crunt sfișiat de-adîncă deznădejde ;
Iar curajosul lui cirac răspunse :

„O, prințe, domn peste slăvite Tronuri,
Ce dus-ai oști de Serafimi la luptă,
Pe Domnul Cerului primejduindu-l,
Cu nenfricarea ta, prin crunte fapte,
La grea-ncercare supunînd mărirea-i,
Proptită de noroc, putere, soartă ! —
Prea bine văd și bléstem întîmplarea
Ce ne-a răpit cu silnicie Cerul
Prin grea înfrîngere și prăbușire,
Zvîrlind o oaste-n hăul nimicirii,
Atît cît pot cereștile esențe
Să piară, sau să piară dumnezeii ;
Dar spiritul și gîndul neînfrînte
Rămîn — și-atunci vigoarea se rentoarce,
Chiar dacă stinsă slava ni-i și starea
De fericire-ntr-al năpastei hău !
Dar ce e dacă-nvingătorul nostru
(Și-l chem atotputernic, întrucît,
Așa doar ne putea strivi puterea) —
Întregi ne lasă duhul și tăria,
Să ne-ndurăm tot cu tărie cazna,
Răzbunătoarea ură-ndestulîndu-i ?

Sau, robi, mai de folos să-i fim prin dreptul
 Războiului, oricare i-ar fi gândul,
 În inima Infernului, trudind
 În foc, ori în genuna tristă soli
 Dorind să-i fim ? La ce bun ne-am simți,
 Atunci, puterea neslăbită, cum
 Și a ființei noastre veșnicie ?
 Doar să-ndurăm o caznă fără scapăt ?
 Grăbit răspunse Marele Vrajmaș :
 „De plîns e să fii slab, chiar făptuind
 Sau suferind, o, Heruvim căzut,
 Dar sigur fii că facerea de bine
 N-o să ne fie țelul ! Răul numai, —
 El ne va fi eterna desfătare,
 Fiind potrivnic vrerii lui înalte.
 Iar dacă providența lui încearcă
 Să scoată binele din răul nostru,
 O, noi să-i pîngărim, se cere, țelul,
 Schimbîndu-i binele în rău — și astfel,
 Adesea să-l îndurerăm, mutîndu-i
 Greșit cele mai nepătrunse țeluri.
 Dar, vezi, Învingătorul mînios,
 Din nou la porțile cerești îi cheamă
 Pe dregătorii răzbunării lui ;
 Da, stîns-au grindini de pucioasă valul
 Pirjolitor, ce ne-a primit pe cînd
 Căzut-am din a Cerului genună ;
 Chiar trăznetul, cu aripe de roșii
 Străfulgerări în crunta lui turbare,
 Și-a mîntuit săgețile și, poate,
 Că piere-n vast Abis nemărginit.
 Să nu scăpăm prilejul ce ni-l dă
 Disprețu-i sau furia-i ghiftuită !
 Vezi cîmpul sterp, sălbatic, părăsit,
 Sălaș al deznădejdiei, gol de raze,
 Plin doar de palidul, de groază licăr

Al ăstor flăcări negre și albastre ?
De-a valurilor crude valmă toți
Acolo să ne-adăpostim, de tihna
Își poate-afla un biet sălaș acolo ;
În acel loc strângînd mîhnite oști,
Să cercetăm cum mai cumplit putem
Vrăjmașul să ni-l păgubim, și-un leac
Aflînd atîtor pierderi, mai presus
Să fim de-al nostru nendurat dezastru,
Ca noi puteri să sugem din speranță —
De nu noi hotărîri din deznădejde.“

Așa grăi Satan celui aproape
De el, cu capul peste val, cu ochii
Scăpărători, cu mădulare-ntinse
Pe lac, pogoane-ntregi acoperînd,
Imens, cum în străvechile legende,
Titanii, sau Născuții-din-Pămînt,
Potrivnicii lui Zeus, se-arătară —
Typhon sau Briareu, ce lîngă Tarsus
O peșteră aveau, sau monstrul mării,
Leviathanul, zămislit de Domnul
Cel mai enorm pe val de ocean.
Des doarme pe norvega spumă monstrul
Și-l cred cîrmacii, rătăciți prin bezne,
Un ăstrov, după cîte spun matrozii
Ce-azvîrl în scoarța lui de solzi ancóra,
Legîndu-se de coasta lui cît noaptea
Învăluie în vălu-i negru marea,
Întîrziînd dorita auroră.

Așa lătit sta Marele Vrăjmaș
Încătușat în lacul arzător,
Nemaiputînd în veci să se ridice
Sau capul să-și înalțe, dacă vrerea,
Ce-i Cerurilor ocîrmuitoare,
În țelurile lui întunecate
Nu i-ar fi dat atîta dezlegare,

Prin crime noi să-și strige iar osînda
 Și — răul altora fiindu-i țelul —
 Să vadă, dar turbînd, că răutatea-i
 Doar raza bunătății fără margini
 Și milostenia și îndurarea
 I-aduce omului cel ispitit
 De el, astfel asupra-și atrăgînd,
 O întreită zăpăceală, cum
 Turbări și răz bunări, tot întreite.
 Săltînd deodată uriașu-i trup,
 Cu mîinile împinge înapoi,
 Roi de-ascuțite flăcări, care-n valuri
 Rostogolindu-se, de spaimă vale
 Descoperă — și-atunci, desfășurîndu-și
 Arîpile, se-avîntă spre-nălțime,
 Strivind văzduhul de tenebre, încă
 Nendătinat cu-asemenea povară,
 Pînă pe-un loc uscat oprește-și zborul,
 De-ar exista pămînt arzînd cu foc
 Solid, cum arde lacu-n foc lichid.
 Aidoma culori se-arată cînd
 Puterea vîntului din subpămînturi,
 Hălci rupe-n foc din Etna tunătoare,
 Sau din Pelor, a căror măruntaie,
 Supuse flăcării, arzînd, văpaia
 Acolo zămislind-o, adăugîndu-i,
 Și fûria ce zace-n minereuri,
 Țîșnesc spre cer, de vînturi îmbulzite,
 Loc ars și puturos, și plin de fum
 Lăsînd în urmă — iată locul tihnei
 Nebinecuvîntatului picior.
 Și-ntîiul său cirac mergea pe urme-i,
 Împăunat, prin propria putere,
 Și nu prin voia Celuia de Sus,
 Că au răzbit a Stixului vîltoare.
 „Acesta e ținutul, clima, solul —

Grăi atunci Arhanghelul pierdut —
Întunecimea asta mohorită-i
Sălașul ce-l schimbăm cu Cerul pur ?
Ei, fie ! — dacă el, ce-i azi stăpînul,
Să hotărască poate ce e drept,
De el să fim cît mai departe-i bine,
De cel ce, în pătrunderi egalat,
Prin forță-i peste-ai săi egali mai mare.
Adio, cîmpuri ale fericirii,
Trăind în veci domnia bucuriei !
Salut, o, spaime ! Lume Infernală,
Salut ! Tu, Iad fără de fund, primește-ți
Stăpînul nou, purtînd în sine-un duh
În veci neschimbător în timp și spațiu !
Lăcaș fiindu-și sieși, poate duhul
Un Cer din Iad și-un Iad din Cer să facă
În sine-și. Ce însemnătate are
Unde mă aflu, dacă-s tot același
Și-același voi rămîne, chiar mai mic
Decît acel mărit acum prin tunet ?
O, cel puțin, aicea fi-vom slobozi !
Atotputernicul doar n-a zidit,
Spre a ni-l pizmui, acest sălaș.
Aici măcar, domnind în siguranță,
Ambiția hrănită mi-i destul :
Mai bine domn în Iad ca rob în Cer.
Dar cum ? Să las în mlaștina uitării
Pe copărtașii, pe ciracii mei,
Zăcînd prostiți după năpasta cruntă ?
Să nu-i chem, partea lor să-și ia din tristul
Sălaș și cu unite arme, iară,
Să încercăm ce-am mai putea din Cer
Să dobîndim, sau ce, din Iad, să pierdem ?“

La care Belzebut astfel răspunse :
„Tu, prinț al strălucitelor armate,
De cel Atotputernic doar înfrînte,
S-audă ele glasul tău, zălogul
Nădejzii lor, cel veșnic viu în toiul
Primejdiei și spaimei, auzit
Adesea la limanuri de restrîște,
În cumpene de bătlîi, cînd glasul,
Mugind, era semnal pentru asalturi, —
Cu nou curaj s-ar ridica deodată,
Cu toate că tînjesc și gem acum,
Zăcînd pe lacu-ncins, precum zăceam
Și noi, tot uluiți și năucii :
Te miri, cînd de atît de sus căzură ?“

Abia sfîrși, că Marele Vrăjmaș
Spre mal se și-ndrepta, cu greu-i scut,
Călit eteric, larg, rotund, vîrtos,
Zvîrlit pe spate ; i-atîrna pe umeri
Ca roata Lunii, -al cărei orb îl vede,
Prin sticla optică, în fapt de seară,
Toscanul astronom, suit pe piscul —
Lui Fiesole sau Valdarno, vrînd,
Pe globul ei pătat să dibuiască,
Noi munți, noi riuri și pămînturi noi.
Iar lancea lui, alături de care
Pînă și pinul cel mai nalt, norveg,
Catarg pe-o navă-amiral imensă,
N-ar fi decît o trestie, — slujește-i,
Drept sprijin șovăielnicilor pași,
Pe marna arzătoare, nu ca pașii
Purtați pe vatra de azur o dată ;

Boltitul foc supune-l și-altor cazne,
Dar el îndură totul, pînă-ajunge
Pe țărmul mării toată numai flăcări,
Strigîndu-și legiunile de Îngeri,
Stînd veștejiți, ca frunzele de toamnă,

Pe riuri aşternute-n Vallombrosa,
În loc unde etruricele umbre
Închipuie un arc înalt de leagăn ;
La fel plutesc şi ierbi de mare, când,
Armat cu crude vânturi, Orionul
Izbeşte-n ale Mării Roşii ţărmuri,
Ce valu-şi abătu peste Busiris
Şi peste cavaleria din Memphis,
Cit urmăreau, cu ura lor perfidă,
Pe veneticii din Goshen, cei care
Văzură de pe ţărm amar de leşuri
Plutind, precum şi roţi de care rupte ;
Aşa şi mîrşavele oşti zăceau,
Pierdute, semănate peste valuri,
De hida lor schimbare năucite.
Dar, iată, glasul lui Satan, sunînd,
Pînă-n adîncul Iadului pătrunde :
„Printi, Potentaţi, Războinici, Floarea
mîndră

A Cerului pierdut, ce-a fost al vostru !
Au spiritele veşnice pot fi
Cuprinse de asemeni amorfire ?
Ori, după truda bătăliei, locul
Acesta l-aţi ales, întru odihna
Virtuţii ostenite, moţăiala
Mai dulce ca în văile cereşti
Aici fiindu-vă ? Sau vă smeriţi,
Jurînd pe-Nvingător să-l adoraţi
În josnicie ? Nu-i priveşte el
Acum pe Heruvimi şi Serafimi,
Zvîrliţi în hău cu arme şi însemne,
Cit ageri dregătorii lui nu află
Că porţile cereşti li-s spre folos,
Ca, pogorînd, călcîndu-ne-n picioare,
Aşa sleiţi cum sîntem, printr-un tunet.
De-adîncul groaznic să ne ţintuiască ?

Sculați ! Treziți-vă ! Sau, pe vecie,
Căzuți rămîneți !“

Auzindu-l ei,
Se rușinară, se proptiră-n áripi,
Precum străjerii-ndătinați cu veghea,
Temutul căpitan cînd îi surprinde
Dormind, tresar și-aleargă-n post chiar
dacă

De-a binelea nici nu s-au fost trezit.
Nu starea lor de plîns că n-ar simți-o,
Sau cazna-nfricoșată ce-o îndură,
Dar, fără număr, în curînd ascultă
De glasul generalului suprem.
Precum cînd varga-i, fiul lui Amram,
În ziua grea pentru Egipt, rotind-o
De-a lungul țărmlui, chemat-a norul
Lăcustelor de smoală, împînzindu-l
Un vînt din răsărit, asemeni nopții,
Scăldînd în beznă Nilul și pămîntul
Întins al Faraonului păgîn, —
La fel de numeroși spurcații îngeri
Pluteau sub bolta Iadului, tot printre
Flăcări de jos, de sus și dimprejur,
Pînă cînd lancea marele Sultan
Al lor o ridică dînd semn ca zborul
Să li se-ndrepte,-n cumpănă egală
Spre vatra de pucioasă întărită,
Foind pe-acest deșert cum niciodată
Nici Nordul nu a revărsat mulțime,
Din coastele-î de gheață, ca să treacă
De Rin sau Dunăre, cînd fiii lui
Barbari ca un potop se năpustiră
Spre Miazăzi, din Gibraltar și pînă-n
Nisipul Libiei ; fără-ncetare,
Din cete și cohorte, capi de oaste
Grăbeau spre generalul lor, asemeni

Cu zeii prin statură și prin formă
De oameni mai presus ; mari Demnități,
Puteri înscăunate-n Cer odată,
Măcar că, în cereștile scripturi
Nu mai erau nici pomeniți pe nume,
Prin răzvrătire șterși din Cartea Vieții.

Noi nume nu le-au dat nici fiii Evei,
Dar, rătăcind, cum vru Preasfînta voie,
Spre-al încerca pe om pe-acest pămînt,
Prin strîmbătăți, minciuni, ei au corupt
Din Omenire cea mai mare parte,
Făcînd-o a-l tăgădui pe Domnul,
Zămislatorul ei, și-ades să schimbe
Chiar nevăzută slava celui care
I-a plămădit pe oameni într-un monstru,
Împodobit de vesele religii,
De fast și pompă pline, ispitindu-i
Divinități în demoni să adore ;

Prin nume cunoscuți au fost atunci
Și-n chip de idoli în păgîna lume.
Înșiră-mi, Muză, numele acestea,
Întîiul cine-i, cel din urmă cine-i,
Din cei ce picoteau pe sumbra vatră,
Și s-au sculat la-mpărătescul glas ?
Ce capi de oaste, mai aproape lui
Prin merit, cîte unul se-ndreptară
Spre țărnul cel pleșuv, pe cînd mulțimea
De-a valma încă mai stătea departe ?
O, capii sînt cei ce, ieșind din hruba
Infernului, să bîntuie pămîntul,
În căutarea prăzii, cutezară
Mult timp lăcașele să și le-așeze
Lîngă lăcașele lui Dumnezeu,
Altar lîngă altar, zei adorați
Fiind de semințiile din jur.

A locui alături de Iehova,
Cel tunător, afară din Sion,
Cu tronul prejmuît de heruvimi,
Au cutezat... Şi-au pus ades şi racle,
În sanctuarul lui... O, ce scîrbie !
I-au profanat cu lucruri blestemate
Odoare sfinte şi serbări solemne,
Cu bezna lor sfruntînd lumina lui.

Întîiul fu Moloh, un groaznic rege,
Mînjit cu sînge de umane jertfe
Şi lacrima sârmanilor părinţi,
Măcar că-n larmă de ţîmbal şi tobe,
Nu-şi auzeau copîii cînd, prin foc,
Treceau la idolul necruţător.

Pe el îl adorară amoniţii-n
Rabbâ şi pe cîmpia ei jilavă,
Şi-n Argob şi-n Basan, pînă în unda
Cea mai îndepărtată-a lui Arnon.

Cutezătoarea lui vecinătate
Nemuţmîndu-l, prin înşelăciune,
Chiar pe preaînţeleptul Solomon
L-a ispitit un templu să-i dureze
În faţa templului lui Dumnezeu,
Pe muntele ruşinii, închinîndu-şi
Pădure sacră-n valea lui Ilion,
Gheena neagră şi Tophet chemată
De-aici, avînd drept pildă însuşi Iadul.

Urmcăză-i Chemos, cea spurcată groază
A fiilor lui Moab, din Aroar
În Nebo şi-n sălbaticul hotar
Din miazăzi al ţării Abarim ;
Din Hesebon pînă-n Horonaim,
Moşia lui Seon — şi pînă peste
Înfloritoare valea Sibma, plină
De vii, domnind şi în Elealé,
Pînă în lacul Asphaltita. Peor

Se mai chema, cînd pe izraieii,
În marșul Nilului, i-a ațîtat,
La desfrîinate rituri în Sittim,
Asupra lor năpasta atrăgînd.
Întîns-a dezmățatele-i orgii
Și-n muntele păcatului, aproape
De crîngul homicidului Moloh,
Stringînd Nerușinarea lîngă Ură ;
Jossia, blîndul, l-a zvîrlit în Iad.

Urmară cei care, din Eufurul
Străvechi, pînă-n torentul ce desparte
De Siria Eghipetul, se cheamă
Baal și Astaroth fiind, întîii
Bărbați, ceilalți de parte femeiască.

Doar duhurile — cînd le place — pot
A fi și una, și-alta și-amîndouă
Deodată, într-atît de simplă și
Subtilă este pura lor esență ;
Ea nu-i legată, nici încătușată
Prin mădulare și încheieturi
Și n-are sprijin în plăpînda forță
A oaselor, precum greoaia carne ;
În forma ce chiar ele și-o aleg,
Lățită foarte sau restrînsă foarte,
Strălucitoare sau întunecată,
Înfăptuiesc aeriene țeluri
Și-a dragostei și-a urii lor lucrare.
Adesea pentru ei și-au părăsit
Puterea Vie izraelitenii,
Stingher lăsînd altar sfințit prin lege
Și prosternîndu-se înjositor,
Rugîndu-se de zeii-dobitoare.
De-accea capul jos și-l aplecară
Sub lancea dușmanilor cei mai josnici.
Veni, cu ei în ceată, Astoreth,
Astarte de fenicieni chemată,

Regina cerului, împodobită
Cu o pereche de crescînde coarne,
Icoana-i luminoasă proslăvînd-o
Prin cînt și rugi fecioare din Sidon ;
N-a fost nici în Sion neproslăvită,
Pe Muntele Nelegiuirii templu
Avînd, durat de regele prieten
Nevestelor, al cărui mare suflet,
Sedus de preafrumoase idolatre,
Căzut-a idolilor la picioare.

Venea apoi Thammuz, a cărui rană,
Cea an de an deschisă în Liban,
Chema pe tinerele siriene
Trist să bocească pentru soarta-i

crudă,
Gingaș plîngînd o-ntreagă zi de vară,
Pe cînd Adonis, blindul, purpuriu,
Spre mare-aleargă, înroșit — se crede —
De sîngele vărsat de-acest Thammuz,
Din rana lui deschisă an de an.

Și-a molipsit povestea-i de iubire,
Cu-aceeași patimă, atîtea fiice
Ale Sionului, ce-au fost văzute
De Ezechiel, stînd sub porticul sfînt,
Pierdute în plăcerea desfrînării,
Cînd el, călăuzit de visul lui,
Văzut-a negrele idolatrii
Ale lui Iuda cel necredincios.

Se-arată-apoi un Duh ce-a plîns amar
Cînd i-a ciuntit captiva arcă hîda
Icoană, brațele și capul moi
Lăsîndu-i să atîrne-n al său propriu
Altar, în pragul porții, unde, spre
Rușinea-adoratorilor căzut-a :
Dagon îl cheamă, monstru-al mării, om
Pe jumătate, jumătate pește.

Și, totuși, templu-i, în Azot, pe culme,
Durat, de-a lungul coastei Palestinei
A fost temut și-n Gat, și-n Ascalon,
Și-n Accaron, pînă-n hotarul Gazei.

Rimmon urma, sălaș desfătător
Avînd în fermecatul său Damasc,
Pe malurile limpezilor ape
Ale Pharpharului și-ale Abbanei,
Crunt casei Domnului și el potrivnic ;
Pierzînd odată un lepros, un rege
A dobîndit, pe-Achaz, pe preaneghiobul
Cuceritor al său, pe care-apoi
Altarul Domnului să-l pîngărească
L-a ațîțat și-n locul lui să pună
Un sirian altar, pe care-a ars
Ofrandele-i respingătoare, zeii
Învinși de dînsul numai adorîndu-i.

În urma lor se-arată haita celor
Știuți pe nume încă din vechime,
Osiris, Isis, Orus, cu cohorta
Lor monstruoasă de figuri și vrăji,
Care-au stricat fanaticul Eghipet,
Mulți preoți îndemnînd să-și cate zeii
Rătăcitori în chip de dobitoace,
Mai mult decît în chip de oameni. N-a
Scăpat de molipsire Izraelul,
Cînd plămădi vițelul din Horeb
Din aurul împrumutat... Păcatul
Fu îndoit de răzvrătitul rege,
Care la Dan și la Bethel pe boul
Cel păscător l-asemui cu însuși
Zămisliitorul său, chiar cu Iehova,
Cel ce umblînd odată, într-o noapte,
Peste Eghipet, dintr-o lovitură,
I-a fost făcut întîi-născuții una
Cu toți behăitorii zei ai săi.

Veni, cel de pe urmă, Belial.
Decît un Duh mai necurat, poftind
La viciu pentru viciu, n-a căzut
Din Cer, și nu i s-a durat vreun templu
Ca pentru el să fumege altare ;
Dar, totuși, cine-n temple și altare
Se află mai adesea decît dînsul,
Cînd preotul, ca fiii lui Eli
Cei ce-au umplut de silnicii, dezmăț,
Lăcașul Domnului, ateu ajunge ?
La curți el mai domnește și-n palate
Și-n mari orașe, unde-i domn huzurul
Și-n care larma desfrînării suie,
Precum ocările și blasfemia,
Mai sus de cele mai înalte turnuri ;
Cînd noaptea peste uliți cerne beznă,
Cutreieră prin lume fiii lui,
Umflați de vin și de nerușinare :
Stau mărturie porțile Sodomei
Și noaptea din Gibeh, cînd primitoarea
De oaspeți ușă a împins în prag
O țăță, loc să n-aibă rapt mai hîd.
Prin rang și prin putere, cei dintîi
Erau aceștia ; pe-alții să-i înșirui,
Chiar renumiți de sînt, s-ar cere vreme :
Pe zeii *ionici*, fiii obîrșiți
De *Javan*, socotindu-i zei i-aș spune
Dar hirotonisiți-mai de curînd
Decît multlăudații lor părinți,
Adică Cerul, însoțit cu Terra ;
Titan — întîiul Cerului născut,
Cu stirpea-i fără capăt și cu dreptul
De-ntîi născut, de junele *Saturn*
Crunt uzurpat ; dar Zeus cel puternic,
Odrasla lui și-a Rheeli, i-a plătit
Apoi măsură grea pentru măsură.

Uzurpator fu Zeus. Ei, întâi,
În Creta și pe Ida cunoscuți
Au fost, și-apoi pe-nzăpezit Olimp,
Văzduhul cel de mijloc stăpînindu-l,
Cel mai înalt din cerurile lor.
Stăpîni au fost pe stîncă de la Delphi,
Sau în Dodona și pe tot cuprinsul
Pămînturilor dorice ; e unul
Carc-mpreună cu Saturn fugit-a
Peste-Adriatica, înspre cîmpia
Hesperiei și, peste țara celtă,
Spre ôstroave nespuse de depărtate.

Aceștia și-alții se-arătară-n cete,
Dar cu ochi umezi, capul în pămînt,
Cu licăriri în ochi, de bucurie
Că domnul lor nu-i deznădăjduit,
Că nu-s ei, în pierzanie, pierduți ;
Pe chipul lui Satan se oglindi
Culoarea îndoielii, dar, curînd,
Redobîndind trufia-ndătinată,
În vorbe mari, cu adevăr părelnic,
Dar goale de substanța demnității,
Pe nesimțite reînsufletîndu-i,
Le alungă năprasnicele temeri.

Apoi dădu poruncă să se-nalțe,
În sunete de trîmbiți și de goarne,
Drapelul lui. Un mare Heruvim,
Zis Azazel, ca pe un drept al lui
Onoarea asta-i cere. Iată-l cum
Împărătesc însemnul, filfiind,
Pe lancea-i sclipitoare-l desfășoară,
Sclipind sub vînturi ca un meteor,
Tot numai tiv de aur și de perle,
Blazon peste serafice trofeie,
Pe cînd dau glas sonorele metale,
Sunînd războinic, iar ôștirea toată,

Le dă răspuns printr-un puternic strigăt,
Ce răscolește-a Iadului genună,
Înspăimîntînd și spațiul de peste
Străvechiul Haos și străvechea Noapte.
Apoi, îndată, zece mii de flamuri
Se înălțară unduind, purtînd
În fald toate culorile-Aurorei.
Păduri de lănci cu ele se-nălțară,
Sclipiră coifuri, mii de dese scuturi,
Într-o nemăsurată adîncime.
Curînd falanga lor fără cusur
Se mișcă-n son de fluier și cimpoaie,
După tipicul doric, ce-nălța
La calmul cel mai nobil pe eroii,
Armați pentru cumplită bătălie,
Însuflețindu-le vîrtutea numai,
Și nu turbarea, astfel încît teama
De moarte-n veci să nu-i îndemne spre
Retragere sau rușinoasă fugă.

Putere-avea solemnul cînt de luptă,
S-alunge gîndul negru și-îndoiala,
Durerea, grijurile și-nfricarea,
Față de duhurile muritoare
Cum și de duhurile făr' de moarte.

Dînd pildă a puterii întrunite,
Spre hotărît cu strășnicie țel,
Mărsăluiesc în dulce son de fluier,
Ce le vrăjește pașii-ndurerați
Pe-ncinsa vatră și, ajunși în fața
Mai-Marelui Arhanghel, se opresc,
Lung front spăimîntător, sclipind de arme,
În rînduiala vechilor războinici,
Toți numai țepi de lănci și fier de scuturi,
Mai-Marelui porunca așteptîndu-i.

Satan în rîndurile lor și-implîntă
Privirile a multe știutoare,

Care curînd pătrund întreaga oaste,
În rînduiala ei desăvîrșită
De mîndre chipuri și staturi de zei ;
Le socotește numărul, și-ndată
Și inima îi crește de mîndrie,
Și se glorifică, reîntărit
În marea lui putere, căci, nicioînd,
De cînd a fost creat pe lume Omul,
Nu s-a văzut asemeni forță strînsă.
Pe lingă oastea lui, oricare oaste
Ar fi ca pedestrimea înfruntată
Odinioară de cocori ; ba, chiar,
De-am aminti și uriașa stirpe
A Phlegrei, care a luptat la Theba
Și-n Ilion, de-o parte și de alta
De zei ajutători oblăduită ;
De-am aminti ce spun povești, legende,
Despre-al lui Uther fiu, înconjuratul
De cavaleri bretoni și-armorici ;
Chiar de i-am adăuga pe toți acei, ce,
Păgîni sau botezați, se întrecură
În Aspremont sau Montauban, precum
Și în Damasc, Maroc sau Trebisonda ;
Pe cei trimiși din țarmuri africane,
De prin Bizerta, Carol, zis Cel Mare,
Cînd înspre ei își năpusti pairii
La Fontarabbia — asemuire
Cu oastea demonilor n-am afla.
Dar ei ce-ntrec bravura muritoare,
De domnul lor înfricoșat ascultă.
El, mai presus de ei și prin statură,
Și prin înfățișare,-i predomină,
Precum un turn ; făptura lui nu-și pierde
Splendoarea toată, dintru începuturi ;
Nu pare mai puțin ca un Arhanghel
Căzut — prea plinul slavei scăpătate-i,

Ca soarele, abia născut, cînd, tuns
De razele-i, privește curmeziș
Încetoșata zare — sau asemeni
Cu soarele ce-i stă în spate lunii,
Eclipsa-i mohorîtă răspîndind
Amurg de groază peste jumătate
Din seminții, cu spaima schimbării
Rău turburîndu-i pe monarhii lumii.

Dar chiar așa, în vâlul amurgirii,
Deasupra lor Arhanghelul lucea,
Însă pe chipul lui lăsase semne
Cumplitul tunet — și-n obrajii lui,
Azi ofiliți, neliniștile sapă.
Doar sub sprîncene îi veghează încă
Mîndria răbdătoare și curajul
Neîmblînzit, setos de răzbunare ;
I-i ochiul crud, dar printre gene scapă
Sclipiri de remușcări, păreri de rău,
Privind spre cei ce-mpărtășiră crima-i,
Sau, mai de grabă, îi urmară numai,
(Toți altfel pe tărîmul fericirii)
Și osîndiți acum, pentru vecie,
Să-și aibă partea lor de suferință.

Îndură milioanele de Duhuri
Pedeapsa Cerului, din vina lui,
În urma răzvrătirii lui zvîrlite
Din fermecatele Tării eterne,
Dar credincioase lui rămase, — oricît
De veștejită azi le este slava.

La fel, cînd foc Ceresc stejari despoaie,
Sau pinii munților, cu toate că,
Prin flăcări iuți coroana lor trecută-i,
Chiar gol, rămîne trunchiul lor cel vajnic,
Pe arsa vatră, falnic, în picioare.

Satan cît își gătește cuvîntarea,
Se strîng aripile oștirii-n juru-i,

Cu toți pairii, muți în așteptare ;

De trei ori tot încearcă, de trei ori,
În ciuda necuprinsei lui mîndrii,
Lacrimi vărsînd, cum îngerii doar varsă,
Pînă-n sfîrșit, cuvinte-ntretăiate
De-adînci suspine ies din gura lui :

„Nemuritoare Duhuri ! Miriade !

Puteri, căror doar Cel-de-Sus li-i

seamăn !

N-a fost de glorie lipsită lupta,
Chiar de ne-a așteptat apoi prăpădul,
Cum mărturie stă această vatră
Cum și schimbarea, greu de spus
în vorbe.

Dar ce pătrundere a minții, oare,
Ghicind, văzînd departe, din adîncul
Trecutei și care va fi cunoașteri,
Putea să-ncerce teama că asemeni
Oștire-a dumnezeilor, unită,
Cum sînteți voi, putea să fie-nfrîntă ?
Chiar după neizbîndă, cine poate
Să creadă că aceste legiuni
Puternice, a căror surghiunire
Golit-a Cerul, sta-vor pe tînjală
Și nu s-or ridica spre cucerirea
Lăcașului, prin naștere al lor ?
Chem martoră Cereasca oaste-ntreagă
Că nu prin sfatul meu greșit și nû prin
Primejdii mari, de mine ocolite,
A fost nădejdea noastră spulberată.
Dar cel ce-i este Cerului monarh,
Netemător stînd pîn-atunci pe tronu-i,
Avînd drept sprijin faima lui străveche
Și datina, și-a tuturor vrere,
Ne-a arătat mereu doar fastul lui
Dar și-a ascuns neconținut puterea —

Ne-a ațîțat să ne-ncercăm norocul
Și chiar de-aici năpasta ni se trage.
Noi știm acum puterea lui și-a noastră,
Încît să n-ațîțăm, nici să ne temem
De-un nou război stîrnit. E mult mai bine
Ca noi, doar prin de taină plănuiri,
Prin viclenie, prin tertipuri numai
Să dobîndim ce n-am putut prin arme,
Încît măcar atît să-nvețe și el :
Că dușmanul învins prin forță este
Pe jumătate-nvins ; din Spațiu pot
Să nască și-alte lumi — și umblă zvonul
Că are-Atotputernicul de gînd,
Curînd s-așeze în zidirea lui
O nouă seminție, care-n față-i
Cu Fiii Cerului să fie-asemeni.
Aici, măcar s-aflăm ce vrea să facă,
Pătrunde-vom întîi ; de nu — aiurea ;
Nici hăul Iadului și nici Abisul,
În veci n-or ține Spirite Cerești
Încătușate-n nepătrunsă beznă !
Dar coapte se cer planurile noastre
În sfatul tuturor ; nici gînd de pace,
Cînd nimeni jugului nu se supune !
Război, deci ! Pe ascuns, pe față, numai
Războiul hotărîrea noastră este !“

Așa grăi și, vorba-i să-ntărească,
Săltară mii de sclipitoare săbii
Din coapsa vajnicilor Heruvimi,
Străfulgerînd în lung și-n lat Infernul
Și,-n contra Celui Preaînalt dînd strigăt,
Mugindu-și dîrzi sfruntarea către Cer,
Bubuitor loviră-n scuturi arme.

Era pe-aproape-un deal ce slobozea
Din clipă-n clipă foc și fum în trîmbe,

Sclipind pe clinuri de-o lucioasă crustă,
Neîndoielnic semn că-n măruntaie
I se-ascundea metalică plămadă —
Lucrare a pucioasei. Într-acolo,
Pe-aripile iuțelii, mare ceată
Grăbi, cum fac ades pionierii,
Armați cu tîrnăcoape și cazmale,
Cînd taberei regale îi premerg,
Să sape-un șanț, să-nalțe-o-ntăritură.
Mammon e-n fruntea lor, prin

înzestrare,

Cel mai prejos dintre căzuții Îngeri ;
El chiar în Ceruri gîndul și privirea
Și le ținea spre vatra străvezie,
Vrăjit de-atîta aur la tot pasul
Și nu de tot ce-i sacru și divin
În viziunea-naltelor sfințenii.

Și oamenii prin dînsul mai întîi
Și îndemnați de el, au scormonit,
Cu mîini nelegiuite-adîncul Terrei,
Furînd din pîntecele mamei lor
Comori ce ar fi stat mai bine-ascunse.

Curînd, Mammon adînc răni colina,
Scoțînd din crăpătură coaste de-aur.
Să nu se mire nimeni că, în Iad,
E-atît belșug de bogății : pe vatra-i
Otrava asta mai cu seamă crește.
Să-nvețe cei ce laude-și aduc
Prin pieritoare lucruri, stînd uimiți,
De Babel cînd vorbesc și de lucrarea
Monarhilor din Memphis, — să învețe
Cum cele mai de seamă monumente
Ale puterii, faimei, artei lor,
Ușor de Duhurile surghiunite
Că-s întrecute, ele-nfăptuînd
Doar într-un ceas ce-n veac durară regii,

Prin trudă grea și fără număr brațe.

Pe cîmp, aproape, s-au zidit cuptoare,
Sub care vine trec, de foc lichid,
Din lac împins aici, prin stăvilare ;
Topește-o altă ceată, prin minuni
De dibăcie, minereul greu,
Pe soiuri alegîndu-l și spălînd
De zgura-i și de spumele-i plămada.

A treia ceată felurite forme
Închipuie-n pămînt și-n ele varsă
Materia ce-n oale dă în clocot,
Prin țevi ciudate îndrumînd-o pînă
În colțurile cele mai ascunse.
Și orgile lovite doar de-o pală
De vînt, dau glas apoi prin zeei-de țevi.

Și, iată, din pămînt, un edificiu
Imens se-nalță, ca un țîșnet nalt,
În dulce son de simfonii și glasuri,
Asemeni unui templu, împrejur
Pilaștri-avînd și dorice coloane,
Purtînd în cap de aur arhitravă ;
Nici frize nu-i lipseau și nici cornișe
Cu mii de ornamente-n relief.
Și-avea tavan de aur cizelat.

Nicicînd, nici Memphisul, nici Babilonul,
În culmea gloriei, în măreție
Aidoma n-au fost, durînd lăcașe
Lui Belus și Serapis, zeii lor,
Sau regii stînd să și-i înscăuneze,
În vremi cînd Siria și cu Egiptul
Se întreceau în lux și-n avuție.

Și suitoarea masă se opri
Curînd, la înălțimea ei semeată ;
Mari porți deschiseră de bronz canaturi,

Dezvăluind largi spații înlăuntr-u-i.
De-alung de lustruite, line lespezi,
Sub bolți, printr-o magie fără seamăn,
Atîrnă șiruri de-nstelate lămpi,
Și felinare scînteind, hrănite
De naft și de asfalt, ce răspîndesc
Lumină precum bolțile Tăriei.

Intră grăbita hoardă, admirînd,
Pe rînd, ba lucrătorul, ba lucrarea.
Acestui arhitect îi este mîna
Prea bine cunoscută-n Cer prin faptul
Că îndrăgea-n zidiri mulțimi de turnuri
În care Îngeri purtători de sceptre
Sălășluiau ca prinții ; iar Monarhul
Suprem le-a dat asemenea putere,
Însărcinîndu-i să ocîrmuiască
Strălucitoare Oști în cinul numai
În parte fiecărui hărăzit.

Nici în străvechea Grecie—al său
nume

Neauzit, neadorat n-a fost.
În țara Ausoniei știut
Era pe numele de Mulciber ;
Se povestea din Cer cum a căzut,
Zvîrlit peste creneluri de cristal,
De către Jupiter, cuprins de furii ;
O-ntreagă zi de vară a căzut,
Din zori de zi și pînă-n fapt de scară ;
Odată cu amurgul, din zenit
S-a prăbușit asemeni unei stele,
În al Egeei mîndru ostrov Lemnos,
Cum băsnuieste lumea, dar se-nșeală,
Căci el, cu liota cea răzvrătită

Deodată, de de mult se prăbuşise
Şi la nimic slujea-i acuma faptul
Că nalte turnuri ridicase-n Ceruri ;
Nu l-au scăpat maşinile-i măiestre
Ci azvîrlit a fost, cu capu-njos,
Cu hoarda lui dibace dimpreună,
De-acum încolo să clădească-n Iad.

Heralzi înaripaţi, în vremea asta,
Urmînd poruncilor puterii-nalte,
După tipicuri groaznice şi-n sunet
De trîmbiţe, vestiră oastei sfatul
Chemat în Pandemonium, cetate
De scaun lui Satan şi curţii lui.

Chemarea lor strigă pe cei mai vrednici,
Prin merit şi prin rang, din oşti şi cete
Şi-ndată, cîte-o mie, cîte-o sută,
Se-nfăţişară toţi, cu-ai lor urmîndu-1
Intrările se gîtuiră toate,
Largi porţi, portaluri, colcăiau de demoni,
Dar, mai ales, imensa încăpere
(Măcar că era-ntinsă precum cîmpul,
Unde eroii marilor întreceri
Erau îndătinaţi călări să intre,
Trecînd prin faţa marelui sultan
În arme, cavaleria păgînă
Sfruntînd-o prin strigări la cruntă luptă
Pe viaţă şi pe moarte, ori la harţă
Cu lancea). Colcăia întinsa vatră,
Precum văzduhul colcăia de Duhuri,
Frecat de mii de aripi foşnitoare ;
Precum albinele, în primăvară,
Cînd Soarele-i cu Taurul tovarăş,
Îşi strîng lîngă ştiubei ciorchine roiul
Şi zboară printre flori şi stropi de rouă,

Sau toate pe o scîndură se-adună —
Ce-i mahala cetății lor de paie —
Frecată cu rășină de curînd,
Și-n strîns sobor vorbesc de trebî de
stat, —

Așa foiră hoardele de Duhuri
Pînă în clipa cînd sună semnalul.
Și-atunci — minune ! Cei care păreau,
Că-ntrec pe ai Pămîntului giganți,
Mai mici ca cei mai mici pitici acum,
În locul strîmt intrară, fără număr,
Ca seminția de pigmei de peste
Înălții munți ai Indului, sau elfii,
În desfrînarea lor de miez de noapte,
Văzuți lîng-o pădure sau izvor,
De vreun țaran întirziat, sau, poate,
De unul ce visează doar că-i vede,
Avînd deasupra-i veghetoarea Lună,
Care-și apropie plutirea pală
De al Pămîntului obraz, iar ei,
În veselia lor se prind în danț,
Vrăjindu-i cu un cînt plăcut auzul,
Făcîndu-i inima să-i bată tare,
De bucurie precum și de spaimă, —
La fel și Spiritele fără trup,
Acum imensa formă restrîngîndu-și,
Chiar dacă tot fără de număr sînt,
Se simt în curtea asta infernală
La largul lor. Numai că, înlăuntru,
În forma și mărimea lor dintii,
Aidoma lor înșiși, toți mai-marii
Serafici Capi și Heruvimi se-adună,
În loc retras, la un sobor de taină ;

O mie stau pe scaune de aur,
La un sobor deplin și numeros,
Iar după o clipită de tăcere,
Citindu-se poftirile, purcese
Să li se desfășoare năltul sfaț

Sfîrșitul cărții întîia

CARTEA A DOUA

Pe tron înalt, regal, ce întrecea
Cu mult în bogății Ormuzul, Indul,
Ori țările din Orient, a căror
Îmbelșugată mină plouă peste
Barbarii regi cu aur și cu perle,
Stătea Satan, cel înălțat prin merit
La rangul lui fără asemuire
În rău ; mai sus decît nădejdea lui
Ajuns, el năzuiește și mai sus.
De războiri cu Cerul nesătul
Și netrăgînd învăț din neizbîndă,
Dă astfel glas trufașului său gînd :
„Puteri și Stăpîniri ! Divinități
Ale Tăriei ! Întrucît genune
Nu-i să ne țină în adîncul ei,
Cu vloga noastră cea nemuritoare,
Căzut și împîlat, eu tot nu cred
Că am pierdut pentru vecie Cerul.
Cerești virtuți, mai nălțătoare încă,
S-or ridica din astă prăbușire,
Decît dacă noi n-am fi fost căzut —
Și ele ni-s chezașe-n fața spaimei
De-a îndura o altă vitregie ! —
Măcar că eu, prin drept de neștirbit,

Prin legi de Cer statornicite,-am fost,
Numit drept cap al vostru, mai tîrziu,
Ales prin slobodă voința voastră,
Prin merit dobîndit la sfat și-n luptă, —
Eu cred năpasta, că ni-i mai scăzută,
Odată ce pe tron mai sigur stau,
Nepizmuît și prin consimț deplin.
În Ceruri, cea mai fericită stare,
Urmînd firesc unei dregătorii,
Atrage pizma celor mai de rînd.
Dar cine-aici m-ar pizmui, cînd rangul
Cel mai înalt este sortit să-ndure,
Stînd tuturor drept pavază, întiiul
Minia Tunătorului, precum
Din chinul veșnic cea mai mare parte ?
Din sfadă cînd nu tragi folos, nici sfada
Din tabere potrivnice nu naște,
Căci cine-și strigă dreptul său la Iad ?
Nu-i unul, dintre cei a căror parte
De caznă-i mai scăzută, să dorească
Mai mare caznă ! E un dar al soartei,
Unindu-ne prin crez de neclintit,
Prin armonie cum în Cer nu afli,
Încît străvechea noastră moștenire
Să cutezăm s-o cerem înapoi,
Mai siguri de a noastră prăbușire
Decît dacă ne-ar spune-o propășirea.
Au care-i calea cea mai bună ? Lupta
Fățișă ? Cea ascunsă ? Iată ce
Ne-am adunat aicea să dezbatem.
Rostească-și fiecare, deci, părerea.⁸

Tăcînd Satan, se ridică Moloh,
Alături purtător de sceptru rigă,
Cel mai puternic și mai furios
Din îngerii care-nfruntară Cerul,
Acum și mai turbat de deznădejde.

El se credea asemenea Celui Veşnic
Şi, nedorind o mai prejos putere,
Ar fi ales mai bine nefiinţa ;
Deci, dezbărat de grijurile astea,
Nici umbră nu mai încerca, de teamă,
Pe Domnul, Iadul, ce-i mai rău ca Iadul
Nemailuind în seamă, încît astfel
Grăi :

„Dau glas, cerînd război făţiş ;
Dibaci în viclenii că-s, nu mă laud ;
Urzească cei ce ştiu, — dar la nevoie !
Şi nu acum, căci cît ei pun la cale
Urzelile, tînji-vor milioane
De Duhuri înarmate, jinduind
După semnalul luptei. Cum să stea-n
Genunea asta a ruşinii — în
O temniţă a tiraniei care
Domneşte prin întîrzierea noastră ?
Nu ! Mai degrabă, înarmaţi cumplit,
Cu focul Iadului şi-a sale fûrii,
Să-ncepem, de nestăvilit, asaltul,
Din ale noastre cazne arme crunte
În contra Căznitorului durînd,
S-audă tunetul din Iad răspuns
Dînd tunetului său atotputernic
Şi fulgere de negru foc să vadă,
Dînd iama printre Îngeri, şi cu spaime
Învăluind în foc ciudat chiar tronul-i,
Mînjindu-i-l cu smoală din Tartar, —
Năpăstui de însuşi el scornite !
Au de răzbit pe drumul ăsta-i greu,
Cu-aripile, spre-un duşman de mai sus ?
Să ne-amintim (adormitoarea apă
A lacului acesta al uitării
De nu ne ameteşte), că-nnăscută
Ni-i înălţarea spre sălaşul nostru ;

Căderea, scoborîrea ni-s străine.
Au n-ați simțit, vrăjmașul nostru crud
Cînd ne-alunga pe cei din urmă-n hău,
Batjocorindu-ne, prin ce sfortări
Și prin ce trudnic zbor a trebuit
Atît de jos s-ajungem ? Mai ușor
Ne este, deci, urcușul ! Dar ne temem
Să ne-avîntăm ; să-l mai sfruntăm odată,
Pe-Atotputernic, în mînia lui,
Să afle noi mijloace să ne piardă,
Cînd teama de-a fi nimiciți în Iad
E mult mai mare ? Au ce poate fi
Mai rău decît să ne avem sălașul
Aicea, văduviți de fericire,
În hidul hău sortiți la grea năpastă ?
Aici, unde un foc în veci nestins,
Vasali mîniei lui, fără speranță
Că va sfîrși, necontenit ne arde,
Cînd biciul nemilos și-al caznei ceas
Ne cheamă la pedeapsa nendurată ?
Vom fi năpăstuiți mai rău : ne-așteaptă
Desăvîrșita nimicire — moartea !
Și-atunci de ce ne-am teme că mînia
I-am ațîta mai mult ? Că, întru totul,
Ne-ar spulbera esența ? E mai bine
Decît să fim nenorociți și veșnici ! —
Ori, dacă,-ntr-adevăr divină este
Substanța noastră — ea-i nepieritoare,
Și-atunci ne-aflăm în cea mai proastă stare,
În al neantului ținut de-aici
Și-avem dovadă că puterea noastră
Destulă-i, ca să turbure tot Cerul,
Fatalu-i tron, chiar de-i de neatins,
Prin hărtuieli apururi zguduindu-l,
Fapt ce, de nu-i izbîndă, răzbunare-i !“

Sfârși,-neruntînd sprînceana, ochii lui
Fiind oglinda deznădăjduitei
Și cruntei răzbunări și-a luptei crunte
Ce-au dus-o toți cei mai prejos ca zeii.

Din partea-i dimpotrivă, Belial
Se ridică atunci, mai omenesc
În felu-i de a fi și-n ce făcea ;
Mai mindră n-a pierdut, făptură, Cerul,
Părînd creat pentru mari fapte și
Mari demnități, dar totul era strîmb
Și gol în el, măcar că-i picura
Din limbă mană, izbutind să facă
Să pară albul negru, negrul alb,
Să încilcească și pe dos să-ntoarcă
Pînă și sfatul cel mai înțelept ;
Căci, numai gînduri josnice nutrind,
Dibaci în vicii, însă temător
Și-ncet în nobile înfăptuiri,
Plăcînd urechii, totuși, astfel el
Convingător purcese a grăi :

„Pe plac mi-ar fi grozav fătîșă luptă,
O, Prinți ; nu vă rămîn prin ură-n urmă ;
Dar pricina dintîi a hotărîrii
De a porni neîntîrziat război,
Mă-mpinge spre potrivnică părere,
Părîndu-mi chiar de rău augur izbinzii,
Căci cel ce pune mult temei pe arme,
De armele-i, de sfatu-i se-ndoiește,
Curaju-ntemeind pe deznădejde
Și pe desăvîrșita nimicire,
Tel unic după-o răzbunare crudă.
Ce răzbunare ? — ne-ntrebăm întîi :
Străji peste străji veghează-n Cer în
turnuri,

Tăindu-ne putința de intrare ;
Adesea la hotarele genunii

Fac tabără, în mii de legioane,
 Ori stau cutreierînd, cu-arîpi obscure,
 În lung și-n lat împărăția nopții,
 Și fără teamă că vor fi surprinși.
 Iar dacă drum ne-am sfredeli cu sila,
 Tirînd întreg Infernul după noi,
 În cea mai neagră din vecii răscoală,
 Să-nfrîngem pura Cerului lumină,
 O, Marele Vrajmaș fără-de-moarte,
 Va sta pe-n veci nepîngăritu-i tron,
 Eterica substanță nepătată
 Prin sine izgonind din sine răul
 Și curățind înaltul Cer de focul
 Prejosnic, chiar dacă izbînditor.
 Așa răzbiți, ni-i ultima nădejde
 Doar culmea disperării : ni s-ar cere
 Pe Marele Izbînditor să-l scoatem
 Din fire, să-și reverse marea lui
 Minie toată, asta însemnînd
 Sfirșitul nostru ! Și aici e leacul, —
 Să nu mai fim ? Ce leac mai trist ca ăsta !
 Au cine-ar vrea să-și piardă, chiar
de-ndură
 Noian de chinuri, chiar cugetătoarea-i
 Ființă, gîndul viu, cutreierînd
 Eternitatea, mai de grabă vrînd
 Să piară, supt de pîntecele Noptii
 Celei nezămislite și lipsite
 Apururi de simțire și mișcare ?
 Și cine știe cruntul dîșman dacă,
 (Fiind chiar bine asta pentru noi)
 Ne-ar vrea desăvîrșita nimicire ?
 Cum ar putea s-o facă — e-ndoielnic,
 Că n-o să vrea în veci — e sigur însă.
 Cum ? El să vrea, atît de înțelept,
 Minia fără frîu dezlănțuindu-și,

Nedindu-și seama sau din neputință,
Dușmanilor să le-implinească vrerea,
Strivindu-i în mînia lui, cînd însăși
Mînia asta i-a scăpat, sortindu-i
La caznă fără scapăt ? — «Cine,-atunci,
Ne stă în cale ?» — se întreabă cei
Ce-ndeamnă la război — «Ne-a judecat
Și chinul fără de sfîrșit ni-i soarta.
Deci, orice-am face, să-ndurăm mai mult,
Mai rău decît atîta, cu putință-i ?»
Și-atunci mai rău e înarmați să stăm,
Spunîndu-ne părerea în sobor ?
O, cînd ne hăituia cumplitul tunet
Al Cerului și ne rugam de Hăul
Acesta să ne dea adăpostire,
Refugiu pentru răni ne-a fost Infernul ;
Pe lacu-ncins cît stam încătușați,
Era mai rău, desigur ! Ce-ar fi, însă,
De s-ar trezi suflarea ce-a aprins
Acele flăcări palide, suflînd
Cu înșeptită fûrie — și iar
Ne-ar azvîrli-n vîltori pîrjolitoare ?
Ori dacă răzbunarea întrepruptă
Și-ar înarma-nroșita dreaptă iar
Întru căznirea noastră ? Ce-ar fi dacă
Și-ar slobozi cămărilor tot Iadul
Și firmamentul lui ar revărsa,
Cu vuiet cataractele-i de foc, —
Ororile ce-n veci ne amenință
Cu înspăimîntătoarea lor cădere ?
Cit noi tot plănuim sau îndemnăm
La luptă glorioasă, poate că,
În mari furtuni de flăcări supti deodată,
De-a dura prăvălindu-ne, vom fi
De niseai stîncă țintuiți pe rînd,
Sfîșietoarelor vîrtejuri pradă

Și joacă, sau zvîrliți pentru vecie
Vom fi în fierbătorul ocean,
În lanțuri ferecați ! Vom sta de vorbă
Acolo cu eternele suspine,
De milă văduviți, răgaz și tihnă,
Lungi veacuri, nenădăjduind sfîrșitul.
Ar fi, deci, starea noastră mai de plîns
Și, de aceea, glăsuiesc în contra
Războiului fățiș sau chiar ascuns ;
Ce poate violența ? Forța — ce ?
Să-nșele cine poate naltu-i spirit
Al cărui ochi dintr-o privire poate
Să vadă totul ? Din Tăria sfîntă,
Își rîde de deșertul nostru sfat,
Puterea noastră prin Atotputerea-i
Sfruntînd-o, cum urzeala ne-o destramă
Și violența și-agerimea lui.
Și, totuși, să trăim în înjosire ?
Striviți și surghiuniți, să îndurăm
Aceste lanțuri, cazna asta, noi
Care sîntem cerească semînție ?
Părerea mea-i că e mai bine-așa
Decît ceva mai rău, căci însăși Soarta
Sub jugu-i de neocolit ne-apasă
Și voia și osînda Preaînaltă.
În suferință, precum și în faptă
În veci aceeași e puterea noastră
Și-i dreptă legea ce-a statornicit-o ;
Cumînți, am fi-nțele dintru-nceput,
Sfruntîndu-l pe-un dușman atît de mare
Și îndoîți de ce-o să ni se-ntimple.
Îi rîd pe cei cutezători cu lancea,
Micindu-se cînd lancea le lipsește ;
Se tem de ce le este dat să-ndure :
Surghiunul, lanțul, înjosirea, cazna —
Legi ale marelui Izbînditor.

Accasta ni-i ursita ; de-o-ndurăm
Atotputernicul mînia, poate,
Și-o va-mblînzi cu timpul — și, departe
De fața lui, nemaiscîrbindu-l noi,
Pedeapsa noastră grea îndestulîndu-l,
Spre noi nicicînd n-o să-i mai zboare
gîndul.

S-o domoli și focul ce ne arde
De nu-l va înteți suflarea lui
Și aburii vătămători de-aici
I-o-nvinge-atunci substanța noastră pură,
Sau, mult obișnuindu-se cu ei,
N-o să-i mai simtă ; poate chiar,
schimbîndu-și

Pornirile și firca, potrivit
Cu locul după-o vreme, fără chin
Va-ntîmpina dogoarea — și dulceață
Vor fi ororile, iar bezna asta
Va fi lumină ; și-apoi ce nădejde
Ne poate-aduce neopritul zbor
Al zilelor ce vor să vină ! Cîtă
Schimbare ! Cît noroc ! S-aștepți se cere,
Dar merită ! Năpasta de ni-i partea,
Noroc avem că nu-i mai rea năpasta
Și nu va fi, dacă restrîști mai multe
Noi înșine n-om sta să ne atragem !“

Astfel îi sfătui, deci, Belial,
Cu vorbe strînse-n vâlul agerimii,
La tihnă josnică-ndemnîndu-i și
La trîndăvie pașnică — nu pace ;
Și glas dădu Mammon apoi în sfat :
„Să-l detronăm pe Regele Tăriei
Ne războim, de ne pîrște lupta,
Sau să redobîndim tot ce-am pierdut.
Putem nădăjdui să-l detronăm
Cînd veșnicul Destin, retras din fața

Norocului apururi nestatornic,
Lăsa-va Haosul să cumpănească
Pricina asta ; cum ni-i, însă, vană
Nădejdea de-a-mplini întiiul țel,
Ne este van și țelul celălalt ;
Căci, oare, pe întinderea Tăriei,
Vreun loc se află pentru noi de nu-l
Supunem pe cerescul Domn Suprem ?
Să zicem că mînia-și îndulcește,
Că tuturor ne dăruie-ndurarea-i,
Supunere dacă-i jurăm din nou ;
Dar cu ce ochi vom sta atunci în față-i,
Umili, smeriți cu sila legii sale,
Slăvindu-i tronul, imnuri înălțîndu-i,
Cîntîndu-i cu de-a sila *alleluia*
Divinității lui, cît, pizmuit,
El ne va fi tot Domn și-Atotstăpîn,
Pe-altaru-i cu arome de ambrozii
Și flori de-ambrozie — ofranda noastră
Slugarnică ? Dregătoria asta
Ne-ar fi în Cer — și-aceasta desfătarea !
O, ce plictis ar fi eternitatea,
Acéstfel cheltuită-n adorarea
Acelui pe care-l urîm atîta !
Să nu rîvnim atunci prin forță ce-i
Chiar prin supunere cu neputință !
Să ne-mpăcăm, fie și-n Cer, cu starea
De splendidă vasalitate noi ?
Nu ! Mai de grabă binele în noi
Să-l căutăm, din noi, prin noi trăind,
Pînă și-aici, în hăul fără margini,
Dar slobozi, nimănui dînd socoteală,
Fiind mai bună aspra libertate
Decît un fast servil ; mărirea noastră
Va fi cu mult mai izbitoare cînd
Vom împlini din lucruri mici mari lucruri,

Foloase cînd din pagube vom trage,
Cînd vom schimba năpasta-n propășire,
În orice loc luptînd cu răul nostru,
Schimbîndu-ne chiar cazna-n ușurare,
Prin trudă și răbdare. Au ni-i teamă
De-adîncea lume a întunecimii ?
De cîte ori, prin norii deși și negri
Chiar și Atoateocîrmuitorul
Avea sălaş, nentunecîndu-și slava,
În jur de tron cu majestatea beznei,
Din care tunete mugeau, cumplite,
Turbarea reunindu-și și făcînd
Să semene-ntreg Cerul cu Infernul !
Iar dacă bezna ne-o imită el,
Noi nu putem să-i imităm lumina ?
Pustie vatra asta să-și ascundă
Nu vrea nici aurul, nici nestemata,
Iar noi, stăpîni pe dibăcie, artă,
Ne-om ridica din ele măreția !
Ce poate Cerul arăta mai mult ?
Chiar caznele, cu cît va trece timpul,
Vor fi-ale noastre elemente ; focul
Va fi molcom, pe cît de aspru-i astăzi,
Topind natura noastră într-a lui,
Simțirea suferinții de la noi
Îndepărtînd-o astfel. Totul, deci,
Chemare ni-i spre pașnice îndemnuri,
Spre-o obște cu legi noi, statornicite ;
Și-atunci, la adăpost, vom cerceta
Cum am putea să ne-ndulcim năpasta,
Ținînd de ce sîntem și unde seamă,
Și orice gînd de luptă alungînd.
Am glăsuît : aceasta mi-i părerea !
Abia sfîrși, că din sobor un murmur
Sui, precum cînd găunoase stînci
În ele sorb tumultul unor vînturi

Ce toată noaptea vînzoliră marca,
Săltînd în răgușita lor cadență
Pe marinarii istoviți de veghe,
A căror lungă barcă sau catargă
Din întîmplare ancora zvîrlise,
După furtună, într-un golf stîncos.
Așa au fost aplauzele stîrnite,
Cuvîntul cînd și-l isprăvi Mammon,
Plăcînd grozav îndemnul lui la pace,
Căci alt cîmp de bătaie mai temut
Era, de Duhuri, ca Infernul însuși ;
Cît le-ngrozea, și tunetul năprasnic,
Și sabia lui Mihail, chiar astăzi !
Așa că ei doreau doar temelia
Să-i pună-acestui din adînc imperiu,
Ce, prin politică să se ridice,
Cu timpul, Cerului opus rival.
Dar Belzebuth, de asta seamă dîndu-și —
Lui doar Satan fiindu-i mai presus —
Cu chipul grav cînd fu să se ridice,
Un stîlp al Statului păru că este.

Adîncul cuget, grijile obștești,
Adînc pe fruntea lui erau săpate
Și hotărîre princiară încă
Majestuoasă-i strălucea pe chipul
Chiar răvășit ; stătea, sever, cu umeri
De-Atlante, lați, croiți pentru povara
Celor mai grele monarhii ; privirea-i
Chema a tuturor luare-aminte,
Grăind el calm ca noaptea sau amiaza
Cea liniștită, dintr-o zi de vară :

„Puteri Imperiale ! Tronuri ! Voi,
Lăstari Cerești ! Eterice Virtuți !
Sau, poate, firea vi-o schimbați, uitînd
Aceste titluri ? Vreți, de-acum nainte,
Doar prinți ai Iadului să vă numiți ?

Înclină glasul obștei să durăm
Aici un nou imperiu ? Nendoicnic !
Ce vis ! Au nu știm noi că însuși Domnul
Tăriei acest loc ni l-a sortit,
Drept temniță, nu sigur adăpost,
Departe de puternicul lui braț,
Ca să trăim aici ferți de-naltul
Județ al Cerului, o nouă ligă
Alcătuind tot împotriva-i, — ci
Robia lui mai tare să ne-apese,
Sub jug de neînlăturat, mulțimii
Captivă hărăzit ? Încredințați
Fiți, însă, că-n adâncuri sau înalături,
Întiul domn și domnul cel din urmă
Tot el va fi, prin răzvrătirea noastră
Fărîmă nepierzînd din ce-a avut !
Dar peste Iad, cu sceptru greu de fier,
Împărăția lui și-o va întinde,
Precum cu sceptru de-aur cîrmuiește-i
Pe ai Tărici sălășluitoari.
Mai tot vorbim despre război și pace ?
Războiul hotărîndu-l ne-am pierdut
Pentru eternitate ; nimeni încă
N-a căutat, nici n-a cerșit vreo pace !
Ce fel de pace ne-ar sorti el nouă,
Robi lui, decît cumpilate lovituri
Și temniți, și pedepse după placu-i ?
Ce pace i-am sorti și noi, în schimb,
Decît cea care-i în puterea noastră,
Adică vrajba, ura și scîrbia
Și răzbunarea, chiar dacă tîrzie,
Urzînd neconținut să-i punem piedici,
Să-și secere cît mai puțin izbînda,
Cît mai puțin să-și guste bucuria
De-a făuri ce noi simțim mai mult
Din suferință — caznele, adică ?

Prilejul nu ne va lipsi și nu
Ni se va cere, înfruntînd primejdii,
Să dăm năvală-n Cerul străjuit
De ziduri care-și rîd de-asalt, de-asediu,
De orice infernală ambuscadă.
Au n-am putea găsi ceva mai simplu ?
Se află undeva (doar dacă faima
Străvechii profeții cerești nu minte)
O altă lume, fericit sălaș
Nou zămislitei seminții umane,
Ce stă acum să capete ființă,
Asemeni nouă după chip, doar prin
Putere, strălucire mai prejos
De noi, dar copleșită cu favoruri
Mai mult ca noi de-Atoatefăcătorul.
A fost aceasta Preaînalta Vrere,
Vestită printre zei și întărită
Prin jurămînt ce-a zguduit Tăria
De-a roata nesfirșitului ei crug.
Să ne-aplecăm, deci, gîndul într-acolo,
S-aflăm ce noi făpturi sălășluiesc,
Cum plămădite și din ce substanță,
Prin ce-nzestrate, ce putere au,
Ce slăbiciuni și dacă ispitite
Pot fi prin forță sau prin viclenie.
Chiar dacă-i Cerul ferecat în sine
Și Marele Cumpănitor domnește
În propria-i putere,-n siguranță,
Spre cel mai depărtat hotar al său
Se-ntinde, poate, acest loc, lăsat
Să-l apere acei ce-l locuiesc.
Acolo, poate, trage-vom foloase,
Sau asaltînd neașteptat, sau chiar
Creația întreagă mistuindu-i
Prin focul Iadului ; poate, stăpîni
Ne-om face peste locurile-acestea,

Pe bieții sălășluitoari gonindu-i
Cum și noi fost-am alungați din Ceruri.
De nu, de partea noastră să-i atragem,
Zămisliitorul să-și tăgăduiască
Lucrarea lui, să le ajungă dușman,
Cu a căinței mină nimicindu-i.
Va-ntrece asta orice răzbunare
De rînd și-i va-ntre rupe bucuria
De a ne fi înfrînt, dar pe a noastră
Prin turburarea lui va s-o înalțe,
Cînd îndrăgiții fii ai săi, zvîrliți
Cu noi într-o genune, soarta noastră
O vor împărtăși, în suferință,
Obîrșia plăpîndă blestemîndu-și,
Norocul lor atît de timpuriu
Văzîndu-și-l cu totul ofilit !
Dați glas : au merită să încercăm ?
Sau ghemuiți aici, în beznă, veșnic,
Vom tot cloci împărății deșarte ? !”

Astfel își spuse sfatul diavolesc
Și Belzebuth, de dinainte încă
În gîndu-i măcinat, însă, în parte,
Propus și de Satan, căci, de la cine,
De nu de la al orișicărui rău
Crunt tartor, mai putea să izvorască
Un sfat atît de plin de răutate,
Lovindu-i Omului chiar rădăcina,
Amestecînd Înaltul cu Infernul,
Sfruntîndu-l pe Atoatefăcătorul ?
Dar pînă și sfruntarea lor sluji-va
Să-l nalțe numai și mai mult în slavă.

Grozav plăcu puterilor din Iad
Cutezătorul sfat și bucuria
Le străluci în ochi cînd dară glas,
Cu toții sprijinindu-l ; Belzebuth
Grăi apoi, cuvîntul reluîndu-l :

„Cu cap ați judecat și bine foarte
Dezbaterea cea lungă o-ncheiarăți,
Sinod al Zeilor — și-ați hotărît
Mari lucruri, ca mărimea voastră, care,
Odată încă, din adânc de-Abis,
În ciuda soartei, ne-or aduce-aproape
De-al nostru vechi sălaș ; poate că, iarăși,
Văzînd hotarele-i strălucitoare,
Spre vatra-i sfîntă ne-or surîde sortii
Și-om reîntra în Cer, sau, cel puțin
Vom locui pe un mai blînd tărîm,
Gustînd din ospețiile luminii ;
În raza răsăritului de aur,
Ne-om descotorosi de bezna asta
Și dulce aerul desfătător,
Spre a ne lecuire cicatricea,
Lăsată de usturătorul foc,
Va adia — alinător balsam.
Dar, mai întîi, pe cine să trimitem
În căutarea noii lumi ? pe cine
În stare-l socotim de marea faptă ?
Cu pas bijbiitor, abisul sumbru,
Nemărginit și fără fund, au cine
Îl va străbate, prin ființa beznei,
Ca să-și deschidă drumul lui sălbatic ?
Sau cine-și va desfășura aripa
Neobosită-n veci peste genunea
Abruptă, vastă, pînă a ajunge
La fericitul ôstrov ? Au ce forță,
Ce dibăcie de ajuns i-ar fi ?
Prin ce ocol va trece, oare, teafăr,
De strașnicele străji, de pînda deasă
A Îngerilor, veghetori de-a roata ?
Aici se cere multă cumpănire,
Cum nouă, în alegere, acum,

Căci el, alesul, va purta povara
Speranței noastre celei de pe urmă.“

Accestea zise, se-așeză la locu-i,
Cu ochii însă-n cumpăna-așteptării,
Pindind să vadă cine-o să-i urmeze,
Sau îi va sta-mpotrivă, sau porni-va
La mult primejdioasa încercare ;
Dar toți șezură muți, gîndind adînc
Și cîntărind primejdia în minte ;
Uimit, descurajarea ficcare
Pe chipul celorlalți și-o răscitea,
Căci unul din elita răzvrătirii
În contra Cerului n-afla în sine
Destulă cutezanță spre a cere,
Sau a se învoi să bată drumul
Călătoriei înspăimîntătoare.

Satan doar, în sfîrșit, a cărui slavă
Transcedentală peste ei înalță-l,
Minat de o monarhică mîndrie
Și plin de-a meritului conștiință,
Grăi cu stăpînită-mpătimare :

„Scoborîtori din Cîeruri ! Mîndre

Tronuri
Din Empireu ! Pe drept sîntem cuprinși
Toți de tăcere-adîncă și sfială,
Măcar că ofilit curajul nu ni-i !
Spinol și lung ni-i drumul spre lumină
Cumplită temnița ; imensul crug
Boltit, de foc, smuțit să ne devore,
De nouă ori ne-nvăluie cu totul
Și porți de diamant pîrjolitor,
Răsferecate, zboru-n sus oprescu-l.
Trecîndu-le — de le va trece unul —
Așteaptă-l vidul nehotărnicit
Și larg căscat al Noptii fără chip,
Pe cel ce se aruncă în genunea

Aceasta lepădată, cu întreaga
Ființei lui piere-amenințându-l.
Scăpînd de-aici, în orice altă lume,
În orișice ținut — ce-i mai rămîne ?
Grea fuga și primejdii neștiute !
Dar n-aș fi vrednic de-acest tron, Pairi,
Nici de regeasca-i suveranitate
Purtînd podoabele splendorii și
Armat cu toate-nsemnele puterii,
Din drumul greu de m-ar putea abate
Strădăniile sau primejdii, judecata.
Cînd de folos obștesc se-arată fapta,
Să port pe umeri demnități regale,
Să nu mă dau în lături să domnesc ?
Aidoma hazardul și cinstirea
Dator e să le-ntîmpine acel ce
Domnește — cu atît mai mare parte
Sortindu-i-se, din primejdii, lui,
Cu cît el stă de ceilalți mai presus !
Cătați, deci Tronuri falnice, voi, spaimă
A Cerurilor, chiar căzuți, cătați,
Aici, acasă, de ni-i asta casa,
Să ușurați pe cît puteți șederea
În Iad, mai de-ndurat făcînd Infernul,
De sînt mijloace sau de e vreun farmec,
Bun să-nterupă sau să domolească,
Sau să înșele aste crunte cazne.
Vegheați mereu, căci dușmanul veghează ;
Cît eu, prin negrul hău al nimicirii,
Voi căuta a tuturor scăpare,
Părtaș strădaniilor neavînd.“

Așa grăind, se ridică monarhul,
Tăindu-le putința de-a răspunde,
Prudent acum temîndu-se că alții,
Prinzînd curaj din hotărîrea lui,

Să nu se strige gata să-l urmeze,
Spre fapta la-nceput de toți temută,
Încredințați de-mpotrivirea lui,
Potrivnici în părere ajungindu-i
Și ieftin dobîndind înalta faimă,
Pe care el urma s-o cucerească
Doar prin primejdii nemaiîntîlnite.
Dar aventura-i înfrica pe toți,
Pe cît și glasul ce-i oprea să ceară,
Încît, cu el, se ridicară și ei,
Iscînd bubuitură ca de tunet
Din depărtare auzit. Spre el
Se înclinară cu cinstire-adîncă,
Mărindu-l ca pe însuși Preaînaltul
Și neuitînd să-l laude, spunîndu-i
Ce mult îl prețuiau, obștescul bine
Văzînd că-l pune mai presus de-al său,
Căci înseși spiritele osîndite
Niciînd nu-și pierd virtuțile cu totul,
De teamă, oamenii răutăcioși
Să nu se laude cu niscai fapte
Fățarnice, mînați de glorii vane,
De-ambiții tainice cu zel spoite.
Întunecat soborul îndoielnic
Așa-l sfîrșiră, bucurîndu-i foarte
Că fără seamăn este domnul lor.
Ia fel cînd, din înalte creste, norii
Întunecați, cît doarme vîntul nordic,
Pe-a Cerului senină față suie
Și elementul amenințător
Peste priveliști adumbrite varsă
Zăpezi și ploi, — dacă, din întîmplare,
Asemeni unui dulce bun rămas,
O rază se-alungește-n fapt de seară, —
Renvie cîmpul, păsări iarăși cîntă
Și mieii behăie de mulțumire,

Umplînd de zvon cîmpii și văi adînci.
 Rușine, oameni ! Osîndiții demoni
 Cu osîndiții demoni se unesc,
 Într-o concordie de neclintit !
 Dintre făpturile cugetătoare,
 Doar oamenii n-ajung să se-nțeleagă,
 Chiar stînd sub scutul Grației Divine
 Și al speranței ! Dumnezeu proclamă
 Eternă pace — ei trăiesc în ură
 Și vrajbă între ei — și pururi sfadă,
 Prin mari războaie pustiind pămîntul,
 Ca să se nimicească unii pe-alții !
 O, parcă omul n-ar avea destui
 Vrăjmași în Iad (s-ar cere tocmai asta
 • Să ne unească !) zi și noapte numai
 La nimicirea omului visînd !
 Soborul stigian astfel sfîrșit,
 Ieșiră-n rînd pairii infernali,
 În mijloc cu Mai-Marele-ntre dînșii,
 Părînd vrăjmaș Tăriei, pe cît Rege
 De spaimă peste Iad ; cu mare pompă,
 Imitator de rînduiceli Cerești,
 Un glob de mîndri Heruvimi e-n juru-i,
 Cu-ngrozitoare arme prejmuindu-l
 Și-n filfiiri de-mblazonate flamuri.
 Poruncă se dădu apoi sfîrșitul
 Divanului să se vestească-n sunet
 Prelung, de trîmbițe imperiale :
 Iuți, patru Heruvimi, spre patru vînturi,
 Ducînd la guri sonora alchimie,
 Suflară — și heralzii lămuriră
 Ce înțelesuri se cuprind în sunet.
 Îl auzi abisul fără fund
 Și oastea infernală-n lung și-n lat,
 Cu surzitoare-ovații aclamîndu-l.
 Apoi, cu sufletul mai ușurat,

Nădejdea vană parcă înălțîndu-i,
Se-mprăștiară, fiecare-n parte
Urmîndu-și calea, trist aleasa cale,
Sau cea pe care-l mîină vechi imbolduri,
Într-o nehotărită rătăcire,
Cătînd un loc unde răgaz să-și afle
Răzmeriței din gînd, sau ceasuri lungi,
În greu plictis, s-aștepte să se-ntoarcă
Supremul domn al său. Pe cîmpuri unii,
Sau în văzduhul minunat, pe aripi,
Sau iute alergînd, se-ntrec precum
Pe Pithiene cîmpuri sau, odată,
La marile Olimpice întreceri ;
Stau unii de-și strunesc focoșii roibi,
Dau alții țintei cu iuți roți ocol
Sau pîlcurile-n șir și le adună.

- Vestind prea mîndrele cetăți, tot astfel
Războiul se stîrnește în înalturi,
Pe Cerul tulbure — și armii crunte
În nori se-ncăieră ; din frunți de oști,
Se năpustesc aerieni ecveștri,
Cu lancea-n cumpănire, pînă cînd
Se strîng alături dese legioane ;
Și scapără, de faptele de arme,
Dè la un cap la altul firmamentul.
Iar altele, mai crude Duhuri, surpă,
Cuprinse de tipheică turbare,
Stei, dealuri, în vîrtej călări pe aer,
Încît cu greu Infernul ține-n frîu
Grozavul vuiet ; tot la fel Alcide,
Din Oechalia venind spre casă,
Încununat de marea lui izbîndă,
De cum simți otrava din veșmîntu-i,
Din rădăcină smulse de durere
Thessalici pini, pe Lychas azvîrlindu-l,
Din pisc de Oeta,-n marea Eubee.

Iar altele, mai liniștite Duhuri,
Iscau, retrase-ntr-o tăcută vale,
Din harpe, sonuri îngerești, cîntîndu-și
Eroicele lupte și năpasta
Căderii lor prin sortii bătăliei.
O, se plingeau că soarta le supune
Neatîrnata cutezanță forței
Sau Întîmplării ; tot ținîndu-și partea
Cîntau, dar armonia (au putea
Stîrni mai slab fior, chiar în Infern,
Cînd spirite nemuritoare cîntă ?)
Făcea să-și țină Iadul răsuflarea,
Chiar pe grăbiții demoni fermecîndu-i.
În glăsuire încă și mai dulce
(Căci Elocința sufletul vrăjește,
Iar cîntul simțurile) pe un munte
Sihastriu, alții se pierdeau în gînduri
Mult mai înalte, cugetînd adînc
La Providență, Preștiință, Vrer
Destin — statornicit Destin, Voință
Doar liberă și Preștiință numai
Fără de margini ; nu-și aflau ieșire,
Pierduți în labirint întortocheat.
Răscumpăneau și Binele, și Răul,
Restriștea cea din urmă, fericirea,
Rușinea, gloria și nepăsarea
Și patima — deșartă-nțelepciune,
Filozofie pe de-a-ntregul strîmbă ! —
În stare — totuși — prin plăcută vrajă,
Durerea, chinul să le-ncînte-o clipă
Cu vane, noi nădejdi, sau să-narmeze
Cu întreite zale de răbdare
Stăruitoare împietrite inimi.
În escadroane sau în cete dese,
Cutreieră cu cutezanță alții
Sinistra lume dintr-o zare-ntr-alta,

În căutarea unei clime care
Le-ar fi un adăpost mai de-ndurat ;
Pe patru drumuri își avîntă zborul,
De-a lungul rîurilor din Infern,
Care-și deșartă-n lacul arzător
Lugubrele lor valuri : iată Styxul,
Uritul rîu al urii ucigașe :
Și Acheronul iată-l, trist și negru
Rîu al durerii ; iată și Cocytul,
Ce-și trage numele din surde plîngeri
Purtate-n unde ; iată Phlegetonul,
Mîinînd turbate hulele-i de flamă.
Departe de acestea curge-un rîu
Domol, tăcut : e fluviul uitării,
Zis Lethe — scurs în umed labirint.
Acel ce bea din apa lui, pe dată,
Dintîia stare-și uită, și ființa,
Și bucuria, și durerea toată,
Precum plăcerea și cumplitul chin.

Un continent de gheață peste Lethe
Se-ntinde, de furtuni bătut într-una,
De uragane, grindine de groază,
Ce nici nu s-ar topi pe tare vatră,
Ci, adunîndu-se-n mormane, pare
A unui edificiu vechi ruină ;
În rest — zăpadă deasă doar și gheață,
Adînc abis, ca mlaștina Serbonă
De dintre Casius și Damietta,
În care oști întregi se înecară :
Uscat, văzduhul arde înghețat
Și chinul flamei împlinește-l frigul.

Aici tîriți sînt osîndiții Îngeri,
În unii evi, de Furii cu picioare
De harpii — și aicea simt, pe rînd,
Schimbarea din hotare în hotare,
Hotare, prin schimbare și mai crude.

Pe gheață-aduși de pe-arzătoarea vatră,
Căldura lor eterică se pierde
Și stau o vreme ca schimbați în stane,
Toți sloi, ca țintuiți și neclintii —
Și-apoi sînt iarăși azvîrliti în flăcări !
Un bac îi trece peste Lethe-ncolo
Și-ncoace — și le crește astfel cazna,
Căci ei, trecînd, ispititoare apă
Vor s-o atingă — printr-o picătură,
Voind să se topească în uitare,
Cu suferința și năpasta lor,
Doar într-o clipă — și-i aproape țărnul !
Dar Soarta le stă veșnic împotrivă
Și stavilă-ncercării lor se pune
Meduza, cu gorgonică teroare,
Stînd pază vadului — căci, de la sine,
Se fură apa de pe cerul gurii
Oricărei viețuitoare, cum
Fugit-a de pe buza lui Tantal.

Astfel pierdute-n marșul încîlcit,
Trec palidele-aventuroase cete,
Cu ochi buimaci, de groază tremurînd,
Cînd și-au văzut întîia oară soarta
De plîns — și nu și-au mai aflat odihnă.

Trec peste văi sinistre și pustii,
Peste ținuturi aspre-ale durerii,
Și mii de Alpi de gheață și de foc :
Stei, peșteri, lacuri, mlaștini și prăpăstii,
Viltori și sumbre umbre ale morții —
Un univers al morții, zămislit
Rău chiar prin blăstemul lui Dumnezeu,
Bun numai pentru Rău — un univers
În care moartea-i vie, viața-i moartă
Și-n care naște pervertita Fire
Prodigioase, monstruoase lucruri,
De nedescris, hidoase și mai rele

Ca tot ce în povești s-a născocit,
Ca tot ce însăși frica zămislit-a :
Gorgone, Hydre crunte și Hymere.

În vremea asta, dușmanul cumplit
Al Omului și al lui Dumnezeu,
Cu gând aprins de plănuiri semețe,
Iuți aripi desfășoară-n zbor sihastru,
Spre poarta Iadului — de-a lungul coastei,
Luînd-o ba la dreapta, ba la stînga ;
Ba, cu-âripi netede abisul rade,
Ba-n sus, spre bolta cea de flăcări zboară.

Precum o flotă prinsă-n largul mării,
Atîrnă-n nori și este strînsă-n chingi
De-a echinoxurilor vînturi iuți,
Plutînd dinspre Bengal sau din ostroave,
De prin Ternate sau Tidor, de unde
Aduc neguțătorii mirodenii ;
Aceștia, pe tînguitoare valuri,
Al Etiopiei ocean brăzdînd,
Spre Cap, îndrumă-și către Pol plutirea,
În ciuda nopții-adînci și a mareei :
Așa apare de departe,-ntocmai,
Înaripatul omenirii dușman.

Se-arată, în sfîrșit, hotărnicirea
Infernului, suită-n bolți de groază,
Cu porți de trei ori întreite strajă :
Trei porți de-alamă, trei de fier și trei
Din lespezi mari de diamant, fiind
De nepătruns, de-un foc încercuite
Ce nu se mistuie în veci de veci.

În fața porților, din două părți,
Stau două-ntruchipări nemaivăzute :
Femeie este una pîn'la brîu,
Frumoasă, dar sfîrșind hidos, în cute
Solzoase trupu-i, vast și nesfîrșit,
Șerpesc, armat cu vîrf ucigător.

La briul ei, o haită de dulăi
Din Iad nu-și încetează-nveci lătratul,
Tișnit din largi căscate guri de Cerber,
Într-o respingătoare hărmălaie.
Chiar turburați, puteau oricînd să intre,
Tîriș, în pintecul acestui monstru,
În hăul lui alcătuindu-și cușca :
Dar, și așa, puteau lătra într-una
Și fără-a fi văzuți puteau să urle.

Mult mai puțin hidoși decît aceștia
Erau acei ce-o chinuiau pe Scylla,
Cînd se-mbăia în marea ce desparte
Calabria de asprul țarm trinacric ;
Nici Vrăjitoarea nopții nu-i urmată
De o suită mai grețosă, cînd,
Chemată-n taină, pe văzduh călare,
Miros de prunc în sînge atrăgînd-o,
Cu vraci laponi să dănțuiască vine,
Pe cînd muncita lună în eclipsă
Se pierde prin descîntecele lor.

N-avea Întruchiparea ceealaltă
Nimica lămurit în mădulare,
Încheieturi și membre (dacă poate
Neforma ei să se mai cheme formă,
Sau umbra, ce părea a fi, plămadă,
Căci toate se-arătau și una, și-alta).
Era, ca noaptea, neagră-Ntruchiparea,
Feroce ca un cîrd de zece Furii
Și înspăimîntătoare precum Iadul,
Rotind mereu o-ngrozitoare lance ;
Iar ceea ce părea să-i fie capul,
Era ca o coroană-mpărătească.

Și, cum Satan era acum aproape,
Din locul lui se ridică și monstrul,
La fel de iute, în întîmpinarea-i,
Sub pașii săi Infernul zguduindu-l.

Neimblinzitul dăşman arătarea
Mirat doar o privi, şi nu cu spaimă,
Căci nu-l înfrică nici o zămislire
Ci numai Dumnezeu şi Fiul — astfel
Că-ntiul, dispreţuitor, grăi :

„De unde eşti, şi ce eşti, Arătare
Scribavnică, tu, care îndrăzneşti,
Sulemenită chiar şi-ngrozitoare,
A frunţii tale hide neplămadă
S-o pui în drumul meu spre-aceste porţi ?
Voiu să le trec — nu-ţi cer îngăduinţa —
Şi le voi trece, fii încredinţată !
În lături ! Sau răsplata nebuniei
Primeşte-ţi-o ! Învaţă, făcătura
A Iadului, din ce se-ntîmplă, -nvaţă
Că nu poţi să înfrunţi un Duh Ceresc !“

La care Demonul, stirnit, răspunse :

„O, tu eşti trădătorul Înger, care
Întîiul pacea Cerului, neîrîntă
Niciînd, ai frînt-o, precum şi credinţa ?
Au tu,-n orgolioasa răzvrătire
A armelor, tirîr-ai după tine
Din Fiii Cerului a treia parte,
Urzînd în contra Celui Preaînalt ?
Fapt pentru care tu şi ei zvîrliţi
De-Atotputernicul aici aţi fost,
Eterne zile să vă mistuiţi
În cazne şi-n nenorocire cruntă ?
Tu, pradă a Infernului, un Duh,
Un Duh al Cerului te socoteşti ?
Tu scuipi sfruntări aici, tu-ţi scuipi-

dispreţul

Aici, unde doar eu domnesc şi-s rege,
Şi — lucru ce turbarea îţi va creşte —
Sînt regele şi seniorul tău ?

Te cară înapoi, la cazna ta,
Tu,-n van fugar ! Iuțelii tale aripi
Să-i mai adaugi încă ! Teamă fie-ți
Să nu-ți iuțesc chiar cu încetineala,
Cu biciul meu de scorpioni — sau numai
Odată doar lovindu-te cu lancea,
Să nu încerci neîncercată groază
Și chin cumplit, și stranie oroare !“

Așa grăi oribila Teroare,
Urișindu-se de zece ori
În vremea asta, încă mai diformă,
Mai groaznică — dar, pe de altă parte,
Stătea Satan, încins de-nverșunare,
Neîmfricat, arzînd ca o cometă,
Ce-aprinde nesfîrșitul Ophiocus
Sub cerul arctic, din cumplita-i coamă
Războaie lungi și molimi scuturînd.

Și-atunci, spre capul celuilalt, mortala
Lovire fiecare și-o ținti,
Nici negîndînd fatalele lor miini
Să-nchipuie a doua lovitură,
Cît, încruntați, din ochi se măsurau,
Precum doi negri nori, ce, încărcăți,
De crunta artilerie cerească,
Deasupra Mării Caspice mugind,
O clipă își atîrnă frunte-n frunte,
Pînă cînd vîntul șuieră semnalul,
Cerîndu-le să se îngemăneze
În neagra lor ciocnire din văzduhuri.
Se încruntau potrivnicii, încît
Se-ntunecă mai mult pînă și Iadul,
Atît de mult aidoma-și erau,
Sortit fiindu-le odată numai
Astfel de dîșman să mai întîlnească.

O, s-ar fi săvîrșit acum ce fapte
De groază, dacă însăși Vrăjitoarea,

Șerpească,-n mînă cu fatala cheie,
La poarta Iadului, n-ar fi urlat,
În chip hidos, zvîrlindu-se-ntre ei :
„O, tată, ce-are mîna ta de gînd ?
Lovești în propriul tău fiu ? Ce fûrii,
O, fiule, cu lanșea ucigașă,
Părintele te-ndeamnă să-ți strivești ?
Și pentru cine asta ? Știi ? Chiar pentru
Acel ce stă pe scaun de domnie
În Cer, rîzînd de tine, robul lui,
Sortit a-i împlini oricînd porunca
Din marea lui mînic izvorîtă,
Cea căreia dreptate el îi spune
Și pe-amîndoi odată vă va frînge !“

Strunind-o glasul-i, Ciuma infernală
Se potoli — și întrebă Satan :

„Ciudatu-ți țipăt, vorba ta ciudată,
Ne-au despărțit astfel, că mîna mea,
Prin faptă nu mai vrea să-și spună voia,
Cît n-aflu de la tine ce anume
Ești tu, cu două chipuri — și de ce,
Cînd mă-ntilnești întii în valea asta,
Îmi strigi că-s tată și că-mi este fiu
Fantasma asta... Nu te știu ! Nicicînd
N-am mai văzut asemeni pocitanii,
De care scîrbă i-i vederii mele !“

Ci, portărcasa Iadului răspunse :

„Cum, uiți ? Scîrbic-ți sînt acum

privirii,

Eu, ce vestită-am fost odinioară
În Cer, prin negrăita-mi frumusețe ?
În mijlocul soborului de Îngeri,
Și-n văzul lor, care urzeau cu tine,
Război în contra Tatălui Ceresc,
Deodată-ai fost cuprins de o durere
Sfîșietoare ; ochii tăi orbiți

Și-ntunecați plutiră-n vâl de bezne,
Iar capu-ți azvirlea iuți, dese flăcări,
Curînd și despicîndu-și partea stîngă ;
La chip și stat atunci, asemeni ție,
Cerească, scăpărînd de frumusețe,
Eu ți-am ieșit din cap — zeiță-n arme,
Uimind pe toți războinicii Cerești,
Ce se dădură înfricați în lături,
La început, numindu-mă PĂCAT
Și prevestire rea mă socotiră.
Dar s-au obișnuit cu mine iute,
De partea mea îndată cîștigîndu-i
Pe toți, pe rînd — și, mai ales, pe tine,
Prin multele-mi ispititoare grații.
Ades, văzînd că-n chip desăvîrșit
Mi-i chipul chipului ce-aveai oglinda,
Îndrăgostit, te-ai desfătat cu mine,
Gustînd asemenea plăceri de taină,
Încît povară grea-mi crescui în pîntec.
În vremea asta izbucni războiul,
Cu lupte pe cîmpiile Cerești,
Din care, -Atotputernicul vrăjmaș
Se-alese cu izbînda. (oare, altfel
S-ar fi putut ?) Iar nouă ne rămase
Înfrîngerea și fuga-n curmezișul
Acelui fără margini Empireu.
Căzură-ai noștri în acest abis,
Din culmea Cerului, cu capu-n jos,
Și eu la fel cu ei mă prăvălii.
De-atunci am cheia asta grea în mînă,
Cu strașnice porunci, în veci închise
Să țin aceste porți, încît de nimeni
Trecute, fără voia-mi, să nu fie.
M-am așezat aicea gînditoare
Și singură, dar n-am stat multă vreme,
Căci al meu pîntec, fecundat de tine,

Crescut acum peste măsură, iată,
Simți uluitor frământ că-l mișcă
Și, crunte, ale facerii dureri.
O, și-n sfârșit, lepădătura asta,
Ce-o vezi, din tine doar scoboritoare,
Crud sfîrtecîndu-mă pe dinlăuntru,
Croindu-și drum prin biete mădule,
De suferinți și groază răsucite,
Făcutu-mi-a diformă toată partea
De jos a trupului, așa cum vezi.
Dar el, născutul meu dușman, din mine
Îeși, rotindu-și lancea lui fatală,
Sortită doar să nimicească totul.
Și-atunci, fugind de el, strigat-am :

MOARTE !,

Hidosul nume zguduind tot Iadul,
Ce suspină din grotele-i afunde,
Smutîndu-i ~~în~~apoi ecoul : MOARTE !
Fugeam — dar el mă urmărea (se pare
De voluptăți mai îmboldit decît de
Turbare), și, ca mine mult mai iute,
M-ajunse înfricoșător din urmă,
Strivindu-mă-n îmbrățișări cu sila,
Cu mine zămislindu-i pe-acești monștri
Care, lătrînd mereu, mă-mpresurară,
Cum vezi, din oră-n oră concepuți,
Precum sînt și născuți din oră-n oră,
În chinuri fără seamăn pentru mine.
Cînd vor, reintră-mi iar, la loc, în pîntec,
Rozîndu-mi măruntaiele mereu,
Urlînd cumplit, căci ele li-s ospățul.
Apoi, reșind afară, mă asaltă
Cu-asemenea terori, încît nu-mi aflui
Repaos sau răgaz măcar o clipă.
În ochii mei, în față-mi sluta Moarte,

Ea, fiul și dușmanul meu, și-ațîță
Dulăii, și pe mine, ce i-s mamă.
M-ar devora, căci n-are altă pradă,
De n-ar ști că sfîrșitul său și-al meu
Îngemănate-s, de n-ar ști amară
Îmbucătură că i-aș fi, otravă,
Atunci cînd s-ar mai întîmpla și asta,
Căci am pieri, cum poruncit-a Soarta.
Dar tu, o, tată, tată, te ferește
De ucigașa lui săgeată ! Chiar
Armura ta strălucitoare dacă
Este călită-n Cer, să nu te lauzi
În van, că e de nepătruns : căci nimeni,
Afară de-al Tăriei Domn, nu poate
Sta-n fața ucigașului ei vîrf !“

Așa grăi — și dușmanul perfid
Foloase trase-ndată din povața-i,
Spunînd cu glas dulceag și liniștit :
„O, scumpă fiică — de mă strigi drept
tată —

Și îmi arăți un fiu atît de chipeș,
(Zălog plăcerilor ce, dimpreună,
Ne-au desfătat în Cer — și-al bucuriei,
Atuncea dulce, tristă astăzi foarte
Aducerii aminte, din pricina
Schimbării crude și neprevăzute
Care s-a abătut asupra noastră) —
Iubită fiică, află că eu nû vin
Aici ca dușman : vin doar să vă mîntui
Pe amîndoi de-al caznelor sălaș,
Odată cu oștirile căzute
De Îngeri ce, pe drept leiți în arme,
Dorința și-au strigat. Sînt solul lor
Și singur merg pe calca asta aspră,
Eu pentru toți primejdia-nfruntînd ;
Sihaștrii pași prin hăul fără fund

Mi-i voi purta, cătînd, rătăcitor,
Prin vidul nehotărnicit un loc
Prezis, ce, judecîndu-l după semne,
E și creat acum, rotund și vast.
Acolo e sălașul desfătării,
Aflat la marginea Cereștii Sferc,
Sălășluit de dreptele staturi
A noilor ființe care, poate,
Sortite-s locul slobod să ni-l ia.
De Cer, însă, departe sînt ținute,
De teamă ca Tăria, mult prea plină
De mari, puternice mulțimi acum,
Noi turburări să nu iște și-acolo.
De-i asta, sau de-i lucru mult mai tainic,
Mă duc să cercetez ; odată taina
Aflată, m-oi întoarce iar la voi,
Să iau și Moartea, să te iau pe tine,
Spre-un loc unde să fiți în largul vostru,
În care să zburați în jos și-n sus,
Tăcuți și nevăzuți, într-un văzduh
Îmbălsămat meru de dulci mirezme.
Acolo vă veți ghiftui în voie,
Căci totul, toate vor fi prada voastră.“
Și se opri Satan, căci amîndoi
Păreau grozav de mulțumiți — iar
Moartea

Rinji un zîmbet groaznic și oribil.
Aflînd că foamea ei va ști astîmpăr
Și-și binecuvîntă cumpliții colți.
Sortiți acestor ceasuri de belșug.
La fel se bucură și reaua-i mamă,
Astfel dînd glas către al ei părinte :
„Prin dreptul meu păzesc această cheie
A hăului din Iad — și prin porunca
Atotputernicului Domn din Cer ;

Ce mă oprește să deschid aceste
Porți mari de diamant ; stă Moartea gata,
Cu lancea ei, de cineva, cu sila,
Ar vrea să le deschidă, fără spaimă
De-a fi învinsă de-o putere vie.
Datoare, însă, eu, cu ce i-s celui
Ce-mi dă de sus porunci — și mă urăște ?
Și m-a zvîrlit aici, în mohorîtul
Adînc Tartar, urîță slujbă dîndu-mi
Și ferecîndu-mă pe mine, cea
Născută-n Cer și-n Cer locuitoare,
În veșnic zbucium, veșnic hărțuită
De urletele și teroarea unor
Făpturi din pîntecu-mi prășite, care
Mă rod neconținut pe dinlăuntru ?
Dar tu-mi ești tatăl, mi-ești zămislatorul,
Ești cel ce-mi dă viața ; deci, de cine
S-ascult se cere ? Cui să-i merg pe urme ?
Doar ție — care în curînd mi-i duce
În lumea fericirii și-a luminii,
Acolo, printre zei trăind în voie,
Să stau de-a dreapta ta,-ntru voluptate,
Cum fiicei și iubitei tale numai
I se cuvine, în de veci domnie.”
Așa grăind, luă fatala cheie,
Unealtă tristă a năpastei noastre,
Spre porți tîrîndu-și bestială crupă,
Spre-a ridica grilajul uriaș,
Pe care ea putea să-l salte numai,
De neclintit de-a Styxului putere.
Și, cheia cu-ncîlcite creștături
Sucind-o-n broască, fără greutate
Mutînd apoi din loc zăvoare grele
De fier și stîncă, se dădură-n lături,
Scrișnind prelung, cu zvîcnet minios,
Canaturile porții infernale ;

Țiținile iscară tunet greu,
 Cutremurînd pînă-n adînc Erebul.
 Păcatul le deschise ; să le-nchidă,
 Putere n-avea, însă, îndestulă,
 Așa că le lăsă deschise larg.
 O armie cu aripile-ntinse,
 Cu steaguri larg desfășurate-n vînt,
 Cu cai cu tot, cu care mari de luptă,
 Putea să treacă-n bună rînduială,
 Chiar nestrîngîndu-și rîndurile, prin
 Aceste porți — atît erau de largi !
 Scuiپau, precum o gură de cuپtor,
 Preaplin de fum, preaplin de roșii flăcări.
 Și, iată celor trei că li se-arată
 Secretele străvechiului abis —
 Un sumbru și nemărginit ocean,
 Fără hotare, fără de măsură,
 În care înălțimea și lățimea
 Și adîncimea sînt din veci pierdute,
 Precum pierdute-s spațitul și timpul ;
 Ocean în care doar străbuna Noapte
 Și Haosul, străbuni Naturii, încă
 Mențin o fără scapăt nenchezare,
 În durăt. greu de veșnice războaie,
 Domnind prin netocmirea alor toate.
 Căci Caldul, Frigul, Umedul, Uscatul,
 Cei patru luptători apururi mîndri,
 Întîietatea-n toate și-o dispută,
 În luptă îmbulzindu-și embrionii
 Atomilor ; aceștia, fiecare,
 În pîlcul său, în jurul unui steag,
 În clanurile lor nenumărate,
 Ușor armați, tociți sau ascuțiți,
 Domoli sau iuți, roiesc precum nisipul
 Din Barca, sau nisipul din Cyrena,
 Ce ia la lupta dintre vînturi parte,

Slujind de lest aripei lor ușoare.
Atomu-n jurul căruia se strâng
Mai mulți atomi, domnește o clipită.
Suprem arbitru — Haosul tronează,
Prin hotărîri mai tare încîlcind
Și-așa-ncîlcita neorînduială,
Prin care-a stăpînit dintotdeauna ;
Urmîndu-i, drept suprem judecător,
Ocîrmuiește totul întîmplarea.

Aicea, în acest abis sălbatic,
Matrice a Naturii, poate, chiar
Mormîntul ei, abis ce nu-i nici mare,
Nici foc, nici aer, nici pămînt — ci toate
Acele elemente laolaltă,
Ce,-n valmele pricinii lor fecunde,
Sortite-s să se lupte între ele,
În veci de veci Atoateziditorul
De nu le pune-n bună rînduială
Materiile negre, să creeze
Din ele alte lumi, — da, în acest
Abis sălbatic, dîșmanul prudent,
Satan, își aruncă o clipă ochii,
Pe țărîmul Iadului popăsuind,
Călătoria lungă cumpănindu-și,
Căci n-avea de trecut doar o strîmtoare.

Urechea spartă i-i de-un vuiet crunt,
Nimicitor, nu mai puțin năprasnic,
(De-asemuim cu lucruri mici mari lucruri)
Decît furtunile Bellonei însăși,
Cînd trăznitoarele-i mașinării
Cetăți de scaun să distrugă vor.

Ar fi chiar mai puțin asurzitoare
Structura Cerului, de s-ar surpa
Și toate elementele, truncheate,
Din axu-i pururi fix ar smulge Terra.

Dar, în sfîrșit, vrînd zborul să și-l ia,
Ca două vaste pînze de corăbii
Aripile Satan își desfășoară
Și, înălțat pe fumul suitor,
Își ia avînt, proptind picioru-n vatră.

Și mile lungi, purtat ca pe un scaun
De nori, sui, sui, cu cutezanță,
Dar acest scaun îi lipsi curînd
Și-atunci căzu-ntr-un hău nemărginit ;
Uimit, zbătîndu-și aripile-n van,
Ca plumbul cade, pîn' la zece mii
De stînjiți adîncime ; încă și-astăzi
Ar mai cădea, dar, din nenorocire,
Crunt răbufnind un nor tumultuos,
Explozia-i de foc și de salpetru,
Îl azvîrli la fel de mult în sus,
Murînd vîrteju-n mlăștinoasă Sirtă,
Ce nu era nici mare, nici uscat.
Trecu Satan plămada cea vîscoasă,
Ce-l înghițea, pe jumătate-n zbor,
Pe jumătate numai cu piciorul,
Simțînd nevoia pînzei și a vîslei.

Precum grifonul urmărește-n munți,
Sau peste mlăștinoase văi deșerte,
Pe arimaspul ce, prin viclenie,
Îi fură aurul ce-l are-n pază,
Desfășurînd aripe, — tot la fel
Cu osîrdie-și taie drum Vrăjmașul,
Peste prăpăstii, mlaștini și strîmtori,
Prin elemente dense, rare, tari,
Cu capul, mîna, aripa, piciorul ;
Înoată, se tîrăște, se scufundă
Sau zboară — pînă cînd urechea lui
Izbită este de-o rumoare surdă,
Universală și ciudată foarte,

Iscată din adâncuri de tenebre.

Neînfricat, el zborul și-l abate,
Spre a-nîlîni Puterea sau chiar Duhul
Adîncului abis, ce-n acest huiet
Sălășluiește, să-l întrebe care-i
Hotaru-ntunecimii mai aproape
De-aici către fruntaria luminii.

Deodată, iată-al Haosului tron
În față că-i răsare, cu drapelu-i
De beznă, larg întins peste pustia
Adîncurilor ; Noaptea, pe-al ei tron,
Alături îi stătea, din veci consoarta
Domniei lui, în neagră zibelină,
Ea — peste tot ce e străvechi străveche ;

Le stau alături Orcus și cu Hades,
Demogorgon, cu numele-i temut,
Rumoarea, Întîmplarea și Tumultul,
Învălmășeala, încîlciată foarte,
Discordia — cu mii de felurite,
Cumplite guri... Satan, de-a dreptul, însă,
Cutezător, pe Haos îl întreabă :

„O, voi, Puteri și Duhuri ale-acestui
Profund abis ; tu, Haos, și tu, Noapte
Străveche, — n-am venit cu țel anume
La voi, să scormonesc și nici să turbur
Secretele împărăției voastre.
Constrîns mă văd să bat pustiul sumbru,
Odată ce pe drumul meu cutreier,
Tot căutîndu-mi calea spre lumină ;
Sînt singur și n-am nici o călăuză,
Pierdut pe jumătate ; vreau să aflu
Cărarea cea mai scurtă care duce
Spre locul unde-al vostru vast hotar
Întunecat e megieș cu Cerul.
Sau, de curînd, din stăpînirea voastră,
De s-a răpit vreun loc, prin năvălirea

Etericului Domn, — pe-acesta-l caut,
Tot drumetind prin adîncimea asta.
Călăuziți-mi pași bine, și
Nu mică vouă vă va fi răsplata,
Căci, din acest tărîm perdut de voi,
De se alungă uzurparea toată,
Sub sceptrul vostru va să steie iară,
Cuprins în beznele primordiale
(Și alt țel nu-mi conosc călătoriei);
Din nou, din nou voi împlînta acolo
Drapelul falnic al străbunei Nopti, —
A voastră doar fiind dobînda toată,
Iar mie — răzbunarea rămînîndu-mi !“

Așa grăi Satan — și-așa-i răspunse,
Cu glas tremurător, cu chipul veșnic
Neînchegat Anarhul cel bătrîn :

„Te știu, străine ; cine ești — cunosc :
Ești Îngerul puternic, cap de oaste,
Ce, n-ai contra Împăratului Tărici,
Te-ai răzvrătit — și răsturnat ai fost.
Văzut-am, auzit-am — căci o oaste
Atît de numeroasă n-a brăzdat
Niciînd adîncu-nfricoșat, tăcută,
Într-o învălmășeală mult mai rea
Ca-nvălmășeala, toți, derută peste
Derută — și ruini peste ruinuri !
Știu milioanele izbînditoare,
Ce porțile Cerești le-au revărsat,
În urmărirea voastră ; de atunci
Mi-am și mutat eu scaunul domniei
Aicea, la hotare — și întreagă
Puterea mea abia dacă-i de-ajuns,
Să apăr bruma ce mi-a mai rămas, —
Și bruma asta încălcată de
Lăuntricele voastre certuri, astăzi,

Străbunei Nopti mercur slăbindu-i

sceptrul :

La început birlogul vostru, Iadul,
De-a lungul și de-a latul, sub picioare
Mi s-a întins — iar, de o vreme-ncoace,
Stau Cerul și Pământul — altă lume, —
Peste împărăția mea s-atîrne,
Legat Pământul cu un lanț de aur,
De însăși partea Cerului din care
Căzură ale voastre legioane !
Acesta de ți-i țelul — nu-i departe,
Dar și primejdiile-s mai aproape.
Grăbește-te ! Ruina și prăpădul
Și marile ravagii mi-s dobînda !“

Satan nici nu stătu să-i mai răspundă
Ci, bucuros oceanul său că-și află
Limanul, cu ardoare rennoită,
Cu forțe noi, țîșnește-n sus, precum
O piramidă toată numai foc,
Brăzdînd sălbatica nemărginire,
Împresurat de aprigul război
Și de ciocnirea dintre elemente :
Mai asaltat ca însăși nava Argo,
Cînd a trecut Bosforul printre stînci
Ce se băteau orbește, cap în cap.
Și mai primejduit decît Ulise,
Cînd, ocolind Haribda, alt vîrtej
L-amenința de partea ccealaltă,
El drumul și-l urma, prin mari strădanii,
Prin trudă grea — însă, curînd, cînd Omul
Căzu, ce stranie știu schimbare !
Căci Moartea și Păcatul, de aproape
Ținîndu-se pe urma lui Satan,
(Fiind aceasta a Tăriei vrere),

Drum neted și bătut durară-n urmă-i,
Peste abisu-ntunecat, a cărui
Genune fierbătoare, cu răbdare,
Un pod de o lungime negrăită
Deasupra-i îndură să se dureze,
Din Iad și pînă-n orbul din afară
Al noii lumi plăpînde... Pe această
Ușoară cale, Spirite perverse
Îălăduiesc într-una, încercînd
A-i pedepsi și ispiti pe oameni,
Afară doar de cei ce sînt ținuți,
De bunii Îngeri sau de Dumnezeu,
Sub pavăză aparte totdeauna.

Dar a luminii sacră-nrîurire
Simțită-ncepe a se face, — iată !
Din zidurile Cerului, o rază
Împlintă-n sînul Noptii mohorîte
Un fapt al zorilor, scînteietor ;
Limanul cel mai depărtat al Firii
De-aicea se începe — și de-aice
Purcede Haosul să se retragă,
Ca un dușman învins, de la lucrarea-i
Cea mai departe cutezată, vuiet
Mai slab și mai puțin tumult iscînd.
Cu mai puțină trudă și Satan,
Ba, în curînd, cu ușurință chiar,
Alunecă pe potolite valuri,
Călăuzit de-o palidă lumină
Și, ca un vas bătut de mari furtuni,
Chiar cu catarge și parîme rupte,
Cu voioșie ancorază-n port.

În spațiul mai vast acum, asemeni
Văzduhului, el cumpănește aripi,
Desfășurate larg, ca, de departe,
În dragă voie, Cerul empireu
Să-l soarbă în priviri : nemărginirea

E-atît de vastă, încît nu-și dă seama
Dacă-i pătrată sau rotundă dacă-i.
Zărește nalte turnuri de opal,
Cu viu safir împodobind creneluri —
Loc ce și lui sălaș i-a fost odată.
Și mai văzu, de-un lanț de aur prinsă,
Această Lume, atîrnînd asemeni
C-o stea mai mică, strînsă lîngă lună.
Și-aici, prea plin de gîndul răzbunării,
În ceasul blestemat, el, blestematul,
Voind s-ajungă,-și avîntă aripa.

Sfîrșitul cărții a doua

CARTEA A TREI/

Salut, Lumină sfântă, cea dintîi
Născută a Tăriei ! Sau născută
Din raza cea Eternă coeternă !
Fără păcat, te pot așa descrie ?
Odată ce-i lumină Dumnezeu
Și-n veci El n-a sălășluit decît
Întru lumina pururi neajunsă,
Înseamnă c-a sălășluit în tine,
Strălucitor efluviu din esența
Strălucitoare și nîcînd creată.
Sau, mai de grabă, rîu de pur eter
Ți-ar place ție să te-auzi chemată ?
Dar cine ți-ar destăinui izvorul ?
Cît Soarele n-a fost, cît n-a fost Cerul,
Tu, tu erai — și, ca un larg veșmînt,
La glasul celui pururi Dumnezeu,
Învăluit-ai lumea, ridicată
Din apele adînci și-ntunecate !
O lume ce o cucerești din golul
Nemărginirii fără țel și chip.
O, ție îți revin în ospetie,
Cu mai cutezătoare, azi, aripă,
Scăpat de lacul Styxului, măcar
Că în acest sălaș obscur prea mult

Întîrziat-am cînd, în zborul meu,
Îălăduiam prin bezna-i din afară,
Ori prin al beznelor de groază miez,
Cîntînd, dar în acorduri osebite
De-acordurile lirei lui Orfeu,
Imensul Haos și eterna Noapte,
Povățuit de o Cerească Muză
Să îndrăznesc obscura scoborîre
Și iarăși să-mi cutez în sus urcușul —
Rar lucru de îndeplinit — și trudnic.
O, revenind la tine, azi, îți simt
Vitala strălucire suverană,
Dar tu nu-mi ospetești acuma ochii,
Neconținut roțiți spre-ntîmpinarea
Pătrunzătoarei tale raze calde,
Nembucurați de faptul aurorei,
Un strop doar din seninul tău orbita
Cînd le-a fost stins, sau vâl de-ntunecime
Cînd a ajuns să-i împăienjencască.

Nu conținesc eu, totuși, să cutreier
De Muze răsumblatele meleaguri,
Izvoare limpezi și dumbrăvi umbroase,
Coline însozite, cînd iubirea
Mă-ncinge, pentru cîntecele sacre.
Dar, mai ales, Sionule, o, ție,
La ceas de noapte-n ospetie-ți vin,
Cînd printre flori pîraiele-ți murmură,
Spălîndu-ți pururi sfintele picioare.
Și nu-i uit nici pe cei doi muritori,
Asemeni mie prin nenorocire,
(O, gloria-mi de-ar fi cu-a lor asemeni !)
Pe Maconides-orbul, pe Thamyris
Cel orb ; nici pe Tiresias nu-l uit,
Ori pe Phineus, vechi profeti cu toții ;
Și-atunci mi-s hrană gînduri ce din sine
Armonioase stihuri izvodesc,

Asemeni veghetoarei păsări care
Ascunsă-n întuneric viersuieşte
Şi de sub cel mai des frunzar revarsă
Sonorele-i nocturne triluiri.

Se reîntorc, cu anul, anotimpuri,
Dar pentru mine ziua nu se-ntoarce
Şi nu mai văd apropierea dulce
A dimineţii sau a serii cu ;
O, nu mai văd nici floarea primăverii,
Precum nu văd al verii trandafir ;
Nu văd nici turme, nici cirezi şi nici
A omului divină-nfăţişare,
Că-n nori şi-n bezne veşnice mă-mpresur !
Rupt de plăcutele cărări umane,
În faţă mi se desfăşoară cartea
Cunoaşterii — de-un alb universal —
Din care ale Firii mari lucrări
Sînt pentru mine şterse — precum una
Dintre intrările înţelepciunii
Îmi este cu desăvîrşire-nchisă.

O, cu atît mai mult, Lumină Sfîntă,
Cerească, străluceşte tu-nlăuntru-mi,
Puterea minţii pătrunzîndu-mi numai !
Da, înzestrează-mă cu ochi lăuntrici,
Şi de pe aceşti ochi alungă ceaţa,
Să pot vedea, să pot descrie lucruri
Ce se ascund privirii muritoare !

Şedea Atotputernicul Părinte,
Pe naltu-i tron, mai nalt ca însăşi slava,
Privirea-n jos plecîndu-şi-o din Cerul
Zidit din empireul cel mai pur,
Lucrarea să-şi cuprindă-n ochi deodată,
Cum şi lucrările lucrării sale.
Şi toate Preasfinţile din Cer
În juru-i se strîngeau, ca roi de stele,
Scăldîndu-le, din ochii lui slăviţi,

O fericire peste-nchipuire ;
De-a dreapta,-ntruchiparea slavei sale
Viu strălucea, în numai unul Fiul.

Întîi văzu Pămîntul, dimpreună
Cu cei dintîi părinți ai noștri, numai
Doi încă din umana seminție,
Sălășluind grădina fericită,
Gustînd din roadele nemuritoare
Ale iubirii și-ale bucuriei, —
O bucurie pururi nentreruptă
Și o iubire fără-asemuire-n
Singurătate binecuvîntată.

Apoi văzu Infernul și genunea
Dintre Infern și marea lui zidire ;
Șatan i se-arată privirii, dînd
Ocol într-una zidului Tăriei,
De dinspre partea Noptii, în văzduhul
Sublim și sumbru, gata a-și opri
Aripa ostenită și piciorul
Nerăbdător, pe stearpă netezimea
Acestei Lumi, părăind o vatră tare,
Rotundă, însă fără firmament,
Nesigur dacă tot ce vede este
Oceanul sau văzduhul... Dumnezeu,
Prinzîndu-l în privirea-i nepătrunsă,
Care pătrunde în prezent, trecut
Și viitor, grăi spre Fiul unic :

„Tu, Fiul meu, tu, unul zămislit,
Au vezi de ce turbare e stîrnit
Vrăjmașul nostru ? Nu-l opresc fruntarii
Statornicite, ferecate porți
Din Iad, precum nici lanțurile toate,
Îngrămădite peste el, nici hăul
Imens al Haosului — într-atîta
L-asmute răzbunarea disperată,
Ce-asupra răzvrătitudinii său cap

Se va întoarce... Lanțurile toate
Rupîndu-și-le, iată-l, nu departe
De Cer, chiar la hotarele luminii,
Că zboară drept spre nou creată Lume,
Spre Omul ce l-am așezat acolo,
Să-ncerce dacă-l poate nimici
Prin forță, sau — ce-ar fi mai rău ca asta —
De-l poate ispiti prin viclenie ;
Da, și-l va ispiti pe Om — căci Omul,
Minciuna, linguseala ascultîndu-i,
Ușor călca-va unica poruncă,
Zălogul ascultării sale, unic,
Căzînd și el, și toată semînția-i
Necredincioasă... Și a cui va fi
Greșeala, dacă nu a lui și numai
A lui ? Nrecunoscătorul ! Tot
Ce de la noi putea avea, avut-a !
Drept l-am făcut, de sine stătător,
Destul să poată ține piept ispitei,
Dar slobod și să cadă, totodată.
Puterile Eterice la fel
Le-am fost creat — și Duhurile toate,
Și cele ce ținură piept ispitei,
Și cele ce căzură... În chip slobod
Ținut-au piept cele ce piept ținură,
Cum slobod cele ce-au căzut căzut-au.
Nebucurîndu-se de libertate,
Au ce dovadă sinceră puteau
Să dea, de ascultare, de credință,
De dragoste neabătută ? Dacă
N-ar fi făcut nimic decît constrînse,
Și nu din voia lor, au prin ce merit
Se-nvredniceau eu însumi să le laud ?
Și ce plăcere-aș fi-ncercat și eu
În ascultarea astfel dovedită,

Atuncea cînd Voința, Judecata,
(Alegere fiind și cea din urmă)
De libertate despuiate, vane
Și nefolositoare amîndouă,
Ajunse astfel pradă inertei,
I-ar fi slujit Nevoii și nu Mie ?
Astfel create, cum aveau și dreptul,
Pe drept nici nû pot să-l învinuiască
Pe Făcătorul lor — și nici Destinul,
Nici felul cum au fost făcute ele,
De parcă, prin supremă preștiință
Sau printr-o hotărîre absolută,
Le-ar fi predominat Predestinarea.
Își hotărîră răzvrătirea înseși —
Nu Eu am hotărît-o ; prevăzînd-o,
Greșeala lor n-a fost înrîurită
De preștiința mea ; neprevăzînd-o,
Aceeși, sigur, le era greșeala.
Deci, fără cel mai mic imbold și fără
Vreo umbră de înrîurire-a soartei,
Sau prevedere-a mea de neschimbat,
Cad în greșală ei, ei înșiși lor
În toate cele fauri, totodată
Și în alegere, și-n judecată.
Eu slobozi i-am creat — și numai slobozi
Se cade să rămînă, pînă cînd
Ei înșiși se vor fereca în lanțuri.
Altfel s-ar cere firă să le-o schimb
Și să revoc tot Eu eterna lege,
Neschimbătoare, care-a poruncit
Și libertatea lor ; ei singuri numai
Și-au poruncit căderea : cei dintîi
Din vinovați căzură de ei înșiși
Povățuiți, stricați și ispitiți ;
Dar, înșelat de-ntîii vinovați,
Căzut, cunoaște-va-ndurare Omul,

Iar ceilalți, nu ! Și, astfel, prin dreptate
Și milă, — cum în Cer și pe Pământ,
Va triumfa înaltă slava mea.
Ci mila, cea dintii și cea din urmă,
Va fi-ntre toate mai strălucitoare.“

Cît Dumnezeu acéstfel glăsuia,
Balsam de-ambrozie-mpînzise Cerul,
În Duhurile binecuvîntate
Și-alese, risipind un simțămînt
Al unei negrăite bucurii.

Iar Fiul se vedea nălțat în slava-I
Dincólo de orice asemuire,
Într-însul Tatăl însuși strălucind,
Întruchipat în pura lui esență,
Iubirea fără margini, îndurarea
Nemăsurată și compătimirea .
Pe chipul său strigîndu-se vederii.
El astfel către Tatăl glăsui :

„O, Tată, plin de îndurare fost-a
Cuvîntul tău din urmă, suveran,
Prin care-ai arătat că, totuși, Omul
O să se bucure de îndurare,
Încît Pămîntul tot, și Cerul tot,
Înaltă laudă îți vor aduce
Prin numeroase imnuri și cîntări
Ce,-n veci, de tine binecuvîntate,
Vor răsuna, înconjurîndu-ți tronul.
Dar, oare, Omul va fi chiar pierdut,
El — ultima-ți iubită plăsmuire —
El — cel mai tînăr fiu al tău — să cadă,
Chiar și împins de nebunia lui,
Dus în ispită prin înșelăciune ?
De tine acest gînd departe fie,
Depart, Tată, acest gînd de tine ;
A tuturor celor făcute tu

Fiind judecătorul pururi drept !
Au vrei Vrajmașul să-și atingă țelul,
Acéstfel păgubindu-te pe tine ?
Să-și împlinească gîndul rău, stricînd
În totul rodul bunătății tale ?
Au se va-ntoarce la destinul lui
Mai mîndru, împlinindu-și răzbunarea,
Chiar de șederea-n Iad i-o fi mai grea,
Tirînd, însă, de-a valma, după sine,
Corupta omenească seminție ?
Sau vrei Creația a-ți nimicire
Tu însuți, pentru dînsul desfăcînd
Ce întru slava ta desăvîrșit-ai ?
Mărirea ta și bunătatea ta
Ar fi supuse astfel îndoielii
Și blasfemiei, fără apărare !“

Răspunse, însă,-Atoateziditorul :

„O, Fiule, tu,-n care al meu suflet
Își află desfătarea cea dintîie,
Tu, care singur ești Cuvîntul meu,
Fiu zămislit din sînul meu, tu care
Îmi ești înțelepciunea și puterea
În fapt — rostit-ai gîndurile mele,
Cum cugetu-mi etern le-a hotărît :
Nu se va pierde pe de-a-ntregul Omul,
Ci mîntui-se-va acel ce vrea,
Chiar dacă nu prin propria-i voință,
Ci numai prin înalta-mi îndurare,
De mine în chip slobod dăruită.
Da, voi reînnoi odată încă
Puterea-i vlăguită, chiar porunca
De mi-a-ncălcat-o — și s-a subjugat,
Păcătuind, unor dorinți nebune,
Nemăsurate... Rennălțat de mine,
El înc-odată va mai sta-n picioare,

Pe tare vatră netedă-mpotriva
Vrăjmaşului de moarte ; o să-l nălt,
Încît să ştie cît e de plăpîndă
Umilitoarea-i stare — că doar mie
Dator mi-i pentru mîntuirea lui.
Prin milostenie aparte, eu
Alesu-i-am pe unii, stînd deasupra
Acelorlalţi : ~~aceasta~~-mi este vrerea.
Ceilalţi m-or auzi strigînd adesea
Şi-nştiinţîndu-i despre starea lor
Întru păcat, cerîndu-le să-mpace
Divinitatea mîniată foarte,
Poftindu-i îndurarea mea la asta.
Le voi ilumina-ndestul simţirea
Cea prin întunecimi bîjbiitoare,
Muindu-le şi inima de piatră,
Încît să poată să-mi înalţe rugi,
Să se căiască, pururi ascultarea,
Ce-mi datorează, dăruindu-mi mie ;
La rugă, la căinţă şi-ascultare,
(De mi le-or dărui curaţi la cuget),
Urechea mea în veci nu va fi surdă,
Nici nu se va închide ochiul meu.
În Om voi aşeza, drept călăuză,
Supremul meu arbitru — Conştiinţa,
Pe care folosind-o bine ei
Şi dîndu-i ascultare, vor ajunge
Lumină a vedea după lumină
Şi, stăruind, la ţel, curaţi şi teferi.
Dar niciodată îndelunga mea
Răbdare, ziua îndurării mele,
N-or să le guste cei ce cu dispreţ
Le vor privi şi-adîncă nepăsare,
Mai împietrit va fi cel împietrit,
Iar orbul şi mai mult orbit va fi,

Ca să se poticnească și să cadă,
Dar încă și mai jos. Pe nimeni altul,
Pe-aceștia doar de la-ndurarea mea
I-nlătur. Dar cu asta nu e totul
Sfârșit, căci neascultătorul Om,
Rupîndu-și neloial credința, iară,
Păcătui-va împotriva-naltei
Supremații a Cerului și, astfel,
Dumnezeirii însăși dăunîndu-i,
Nu va lăsa nimic spre ispășirea
Trădării sale ci, doar nimicirii
Vieța dăruindu-și-o cu totul,
El și urmașii lui vor trebui
Să piară. Da, se cere el să piară,
De nu — Dreptatea însăși, dacă altul,
Un altul n-o fi-n stare, pentru el,
De bună voie să ajungă jertfă
A ispășirii, moarte pentru moarte.
Puteri Cerești, destăinuți-mi unde
Se poate-afla asemenea iubire ?
Au cine vrea făptură muritoare
Să fie, spre-a putea răscumpăra
A omului mortală crimă — cîl drept
Pe cel nedrept acéșfel mîntuindu-l ?
Se află oare, în tot Cerul nostru,
Asemeni dragoste față de oameni ?“

El întrebă — însă Divinul Cor
Rămase mut — și-n Cer era tăcere,
Căci nici mijlocitor, nici epítrop
Al Omului nu se vroia nici unul
Și mai puțin avînd curajul, încă,
De a-ndura tot chinul preschimbării-n
Răscumpărarea hotărîtă. Astfel,
Întreaga omenire, văduvită

De mîntuire, trebuia să piară,
Sortită Iadului și Morții prin
Osîndă nendurată, dacă Fiul
Lui Dumnezeu, în care și iubirea
Divină pe deplin sălășluiește,
Nu și-ar fi rennoit față de Tatăl,
Acéستfel, mijlocirea-i cea mai scumpă :
„Cuvîntul tău a fost rostit, Părinte !
O s-aibă Omul parte de-ndurare ;
Au Îndurarea — cel mai iute dintre
Toți olăcarii tăi înaripați,
Un drum spre mîntuire n-o să afle ?
Ea — care-și află trecere spre toate
Făpturile, fără a fi rugată,
Nici căutată și nici prevenită ?
Ferice-i Omul — de-l previne astfel !
Pierdut și mort o dată în păcat,
El n-o s-o cheme-n veci într-ajutor ;
De ispășire și de jertfă-n stare
El — nimicît, datornic — n-o să fie !
Ci, iată-mă : mă dărui pentru el
Eu — viață pentru viață ! Vreau asupra-mi
Minia ta să cadă ; fă-mă Om :
De dragul Omului, din sînul tău
Pleca-voi eu ; m-oi despuia de slava
De-ați sta alături, cu de bună voie,
Cu mulțumire pentru el murind ;
Asupra-mi Moartea furia-și încerce,
Căci, sub puterea ei întunecată,
Înfrînt, prea multă vreme nu voi sta.
Mi-ai hărăzit să port în mine viața
În veci de veci ; eu ~~vi~~etuiesc prin tine,
Măcar că mă supun acuma Morții ;
I-s cuvenit, cu tot ce-n mine poate
Să moară — dar, plătită datoria,
N-ai să mă lași în scîrba gropii ei

Și pradă ei ; nici n-ai să-nduri vreodată
 Ca nepătat-mi suflet, pe vecie,
 Să zacă-alături cu putreziciunea ;
 Nu ! Eu voi renvia, izbînditor,
 Dușmanul subjugîndu-l și prădîndu-l
 De lăudata-i pradă ; s-o alege,
 Atunci, cu rana ei de moarte Moartea
 Și, umilită, va să se tîrască,
 De ucigașa-i lance văduvită.
 Iar eu, în ciuda Iadului, tot Iadul,
 Brăzdînd văzduhu-n aura izbîndei,
 Am să-l tîrăsc aici, în lanțuri grele
 S-așez puterile întunecimii.
 Vrăjit tu de priveliștea aceasta,
 Vei revărsa din Ceruri o privire
 Și vei zîmbi, pe cînd, nălțat de tine,
 Pe toți dușmanii eu mi-i voi înfrînge,
 Călcînd cu moarte Moartea la sfîrșit,
 Împovărînd cu oasele-i mormîntul.
 Și-atunci, după-ndelungă lipsă,-n Ceruri
 Mă voi întoarce,-n juru-mi cu mulțimea
 Ce s-a răscumpărat prin jertfa mea.
 Mă voi întoarce să-ți contemplan fața,
 Pe care nici un nour al miniei
 Nu va mai zăbovi, pe care, însă,
 Se va citi statornicita pace
 Și împăcarea ; va pieri minia,
 Domnind doar bucuria-n fața ta.“
 Și el tăcu ; dar blîndul chip al său,
 Tăcut, tot mai grăia, nemuritoare-i
 Iubire pentru muritorii oameni
 Mai oglîndind-o încă, întrecută
 În strălucire doar de ascultarea
 De fiu. De marea-i jertfă mulțumit,
 El aștepta al Tatălui cuvînt,

Cît în extaz, uimit și mut, tot Cerul
Stătea, nențelegînd însemnătatea
Acestor lucruri — și nici țelul lor.
Curînd, Atotputernicul răspunse :
„O, tu, care, în Cer și pe Pămînt,
Ești singur pace pentru omenirea
Căzută sub anatema mîniei ;
Mîngîietoare mulțumire mie, —
Știi cît de dragi mi-s lucrurile toate,
Ce le-am zidit, nu mai puțin nici Omul,
Chiar dacă l-am creat cel de pe urmă,
Căci pentru el te-oi despărți pe tine
De sinul meu și de la dreapta mea,
Spre-a mîntui (pierzîndu-te o vreme)
Întreaga lui pierdută seminție.
Tu, care singur poți să-l mai răscumperi,
La firea lui, o, firea ta s-adaogi,
Om printre oameni pe Pămînt fiind ;
Cînd vremurile s-or plini, tu carne
Te fă, născîndu-te dintr-o Fecioară,
În chip miraculos ; în locul lui
Adam, fii capul stirpei omenești,
Chiar dacă fi-vei fiu al lui Adam.
Cum întru-Adam pier oamenii cu toții,
Se vor renaște întru tine, ca
Dintr-o a doua rădăcină, cei
Ce merită ; nici unul, altfel, nu !
Căci crima lui îi face vinovați
Pe fiii lui pe toți ; iar al tău merit,
De care ei vor fi împricinați,
Ajunge-va a-i mîntuire numai
Pe cei ce, fapta lor tăgăduindu-și,
Drepti sau nedrepti, trăi-vor întru tine
Rensămînțați, primind o nouă viață
Tot de la tine. Numai astfel Omul,
Cum e și drept, plăti-va pentru Om

Și, judecat, el va muri — prin moarte
Reînălțându-se, reînălțându-i
Prin renălțarea lui pe frații săi,
Răscumpărați prin sîngele lui scump.
Cereasca dragoste va destrăma
Astfel doar ura Iadului — cînd Morții
Se va jertfi — răscumpărînd prin moarte,
Atît de scump, ce infernala ură
A nimicit cu-atîta ușurință,
Și nu va conțeni să nimicească
În cei ce, cînd putînța le e dată,
Fug și-or fugi de orice îndurare.
Tu, întrupat naturii omenеști,
Nu-ți vei scădea natura ta cerească
Și nici n-ai să ți-o înjosești — căci tu,
Stînd chiar pe al preafericirii tron,
Cel mai înalt, lui Dumnezeu asemeni,
Și bucurîndu-te ca Dumnezeu
De împlinirea-ntru dumnezeire, —
Te-ai rupt de toate, ca să mîntui lumea
De o pierzanie desăvîrșită ;
Mai mult prin merit, tu, decît prin dreptul
De naștere, ești vrednic să fii Fiul
Lui Dumnezeu, fiind tu mult mai bun
Decît puternic și mărit. Iubirea
Mai mult ca slava,-n tine-mbelșugată-i
Și, de aceea, umilînța ta
Va înălța la acest tron, cu tine,
Și omenescul neam al tău. Aici
Ședea-vei întrupat — și vei domni,
Tu, Om, și, totodată, Dumnezeu,
Tu, Fiu al Omului și, totodată,
Fiu al lui Dumnezeu, uns Rege peste
Întreaga lume. Iată, eu îți dărui
Puterea toată ; domn fii pe vecie
Și te-nveșmîntă-n meritele tale ;

Supun de-acum poruncii tale totul :
 Puteri și Stăpîniri, Domnii și Tronuri ;
 Se vor pleca în fața ta genunchii
 Acelor ce sălășluiesc în Ceruri,
 În Iad, sau pe Pămînt, sau sub Pămînt !
 Cînd, glorios înconjurat de Îngeri,
 Ai să te-arăți în slăvile Tăriei ;
 Cînd pe Arhangheli, ai tăi mîndri crainici,
 Îi vei trimite ca să dea vestire,
 De ziua mării judecări, deodată,
 Cei vii grăbi-se-vor din patru vînturi,
 Asemenea cu morții din vecii,
 La sîntul scaun al dreptății tale, —
 Atît va fi de mare lărmurirea
 Ce-i va scula din somn. Și, adunîndu-ți
 Toți Sfinții, îi vei judeca pe cei răi :
 Pe oameni cum și pe căzuții Îngeri.
 Și toți s-or prosterna osîndeii tale,
 Toți de dreptatea ei încredințați.
 Umplut de gloatele-i, se va închide
 Pentru vecie Iadul — și-ntre timp,
 Va arde Lumea, din cenușa ei
 Stînd să răsară alt Cer, alt Pămînt,
 În care cei dreپți vor sălășlui,
 Ca — după grele și-ndelungi strădanii —
 Să vadă roada faptelor de aur
 În zilele de aur săvîrșite,
 Iubirea, Adevărul, Bucuria
 Apururi triumfind. Divinul sceptru
 Atunci ai să ți-l lepezi tu, de sceptre
 Împărătești nemaifiind nevoie,
 Căci Dumnezeu va fi în toți. Dar voi,
 Voi, Îngeri, adorați-l pe acela
 Ce, împlinind acestea, va muri !
 În veci, ca mie, lui cinstire dați-i !“

Atotputernicul abia sfârși,
Că numeroasele mulțimi de Îngeri,
Pierzându-se-n strigări de slavă, ca din
Un număr nesfârșit de guri iscate,
Dulci, ca de binecuvântate glasuri,
De-al bucuriei zvon umplură Cerul.
Sărbătorește răsună Tăria
De coruri și sonore *ossanah*.
Cinstiră cele două tronuri ei
Cu plecăciuni adânci și aruncară,
Într-o solemnă adorare, jos,
Cununile bătute-n fir de aur
Și amarant, nemuritoare floare,
Ce-n Rai, odată, lângă Pomul Vieții,
Purcese a-nflori, dar, rîngărită
De-al omului păcat, va fi adusă
În Cer, crescînd unde dintîi crescuse,
Umbrind cu floarea ei Fîntîna Vieții
Și Rîul Fericirii, ce-și alungă,
În curmeziș tăind tot Cerul, unda
De ambră, printre flori elyseeene.
Cu florile ce-n veci nu veștejesc,
Cu raze-ntreșesute, -și leagă pleata
Strălucitoare Spiritele-alese.
Pe sclipitoare vatră risipite
Zîmbeau acum ghirlandele aceste,
Cu trandafiri cerești împurpurate.
Apoi, încununîndu-se din nou,
În mîini luară harpele de aur,
Apururi instrunate, ce, sclipind,
Ca niște tolbe le-atîrnau la șolduri.
Își începură corul c-un preludiu
Al unei fermecate simfonii,
Stîrnind în Cer un negrăit extaz.
Și-un singur glas nu stăruia-n tăcere,
Și nu era un glas să nu se poată

Topi în melodie,-atit de mare-i
Concordia care domnește-n Ceruri.

Pe tine te cîntară-ntii, o, Tată,
Atotputernic și Nemărginit,
Fără-de-moarte și Neschimbător
Și Veșnic Împărat, și Ziditorul
A tot ce este — și izvor Luminii
Și însuși nevăzut în marea slavă
A strălucirii tale,-n care stai
Pe-un tron de neatins. Chiar de-ți umbrești
Deplinul tău efluviu de lumină,
Ca printr-un nor rotund în jurul tău.
Asemeni unui sculptor altar,
Se-arată poala-nveșmîntării tale,
Umbrită de prea multa strălucire, —
O, și-atunci încă e orbit tot Cerul.
Și Serafimii cei mai luminoși,
Cînd vor să se apropie de tine,
Cu aripile ochii și-i acopăr.

Pe tine te cîntară-apoi, întiul
Dintre făpturile Zidirii Sfinte,
O, Fiu născut, Divină Întrupare,
În chipul căruia, cu limpezime
Și neumbrit de niciun nor nicicînd,
Sclipește Tatăl cel Atotputernic,
Făcut văzut, pe care nu-i făptură
Să poată altfel a-l privi în față!

Sălășluiește-n tine întrupată
Splendoarea slavei lui — și risipit
E Duhul său nemărginit în tine.
Prin tine Cerul Cerurilor el
L-a fost zidit — și marile Puteri
De dinlăuntru-i. Tot prin tine, iarăși,
Pe-acele rîvnitoare Stăpîniri
Le-a prăvălit. În acea zi nici tu
Nu te-ai zgîrcit cu tunetul năprasnic

Al veșnicului tău Părinte, nic
Nu ai oprit tu roțile de fulger
Ale nendurătorului tău car,
Ce-a zguduit țăriile eterne,
Cind dîrz treceai peste grumazul oastei
De Îngeri răzvrătiți și risipiți.
Întors din urmărire, ale tale
Puteri pe tine numai te slăviră,
Fiu unic al atotputerniciei
Părintelui Ceresc și-implinator
Al răzbunării sale împotriva
Vrăjmașilor din Cer, dar nu același
Și împotriva Omului. Părinte
Al milosteniei și-al îndurării,
Pe Om, căzut prin răutatea lor,
Tu nu l-ai osîndit la fel de aspru,
Ci mult mai mult ai înclinat spre milă !
Iar Fiul tău cel scump și unul numai,
Abia-nțelese că nu ești atît
De aspru cu plăpîndul om — ci-nclini
Mai mult spre milă, spre a împăca
Mînia ta, spre-a pune capăt luptei
Stîrnite-ntre dreptate și-ndurare,
Care se oglindea pe chipul tău, —
Da, Fiul tău abia-nțelese asta,
Că-și și jertfi suprema fericire
De-ați sta alături, morții, el, pre sine
Cu voia dăruindu-se, acéstfel
Răscumpărînd a Omului greșeală.
O, pildă a iubirii fără seamăn,
În dragostea dumnezeirii numai
Aflîndu-și loc ! În veci mărire ție,
Fiu al lui Dumnezeu, Mîntuitor
Al oamenilor ! Numele tău sfînt
Materie îmbelșugată fi-va
Cîntării mele, de-astăzi înainte !

Nicicînd nu va să uite harpa mea
Să-ți nalțe laudă, dar nedesprinsă
De laudele Tatălui aduse !

Și astfel, peste sferele-nstelate,
Se petrecură fericite ceasuri,
Topite-n imnuri și în bucurie.

În vremea asta, pe vîrtosul glob
Opac, al Lumii celeia rotunde,
Umbla Satan pe-ntîia arcuire,
Ce, orbii de mai jos învăluindu-i,
De Haos și pătrunderile Noptîi
Străvechi desparte-i. De departe foarte,
Părea un glob această arcuire ;
De-aproape — continent nemărginit,
Pustiu, sălbătăcit și mohorît,
Apururi pradă Noptîi fără stele
Și amenințătoarelor furtuni,
Tunînd din împrejmuitorul Haos ;
Un aspru cer, mai blind spre partea numai
În care-și înălța Tăria zidul,
Departa tare, strecura un licăr
Scutit de hula crîncenei furtuni.

Pășea pe vasta-ntindere, în voie,
Vrăjmașul — precum vulturu-n Immaus,
Nalt munte,-a cărui creastă-nzăpezită
Închide-n ea rătăcitor Tartarul —
Cum vulturul, plecat dintr-un ținut
Lipsit de pradă, spre-a se glihtui
Cu carnea unor miei sau iezi de-un an,
Pe vreo colină ce hrănește turme, —
O ia în zbor spre-al Gangelui izvor,
Sau spre Hydaspe, indicele rîuri,
Dar se abate-n drum pe-aridul șes
Al Sericanei, pe unde chinezii,
De vînt și pînze ajutați, își mîină

Uşoare cărucioarele de trestii, —
La fel, pe marea asta răscolită
De vânturi, răţacea acum Vrăjmaşul,
Încolo,-ncoace, prada căutindu-şi.

De unul singur răţacea, căci, încă,
Făptură vie sau făptură moartă
Pe-aceste locuri nu se pomenise ;
Dar cînd păcatul de deşertăciune
Umplut-a ale Omului lucrări,
Suiră din pămînt, precum un abur
Aerian, aceste lucruri toate.
Deşertăciunile zburară-ncoace
Şi toţi acei ce, pe deşertăciuni,
Clădesc nădejdi de glorie şi faimă,
De fericire în această viaţă
Sau în cealaltă ; toţi aceia care
Îşi au aici răsplata, pe pămînt,
Răsplată — fruct al zeului cel orb.
Şi-al superstiţiei chinuitoare ;
De laudele omenеşti doar lacomi,
Aici îşi află ei, cum se cuvine,
O plată goală, precum fapta lor.

Şi lucrurile nedesăvîrşite,
De mîinile Naturii, lepădate,
Sucit amestecate, monstruoase,
Topite pe pămînt, se strîng aice,
Aiurea rătăcind, cît nu le-ajunge
Desăvîrşita destrămare-a lor.

O, nu se duc în Luna-nvecinată,
Cum aiurează unii — ale Lunii
Cîmpii de-argint fiind sălăşluite
De Sfinţi aduşi aici — sau chiar de

Duhuri —
Făpturi de mijloc între Om şi Îngeri.

Veniră-ntîi şi-ntîi aici născuţi
Din fii şi fiice-mpreunaţi aiurea ;
Din lumea veche au venit Titanii,

Cu multe isprăvi, însă deșarte,
Chiar dacă renumite de atunci ;
Apoi veniră ctitorii lui Babel,
De pe cîmpia Sennaar — cei care,
Prea plini de plănuirile lor vane,
Noi turnuri Babel ar mai înălța,
Dac-ar avea cu ce ; și, cîte unul,
Veniră alții, cum, de pildă, cel
Care, spre-a fi luat drept Dumnezeu,
De bunăvoie s-a gîndit să sară
În flăcările Etnei — Empedocle ;
Sau Cleombrote — care-a fost în mare
Să se arunce, bucurii cătînd
Într-al lui Pluton Eliseu... Prea lung,
Prea lung ar fi pe toți să-i mai înșirui :
Pe embrioni, pe tîmpi și pe ermiți,
Călugări negri, albi și cenușii,
Cu toate ale lor înșelăciuni ;
Pe-aici tîrcoale dau și pelerinii,
Ce mort să-l regăsească s-au fost dus
Pe Golgotha, departe, pe acela
Care în Ceruri pururi viețuiește ;
Mai sînt aici și cei ce, tare siguri
De-a lor intrare-n Rai, și-au pus, murind,
Dominicană, franciscană robă.
Ei trec de stelele nemișcătoare,
De sfera cristalină, ale cărei
Iuți legănări adesea amintite
Cutremurări stîrnesc — și trec de sfera
Care dintii mișcarea și-a urnit-o.
La poarta cerului, de pe acum,
Îi și așteaptă, parcă, Sfîntul Petru
Pe călători, cu cheile în mînă.
Chiar iată-i, Cerului ajunși la poală,
Picioarul cum ridică-și-l să urce,
Cînd, vai ! un vînt încrucișat, năprasnic,

Suflînd și dintr-o parte, și dintr-alta,
La zece mii de stînjeni îi prăvale
În aerul învîrtejit... Și, iată,
Puteți vedea cum zboară glugi, tichii,
Sutane lungi, în zdrențe, dimpreună
Cu purtătorii lor ; puteți vedea
Cum jucăria vîntului ajung
Mătânii, moaște, bule, indulgențe,
Dispense și iertări, de-a valma toate !
De vînt învîrtejite, toate zboară
Departe, -n dosul Lumii, -n vastul Limb
Nemărginit, chemat de-atuncea Raiul
Nebunilor, de mulți știut cu timpul,
Dar pe atunci nepopulat, pustiu.

Hălăduind, descoperi Vrăjmașul
Tot globu-acesta mohorit, lung timp
Cutreierîndu-l, pînă cînd un licăr,
Ca de crăpat de zori, ~~atr~~atrasede pașii
Trudiți de drum... Zări, în zarea zării,
Suind spre zidul Cerului, înalt,
În minunate trepte, -un edificiu,
Deasupra căruia trona o poartă,
Ca de palat împărătesc, dar mult mai
Bogată, cu un falnic frontispiciu
De diamant și aur ; scăpăra
Porticu-i de strălucitoare perle
Orientale, dar cu neputință
De imitat nicicum pe-acest Pămînt,
După model sau prin migala daltei.
Asemeni erau treptele cu cele
Pe care Iacob a văzut suind
Și coborînd mari cete îngerești,
De luminoase străji, cînd, din Esau,
Către Padan-Aran el a fugit
Și, noaptea, pe cîmpia Luz, visînd
Sub Cerul gol aceste cete sfinte,

Trezindu-se, a fost strigat : *Aceasta
E poarta Cerului !* Și-n fiecare
Din treptele-astea se-ascundea o taină,
Nerămînînd pe loc prelunga scară
De trepte, totdeauna, ci fiind,
Pe nevăzute, trasă-n Cer adese.
Sub trepte se învălurea o mare,
Sclipind de jasp și de lichide perle.
Pe care cei care veneau, pe urmă,
De pe Pămînt, pluteau mînați de vele,
Călăuziți de Îngeri — sau zburau
Deasupra ei, răpiți în care trase
De roibi de foc... Și scoborau atunci
Acele trepte, ba să ispitească
Vrăjmașul cu un prea ușor urcuș,
Ba să mai crească trista-i depărtare
De porțile supremei fericiri.

Și chiar deasupra lor, și chiar deasupra
Sălașului cel binecuvîntat
Al Raiului, se deschidea o largă,
Cu mult mai largă trecere decît
Acea care scobora pe clinul
Sionului — și pe-al Făgăduinței
Pămînt, atît de drag lui Dumnezeu.
Hălăduiau pe calea asta Îngeri,
În ospeții la fericite triburi,
Ducîndu-le poruncile supreme ;
Și ochiul Domnului se desfăta,
Privind aceste triburi, din Panca —
Izvor al apei rîului Iordan —
Pînă departe, în Bersaba, unde,
Pămîntul Sfînt este hotărnicit
Cu țarmul cel arabic și Egiptul.

Așa părea deschiderea cea vastă,
În care se puneau limanuri beznei,

Ca un liman ce-ar stăvili oceanul.

De-aici, pe treapta cea mai joasă stînd,
A scării ce suia, de aur toată,
Spre poarta Cerului, Satan privi,
Privi — și se uimi peste măsură,
Neașteptat văzînd această Lume.

Așa precum iscoada, care-a mers,
Pe drum pustiu și prin primejdii multe,
O noapte-ntreagă — la sfîrșit, cînd zorii
Plăcut i se desferică privirii,
De pe un deal înalt și povîrnit,
Pămînt străin i se arată-n față
Într-o priveliște încîntătoare —
Pămînt văzut întîia oară, sau
Chiar o cetate mare, renumită,
Cu turnuri multe și cu piramide,
De razele născinde daurite, —
La fel și Duhul Răului, lovit
A fost de-o uluire fără margini,
Cu ochii cînd cuprinse noua Lume,
Măcar că, în trecut, văzuse Cerul —
Și-n el se cuibări mai tare pizma.

Și totul cuprindea cu ochii el,
(Ușor fiindu-i asta, cum stătea
Mai sus de-acoperișul cel rotund
Al Noptii și al umbrei ei întinse)
Din răsăritul Cumpenei și pînă
La steaua cea flocoasă, care-o poartă
Pe Andromeda peste orizont,
Dincólo de Atlanticele mări.

Din pol în pol privi-n lățime-apoi
Și, făr-a-ntîrzia, de-a dreptu-n jos,
Spre cel dintîi tărîm al Lumii, iată
Că-și prăvăli vijeliosul zbor.
Cu ușurință, săgetă pieziș

Marmoreeanul aer, printre stele
Nenumărate, care, de departe,
Ca niște astre străluceau, dar care
Mai deaproape alte lumi păreau ;
Și alte lumi erau, într-adevăr,
Sau insule-ale fericirii,-asemeni
Străvechilor Hesperiei grădini :
Mănoase șesuri, cîmpuri, văi în floare, —
O, insule de trei ori fericite !
Dar nu-și pierdu Satan măcar o clipă
Să afle cine locuia acolo.

Peste întregul stelelor noian,
I-atrasede ochiul Soarele de aur,
Aidoma-n splendoare cu Tăria.
Spre acest astru-și îndreptă el zborul,
Plutind în firmamentul liniștit,
(E greu de spus dacă pe dedesubtu-i,
Prin centrul lui, pe dinafara lui
Sau pe deasupra lui) — tăindu-și drum
Spre locul de unde luminătorul
Cel mare de departe-și răspîndește,
Spre dese constelații mai de rînd,
Ce stau la cuvenită depărtare
De Domnul lor — scăpărătoarea-i rază.

În mers, în danțul lor stelar intrînd,
Se-așează-n numere care măsoară
Și zilele, și lunile, și anii ;
Spre îmbucurătoare torța lui
Înțindu-și osebitele mișcări,
Sau pururi de magnetica lui rază
Rotite-s — ce-ncălzește Universul,
Cu foc domol — și care-n orice miez,
Pătrunde-ncet, măcar că nevăzută,
Țesînd virtuți ascunse și-n adîncuri,
Atît de minunat e așezat

Strălucitoru-i punct în spații !... Iată,
Vrăjmașul chiar aici își curmă zborul
Și, poate, astronomul niciodată
Asemeni pată n-a văzut pe Soare,
Cu ajutorul opticei lui sticle.

Dincólo de orice asemuire
Cu tot ce-i pe Pământ, metal sau piatră,
Află Satan această strălucire ;
Nu toate părțile-i erau asemeni,
Dar toate-aidoma erau pătrunse,
De o lumină scăpărînd de raze,
Cum e pătruns de foc încinsul fier ;
Metal dacă era, părea de aur
În parte — și de fin argint, în parte ;
Iar piatră de era, părea rubin
În parte — și în parte crizolit,
Precum acele ce sclipeau pe pieptul
Lui Aaron — douăsprezece pietre ;
Sau, poate, era piatra-nchipuită,
Mai mult decît văzută, căutată
Ades, în van de filozofii noștri,
Măcar că, prin puternica lor artă,
Îl țintuiesc pe zvăpăiatul Hermes,
Sau îl evocă,-n forme felurite,
Din valurile mării, pe Proteu,
Trecîndu-l printr-un alambic și, astfel,
La forma lui dintîie îl restrîng.

Și-i de mirare-atunci aceste-ntinderi
Pur elixir că împînzesc din ele ?
Că-i aur bun și de băut în rîuri,
Cînd Soarele, măiestrul alchimist,
Prin însușirile unei atingeri,
Chiar de-i atît de depărtat de noi,
Aici, în întuneric, făurește,
Topind în raza-i și umori terestre,

Atâtea minunate lucruri, pline
De vii culori și de efecte rare ?

O, neorbit, Satan aice află,
Să-l uluiască, noi și noi priveliști,
Căci ochiu-i, depărtării poruncind,
Nici piedici nu-ntâlnește și nici umbre,
Căci totul, totul este numai soare,
Așa cum se întâmplă, raza lui
Cînd cade drept din culmile amiezii,
De la-nălțime de ecuator,
Făcînd nici umbra unui corp opac
Să nu se poată răspîndi în jur.

Văzduh cum nu se află nicăirea
De limpede, făcea ca ochii lui
Departate foarte să pătrundă-n lucruri ;
Curînd i se descoperi privirii
Un Înger plin de slavă —și același
Cu cel văzut în Soare mai tîrziu
De înșiși ochii Sfîntului Ioan ;
Stătea întors cu spatele spre el,
Dar nescăzîndu-i asta strălucirea.
Purta pe cap tiară ca de aur,
Din razele solare făurită,
Iar pletele-i, la fel de luminoase,
Pe umeri i se revărsau, de unde-și
Prindea filfîitoarele aripe ;
Părea, sau adîncit în cugetare,
Sau împlinind niște mărețe sarcini.

Și Necuratul Duh se bucură,
Nădăjduind să-și afle călăuză,
Spre-ai îndruma rătăcitorul zbor
Spre Paradis, sălașul fericit
Al Omului — și însăși încheierea
Călătoriei lui — și începutul
Blestemului și al năpastei noastre

Dar se gîndi întîii și-ntîii Vrăjmașul
Să-și schimbe-nfățișarea, spre a nu
Stîrni primejdia sau bănuiala ;
Și se făcu un fraged Heruvim,
Nu dintre cei dintîii, dar îndestul
Să facă pe-al său chip a strălucire,
Un zîmbet de cerească tinerețe,
Iar trupul să-i învăluie un nimb
De har ceresc, pe noua lui măsură,
Atît de bine se știa preface.
I se juca pe amîndoi obrazii,
În buclă, sub o coroniță, părul,
Iar aripioarele-i multicolore
Doar se împestrîtau cîu fir de aur ;
Veșmîntu-i era scurt și potrivit
Pentru un iute mers ; cuviincios,
O vargă de argint ținea în mînă.
Neauzit aproape nu ajunse
De Îngerul strălucitor — ce-ntoarse
Spre dînsul chipu-i luminos îndată,
Vestit de gingașu-i auz. Satan
Recunoscî în el pe Uriel,
Pe unul dintre cei șapte Arhangheli
Care, în fața celui Preaînalt,
De tronul lui aproape, gata stau
A-i împlini sfîințitele porunci,
Și-s ochii lui, care mereu aleargă
Prin Cerurile toate — sau în jos,
Pe-acest Pămînt, ducînd vestire despre
Tărîină, mare, sau uscat, sau umed.

Și-l agrăi Satan astfîl pe dînsul :

„O, Uriel, tu, care ești din cinul
Acelor șapte Duhuri care stau
În fața tronului lui Dumnezeu,
Cel pururi luminos ; tu, care ești
Tîlmaciul cel dintîii al naltei vreri,

Vestind-o-ntîiul celui mai înalt
Din Ceruri, unde fiii lui, cu toții,
Olacul tău nerăbdători așteaptă-l ;
O, și aicea, tu, fără-ndoială,
Ești încărcat cu-aceleași mari onoruri,
Prin vrerile supremelor porunci
Și, ochiul ziditorului fiind,
Adesea ospetești zidirea-i nouă.
Pe mine-un dor nepotolit mă mîină
Să văd și să cunosc minunăția
Lucrărilor Cerescului Părinte
Și, mai ales, pe Om — ce-i desfătarea-i
Dintîi, și-asupra căruia-și revarsă
Divinu-i har — și pentru care el
A poruncit aceste lucruri toate,
Atît de neasemuite-n Fire.
Dorința asta m-a mîinat pe mine
Din corul Heruvimilor să ies,
Să rătăcesc pe-aici de unul singur.
O, Serafim strălucitor nespus,
Destăinuiește-mi tu pe care oare
Din sculpitorii orbi statornicit
E Omul ? Sau, de n-are loc statornic
Sălășluirii sale, după placu-i,
Pe orice orb să locuiască poate ?
Destăinuiește-mi unde pot să-l aflu,
Cu tainică uimire să-l contem plu,
Sau chiar cu admirație deschisă,
Pe cel căruia Ziditorul însuși
I-a dăruit noian de lumi, asupra-i
Atîta har din Ceruri revărsînd.
O, amîndoi o să putem, pe urmă,
În Om și-n toate lucrurile Firii,
Să-l lăudăm pe-Atoateziditorul,
Ce, nu de mult, i-a prăvălit în Iad
Pe răzvrățiții săi vrăjmași — și care,

Să umple golul pierderii-ndurate,
A făurit această seminție
A Omului — spre a-l sluji mai bine,
Căci toate căile i-s înțelepte !“

Fățarnicul și prefăcutul Înger
Așa grăi, cellalt nedibuindu-l,
Căci om nu-i, și nu-i înger să discearnă
Fățarnicia — nevăzutul rău
Ce umblă singur cu îngăduința
Lui Dumnezeu peste Pământ și-n Ceruri.
Ades, chiar de veghează-Nțelepciunea,
La poartă-i moțăiește Bănuiala,
Simplicității sarcina-i lăsînd-o.
La rău nici nu gîndește Bunătatea
Acolo unde răul pare-a nă fi.
Aceasta-l înșelă pe Uriel,
Chiar de era al Soarelui Rîgent
Și socotit drept cel mai ager Spirit,
Încît fățarnicului necurat
Și-nfigăreț acéstfel îi răspunse :
„O, Înger preafrumos, dorința ta,
Tinzînd spre o cunoaștere a celor
De Dumnezeu zidite, prin aceasta
Pe Faurul cel Mare să-l glorifici
Rîvnind — deloc nu-ntrece vreo măsură
Și nu-i de osîndit, — ci, mai degrabă,
Cu cît dorința ta e mai fierbinte,
Cu-atîta laude mai multe meriți,
Căci numai ea te-aduce-aicea singur,
Din empireicul sălaș al tău,
Chiar ochii tăi să-ți fie martori siguri,
A cecace se mulțumiră unii
S-audă povestindu-li-se doar
În Ceruri... Minunate,-ntr-adevăr,
Sînt ale Celui Preaînalt lucrări ;
Să le cunoști, e-o vrajă negrăită

Și toate-s vrednice a fi păstrate,
 În veci, cu desfătare,-n amintire !
 Dar ce creată minte poate, oare,
 Prin număr să le țină socoteala,
 Sau să priceapă marea-nțelepciune
 Nemărginită, ce le-a zămislit,
 Dar le-a ținut pricinile ascunse ?
 Eu am văzut cînd, la cuvîntul său,
 Informa masă și plămada Lumii,
 Materia neînchegată încă,
 S-a strîns grămadă ; Netocmirea vastă,
 Tumultul cel sălbatic, glasul lui
 Puternic auzindu-l, s-au supus
 Unor divine legi — Nemărginirii
 Punîndu-i-se strașnice limanuri.
 A doua oară cînd și-a spus cuvîntul,
 Se risipiră beznele cu totul,
 Lumina străluci — și rînduiala
 Născu, apoi, din neorînduială ;
 Și, iuți, spre locurile sorocite,
 Grăbiră elementele primare —
 Pămîntul, Apa, Aerul și Focul ;
 Zbură către înalturi eterate
 Și pura Cerurilor chintesență,
 În forme felurite-nsuflețită,
 Care — rotindu-se orbicular —
 Se preschimbară-n făr' de număr stele,
 Precum le vezi ; după mișcarea lor,
 Li se statornici rotirea, locul ;
 În jurul Universului un zid
 În cerc alcătuiră celelalte.
 Privește-n jos spre globul strălucind,
 În partea-i dinspre noi, de o lumină
 De-aici primită, chiar de-i oglindită :
 Acesta e Pămîntul — și-i sălaș
 Al Omului ; lumina asta-i ziua

Pămîntului, fără de care Noaptea
I-ar năpădi și astă emisferă,
Precum pe cealaltă i-a năpădit-o.
Dar și acolo Luna-nvecinată,
(Așa se cheamă preafrumoasa stea
De dimpotrivă-mi) ajutorul ei
I-l dăruie, întocmai cînd se cere ;
Scriindu-și crugul ei lunar într-una,
Mereu sfîrșindu-l, veșnic rencepîndu-l,
Printr-o lumină-mprumutată-și poartă
Pe miezul slavei fața-i cu trei chipuri ;
Domnia-i pală punînd stavili Noptii,
Mereu se umple de lumina asta,
Precum, mereu, de ea se și golește ;
Iar pata ce-ți arat e Paradisul,
Sălașul lui Adam ; umbrirea vastă
I-i leagănul ; n-ai să-ți greșești tu
drumul ;
Și-acum pe mine drumul meu mă
cheamă.“

Așa grăind, se-ntoarse — iar Satan,
Adînc plecîndu-se în fața unui
Duh mai presus de el, așa cum cere
Cereasca datină — că-n Ceruri nimeni
Nu uită de cinstirea și onorul
Ce altuia sînt datorate — iată,
Luîndu-și bun rămas, căzu în zbor,
Nădejdea-nsprintenindu-l mult, în josul
Eclipticii — rotindu-se asemeni
Unei aeriene roți — și numai
Sus, pe Niphate, aripa oprindu-și.

CARTEA A PATRA

De-ar fi tunat atuncea glasul care
Acelui ce văzu Apocalipsa
Urechea i-a lovit-o, muștrător,
Cînd, pus balaurul a doua oară
Pe fugă, furios s-a năpustit,
În contra Omului să se răzbune ! —
Glas ce striga din Ceruri : *Vai, vai, vai*
Locuitorilor de pe Pămînt !
Atunci părinții noștri cei dintîi
Din timp ar fi aflat despre venirea
Ascunsului vrăjmaș al lor — și, poate,
Ar fi scăpat din ucigașa-i cursă !
Căci, iată, de turbare-neîns, Satan
Întîia oară pe Pămînt pogoară,
Să ispitească omenescul neam
Mai înainte de-al învinui,
Vrînd chinu-ntîii bătălii pierdute
Și chinul fugii sale din Infern
Asupra Omului nevinovat
Și-atîta de plătînd să și-l arunce !
Dar nu-l îmbucură iuțeala lui,
Chiar dacă-i îndrăzneț și fără frică,
Pricină de mîndrie neavînd
În ticăloasă ispitirea asta.

Aproape de născare, plănuirea-i
 În pieptul lui tumultuos răsfierbe
 Și,-asemeni unei diavolești mașini,
 Mereu în sine se prăpăstuiește,
 Și-s măcinate gândurile-i turburi
 De-ngrețosare și de bănuială ;
 Și se învîlvorează-n el tot Iadul,
 În veci purtat în sine și în juru-i
 Și neputînd scăpa din el c-un pas,
 Așa cum nu putea fugi de sine,
 Chiar locul dacă și-l schimba într-una ;
 Trezește disperarea conștiința
 Ce moțăia în el — și amintirea
 Amară a ce-a fost cîndva, ce este
 Și ce-i mai este hărăzit să fie,
 Căci pentru fapte și mai rele încă
 L-așteaptă și mai crunte suferinți.
 Privirea-ndurerată, uneori,
 Și-o țintuiește, tristă, spre Edenul
 Ce-acum în față i se desfășoară,
 Iar alteori spre Soarele-n puterea
 Străluminării-n culmile amiezii,
 Ori spre Tărie... Suspinînd, apoi,
 Își spune, renviind în mintea-i totul :
 „O, tu, cel care,-ncunurat de-o slavă
 Ce-ntrece-nchipuirea, din înaltul
 Sihastrei tale-mpărății privești,
 Asemenea lui Dumnezeu, spre Lumea
 Aceasta nouă ! Tu, cel la a cărui
 Vedere steaua capu-și micșorează !
 Spre tine strig — dar nu prietenește :
 Eu numele nu ți-l rostesc, o, Soare,
 Decît să-ți spun cît raza ți-o urăsc,
 Aminte aducîndu-mi ea de starea
 Din care am căzut — și cît de mult
 Mă înălțam deasupra sferei tale,

În mîndra-mi glorie de altădată,
Cît timp ambiția și îngîmfarea
Imbold nu-i dară prăvălirii mele,
Făcîndu-mă să duc război cu Cerul,
În Cer — și împotriva celui care
Nu-și află nicăiri asemuire ;
O, și de ce ? Nu merita, din parte-mi,
Asemenea sfruntare tocmai el,
Ce m-a creat cum m-a creat, în nimbul
Măririi, niciodată amintindu-mi
Nimic din binefacerile sale
Și aspră nefiind slujirea lui.
Și ce ușor mi-era să-i nalț atunci
Cîntări de laudă și mulțumire,
Cum datoria mi-o cerea !... Dar, iată,
Tot binele-i vădi-se-n mine rău
Și răutate ; înălțat prea sus,
Supunerea eu am disprețuit-o
Și-am cugetat că, de mai ure o treaptă,
Ajunge-voi în culmile măririi,
Despovărîndu-mă de datoria
Nemărginită ce i-o datoram —
Împovărîndu-mă recunoștința
Ce mă silea să tot plătesc, fiindu-î
Mereu dator ; neconținut uitam
Ce har asupră-mi revărsa el pururi ;
N-am priceput că — recunoscător —
Un cuget datorînd, nu datorează
C-i veșnic și plătit, și-ndatorat,
Neîncetat plătind... Oare, povară
Era aceasta ? O, destinul lui
Puternic de-ar fi poruncit să fiu
Un Înger mai de rînd, ce fericit
Aș fi rămas ! Nădejdea fără frîu
N-ar fi născut ambiția dintr-însa.
Și, totuși, de ce nu ? Putea o altă

Putere mare să-i rivnească locul
Și, nensemnat, de partea-i să m-atragă ;
Dar iată că la fel de mari Puteri
N-au cunoscut căderea — neclintite
În fața ispitirii rămânând,
Pe din afară-n contra-i înarmate,
Cum și pe dinlăuntru ! Oare tu
N-aveai aceeași slobodă voință
Și forță, să-i ții piept ? Fără-ndoială,
Aveai ! Atunci ce lucru — și pe cine
Mai poți învinui, de nu iubirea
Cea slobodă, iubirea pentru Ceruri,
Aidoma viind în fiecare ?
Blestem, atunci, acestei preaiubiri,
Dacă pe mine dragostea și ura
Așijderi mă sortesc nenorocirii !
Ba nu ! Tu însuți blestemat să fii,
Căci slobod ți-ai ales, prin voia ta
Potrivnică lui Dumnezeu, cărarea
Spre-a ta îndreptățită azi căință.
Vai mie ! Încotro să fug de crunta,
De nehotărnicita lui minie
Și de nemărginita-mi deznădejde ! ?
Oriunde fug — ajung în Iad ! Eu însumi
Sînt Iadul ; Pînă și-n abisul cîl mai
Adînc, un mîi adînc abis în mine
Se află — cu o gură larg căscată
Amenințîndu-mă să mă devore,
Un Cer pîrînd Infernul ce-l îndur
Față de-acest Infern lăuntric. Cazna-i
De m-ar uita-n sfîrșit ! Au nu se află
Un loc statornicit pentru căință ?
Pentru iertare, oare, nici un loc ?
Nici unul ! Doar supunere se cere —
Și-acest cuvînt oprit mi-i de mîndrie,
De frica rușinării mele față

De Duhurile din adînc — pe care
Le-am amăgit prin mari făgăduinți
Și nu prin gîndul că se vor supune ;
Doar eu că-l voi răpune m-am mîndrit
Pe Cel Atotputernic ; Vai, vai mie !
Puțin știu ei ce scump acum plătesc
Înfumurarea mea atît de vană
Și sub ce chin lăuntric pururi gem,
Pe cînd ei tronul Iadului în mine
Adoră-l ! Mai presus de mulți prin sceptru
Și diademă — cad mai jos ca toți,
Doar prin nenorocire întrecîndu-i !
Ambiție, ți-i asta bucuria !
Chiar de-mi închipui că e cu putință
Căința mea — prin mare îndurare
Că pot s-ajung la starea mea dintii —
Mărirea mea, fără-ndoială, iarăși,
Ar naște-n mine gînduri de mărire !
Ce iute poți să-ți iei napoi cuvîntul,
Cînd o supunere mințită juri !
O, alinatul rău ar socoti
Fără temei asemeni juruînți,
Cu sila smulșe,-n dîrdora durerii,
În veci adevărata împăcare
Neizvorînd de unde rana unei
Mortale uri tot mai adînc pătrunde !
La și mai mare necredință asta
M-ar duce — la mai grea cădere încă ;
Un scurt răgaz prea scump ar fi să
cumpăr,
Cu chinuri îndoite-apoi plătindu-l.
Pedepsitorul meu, știind aceasta,
Departe e de gîndul împăcării,
Cum eu departe-s de-ai cerși-mpăcarea.
Astfel, înlăturînd orice speranță,
În locul celor surghiuniți, al nostru,

O nouă desfătare — omenirea
El și-a creat — și pentru omenire
Acest Pământ... Deci, bun rămas, speranță,
Și-odată cu speranța, bun rămas
Pentru vecie fricii și căinței !
Pierdut e orice bine pentru mine, —
Deci Răul fie-mi Binele de-acuma !
Prin tine, veșnic Rău, poate stăpîn
Voi fi peste mai mult de jumătate
Din Univers — domnia împărțind-o
Cu Dumnezeu — așa cum noua Lume
Și oamenii afla-vor în curînd !“

Cit timp vorbea, se-ntuneca la chip
De-al fiecărei patime răscol,
Făcîndu-l de trei ori livid mînia
Și pizma, și cumplita deznădejde,
Desfigurîndu-i chipul de-mprumut
Și care prefăcătoria toată
I-ar fi trădat-o, de-l zărea vreun ochi ;
Căci Duhurile Cerului în veci
Scutite-s de asemeni rușinoase
Descumpăniri ; de asta seama dîndu-și,
Sub chip senin și-ascunse turburarea,
El, mare meșter al înșelăciunii,
Care întîiul s-a-ndeletnicit
Cu falsitatea sub un chip de sfînt,
Ca să-și ascundă crunta răutate
Pîtită în găoacea răzbunării ;
Dar nu era destul de înrăit
În arta asta, spre a-l înșela
Pe Uriel, o dată prevenit ;
El îl văzu pe Muntele Asiric,
Cu chipul răvășit, cum niciodată
Un duh preafericit nu se-arătase ;
Zări și furioasele-i mișcări,
Și rătăcita lui înfățișare,

Acum, cînd se credea că-i nezărit,
Ascuns, neurmărit de vreo privire.

Urmîndu-și drumul, Dușmanul ajunse
La marginea Edenului, în care
Desfătătorul Paradis (acum
Mult mai aproape) cu-ngrădirea-i verde
Încununează netedele culmi
Ale unui prăpăstios deșert,
Ca o înșiruire de movile
Cu dese stufărișuri încîlcite,
Sălbatic, punînd intrării piedici ;
La înălțimi de netrecut, deasupra-i,
Gigantici codri cresc, de pini și cedri,
Și brazi, și palmieri — silvană scenă, —
Cu umbre grămădite peste umbre,
Alcătuind un păduratic teatru,
Într-o priveliște de negrăit ;
Mai sus însă de vîrfurile lor
Suia al Paradisului brîu verde,
O vastă perspectivă deschizînd
Privirilor dintîiului părinte
Spre toate megieșele-i ținuturi ;
Iar mai sus, și mai sus de zidul care
În cerc deasupra-i se desfășura,
Creștea un cerc superb de mîndri pomi,
Răsplini de cele mai frumoase fructe
Cu smălțuri de culori întreșute,
În care soarele-și întipărea
Mai cu plăcere raza ca-ntr-un nour
În fapt de-amurg, sau chiar în arcu umed
Întins de Domnul cînd stropește glia, —
Atît de mult părea de farmec plină
Priveliștea ; și-un aer tot mai pur,
Stîrnind în piept fiori de primăvară
Și bucurii ce mari tristeți alungă,
Afară de tristețea disperării,

Întîmpină-l, în drumu-i, pe Satan ;
Și, scuturînd înmiresmate aripi,
Dulci adieri firești parfumuri iscă,
Șoptind urechii și de unde-anume
Răpit-au astă-mbălsămată pradă.

Așa cum celor care navighează
Spre dincolo de al Speranței Cap,
Și-au și trecut de-acuma Mozambicul,
Le-aduce vîntul de nord-est în nări,
Departe,-n larg, parfumurile Sabei
Din țarmurii Arabiei Ferice, —
Iar ei, chiar încîntați de-ntîrziere,
Își domolesc mai mult ei înșiși mersul,
Pe cînd — cale de leghe-mbălsămat —
Bătrînul Ocean suride vesel, —
La fel aici suavele miresme
Îi ies întru întîmpinare celui
Venit cu gîndul să le otrăvească,
Măcar că-l încîntau mai mult decît
Pe Asmodeu îndrăgostitul fumul
De pește, care-l alungă de lingă
Nevasta fiului lui Tobias,
Silindu-l răzbunarea să ia drumul
Egiptului, din Media fugînd,
S-ajungă crunt întemnițat acolo.

Cu pas domol și gînditor, Satan .
Colina cea sălbatică urcase,
Dar, în curînd, nu mai află cărare
Spre mai departe, încîlciții spini,
În gard de nesfirșit înlănțuiți,
Cum și tufișurile dese, orice
Intrare închizînd-o pentru omul
Sau dobitocul ce-ar fi vrut să treacă.
Se-afla o poartă doar, spre partea dinspre
Răsare-Soare — dar Supremul Dúșman,
Disprețuind fireasca ei intrare,

Dintr-o ușoară numai săritură,
Fu dincolo de zid și de colină,
Căzînd, în Rai, de-a dreptul în picioare.

Așa cum lupul, care, dînd tîrcoale,
Amușînd a pradei nouă urmă,
De foame îmboldit, pîndește locul
În care și-au închis păstorii turma
În țarcuri, în plin cîmp, în fapt de seară,
Cu ușurință-ngrăditura sare
În stîină ; sau așa cum un tîlhar,
Vrînd de comoara-i pe un orășean . .
Mult prea bogat să-l descotorosească,
Oprit de grele porți și ferecate,
Ce nu pot fi trecute nicidecum,
Se cațără la vreo fereastră, sau
Chiar sus, pe-acoperiș ; — la fel întîiul
Neîntrecut tîlhar pătrunse-n stîina
Lui Dumnezeu ; la fel năimiții lui
Intrară-i în Biserică de-atunci.

Zbură apoi Satan spre Pomul Vieții,
În mijloc așezat — și cel mai nalt
Din Paradis, în chip de cormoran
În vîrfu-i poposînd — dar nu la viața
Adevărată cugetînd, ci numai
La moartea celor ce trăiau acolo ;
Nu cugeta el nici la însușirea
Acestui pom de-viață-dătător,
Ce, întrebuintat cum se cuvine,
Ar fi ajuns zălog al nemuririi,
Ci se sluji de el ca să cuprindă
Cu ochii Raiul. În afară numai
De Dumnezeu, puțin oricine știe
A prețuire binele din față-i,
Ci lucrurile cele mai de seamă .
Le pingărește și, cu lașitate,
Le dă-ntrebuintarea cea mai proastă.

Uimit, vedea acum, sub el, întins
În crug restrîns, întreg belșugul Firii,
Creat spre-a simțurilor desfătare,
Ba — și mai mult ! : un Cer pe-acest
Pămînt,

Căci binecuvîntatul Paradis
Era grădina Domnului Tăriei,
Sădită chiar de el la răsăritul
Edenului — ce-și întindea hotarul
Din Auran în turnurile nalte,
Regale, ale Marii Seleucii,
De regii greci durate — sau spre locul
În care ai Edenului copii
Au fost sălășluit demult, demult,
În Telassar. Pe-acest plăcut pămînt
Și-a rînduit grădina Dumnezeu,
Și mai plăcută încă — din mînăoasa
Țîrină poruncind să crească arbori
De viță pentru ochi, miros și gust.
În mijlocul grădinii, Pomul Vieții
Creștea cu fălnicie mîndra-i roadă
De-ambrozie de aur vegetal.
Creștea, chiar lingă viață, moartea

noastră :

Al Cunoștinței Pom — o cunoștință
A binelui atît de scump plătită
Prin faptul că s-a cunoscut și răul.
Spre miazăzi tăia un flúviu larg
Edenul — neschimbîndu-și pururi cursul,
Pierzîndu-se-nghițit de asprul munte ;
Căci Domnul muntele îl aruncase,
Asemeni cu grădina, ridicat
Chiar peste valurile-acestui fluviu,
Care, prin vinele-afinatei gлии,
De-o dulce sete supt în sus, țîșnea
Într-o fîntînă proaspătă, stropînd

Grădina cu pîraie fără număr ;
De-aicea, reunitele pîraie
Alunecau din luminiş rîpos,
Spre a-ntîlni la vale iarăşi rîul
Ieşit din trecerea-i întunecată ;
Apoi, în patru braţe mai de seamă
Reîmpărţit, pe felurite căi
Pornea, spre a brăzda regate mîndre,
Ce nu au rost să fie amintite
Aici ; mult mai de grabă, dacă Arta
Describe poate totul, să descrie
Cum, din fîntîna asta de safir,
Curg rîurile şerpuind pe perle
Orientale — şi nisip de aur ;
Cum, sinuos greşind pe sub umbrare,
Nectarul pur şi-l împînzesc, mergîndu-i
În ospeţie fiecărei plante,
Flori vrednice de Paradis hrănind ;
N-a rînduit nici o măiastră Artă
Acele flori în paturi şi boschete
Ciudate — ci Natura, -n dărnicia-i,
Le-a revărsat pe deal, prin văi, prin
şesuri,

Acolo unde Soarele-ncălzeşte,
În zori, deschisul cîmp — iar umbra deasă,
De nepătruns, aruncă văluri brune
Peste boschete-n faptul de amiază.

Era plăcutul loc o aşezare
Campestră, cu priverişti felurite,
Cu crînguri ale căror arbori deşi
Plîngeau balsam, răşini mirositoare,
Iar alţii rodeau fructe-mbietoare,
Cu coaja daurită ; O, legende
Despre Hesperia ! Adevărate,
Desfătătoare, doar aici şi numai
Aici vă împlinirăţi întru totul !

Se-ntrețeseau cu crîngurile pajiști
 Și lunci, și luminișuri, și coline
 Cu palmieri umbroși din loc în loc,
 Și turme iarba fragedă păscînd ;
 Sau poala unei văi mustind de apă .
 Își arăta comoara ei de flori
 Pestrițe, printre care trandafirul
 Se sumețea involt și fără spini.
 De altă parte, peșteri și intrînduri
 Te îmbiau la tihnă, la răcoare,
 Învăluite-n mantiile viței,
 Purtînd podoabe purpurii ciorchini
 Și cățărîndu-se luxuriantă ;
 Izvoare murmurau de prin pripoare,
 Împrăștiindu-se — sau într-un lac
 Avînd din cel mai pur cristal oglinda
 Și țărnul unduios, sub bolți de mirți,
 Strîngîndu-se ; și mii de zburătoare
 Își revărsau din ramuri triluirea ;
 Și blînde adieri de primăvară,
 Miresme împînzind din șesuri, crînguri,
 Uneau tremurătoarele frunzare .
 În armonii depline — pe cînd Pan,
 Universalul Pan, ocîrmuia,
 Cu Orele și Grațiile-n danț,
 Apururi nesfîrșita Primăvară.
 Nici șesul Ennei, cel fermecător,
 Pe care flori culese Proserpina,
 Ea însăși mîndră floare între flori,
 Culeasă de întunecatul Pluton
 (În lung și-n lat de lume căutată,
 Apoi, de Ceres, cu durere-adîncă) ;
 Nici crîngul dulce, de lîngă Orontes,
 Al lui Daphné ; nici inspirat izvorul
 Castaliei — nu-și află-asemuire
 Cu Raiul din edenica grădină.

Și mai puțin chiar 6strovul Niseci,
Inconjurat de fluviul Triton,
In care Cham — b6tr6nul — cel chemat
Ammon sau Libianul Jupiter
De toți p6g6inii — o ascunse-odată
Pe Almatheea, cu-al s6u fiu iubit
Și-nfloritor, de-al Rheci m6șter ochi ;
Nici Muntele Amar, pe care-și țin
Copiii regii abisini (crezut
Adev6ratul paradis de unii) —
St6nd sub al Etiopiei hotar,
Aproape de-ale Nilului izvoare,
Inconjurat de-o sclipitoare creast6,
Ce-ți ia o zi s6-i sui din poale-n virf, —
Nu se asemuie nici pe departe
Cu a Asiriei gr6din6 m6ndr6,
In care toate-aceste mari pl6ceri
Cu nepl6cere le privi Vr6jmașul,
Ciudate ap6r6nd in ochii lui
At6tea soiuri de viețuitoare
Noi, neștiute... Printre ele, 6ns6,
I-se-ar6tar6, mai cu seam6, dou6,
Superbe prin noblețea-nf6țiș6rii,
6nalte, drepte, cu staturi c6 zeii,
6nveșm6ntate-n preafireasc6 cinste,
In goal6 majestatea lor, p6r6nd
St6p6ni — și vrednici chiar st6p6ni s6 fie,
C6ci, in divina lor alc6tuire,
Se oglindea sl6vitul pururi chip
Al F6c6torului — și adev6rul,
Și-nțelegciunea, și sfinția pur6 —
Sfinția pur6 și sever6, 6ns6
S6dit6-n filial6 libertate
Adev6rat6, care e izvorul
Adev6ratei m6reții in oameni ;
Și, totuși, nu erau egali, p6r6nd

A se deosebi prin sexul lor, —
 Sortit el contemplării și bravurii,
 Ea — grațiilor dulci și moliciunii ;
 Părea făcut el pentru Dumnezeu,
 Ea — pentru viul Dumnezeu dintr-însul :
 Frumoasă, largă fruntea lui și ochii-i
 Sublimi, vădeau puterea fără margini ;
 Bogate pletele-i hiacynține,
 Pe frunte despărțite de-o cărare,
 În bucle bărbătești sînt revărsate,
 Dar numai pînă-n vajnicii săi umeri.
 Și unduie, de aur părul ei,
 Precum un vâl, pînă la briu-i zvelt,
 Nempodobit, în neorînduială
 Și inelat precum cîrceii viței,
 Semn de supunere, dar dulce foarte,
 Cerută prin porunci nespuse de blînde,
 Cu cît mai dăruită de femeie,
 Cu-atît mai bine de bărbat primită ;
 Supunere sfioasă și mîndrie
 Cuvîncioasă — plină de iubire
 Întîrziere și împotrivire.
 O, nu erau ascunse pe atunci
 Nici tainicele părți — căci vinovata
 Rușine încă nu se-nfiripase :
 O, tu, Rușine necinstită față
 De plăsmuirile Naturii ! Tu,
 Onoare,-atîta de dezonorantă,
 Prăsilă a păcatului, ce mult
 Ai turburat întreaga omenire
 Cu numai aparența purității,
 Din omeneasca viață alungînd
 Cea mai ferice omenească viață :
 Simplitatea pururi nepătată
 Și neprihana nevinovăției !

Umblau ei goi — și nu fugeau de ochii
Lui Dumnezeu și-ai Îngerilor ochi,
Necugetînd la rău nicicînd, niciunul.
Umblau ei goi — ținîndu-se de mîină,
Perechea cea mai fericită care
S-a fost topit vreodată-n astă Lume
În ale dragostei îmbrățișări —
Adam — cel mai frumos dintre bărbații,
Ce fiii lui au fost, iar Eva cea mai
Frumoasă dintre fiicele-i femei.

Sub un umbrar cu susur dulce ei,
Pe ierburi verzi și moi se așezară,
Alături de-o fîntînă de cleștar ;
Nu osteniseră de loc, trudind
La pururi rizătoarea lor grădină,
Decît atît cît mai plăcut să-l simtă
Pe răcorosul Zephyr — și să-și simtă
Odihna mai tihnită, precum foamea
Și setea încă și mai sănătoase.

Culeseră în doi zemoase fructe,
Sortite cinei, de nectaruri pline,
Cu care ramuri grele-i îmbiau,
Cît ei stau tolăniți într-un culcuș
Ca puful, moale, așternut cu flori.
Sugeau din savurosul miez — și-apoi
Sorbeau, cînd setea le dădea imbold,
Din coaja fructelor, preaplinul apei.
Și nu lipseau îndestulării lor
Nici șoapta drăgăstoasă, nici hîrjoana,
Nici tinerele mîngîieri firești,
Cum unor soți frumoși le șade bine
Topiți în nupțiala fericire ;
Ale Pămîntului viețuitoare,
Sălbatică ajunse mai tîrziu,
Vinate-n codri, peșteri și pustiuri,
Ce blînde li se zbenguiau în jur !

Sălta pe labele-i de dinapoi,
 În joacă leul, cu un miel în brațe,
 Iar ursul, tigrul, pardosul, pantera,
 Fără astîmpăr le zburdau în față,
 Pe cînd greoiul elefant, ghiduș,
 Spre hazul tutûror, descolăcea
 Și-ncolăcea mlădia-i lungă trompă ;
 Vicleanul șarpe, strecurat în preajmă,
 Stringîndu-și coada-n noduri gordiene,
 Dădea dovadă nențealeasă încă
 Amarii lui fatale șiretenii ;
 De pășunat sătule, tolănite
 Pe ierbi, stăteau și alte animale,
 Privind cu ochii-n gol sau rumegînd,
 Pe jumătate adormite — căci,
 Spre ale oceanului ostroave
 Măritul Soare prăvălindu-și goana,
 Pe scara Cerurilor, suitoare,
 Urcau acum puzderie de stele,
 Larg înserării poarta deschizîndu-i.
 Trist, uluit, Satan abia, abia
 Mai izbuti a-și rennoda cuvîntul :
 „Pe talpa Iadului ! Au ce-mi văd ochii,
 Cu o durere peste-nchipuire ?
 În locul binecuvîntat al nostru
 Și-atît de sus în culmea fericirii,
 Stau noi făpturi și altfel plămădite,
 Din lut născute, poate — și nu Duhuri,
 Cu toate că un pic doar mai prejos
 De strălucirea celor din Tărie !
 O, ce uimit îi urmăresc cu gîndul !
 Și i-aș putea iubi — în ei ce vie-i
 Asemuirea cu dumnezeirea !
 Și cîtă grație-a vărsat în ei
 Acel ce forma lor a plămădit-o !
 Pereche-ncîntătoare, nici nu-ți trece

Prin gînd cît de aproape e schimbarea,
Cînd tot acest răsfaț va fi să piară
Lăsîndu-te nenorocirii pradă ! —
Nenorocire cu atît mai multă,
Cu cît mai mult gustați azi bucuria !
Prea slab vă e păzită fericirea,
Ca îndelung să poată dăinui !
Și-acest înalt sălaș — ce-i Cerul vostru —
Prea slab e întărit pentru un Cer,
Spre-a-i ține piept unui vrăjmaș asemeni
Cu cel ce-a fost acum în el să între,
Măcar că nu-s înverșunat cu totul
În contra voastră — și mi-ar fi chiar milă
De voi, văzîndu-vă atît de singuri,
Cu toate că eu n-am de milă parte !
Să-nnod cu voi o legătură caut —
Prietenie încheată, strînsă,
Atît de strînsă,-ncît, de azi nainte,
Eu să sălășluiesc cu voi alături,
Cu mine-alături voi sălășluind ;
O, poate că sălașul meu, ca Raiul
N-o să le placă simțurilor voastre,
Dar mulțumiți-vă cu el cum este,
Cum Creatorul vostru l-a zidit ;
El mie mi l-a dăruit ; eu, vouă,
Vi-l dăruiesc la fel de slobod astăzi !
Să vă primească, larg de tot Infernul
Își va deschide porțile, toți regii
Mînîndu-și-i spre a vă-ntîmpina,
Și loc destul o să aveți acolo,
Cum n-aveți în grădina asta strîmtă,
Pentru prăsila voastră fără număr !
Iar dacă locul nu-i de tot plăcut,
Să-i mulțumiți acelui ce mă-ndeamnă,
Măcar că scîrbă mi-i, să mă răzbun
Prin voi, ce nici un rău nu mi-ați făcut,

Pe el — ce mi-a făcut atita rău ;
La nevătămătoarea neprihană
A voastră dac-ar fi să mă topesc —
Aşa cum mi se-ntîmplă — raţiunea
Obştească, pe deplin îndreptăţită :
Onoarea mea, al cărei vast imperiu,
Prin răzbunare şi prin cucerirea
Acestei lumi, l-oi creşte mai mult încă,
Azi mă constrînge să înfăptuiesc
Ceeace, altfel, chiar şi osîndit
Cum sînt, în suflet mi-ar trezi scîrbia.“

Aşa vorbea Vrăjmaşul, ca oricare
Tiran, scuzîndu-şi prin necesitate
Drăceştile-i şi groaznicele-i fapte ;
Apoi, din vîrful pomului înalt,
Alunecă în mijlocul hîrjoanei
Jivinelor mergînd în patru labe
Şi el acum cînd una dintre ele,
Cînd alta — după cum credea că-şi poate
Sluji mai bine ţelul, mai aproape
Fiind de prada lui, şi, nepîndit,
Pîndind să afle starea celor doi,
După mişcarea lor sau după vorbă.
Ba-n jurul lor e-un leu cu ochi de jar,
Ba e un tigru ce — din întîmplare —
Descoperind doi pui de cerb la joacă,
La marginea unei păduri, se-ntinde,
Ori saltă-n sus, schimbînd mereu al pindei
Culcuş, precum un dîşman ce-şi alege
Al pindei loc, ca mai uşor să sară
Asupra lor, spre-ai înhiăta apoi
Pe fiecare-ntr-una dintre gheare.

În vremea asta cel dintii bărbat,
Adam, grăi spre Eva, cea dintii
Femeie, ce eră numai urechi,
S-asculte cum îi cîrge glăsuirea :

„O, singură tovarășă a mea,
Ce-mpărți cu mine aste bucurii,
Fiindu-mi tu mai scumpă între ele, —
Fără-ndoială Cel Puternic, care
Ne-a fost făcut — și pentru noi această
Întinsă Lume-a făurit — e bun,
Nemărginit în bunătate, și,
Pe cât de bun, pe-atita și de darnic,
Și slobod — pe cât e de necuprins.
O, el pe noi ne-a smuls dintru țărînă
Și-apoi ne-a așezat în fericirea
Aceasta toată — noi nemeritînd
Nimic din mîna lui — și nefiind
În stare, noi, a împlini un lucru
De care el să aibă vreo nevoie ;
Deci, el ne cere împlinirea numai
A uneia și singure porunci —
Un legămînt ce ni-i ușor să-l ținem :
Din pomii toți sădiți în Paradis,
Purtînd mii soiuri de gustoase fructe,
Oprit ni-i numai Pomul Cunoștinței,
Ce crește-alături de Pomul Vieții ;
O, cât de-aproape-i crește Moartea Vieții !
Dar ce-o fi Moartea ? Nendoielnic, numai
Un lucru înspăimîntător ; doar știi
Cum îi suna porunca : a gusta
Din fruct crescut în Pomul Cunoștinței,
Înseamnă Moarte ! Doar un singur semn
Al ascultării noastre ne-a lăsat,
Printre atîtea semne-ale puterii
Și stăpînirii, nouă dăruite,
Peste făptura toată din Văzduh,
De pe Pămînt și din adîncul Mării ;
Să nu gîndim, atunci, că-i aspră foarte
Oprirea asta nensemnată, cînd
Ne bucurăm în voia noastră, slobozi,

Neîngrădiți, de lucrurile toate
Și de nenumărate desfătări ;
Ci laudă să-i înălțăm în veci
Lui Dumnezeu, slăvindu-i bunătatea,
Să ne vedem de dulcea noastră trudă,
Să tundem plantele ce cresc în Rai
Și să-ngrijim aceste flori — o treabă
Ce, chiar dacă ar fi obositoare,
Răsfăț mi s-ar părea, cu tine-alături.“

Răspunse Eva : „O, Adam, o, tu,
Cel pentru care și din care eu
Făcută fost-am, os din os și carne
Din carnea ta ; o, tu, cel fără care
Nici n-aș avea vreun rost — stăpînul meu
Și călăuzitorul meu, e drept
Și este bine judecat ce-ai spus.
Noi Ziditorului, într-adevăr,
Cu laude-i sîntem datori, precum
Cu zilnicele noastre mulțumiri ;
Și mai cu seamă, i-s datoare eu,
Care, pe tine-avîndu-te, mă bucur,
Cred, cel mai mult de marea-i dărnicie,
Căci tu ești mai presus prin însușiri
Fără de seamă — și nu poți să-ți afli
Aidoma cu tine vreun tovarăș.
Ades îmi vine-n minte ziua cînd,
Trezindu-mă din somn întîia oară,
M-am pomenit pe pat de flori, la umbră,
Uimită, neștiind ce sînt și unde-s
Cum și de unde-am fost aici adusă.
Și nu departe susura o apă,
Țîșnită din adîncul unei peșteri,
Strîngîndu-se apoi în luciu neted,
Stînd nemișcată, pură și întinsă,
Asemeni Cerului ; cu gîndul încă
Neștiutor, eu m-am întins pe iarbă,

Pe mal, privind spre limpedele lac,
Care-mi părea alt Cer ; și-n fața mea
Văzut-am cum din apă se-nfiripă
Un chip, plecîndu-se să mă privească ;
M-am tras napoi — s-a tras napoi și
chipul ;
Plăcîndu-mi, m-am rentors, și-atunci,
plăcîndu-i,
Și chipul s-a rentors și mi-a răspuns
Cu dragoste-n priviri și simpatie ;
O, ochii pironiți mi-ar fi rămas
În apă, cu dorinți nelămurite,
De nu-mi grăia un glas atunci,
spunîndu-mi !

«Făptură minunată, ceeace
Zărești ești însăși tu : cu tine-odată
Se înfiripă sau se pierde chipul.
Urmează-mi, însă, mie — și te-oi duce
Acolo unde nu o umbră doar
Ți-așteaptă moile îmbrățișări,
Ci te așteaptă cel căruia tu
Îi ești oglinda, veșnic să te bucuri,
De el nedespărțită, dăruindu-i
Mulțime de făpturi asemeni ție,
Încît de toți vei fi chemată mama
Întregii omeneshii seminții.»
Eu ce puteam să fac, decît să merg
De nevăzuta mînă îndrumată ?
Pe tine te-am văzut, înalt și chipeș,
Sub un platan, dar mai puțin frumos
Și dulce-atrăgător, și mai puțin
Prietenos și blînd decît acel
Chip tremurat în limpezimea apei.
Și-am dat să plec napoi, dar, alergîndu-mi
Pe urme, mi-ai strigat : «Frumoasă Eva,

Întoarce-te ! De cine fugi ? De cine ?
Au fugi de cel din care te-ai născut,
Tu, os din osu-i, carne, tu, din carnea-i ?
Să-ți dau ființă, eu mi-am dăruit
Chiar coasta mea cea mai apropiată
De inimă, substanțială viață,
Încît în veci de veci să-mi stai alături,
Drept cea mai scumpă dulce alinare.
Tu, jumătatea sufletului meu,
Te chem — îmi cer cealaltă jumătate !»
Și-atunci duios m-ai apucat de mînă.
Eu mîna mi-am lăsat în mîna ta
Și am văzut cum este frumusețea
De bărbătească grație-ntrecută
Și de înțelepciune — care este
Ea singură într-adevăr frumoasă.“

Așa grăi a tuturoră mamă
Și,-n ochi cu dor nealungat, de soată,
Pierdută toată-n vrăjile dorinței,
Plecătă spre al tuturor părinte,
Ea se topi în lungă-mbrățișare ;
Ascuns sub aurul filfiitor
Al părului, involtu-i sîn și gol
Căta pe pieptul lui Adam popas ;
Iar el, vrăjit de farmecu-i supus
Cum și de frumusețea ei, zîmbea,
Plin de o dragoste înălțătoare,
Cum îi zîmbește Iupiter Iunonei,
Cînd fecundează norii ce risipă
De flori de mai fac pe Pămînt... Adam
Topi pe neprihana buzei ei
Neprihănitul lui sărut... Satan
Întoarce capul, chinuit de pizmă,
Cu ochi gelos și plin de răutate
Privindu-i dintr-o parte și zicîndu-și :

„Privești răscolitoare, crudă !
Așadar acești doi, pierduți în raiul
Îmbrățișării lor, și-or făuri
Un și mai fericit Eden, preaplinul
Norocului peste-alt noroc vărsându-l,
Pe cînd eu azvîrlit mă aflu-n Iadul
Lipsit de dragoste și bucurie,
Arzînd numai de cazna unei patimi,
Nu cea mai mică dintre cazne caznă —
Dorință-n veci de veci neîmplinită
Și mistuită-n chinul așteptării !
Să nu uit însă ce am dobîndit
Din gura lor : se pare că nu toate
Sînt ale lor — un pom fatal în Rai
Aflîndu-se, chemat al Cunoștinței,
Din care li-i oprit să se înfrupte.
Cunoașterea — oprită ? E-o poruncă
Ce dă de bănuir și fără noimă !
De ce le-ar pizmui Stăpînul lor
Cunoașterea ? Păcat e să cunoști ?
Cunoașterea înseamnă moarte, oare ?
Lor neștiința li-i temeiul viciei ?
Le e aceasta fericita stare,
Dovada ascultării și-a credinței ?
O-ho, ce temelie minunată,
Pe care eu le pot clădi ruina !
Prin asta am s-ațiț în capul lor
Dorința de-a cunoaște și mai multe,
Călcînd porunca lui pizmuitoare,
Sortită pururi înjosiți să-i țină
Pe cei ce prin cunoaștere-ar ajunge
Aidoma dumnezeirii... Astfel
Dorindu-se, ei gustă — mor — și gata !
Ce altceva mai poate să se-ntîmple ?
Dar mai întîi să cercetez grădina
Cu de-amănuntul, nelăsînd un colț

Din ea scăpat de pînditoru-mi ochi.
Doar întîmplarea, numai întîmplarea
Îmi poate-aduce-n cale niscai Duh
Ceresc, rătăcitor lingă fîntînă
Sau, poate,-ascuns sub deseale umbrare,
Să-l trag de limbă, și mai multe s-aflu.
Trăiește cît mai poți trăi, pereche
Preafericită ! Bucură-te, da,
De scurte desfătări, pînă mă-ntorc,
Căci lungi ți-or fi năpastele, pe urmă !“

Astfel grăind, el, disprețuitor,
Întoarse mîndru-i pas, cutreierînd
Păduri și văi, coline și cîmpii,
În ochii-i cu prudența vicleniei.

În vremea asta, la liman de-apus,
Acolo unde Cerul și Pămîntul
Și Oceanul se-ntîlesc, domol
Pornea măritul Soare să coboare,
Lovînd cu raza-i alungită poarta
Edenului, cea dinspre răsărit.
Era o stîncă de-alabastru, pînă
În nori suind și de departe foarte
Vederii sumetîndu-se ; sus, sus
Spre poartă șerpuia o cărăruie
Dinspre Pămînt, spre o intrare-naltă ;
Tot restul nu era decît o stîncă,
Deasupra-i atîrnînd cu colți de stei,
Cu neputință de răzbit ; iar între
Ai porții stîlpi de cremene ședea,
În așteptarea nopții, Gabriel,
Măritul cap al străjilor de îngeri ;
În juru-i, al Tăriei tineret
Se întrecea-n eroicele-i jocuri,
Dar arme nepurtînd ; ci atîrnau
De sus armuri cerești, lănci, coifuri,
scuturi

Și zale, scăpărînd de diamante
Și aur. Uriel spre acest loc
Brăzdă amurgul, lunecînd pe-o rază
Și iute ca o stea căzînd prin noapte,
Cînd aburi ca de foc văzduhul taie ;
Asemeni stea pe marinari i-nvață
De dinspre care punct de pe busolă
Să se ferească de năprasnic vînt.

Și Uriel vorbi cu mare grabă :
„O, Gabriel, mării tale dat i-i,
Cu mare strășnicie să vegheze
Asupra ăstui fericit sălaș,
Nimica rău în el să nu pătrundă
Și nici să nu se-apropie măcar.
Ci azi, cînd eu m-aflam în culmi
de-amiază,
Prin crugul meu a fost trecut un Duh,
Părînd a vrea mai multe să cunoască
Dintre-ale Preaînaltului lucrări,
Pe Om vrînd să-l cunoască, mai cu seamă,
Ce-i reîntruchipatul chip al său.
Pe scurt drum zborul iute îndrumîndu-i,
I-am urmărit aeriana schimă,
Însă, ajuns pe piscul care suie
La miazănoapte de Eden, curînd
Descoperit-am că privirea lui
Străină e de cer și-ntunecată
De necurate patimi ; eu cu ochii
L-am urmărit, dar l-am pierdut în umbră.
Din surghiunita liotă, mă tem
Că a fugit vreunul din genune,
Noi turburări să iște... Grija ta
E să-l descoperi.“

Dar înaripatul
Războinic, iată, astfel îi răspunse :

„O, nu mi-i de mirare, Uriel,
Că tu, pe crugul Soarelui cînd stai,
Vezi totu-n lung și-n lat cu ochiul ager.
Prin poarta asta, peste veghea asta,
Aicea rînduită, nimeni, nimeni
Nu trece, dacă nu-i recunoscut
Că ar veni din Cer ; iar de la ceasul
'Amiezii nu s-a-nfățișat făptură
Cerească, în Eden dorind să intre.
Iar dacă Duh de alt soi a pătruns
Aici, tu știi prea bine că nu-s stavili
Durate din materie, pe care
Să nu le poată trece o substanță
Spirituală ; dar dacă-n cuprinsul
Aleilor acestora pătruns-a,
Ascuns sub orice altă-ntruchipare,
Vreun Duh din cei ce zici, eu mîine-n zori
Afla-voi cine-i și de unde vine.“

Sui, avînd făgăduiala asta,
La locui-Uriel, pe-aceeași rază,
Acum piezișe și în jos purtîndu-l
Spre Soarele-n cădere sub Azore ;
Căci, poate, primu-i orb, de necrezut.
De iute, se rostogolise astfel
În zilnica-i rotire ; sau Pămîntul,
Mult mai domol în mersu-i, printr-o
goană

Mai scurtă, către răsărit, lăsase
Acolo Soarele, încondeind
Cu vii sclipiri de purpură și aur
Toți norii ce, pe tronul-i din apus,
Apururi îi alcătuiesc suita.

Acuma se lăsa-Nserarea calmă
Și-Amurgul cenușiu, învăluind
În sobra-i mantie-ale Lumii lucruri ;
Tăcerea le ținea tovărășie,

La ceas cînd zburătoare și jivine,
Ba-n cuiburi, ba-n culcușul lor de ierburî,
Se tupilaseră în somnorate,
Lăsînd de veghe doar privighetoarea,
Cu pururi drăgăstoasa-i tînguire
Și, o, cît farmec se vărsa-n tăcere !
Pe Cer, apoi, safire vii clipiră
Și capul oștilor de stele, Hesper,
Scîlpi puternic pînă cînd, pe boltă,
În majestatea ei de nouri, Luna,
De netăgăduit regina nopții,
Se înalță, dezvăluind lumina-i
De neasemuit — și aruncînd
Mantia-i de arginturi peste umbre,
Și-atunci Adam o agrăi pe Eva :

„O, preafrumoasa mea consoartă,

noaptea

Pogoară, totul doarme — și ne-ndeamnă
La ceasuri de odihnă și pe noi ;
Făcut-a Dumnezeu ca, pentru Om,
Mereu odihna să-i urmeze muncii,
Așa cum noaptea zilei îi urmează ;
Căzînd la vreme, roua-nsomnării,
Cu dulcile-i poveri picotitoare,
Coboară peste ochii noștri pleoapa ;
Viețuitoarele, de-a lungul zilei,
Umblînd doar trîndave, nimic făcînd,
Nevoie au puțină de repaos ;
Dar Omului i-i hărăzită, zilnic,
Lucrarea trupului, lucrarea minții,
Semn nesmintit al demnității sale
Și-al grijii ce i-o poartă lui Tăria
Pe toate căile de el umblate,
Cît animalele se trîndăvesc
Și Domnul la ce fac aminte nă-ia.
Nainte ca a zorilor răcoare

Să ne vestească iureşul luminii
Apropiindu-se din răsărit,
Să ne sculăm se cere, să purcedem
Din nou la mult plăcută munca noastră ;
Să îngrijim se cere aste straturi
De flori, precum şi verzile alei,
Ce-s martorele preumblării noastre,
Cu ramurile îmbinate-n bolţi ;
O, ele-şi rîd de slaba îngrijire
De care parte au ; s-ar cere mîini
Mai multe, spre a pune rînduială
În creşterea nemăsurată-a lor ;
Şi florile-astea, şi răşini ce curg,
Stau risipite peste faţa gliei,
Urîte şi vederii neplăcute,
Cerîndu-se a fi îndepărtate,
De vrem în voie a ne preumbla.
Acuma, însă, după voia Firii,
Ne porunceşte Noaptea doar odihna.“
Purtînd podoaba frumuseţii ei
Desăvîrşite, îi răspunse Eva :
„Stăpîn şi alcătuitor al meu,
Urmez fără crîcnire tot ce-mi ceri ;
A Domnului poruncă lege-ţi este, —
Tu eşti de-apururi legea mea, Adame !
Ştiinţa preap plăcută a femeii
Şi lauda-i fiind a şti s-asculte,
Deloc nevrînd cunoaştere mai multă.
Vorbînd cu tine, uit cum trece vremea,
La fel schimbărea orelor plăcîndu-mi ;
E dulce răsuflarea Dimineţii,
Trezirea ei cu farmecul cîntării
Atîtor zburătoare-n fapt de zori ;
Plăcut e Soarele, desfăşurîndu-şi
Peste acest pămînt desfătător
Întîia-i rază cînd, suind pe zare,

Pe fructe, flori, pe ierburi și pe arbori,
 Îl văd în stropi de rouă scăpărind ;
 Îmbălsămat e-acest mănăs pământ
 Când e stropit de-o dulce burnițare ;
 Și minunată-i împinzirea unei
 Tihnite, pururi blinde Înserări ;
 Și-i fermecată liniștita Noapte,
 Cu pasărea-i solemnă triluind ;
 Și-i o minune Luna — și-s minuni
 Aceste nestemate de pe boltă,
 Cortegiu înstelat alcătuindu-i :
 Dar nici chiar răsufllarea Dimineții,
 Trezită-n farmecul ciripitoarei ;
 Nici Soarele, desfășurându-și raza
 Pe-acest pământ desfătător — nici iarba
 Sau fructul, floarea, scăpărind de rouă ;
 Nici blinda, pașnica-Nserare — nici,
 Cu pasărea-i solemnă, muta Noapte,
 Nici preumblările sub raza Lunii
 Sau licărul tremurător al stelei,
 N-au, fără tine, picur de dulceată.
 De ce sclipesc acestea toate, însă ?
 Priveliștea de slavă pentru cine-i,
 Când ai făpturii ochi i-nchide somnul ?
 Și-atunci părintele dinții răspunse :
 „Desăvîrșită Eva, o ,tu, fiica
 Lui Dumnezeu și-a Omului — se cere
 Ca astrele să-și săvîrșească drumul,
 Din faptul serii pînă-n zori, în jurul
 Pămîntului, dintr-un ținut într-altul,
 Lumina pregătită s-o împartă
 Chiar unor nenăscute seminții ;
 Răsar aceste astre și apun
 Căci, altfel, nesfîrșitul întuneric
 Amenință să reînstăpînească,
 În timpul nopții, smulsa lui moșie,

Stingînd în lucruri şi-n natură viaţa ;
Nu doar lumină dau aceste focuri
Atît de blinde, ci — printr-o căldură
Prietenosă, plină de aparte
Înriuriri, dospesc şi încălzesc,
Hrănesc sau potolesc, stău dăruind
O parte din virtutea lor stelară
Atîtor soiuri de pe faţa gliei,
Făcîndu-le în stare să resoarbă
Desăvîrşirea razelor solare
Chiar şi în culmea strălucirii lor.
Deci, nezărite-n adîncimea nopţii,
Nu strălucesc în van pe boltă aştrii.
Să nu crezi nici că, dacă n-ar fi Omul,
De privitori ar duce lipsă Cerul,
Ori Dumnezeu de laudă — căci mii
De mii de mii de plăsmuiri în duhi
Cutreieră, dar nevăzute, lumea,
Cît treji sîntem sau cît ne fură somnul ;
Acestea toate, zi şi noapte,-ntr-una,
Îi preamăresc lucrarea, contemplînd-o ;
De cîte ori n-am auzit noi doi,
Dintr-un tufiş sau dintr-un clin de deal
Autor, răzbind divine glasuri,
Sau singure, sau toate-răspunzîndu-şi,
Nălţînd cîntare către Preaînaltul ?
Ades, în cete, pe cînd stau de veghe,
Sau umblă-n caraula lor de noapte,
Pişcînd în chip divin divine strune,
Topesc într-o deplină armonie
Atîţia Îngeri sonurile astea
Ce, noaptea despicînd-o, ne înalţă
Şi gîndurile noastre către Ceruri.“

Aşa vorbindu-şi, mină-n mină ei,
Spre binecuvîntatul lor iatac
Se îndreptară singuri. Era locu

Ales de preamăritul Săditor
 Cind făurise lucrurile toate
 Spre-a Omului deplină desfătare.
 Era un des umbrar de mirt și lauri,
 Întreșându-și ramurile-n bolți,
 Mai sus crescînd cu-mbălsămate frunze ;
 Din părți, suiau pereții de verdeață,
 De talpa-ursului și-nmiresmate
 Desişuri, peste care flori frumoase,
 Multicolorii iriși, iasomia
 Și trandafirii își scoteau căpsorul
 Învolt, inchipuind un mozaic ;
 Șofranul, violeta și zambila
 Brodau sub tălpi pămîntul în culori
 Mai neasemuite decît jocul
 De ape care-l iscă nestemata ;
 Și n-aveau voie-aici alte jivine,
 Gîngăanii, păsări, viermi și cîte alte,
 Atît de mult ele-l cinsteau pe Om.
 Sub mai umbroase arcuiri nici Pan
 Și nici Sylvan nu au dormit vreodată,
 Nici Nympha și nici Faunul n-au stat.
 Aici, într-un ungher închis cu flori,
 Cu ierbi și jerbe dulci-mirositoare,
 Și-a-mpodobit întîia oară Eva
 Culcușul nupțial, cîntîndu-i coruri
 De Îngeri fericitul Hymeneu,
 În ziua cînd chiar Îngerul nuntirii
 La-ntîiul nostru tată o aduse,
 În frumusețea-i goală mult mai mult
 Împodobită — mai fermecătoare
 Decît Pandora, căreia toți zeii
 Ii hărăziră harurile lor !
 (Vai, neînchipuit chiar semănîndu-i
 Pandorei, prin întristătoare fapte !)
 Cînd Hermes aducînd-o la smîntîtul

Lui Hermes fiu, a-nlănțuit întregul
Neam omenesc în ochii-i plini de farmec.
Spre-a-l răzbuna pe Joe-n contra celui
Care-i furase-adevăratul foc.

Ajunși la cel umbrît iatac, stătură,
Se-ntoarseră și, sub un slobod cer,
Îl adorară-n doi pe Dumnezeu
Care-a făcut Pămîntul și Văzduhul,
Și Cerul, și Tăria cea văzută;
Și globul cel strălucitor al Lunii,
Și înstelatul Pol, astfel grăindu-i :
„O, tu, Atotoputernic Ziditor,
Tot tu făcut-ai Noaptea cum și Ziua
Pe care iar am săvîrșit-o noi
Prin munca dulce, hărăzită nouă,
Ferice-n într-ajutorarea noastră
Și în iubirea noastră-mpărtășită —
Coroană-a binecuvîntării noastre,
De tine poruncită ! Mare Faur
Al locului desfătător de-aice,
Loc prea larg pentru noi — și-n care cade
Nestrîns belșugul gliei la pămînt,
Lipsindu-ne părtașii la recoltă !
O, tot tu ne-ai făgăduit din noi
Că se va naște-un neam, care să umplă
Pămîntul tot, nălțîndu-ți, împreună
Cu noi, cîntări de slavă și la ceasul
Cînd ne trezim, cum și cînd căutăm
De tine dăruitul nouă somn.“

Așa ei se rugară într-un glas,
Străini de alte rituri în afară
De adorația curată care
Îi place cel mai mult lui Dumnezeu
Și-apoi intrară, mîină-n mîină-n cel ma'
De taină colț din dulcele iatac,

Necunoscînd nici grija de-a scăpa
De zdrențele ce nouă ni-s povară.

Culcați stînd, astfel, unul lîngă altul,
Încredințat sînt eu că nu s-a-ntors
Adam de la frumoasă Eva lui
Cum sigur sînt că n-a respins nici Eva
Misterele iubirii conjugale,
Oricîte ar pălăvrăgi acei
Fățarnici austeri ai purității,
Ba despre loc, ba despre neprihană,
Cînd drept prihană pururi defăimează
Ce Domnul spus-a că-i neprihănire,
Îngăduindu-le el tuturor
Ce altora le-a poruncit să facă.
El ne-a cerut să ne-nmulțim ! — deci,

cine

De nu al Omului nimicitor,
Vrăjmașul lui și ăl lui Dumnezeu,
Ne poate îndemna la înfrînare ?
Salut, iubire conjugală ! Lege
De taină ! Tu, adevărat izvor
Posterității noastre ! Tu, ce-ai fost,
Printre atîtea lucruri în comun,
A noastră unică proprietate !
Prin tine voluptatea adulteră
A fost de printre oameni alungată
În rînd cu turmele de animale ;
Prin tine — și întemeiată pe
Loiala, pură, dreapta judecată,
Acele scumpe înrudiri și toate
Acele pilde ale bunătății,
Viind între părinte, fiu și frate,
Au fost întîia oară cunoscute !
Departa fie-mi gîndul de a scrie
C-ai fi rușine mare sau păcat,
Nepotrivită cu un loc preasfînt !

Nu pot gândi așa, izvor perpetuu
Al multelor domestice răsfățuri,
Al cărei pat, pentru trecut și pentru
Prezent, a fost strigat curat și cast,
Sfințit de sfinții toți și patriarhii !
Aici Iubirea-și pune la-ncercare
Săgețile de aur — și aprinde
Dăinuitoarea-i torță, filfiindu-și
Aripile de purpură ; aici
Stăpînă este ea — și se desfată.
O, nu-i iubirea strînsă în surîsul
Destrăbălatei, cumpărat de tine,
Cînd gol ești de fiorul pasiunii,
Și nu-ndrăgești nimic, și nu te bucuri ;
Ea nu e împlinirea trecătoare,
N-o afli nici la curte, nici în dansul
Învălmășit, nici sub lascivă mască,
Nici în tîrziul bal de miez de noapte
Și nici în serenada instrunată
De-ndrăgostitul hămesit la geamul
Frumoasei lui prea mîndre — ce, mai bine
Ar fi dacă ar părăsi-o-ndată,
Cu-adînc dispreț...

Lin legănați de trilul
Privighetorilor, dormeau Adam
Și Eva, strîns îmbrățișați — iar peste
Frumoasele lor goale mădulare
Vărsa-nflorita boltă trandafiri
Ce-n zori se reîmprospătau într-una.
Dormi, dormi, pereche binecuvîntată !
Pereche-n veci prea fericită dacă
Nu cauți o mai fericită stare
Și mai mult decît știi de știi să nu-știi !

Cu conul ei de umbră măsurase,
Din drumul ei o jumătate Noaptea,
Spre miezul vastei bolte sublunare :

Pe poarta lor de fildes, Heruvimii
Ieşeau, la ceasu-ndătinat, în arme,
Cu toţii în războinic şi grăbind
Spre locurile veghii lor de noapte ;
Şi, iată, Gabriel îl agrăi
Pe cel dintâi, prin rang-u-i, după el :
„Ia jumătate din aceşti războinici,
Tu, Uzziel, — şi straşnic priveghează
Întreagă partea dinspre miazăzi ;
Spre miazănoapte jumătate meargă,
Şi toţi ne-om întâlni către apus.“

Precum o flacăară se împărţiră,
Pe scut rotindu-se o jumătate,
Pe lance jumătatea cealaltă.
Şi Gabriel chemă la dînsul doi
Puternici, ageri Îngeri, ce-i stăteau
Alături, dîndu-le porunca asta :

„Ithuriel, Zephón, iuţeală-n aripi !
Cuteieraţi Grădina, nelăsînd
Un colţişor din ea necercetat ;
Şi, mai cu seamă, cercetaţi ungherul
În care dorm frumoasele făpturi,
Crezîndu-se la adăpost de rău.
Venit-a astăzi, către asfinţit,
Un Duh care ne-a dat de veste despre
Un Duh al Răului, grăbind spre locul
Acesta, (cine-ar fi putut să creadă ?) —
Scăpat de-a Iadului ferecătură
Şi, nendoielnic, ceva rău urzînd :
Oriunde-l veţi vedea, să mi-l aduceţi !“

Aşa grăind, se puse el în fruntea
Cohortelor, făcînd ca mult mai pală
Sub strălucirea lor s-apară Luna ;
Cei doi grăbiră-n zbor către iatacul
Unde pîndea cel căutat de dînşii,
Descoperindu-l preschimbat în broască,

Stînd la urechea Evei și-ncercînd
Prin arta-i diavolească să atingă
Tot ce-i pune-a-n mișcare-nchipuirea,
Cu ele mai apoi să plămuiască,
Pe placul lui, fantasme, năluciri
Și vise ; sau, poate, turnînd venin,
Căta a molipsi vitale duhuri,
Ce ies din sîngele curat precum
Dulci picule ies din limpezile riuri ;
De-acolo, cel puțin, puteau să nască,
Necumpătate, răzvrătite gînduri,
Nădejdi deșarte și deșarte țeluri,
Dorinți neînfrîinate și umflate
De-nchipuiri, stîrnind înfumurarea.

Satan cît se-ndeletnicea cu asta,
Ithuriel l-antinse-ncet cu lancea,
Căci nu-i înșelăciune să îndure
Atingerea c-un lucru făurit
În Ceruri — ci pe dată își reia,
Silită, cea dintii înfățișare.
Surprins, descoperit, sări Satan
În sus... Așa precum cînd o scînteie,
Căzînd peste grămezi de praf de pușcă,
Să fie strînse în butoaie gata,
Spre a fi duse-ntr-un depozit, cînd
Prin lume umblă zvonuri de război,
Aprinde pulberea cea neagră toată,
Cu pălălaie incingînd văzduhul, —
La fel țîșni în propria sa formă
Vrăjmașul... Cei doi Îngeri, uluiți,
Se dară cu un pas mai înapoi,
Văzîndu-l pe întunecatul Rege,
Dar, neînsăimîntați, îl agrăiră :

„Au care ești, din răzvrătiții Îngeri
Ce Iadului au fost sortiti ? Scăpat-ai
Din temnița ce ți s-a hărăzit ?

Și ce cați tu aici, schimbat la chip,
La pîndă, ca un dîșman, chiar la capul
Perechii care doarme liniștită ? !“

„Pe mine nu mă recunoașteți voi ?
Plin de dispreț strigă Satan. Pe mine ?
M-ați cunoscut cîndva — dar nu tovarăș
Cu voi, ci așezat în loc spre care
Nu cutezați a vă lua avîntul.
Necunoscîndu-mă, necunoscuți
Vă dovediti voi înșivă — și cei
Mai nensemnați din toată ceata voastră !
Iar dacă mă cunoașteți, au de ce
Mai puneți întrebări și vă începeți
Atît de fără noimă-nsărcinarea
Ce va sfîrși la fel de fără noimă ?“

La care îi răspunse-astfel Zephón,
Plătind disprețu-i cu disprețul său :

„Să nu-ți închipui, răzvrătite Duk
La fel că ți-a rămas înfățișarea,
Ori că splendoarea-ți neslăbită încă
Mai trebuie să fie cunoscută,
Ca pe cînd drept și pur stăteai în Ceruri !
Și slava ta s-a despărțit de tine
Atunci cînd bun ai încetat să fii ;
Azi semeni numai cu păcatul tău
Și cu-al osîndei tale loc — cu Iadul
Întunecat ! Dar vino, căci, fii sigur.
Vei da îndată socoteală celui
Ce ne-a trimis, însărcinat cu paza
Grădinii și a Omului dintr-însa.“

Așa sună mustrarea lui cea aspră
În frumusețea tinereții sale,
Ce-i da o grație de neînfrînt,
Năuc lăsîndu-l pe Vrăjmaș, făcîndu-l
Mic să se simtă și să-și deie seama
Ce plin de forță Bițele se-arată

Și ce plăcut e al Virtuții chip ;
Vedea — gemea că el pierduse totul,
Dar, mai cu seamă, îl durea că toți
Pălită strălucirea i-o vedeau.
Și, totuși, nemblînzit părea și astăzi.

„Ah, de mi-i dat să mă înfrunt cu
unul —
Strigă — mă-nfrunt cu capul oastei
voastre :

Cu cel ce vă trimite — nu cu voi,
Trimisiții lui — sau chiar cu toți deodată ;
Voi dobîndi mai multă slavă, sau
Voi pierde mai puțin din slava mea !”

Cutezător, Zephón răspunse astfel :

„Ne va scutire spaima ce-o trăiești
De-a dovedi ce poate unul singur
Din noi, și cel mai slab chiar, împotriva-ți,
Căci, rău fiind, poți fi doar slab și-n
luptă“.

Tăcu Satan, turbarea-năbușindu-și,
Dar, ca un mîndru roib ținut în frîu,
Ce-și roade cu osîrdie zăbala,
Cu fruntea sus păși, părăindu-i lui
Fără folos și fuga, cum și lupta ;
O spaimă din Tărie-i moleșise
Curajul altfel nemblînzit nicicînd
Curînd se-apropiară și de locul
Dinspre apus, loc de-nîlnire al
Pornitelor pe urmă-i caraule,
Ce așteptau acum poruncă nouă.
Ci Gabriel, în frunte stînd, strigă :

„Prietenii, parc-aud grăbind înapoi
Picioare sprintene — și-n licăr pal,
Ithuriel prin umbră și Zephón
Mi se arată — iar cu ei alături,
În pala-i, vestejită strălucire,

Cu mers de rege însă, un al treilea,
Ce-mi pare prințul Iadului a fire ;
Îmi spune asta-ncrîncenarea lui -
Și-i cu putință, fără să ne-nfrunte
Că nu se va clinti de-aici ; fiți tari,
Că-n ochii lui pîndește-amenințarea."

Abia sfîrși, că se apropiară
Cei doi, pe scurt înștiințîndu-l cine
E cel adus de ei și cum și unde
Și-n ce chip preschimbat l-au fost găsit.
Grăi-ncruntat atuncea Gabriel :

„De ce, Satan, de ce-ai trecut hotarul
Statornicit al răzvrătirii tale ?
De ce-ai venit lucrarea să le-o turburi
Acelor care pilda nu-ți urmară ?
Ei au puterea, drept au să te-ntrebe
De rostul unei astfel de pătrunderi
În acest loc oprit, unde, se pare,
Venit-ai doar cu gînd de-a silnici
Tihnitul somn al celor așezați
De Dumnezeu aici, în fericire !

Satan își strînse a dispreț sprînceana :

„Ci mie mi se pare, Gabriel,
C-aveai o faimă de-nțelept în Ceruri —
Ba, cu, chiar înțelept te și credeam ;
Acuma, însă, întrebarea pusă
De tine, îmi stîrnește îndoiala ;
Trăiască-n Iad cel ce-și iubește chinul !
Au cine, drum aflînd către scăpare,
Chiar osîndit, ar mai rămîne-acolo ?
Și tu, în starea asta, nendoielnic,
Cutezător, departe de durere,
Spre orice loc ai încerca să zbori,
De-ai crede că-n plăcere-ți schimbi

căznirea

Și-n bucurie, iute, suferința !

Aici eu căutat-am asta numai,
Dar tu, care doar binele-l cunoști
Și răul nu l-ai încercat o clipă,
Tu n-ai pricină asta să-nțelegi !
Ce poți să-mi spui ? Că asta fost-a vrerea
Aceluia care ne-a pus în lanțuri ?
O, nu ! Să-și ferece mai tare ochii
De vrea mai mult acolo să ne țină !
Prea lung răspuns ți-am dat la întrebare,
Iar ce-au mai spus cei doi e-adevărat :
M-aflară unde-au zis, dar nu înseamnă
Nici silnicie asta, nici vreun rău.“

Așa grăi Satan, mereu sfruntându-l,
Dar îi răspunse cel războinic Înger,
Zimbînd din colțul gurii, cu dispreț :
„Grozavă pierdere-ndurat-a Cerul,
Acum nemaivînd judecător
Să judece ce-i înțelept, de cînd
Satan căzu prin nebunia lui !
Ci iată-l cum, din temnița-i fugind,
Stă la-ndoială dacă înțelepți
Sau nu îi poate socoti pe cei
Care-l întreabă cum de-a cutezat
Aici să vină, fără-ngăduință,
Călcînd ale Infernului hotare !
Și, ia-n auzi-l, judecă-nțelept
Că este el, de cazna-i dacă fuge,
Nădăjduind să scape de pedeapsă !
Ci judecă — înfumurat — cum vrei,
Pînă-i simți mînia ce-ai stîrnit-o
De șapte ori în fața fugii tale,
Înțelepciunea asta prăvălindu-ți
La loc, în Iad, prin lovituri de bici,
Odată ce n-ai tras din ea învățul
Că nu se află chinuri pe măsura
Mîniei nesfîrșite ce-o ațîți !

Dar cum se face că ești singur ? Cum
De nu și-a rupt întreg Infernul lanțul ?
Au cazna celorlalti nu-i și ea caznă ?
Sau, poate, ți-i mai greu ca lor s-o-nduri ?
Grozav curaj pe-un cap al răzvrătirii
Să fugă cel dintîi, în zbor, de chinuri !
O, de-i destăinuiai și hoardei tale
Pricîna fugii, fără îndoială
Că n-ai fi fost însingurat fugar !“

Schimonosit cumplit, Satan răspunse :

„Știi bine, Înger care scuipi ocară,
Curajul meu întru-ndurarea caznei
Că nu e mai prejos decît al lor,
Și nu dau cu fugiții bir nicicînd !
Doar știi că neclintit ți-am stat în față
Cînd ți-ai dezlănțuit încrîncenarea
Și ți s-au repezit într-ajutor
Cohortele detunetului, negre,
Stînd sprijin lăncii tale netemute !
Dar vorbele-ți, aiurea aruncate,
Ca-ntotdeauna, dovedesc ce mare
E lipsa de experiență-a ta în
Privința datoriei unui cap
De oaste, credincios, cînd toți ai lui
Trecut-au prin strădanii aspre foarte
Și-ndură al trecutului prăpăd ;
Un cap de oaste bun este dator
Să nu-i supună riscului pe toți,
Purtîndu-i pe primejdioase drumuri
Pe care însuși nu le-a cunoscut.
Și tocmai de aceea, singur, eu,
Am cutezat întîiul să răzbat
În zbor peste genunea mohorîță,
Spre-a cerceta zidita nouă Lume,
Asupra căreia nu tace Faima
Nici în Infern, — nădăjduind să aflu

Pentru mihnitele-mi puteri un loc
Mai bun, unde să le statornicesc,
Ori pe Pământ, ori undeva,-n Văzduh ;
Și asta chiar de-ar trebui din nou
Să înfruntăm ce-ar cuteza-mpotrivă-mi
A tale scliviste legioane,
Indătinate cu ușoara treabă
De a-și sluji Stăpînul cel din Ceruri,
Cîntări și imnuri tronului nălțîndu-i
Și prosternîndu-se în temenele
De la o sorocită depărtare
Și nicidecum să lupte cu-ndîrjire !“

Răspunse astfel Îngerul Războinic :
„Tot zici și te dezici : să spui, întîi,
Că-i înțelept de cazna ta să fugi
Și-apoi să recunoști că ești iscoadă,
Nu-s fapte demne de un cap de oaste,
Ci doar minciuna ta o dovedesc.
Îți spui și „credincios“, Satan ? Se poate ?
O, nume al credinței, nume sfînt !
Tu, credincios ? Dar cui ? Acelei hoarde
A răzvrătirii ? Pîngărești cuvîntul !
Ei sînt o liotă a strîmbătății :
Trup potrivit pentru asemeni cap !
Supunerea și ascultarea ta,
Credința ta jurată, astea fură ?
Adică încălcatul legămînt
Ce l-ai pecetluit cu-Atotputerea
Recunoscută și de noi, de toți ?
Și tu, viclean fățarnic, astăzi, cică,
Al libertății purtător de steag,
Au spune-mi cine-a fost odinioară
Cel mai plecat, ba chiar cel mai slugarnic
Adorator al Regelui Ceresc ?
Și doar cu gîndul de a-i destrăma
Împărăția — și s-ajungi tu domn ?

Ci iată sfatul ce ți-l dau : Napoi !
Fugi înapoi de unde ai fugit !
Dacă, din clipa asta începînd,
Între hotarele acestea sfinte
Te mai arăți — am să te duc în lanțuri
În a Infernului Genune, iară,
Și-am să te ținuiesc astfel acolo,
Încît în veci să nu disprețuiești,
Acele porți din Iad, mult prea subțiri
Și nu îndeajuns de ferecate !“

Sta Gabriel așa amenințîndu-l,
Însă Satan nici că-l lua în seamă,
Ci, mai turbat, și-nversunat, răspunse :
„Cînd o să-ți cad în mîină să-mi vorbești
De lanțuri, trufaș Heruvin hotarnic !
Dar pînă-atunci așteaptă-te tu însuți
Mult mai apăsătoare greutate
A brațului acesta-nvingător
S-o simți — măcar că Regele Cereșc
Călare stă pe aripile tale
Iar tu, de-a valma cu ortacii tăi,
Îndătinați cu jugul, trageți caru-i,
În mersul lui triumfător pe drumul
Tăriei Sfinte, pardosit cu stele !“

Cît el vorbea, al Îngerilor pîlc
Ajunse cu un roșu foc asemeni,
Mereu lungindu-și și-ascuțindu-și vîrfurile
Falangei, începînd să-l împrescare,
Cu lănciile lungi în cumpănire.
La fel, pe-un lan întins al zînei Ceres,
Păduri de spice mustăcioase, dese,
Se-nvălură după cum bate vîntul
Bălaie, coapte pentru seceriș,
Și-atunci neliniștitul truditor
Încearcă teama că din snopii lui
Și din nădejdea lui or să rămînă

Pe arie doar mari grămezi de pleavă.
De partea ceealaltă sta Satan,
Neliniștea purtînd în ochi — și-ndată,
Puterile strîngîndu-și-le toate,
Se înălță imens și rășchirat,
De neclintit ca munții Tenerife
Sau Atlas, capu-i atingînd Tăria,
Pe coif purtînd panaș Oroarea însăși ;
Și lipsă nu ducea, în pumnu-i strîns,
De ceeace părea și scut, și lance.
Și s-ar fi împlinit cumplete fapte,
Și-n urma zguduirii nu doar Raiul,
Ci, poate,-ntreaga boltă înstelată
Sau toate ale lumii elemente
S-ar fi schimbat în țandări peste țandări,
De-ncrîncenarea luptei destrămate,
Dacă Atotputernicul, voind
Să nu înceapă crunta încleștare,
Nu și-ar fi atîrnat nentîrziat
Imense cumpenele lui de aur
Ce se mai văd și azi între Astreea
Și semnul Scorpionului pe Cer ;
El puse-n talere-ale lumii lucruri,
De el create, cel rotund Pămînt,
Avînd Văzduhul contragreutate ;
Mai puse întîmplările — și-apoi
Impărății și bătălii ; mai puse
Și două greutăți apoi, să-nsemne
Plecarea lui Satan, sau lupta. Iată
Că, talerul plecării coborînd,
Țîșni al luptei taler iute-n sus,
Lovînd chiar brațul cumpenei. Și-atunci,
Văzînd acestea, Gabriel grăi :
„Cunosc, Satan, puterea ta prea bine,
Cum tu prea bine-mi știi puterea mea,
Dar dată ți-i puterea, cum mi-i dată,

Aşa că-i nebunie să te lauzi
Cu ce se poate-nfăptui prin arme,
Cît şi puterea mea, şi-a ta, sînt numai
Atîta cît le-ngăduie Tăria,
Chiar dacă azi a mea e îndoită,
Ca să te pot călca-n picioare cum
Noroiul poţi să-l calci. În sus te uită :
Citeşte-ţi soarta-n acest semn ceresc,
Ce-n taler te arată fulg şi slab,
De dovedeşti un pic de-mpotrivire.“

Privi Satan în sus, recunoscîndu-şi
Curînd, sus, sus de tot suitul taler
Şi, seama dîndu-şi că prielnici nu i-s
De data asta sorţii, murmurînd,
Fugi, cu el fugind şi-a Noptii umbre.

Sfîrşitul cărţii a patra

CARTEA A CINCEA

Ci iată Zorii semănau, mijind
Din răsărit, orientale perle,
Cînd se trezi Adam, ca-ntotdeauna,
Uşor ca aerul fiindu-i somnul,
Hrănit de mistuirea hranei pure
Şi-a unor aburi dulci şi cumpătaţi,
Incît i-l risipeau cu gingăşie
Doar murmurul de aburinde riuri
Şi-al frunzei — vînturar al Aurorei,
Cum şi cîntarea miilor de păsări
Trezindu-se pe ficcare ram ;
Dar cu atît mai mare-i fu mirarea,
Văzînd că Eva încă doarme greu,
Cu părul răvăşit şi foc obrajii,
Ca-n urma unui somn neliniştit.
Se ridică-ntr-un cot atunci, asupră-i
Cu dragoste plecîndu-se, sorbindu-i
Cu galeşă privire frumuseţea,
De farmece aparte pururi plină,
La vreme de trezie sau de somn ;
Apoi cu glasul dulce, ca Zefirul
Cînd peste Flora-şi mîna adierea,
Cu duioşie mîna atingîndu-i,
Îi murmură iubitei la ureche :

„Trezește-te, o, preafrumoasa mea,
Soția mea și cel din urmă bun
Al meu — și cel din urmă dar ceresc,
Tu, veșnica mea nouă desfătare ;
Trezește-te, căci, iată, dimineată
Sclipind, ne cheamă țarina la lucru,
Cu prospețimea ei înrourată ;
O, vino ; pierdem viul fapt de zori
Și clipa când privirea noastră poate
Să vadă cum răsar atâtea plante
De noi sădite — și cum crește crîngul
De alămii, cum curge smirna-n picuri,
Și ce balsm din papuri se-mpînzește ;
Hai să vedem Natura-ncondeindu-și
Culorile — hai să vedem albina
Din cupa florilor sorbind nectarul.“

El o trezi prin acest murmur dulce,
Dar ea, cu ochii speriați privind-u-l,
Imbrățișindu-l, astfel îi grăi :

„O, tu, tu, singurul în care-și află
Odihnă gîndurile mele toate ;
Tu, slava mea, desăvîrșirea mea,
O, cîtă bucurie-neerc, văzînd
Și chipul tău, și noii zori de ziuă ;
Căci noaptea asta (n-am trăit o noapte
Că asta niciodată) am visat,
Dac-am visat, nu vis ca-ntotdeauna,
Vis despre tine sau lucrarea zilei
Care-a trecut și-a zilei ce-o să vină ;
Ci vis turburător și de obidă
Cum duhu-mi n-a știut mai înaintea
Acestei mult supărătoare nopți :
Părutu-mi-s-a, mie la ureche
Un glas dulceag că-mi murmură chemări,
Poftîndu-mă la lungă preumblare ;

Credeam că-i glasul tău, mereu șoptin-
du-mi :
«De ce dormi, Eva ? Doar acesta-i ceasul
Cel mai tăcut, mai fermecat, mai proaspăt,
Afară doar de clipa când tăcerea
Întretăiată e de tînguirea
Ciripitoarei nopții — care-acuma,
Trezindu-se,-și suspină cîntul dulce,
În care numai dragostea i-i dascăl ;
E doamnă luna, orbul tot umplîndu-și,
Contururi raza ei iscînd din umbre,
Dar în zadar — căci n-o privește nimeni ;
Cu ochii toți deschiși veghează Cerul,
Privind — pe cine — dacă nu pe tine,
O, tu, dorință vie a Naturii ?
Văzîndu-te, tresaltă bucuria
În lucrurile Firii, toate vrînd
Să te privească, pururea vrăjite !»
Ca la chemarea ta m-am ridicat,
Dar, negăsindu-te, am mers și-am mers,
Tot căutîndu-te, însingurată,
Iar drumul meu de-a dreptul m-a fost dus
La pomul cel oprit al Cunoștinței.
Ce minunat era ! Mai minunat
Ca-n timpul zilei în închipuirea-mi !
Cum stam uimită și-l priveam, alături
De pom zărit-am stînd o-ntruchipare
Înaripată și asemeni celor
Cerești făpturi, ades de noi văzute ;
Ambrozie se împînzea din păru-i
Înrourat ; privea și el spre pom
Și-l auzii zicînd : «O, pom-minune,
Purtînd povara fructelor prea multe,
Să-ți ușureze nimeni nu cutează
Corvoada ta, gustîndu-ți din dulceață ?
Nici Dumnezeu, nici Omul ? Au știința

Atîta este de disprețuită ?

Sau ce reținere — sau pizma, poate,

Să guste pe oricine îl opresc ?

Oprească-mă oricine ! Lungă vreme,

Cînd îmbiat sînt, nu rabd să nu gust !

Altfel de ce-i sădit aicea pomul ?»

Așa grăind, el nu stătu s-aștepte

Ci, mîna întinzînd cu cutezanță,

Rupînd un fruct, mușcă din miezu-i fra-
ged ;

Nori de gheață parcă mă trecură

înd vorba îndrăzneată-i auzii,

îindu-i fapta pe măsura vorbei ;

Par zise el, nebun de bucurie :

O, fruct divin, prin tine însuși dulce,

Par mult mai dulce astfel rupt din pom,

prît aici, ești pe potrivă, tu,

oar dumnezeilor, se pare — însă

oți și să faci din oameni dumnezei !

, și de ce nu, binele, astfel,

înd crește mai îmbelșugat, trecînd

în Dumnezeu în Om ? Cînd făcătorul

cestui bine nu-i scăzut prin asta

crește-n slavă ? O, frumoasă Eva,

aptură fericită, îngerească,

aparte acest fruct cu mine ! Vino !

icît de fericită ești acum,

ai vrednică vei fi de fericire !

ai, gustă ! Fii aidoma cu zeii,

ai însăși o zeiță-n viitor

ai nu legată de pămîntul strimt,

ai în văzduh viind, asemeni nouă,

Sau chiar în Cer ades suind prin merit !

Oa, vei vedea ce viață-i viața noastră,

Grăind și tu dumnezeiască viață.»

Atunci îmi veni, așa vorbindu-mi,

La gura mea ducînd ce rămăsese,
Din fructul rupt de el, cu mîna lui ;
Mireasma lui plăcută, aromată,
Stîrni atît de tare-n mine pofta,
Încît mi se păru cu neputință
Să nu gust... Și, îndată, sus în nouri
Zburai cu el, privind cum, dedesubtu-m
Se întindea de necuprins Pămîntul,
Cu multe, feluritele-i priveliști ;
Dar cît pe mine înălțarea asta
Mă uluia, cum și schimbarea mea
Pieri de lîngă mine călăuza
Și, parcă prăvălită din înălțuri,
În somnul meu cel greu căzut-am iară
Dar cît de fericită m-am trezit,
Aflînd că totul fost-a doar un vis !“

Sfîrșindu-și Eva povestirea nopții,
Astfel, mihnit, i-a dat Adam răspunsu
„Desăvîrșita mea întruchipare,
Tu, cea mai scumpă jumătate-a mea,
Aceste gînduri turburi ale tale,
Iscate-n somn, mă macină la fel :
Cu neputință e să-mi placă visul
Pe care — poate — Răul izvodește-l !
Da, Răul — dar de unde ? Doar în tine,
Făptură pură, el sălaș nu-și află ;
Să știi însă că noi purtăm în suflet
Și însușiri prejosnice, slujindu-i
Unei stăpîne zisă rațiunea :
Întîia dintre aste însușiri
Închipuirea este : din noianul
De lucruri din afara noastră, toate
De simțurile cinci reprezentate,
De-aceste pururi veghetoare simțuri,
Închipuiește plăsmuiri, fantasm
De aer ; pe acestea Rațiunea,

Ce-ncheagă totul și destramă totul,
Le-mbină-n tot cecace noi negăm
Sau afirmăm — în cecace numim
Știința noastră, sau părerea noastră ;
În tainica-i chilie Rațiunea
Se-nchide cînd Natura e-n repaos.
Ades, în lipsa ei, Închipuirea,
Trezindu-se, încearcă s-o imite,
Dar, îmbinînd aiurea vagi contururi,
Adesea țese lucruri stranii foarte ;
Și asta mai ales în vis se-ntîmplă,
Cînd, fără noimă, bate-ntr-o urzeală
Cuvinte — cum și fapte din trecut
Sau de curînd în lume întîmplate.
Și-mi pare că în visul tău, de pildă,
Pe ici, pe colo, aflu și crîmpeie
Din ce-am vorbit aseară noi — dar toate
Cu un ciudat adaos întregite ;
Dar, totuși, nu te întrista, căci Răul
Să intre poate, precum și să iasă
Din mintea noastră și-a lui Dumnezeu,
Nici cînd îngăduință necerînd,
Dar nelăsînd vreo urmă sau vreo pată ;
Eu tocmai de aceea trag nădejde
Că tu, urînd ce ai visat prin somn,
Nici cînd, trezită, nu vei săvîrși.
Nu-ți fie asta inimii povară
Și nu-ți înnoua frumoșii ochi,
Îndăcinați să fie mai senini,
Mai înviorători decît Pămîntul
La cel dintîi surîs al Dimineții.
Ci hai să ne sculăm și să ne ducem
La proaspetele îndeletniciri,
Printre izvoare și dumbrăvi și flori
Care-și deschid îmbălsămatul sîn,
Vărsînd numai miresme negraite,

Ce-au fost adăpostite-n timpul nopții
Ținute în păstrare pentru tine.“

Înveselindu-și el frumoasa soată,
Ea chiar că se simțea înveselită,
Dar lin un strop de lacrimă duioasă
Lăsară, totuși, ochii ei să cadă ;
Ea șterse stropul lacrimii cu păru-i,
Dar, iată, alte două nestemate
Mijiră din izvorul de cristal.
Pe astea însă, încă înainte
De a cădea, Adam le și culese
Cu buzele — ca pe duioase semne
Ale căinței dulci și-ale sfielii
Pioase, temătoare că ar fi
Păcătuit — chiar de nu știe cum.

Fiind acuma totul limpezit,
Grăbiră ei spre cîmp ; dar cum ieșiră
Din cel iatac boltit cu crengi de arbori,
I-ntîmpină a zorilor mijire
Și Soarele abia nălțat pe cer,
Hotarul oceanului și-acum
Cu roata carului mai atingîndu-l,
Noianul razelor înrourate
Mînîndu-și în lungiș cu fața gliei,
Descoperind într-o întinsă zare
Tot răsăritul Raiului, precum
Edenul cu cîmpia-i fericită ;
Cei doi, întii de toate, se-nclinară
Adînc, în semn de adorare, ruga
Din zori, ca-ntotdeauna, începîndu-și,
Precum erau datori, dar veșnic altfel ;
Căci lipsă nu duceau, spre-al preamări
Pe Făcătorul lor, de felurime
De chipuri de a se ruga, cum nici
De sfînt extaz vărsat în cînt sau grai,
Dar fără pregătire dinainte ;

Din buze le curgea o elocință
Fluentă, fie-n proză, fie-n versuri,
Armonioasă,-ncît n-aveau nevoie
De glasul alăutei sau al harpei,
Spre a-i spori dulceața... Începură :
„Acestea-s marile-ți lucrări, Părinte
Al binelui. Atotputernic Tată !
A ta-i a Lumii-ntregi alcătuire,
Atît de negrit de minunată !
Și-atunci, o, cît de minunat ești însuți ?
Ființă negrăită, care stai
Deasupra Cerurilor, nevăzută,
Sau ca prin negură de ochii noștri
Întrevăzută în lucrări de rînd,
Care-ți mărturisesc fără hodină,
Puterea, bunătatea ta divină,
Chiar dincolo de ale noastre gînduri ?
Grăiți, voi, ce puteți vorbi mai bine,
O. Îngeri, ai Luminii Fii, vorbiți,
Voi, care singuri îl vedeți la față ;
Voi, care-n imnuri, coruri, simfonii,
În ziua care nu cunoaște noapte,
Înconju-rați cu bucurie tronul !
Vorbiți, vorbiți, voi, Îngeri ai Tăriei !
Să-l laude pe el făptura toată
De pe Pămînt — căci el e cel dintîi,
Cel de pe urmă, cel din mijloc, cel
Ce-i fără de sfîrșit ! O, stea măreață,
Tu, cea din urmă din convoiul Noptii,
De nu-i ești avuție Aurorei,
Nedesmîntit zălog al zilei, — tu,
Al cărei cerc strălucitor cunună
Îi pune rîzătoarei dimineți,
În sfera ta pe Domnul preamărește-l,
La-ntîiul ceas cînd se revarsă zorii,
La-ntîiul ceas fermecător al zilei !

Tu, Soare, sufletul și ochiul Lumii
Acesteia, de necuprins, cunoaște-l
Mult mai presus de tine, tu, pe Domnul !
Fă să răsune-n pururea ta goană
Cîntările de salvă ce-i închini,
Cînd sui pe Cer, în culmile amiezii
Cînd poposești — și cînd înclini spre-
apus !

Tu, Lună, care ba-ntilnești, gonind
Pe crugul tău, măritul Zilei Astru
La răsărit — ba strălucești deodată
Cu stelele apururi țintuite
Pe zburătorul orb al lor ; voi cinci
Rătăcitoare Focuri, care toate
Închipuiți de taină dănțuire,
Dar lipsă neducînd de armonie,
Neconținut să-l preamăriți pe cel ce
Din Întuneric a strigat Lumina !
Văzduhuri, și voi, alte elemente,
De pîntecul Naturii-ntii născute,
Voi, care un perpetuu crug străbateți
Într-o pătrime — voi, ce-amestecați,
Voi, ce hrăniți ale Zidirii lucruri,
Viind mereu în forme fără număr, —
Să faceți, nesfîrșitele schimbări
Prin care treceți voi, să-l preamărească,
În chipuri felurite, tot pe Tatăl !
Voi, Ceturi și voi, Răsufări, ce-acum
Ieșiți din deal sau lacul aburind,
Ba alburii, ba cenușii, cît încă
Nu pune Soarele un tiv de aur
Pe poala voastră ca de moale lînă, —
Suiți în cinstea Faurului Lumii !
Întindeți nori pe spălăcita boltă,
Sau adăpați cu ploi setoasa glie !
Suind, căzînd, apururea slăviți-l !

Din ale Lumii patru colțuri, Vinturi,
Suflați și voi, domol sau cu tărie,
Un imn de slavă iarăși înstrunindu-i !
Plecați-vă voi capetele, Pini,
Cînstindu-l ! Legănați-vă voi, Plante
De toate soiurile, lăudîndu-l !
Fîntîni, voi, ape-n susur pe decinde,
Pe Domnul lăudați-l, susurînd !
Și glasurile vă uniți, spre slava-i,
Voi, Suflete, purtînd în voi vieța :
Voi, zburătoare, ce cîntați la poarta
Tăriei, înălțați pe-aripi și-n triluri
Cîntări de proslăvire pentru Tatăl !
Viețuitoare luncînd prin apă,
Jivine umblătoare pe Pămînt,
Cu mers semeț sau biete tîrîtoare,
Stați martore a netăcerii mele
În fapt de zori cum și în fapt de seară ;
Izvoarelor, și văilor, și umbrei
Le este glasul meu apururi dascăl
Întru slăvirea Celui Preaînalt !
Părinte-al Universului, binețe !
În veci preamilostiv ni te arată
Și numai binele ni-l dăruiește !
Iar dac-a strîns și-ascuns în vălu-i negru
Vreo urmă-a răului din lume noaptea,
Tu răul risipește-l, precum ziua
Destramă întunericul acum !“

Așa rugîndu-se,-ntru neprihană,
Curînd le pogorî în gînduri tihna
Și împăcarea lor dintotdeauna.
Grăbiră-apoi spre munca dimineții,
Pe pajiști, printre flori și stropi de rouă,
Spre locul unde-un pîlc de pomi cerea,
Cum ramurile le creșteau prea dese,
Miini, să le rupă stearpa încîlceală ;

Ori vița, pururi vrîndu-și ulmul mire,
Cu el nuntită,-nlănțuia în juru-i,
Prelungi, de nuntă coaptele ei brațe,
Drept zestre aducînd ciorchinii ei,
Luați de suflet, spre-ai împodobi
Frunzarul sterp... Ci Regele Tăriei,
Făcîndu-i-se milă de cei doi,
Pe care astfel îi vedea muncîți,
La dînsul îl chemă pe Rafael,
Pe iubitorul de tovărășie,
Ce s-a-ndurat cu Tobie să meargă,
Nuntirea împlinindu-î cu fecioara
De șapte ori în viață măritată.

„O, Rafael — grăi al Lumii Faur, —
Tu știi prea bine cită neorîndă
Stîrnit-a pe Pămînt Satan, scăpat
Din bezna Iadului ; știi cum, în Rai,
A turburat perechea omenească
În noaptea asta ; știi cum plănuiește,
Întregul neam al Omului să-l piardă,
În ei, deodată... Du-te tu acolo,
Și stai de vorbă pînă-n miezul zilei,
Precum de la prieten la prieten,
Cu-Adam, pe care o să-l afli fie
În adăpost, ori stînd la umbră, poate,
Departe de dogorile amiezii,
Cătîndu-și tihnă după truda zilei,
Prin hrană sau prin meritat repaos.
Grăiește-i, fă-l aminte să-și aducă
De fericita-i stare, dăruită
Spre a se folosi de ea-n chip slobod,
Dar stînd tot în puterea lui s-o schimbe,
La fel de slobod... Tu povățuiește-l
Să nu apuce calea rătăcirii,
Crezîndu-se la adăpost prea sigur ;
Tu de primejdie înștiințează-l,

Spunîndu-i cine îl primejduiește,
Ce dușman — însuși de curînd căzut
Din Cer, rîvnește azi la fel să-i piardă
Din fericita stare și pe alții :
Au cu de-a sila ? Nu ! L-ar alunga !
Prin amăgire și minciună numa !
Despre acestea toate dă-i de știre,
Încît, cu voia dacă va greși,
Surprins, neprevenit să nu se-arate.“

Așa grăi Părintele cel Veșnic,
Dreptatea împlinindu-și întru totul
Și nu întîrzié o clipă sfîntul
Înaripat, de cum primi porunca,
Ci se-avîntă îndată din mijlocul
Cereștilor Ardori, nenumărate,
Și printre care stase-nfășurat
În vâlul aripilor lui semețe,
Zburîndu-i Cerului de-a curmezișul ;
Și, iată, corurile îngerești
Se desfăcură-n două, drum făcîndu-i
Iuțelii lui, de-a lungul tuturor
Cărarilor din Empireu ; ajuns
La poarta Cerului, aceasta-ndată
Se și suci-n țîțînile-i de aur,
Întîmpinîndu-l astfel larg deschisă,
Precum a vrut Supremul Arhitect.
De-aici, cum nici un nor și nici o stea
Privirii nu stăteau să-i pună piedici,
Zări Pămîntul — mic — dar semănînd
Destul cu alte sclipitoare globuri ;
Zări și mîndra Domnului Grădină,
Purtînd, mai sus de munți, cununi de
cedri ;

Cu mai puțină limpezime, însă,
Discerne, noaptea,-n Lună chiar și sticla
Lui Galileu pămînturi și tărîmuri

Închipuite ; tot așa cîrmaciul,
Dintre Cyclade cînd i se arată
Întîi de toate Delos și cu Samos,,
Le ia drept pata unui negru nor.
Spre acest loc își prăvăli el zborul,
Prin vastul, eteratul cer trecînd
Printre atîtea mii și mii de lumi ;
Ba-i prinsă neclintita lui aripă
De vînturile polului — ba, iarăși,
Viu vînturar, aripa lui lovește
În corzile de aer, ce-l avîntă
La înălțimi de vulturi ; pare, astfel,
Oricărei alte zburătoare,-un phoenix,
Privit de toate cu uimire-adîncă,
Precum privită-i pasărea aceasta,
Cînd, vrînd cenușa să și-o pună-n urna
Din Templul Soarelui, strălucitor,
Se-ndreaptă-n zbor spre Theba egipteană.

Dar deîndată ce făcu popas
Pe stîncă Raiului din răsărit,
Își reluă și forma lui dintîie,
De Serafim înaripat — spre-a-și ține
Umbrite mădularele divine,
Avînd el șase aripi : o pereche
Trecută peste vajnicii lui umeri,
Ca o podoabă scumpă,-mpărătească,
Înveșmîntîndu-i pieptul ; o pereche
Îi încingea mijlocul zvelt asemeni
C-un brîu prelung țintat cu mii de stele
Și petrecut apoi pe după șolduri
Și coapse, ca un puf de aur fin,
Împestrițat cu vii cerești culori ;
I-nvăluie perechea cea de-a treia
Picioarele — și-i prinsă de călcîie-n
Penet smălțat, de-a Cerului culoare :
Stătea-n picioare precum fiul Maiei,

Penetul scuturîndu-și și-mpînzind
Cu un ceresc parfum ținutul vast.

Indată-l cunoscură cine este
Toți Îngerii străjeri în cete strînși,
Ce-i și dădură după rang cinstire
Și după-al său olac dumnezeiesc,
Sculîndu-se cu toții în picioare,
Vești însemnate presimțind c-aduce.
De corturile lor strălucitoare
Trecînd, intră-n cîmpia fericirii,
Lăsînd în urmă-i crînguri vii de mirt
Cum și miresmele înfloritoare
De nard, balsam și levantin salcîm ; —
Sălbăticie vastă de parfumuri.
Aici Natura, în pruncia ei,
Se zbhenguia, se bucura în voie
De toate feciorelnicele-i toane,
Vărsîndu-și nemăsurile dulceții,
Sălbăticia-i mîndră încălcînd
Și rînduiala, cum și orice artă :
O, cîtă nemăsură-a fericirii !

Adam îl și zări pe el de cum
Trecu de codrul cel înmiresmat ;
Căci el stătea la acest ceas în pragul
Atît de răcorosului umbrar,
Cît Soarele, ajuns în miezul bolții,
Preaplinul razelor și-l revărsa,
Spre a-ncălzi Pămîntu-n măruntaie,
(Căldură cîtă-Adam n-avea nevoie).
Sta Eva înăuntru, pregătînd,
Luînd la potrivita oră seama,
Gustosul prînz de sățioase fructe,
Să-i placă poftei cei adevărate,
Dar și cerînd astîmpărarea setei,
Din cînd în cînd, cu dulcele nectar,

Din lapte, supt, din bace sau ciorchini.
Dar iată că Adam o strigă astfel :
„Grăbește-ncoace, Eva, — și-ai să vezi
Un lucru vrednic de privirea ta :
Spre răsărit te uită, printre arbori .
Au vezi tu ce divină-Ntru chipare
Pe calea asta înspre noi se-ndreaptă ?
O nouă mîndră auroră pare,
În plinul miez de ziuă revărsată !
E, poate,-un olăcar trimis de Ceruri,
Poruncă însemnată să ne-aducă
Și oaspe o să-i placă să ne fie !
Ci adă iute ce-n cămară-ai strîns
Și-ntinde masă mare, pe măsura
Cinstirii ce i-o datorăm, — prea bine
Putînd cu darul lor să-i îmbiem
Pe cei ce ni le-au dăruit pe toate
De din belșug, aicea, unde Firea
Mănosul rod mereu și-l înmulțește
Și-apoi, scăpînd de rod, ajunge încă
Mai roditoare chiar, încît ne-nvață
Deloc să ne zgîrcim cu darul ei.“

Răspunse Eva :

„O, Adam, plămadă
Din lutul sfînt în care Dumnezeu
A fost suflat suflarea lui de viață,
Puține roade-s strînse-acolo unde
În orice anotimp atîrnă rodul
Pe ramuri, gata de cules, afară
De fructele ținute-un pic culese,
Spre-a fi mai sățioase cînd își pierd
Din nefolositoarea umezeală ;
Eu, totuși, da-voi zor și voi culege
De pe tulpini și de pe orice ram,
Din fiecă dovleac zemos și bun,
Precum din orișicare altă plantă,

Pe-alese, tot ce poate fi pe placul
Acestui oaspete ceresc al nostru,
Încît, văzîndu-le, să poată spune
Că Dumnezeu a răspîndit aici
Ca-n Ceruri, fel de fel de bunătăți“.

Așa grăind, porni în grabă Eva,
Cu ochii iuți cercetători în juru-i,
Cu doritor de oaspeți gînd, muncită
S-aleagă ce-i mai gîngăș pentru gust,
Să rînduiască feluri de bucate
Încît să nu amestece plăcerea
Dintîi, din nepricepere, cu alta,
Ci ea să crească de la fel la fel ;
Așa gîndind, porni cu hărnicie
S-adune tot ce dăruie Pămîntul,
A noastră-atotizvoditoare mamă,
Răsăritenei, apusenei Indii
Și Pontului, și punicelor coaste,
Sau țărmilor ce l-au văzut domnind
Pe Alcinous : fructe de tot soiul,
În scoarță tare sau în coajă moale,
În coji cu țepi sau în păstăi, — curînd,
Aduseră tribut îmbelșugat,
Grămezi făcute pe întinsa masă
De mîna-i darnică și pricepută ;
Apoi, spre-astîmpărarea setei, stoarse
Din struguri dulce vin nembătător,
Strivi și multe fructe de pădure,
Cu sîmburi dulci, făcînd peltea de soi ;
Și nu-i lipseau nici vase potrivite,
Curate, pentru aste băuturi ;
Și presără pe jos petale moi
De trandafiri, și împînzi parfumuri
De-arbuști, dar netrecîndu-le prin foc.

În vremea asta,-ntîiul nostru Tată,
Cătînd să-i iasă în întîmpinare
Ceresului trimis, ieși afară
Din adăpostul lui, avînd suită
Doar propriile lui desăvîrșiri ;
În sine își purta întreaga-i curte,
Dar curte mai solemnă decît pompa
Plictisitoare, ce-și tîrăsc pe urme
Toti prinții, cînd imensul lor cortegiu,
Alcătuît din pași leiți în aur
Și roibi ținuți de friu de zeci de mîini,
Pe privitori îi lasă gură-cască,
Mereu cu strălucirea lor orbindu-i.
De față cu Arhanghelul ajuns,
Întîmpinîndu-l chiar fără sfială,
Dar cu supunere și plecăciune
Adîncă, precum cere-se-naintea
Ființelor ce-s mai presus prin fire
Grăi :

„O, tu, din Cer născut — căci nu e
Altundeva un loc să-nchidă-ntr-însul
Asemenea slăvită-ntruchipare —
De-ai pogorît de pe înalte tronuri,
Binevoind să te lipsești o clipă
De fericitele tărîmuri întru
Cinstirea locului unde trăim, —
Plăcere fă-ne, preamărite Înger,
Să poposești un pic cu noi, stăpîinii,
Prin darul Cerului, pe-aceste locuri
Atît de-ntinse pentru noi, doar doi ;
Ci șezi-ne alătura în umbra
Sălașului acestuia — și gustă
Din tot ce dăruie mai bun grădina,
Cît arșița amiezii mai adastă
Și soarele, mai rece, nu înclină

Spre asfințit“.

Răspunse astfel, blind,
Virtutea îngerească :

„O, Adame,
Chiar pentru asta am venit aici,
Căci tu creat ai fost și drept sălaș
Ți s-a sortit asemeni loc, încît
Să poți pofti la tine pe oricine,
Ades chiar Duhurile mari, cerești ,
Tu du-mă, deci, unde-i mai deasă umbră,
Căci toate ceasurile după-amiezii,
Cît încă nu se cerne înserarea,
Să le petrec sînt slobod, după placu-mi“.

Intrară în sylvanele-ncăperi,
Zimbindu-le precum ale Pomonei
Umbrare, toate numai flori și numai
Miresme-mbătătoare... Eva însă,
Gătită doar cu goliciunea ei,
Driadele le întrecea prin farmec,
Sau chiar pe zeea cea mai minunată
Dintre acele trei ce se-nfruntară
Pe piscul Ida, goale, între ele ;
Așa sta ea, să-l ospăteze gata
Pe oaspele ceresc, de niciun vâl
Virtutea ei nevoie neavînd ;
Obrazul nu i-l încrețea nici umbră
De gînduri ce nu se cuvin ; trimisul
Tăriei îi dădu binețea sfîntă,
Cu care, lungă vreme mai tîrziu,
A binecuvîntat-o pe Maria,
Cea de a doua Evă... Astfel zise :

„Urare îți aduc, de fericire,
O, mamă-a seminției omenești,
Al cărei pîntec roditor va umple
Pămîntul necuprins de fiii tăi,
Mai mulți la număr decît aste fructe

Cu care pomii Domnului încarcă
Atît de felurit această masă !“

Și masa lor era din ierburi dese,
Stufoase și înalte, împrejuru-i
Cu jîlturi moi de mușchi ; pe-ntinsa-i față
Pătrată, dintr-o parte-n ceealaltă,
Se-ngrămădea întreg belșugul toamnei,
Măcar că pe atuncea Primăvara
Cu Toamna mină-n mină dănțuia ;
Un pic tăifăsuiră, fără teamă
Că s-ar răci bucatele, întiul
Părinte-al nostru ăstfel începînd :
„Străin venit din Cer, ne fă plăcere
Și gustă din aceste bunătăți
Pe care Hrănitorul nostru sfînt,
Cel de la care binele coboară
Cu nemăsura lui asupra noastră,
A poruncit a ni le da Pămîntul,
Spre desfătare și spre hrană nouă :
O, poate e o hrană fără saț
Pentru acei ce-s numai duh, dar eu
Atîta știu : că un Ceresc Părinte
Ne dăruie de toate, tuturor“.

Răspunse Îngerul :

„Așadar, tot
Ce Omului îi dăruiește Tatăl
(Al cărui nume fie-n veci slăvit)
Cum Omul este duh în bună parte, —
Se poate să nu-i pară drept o hrană
Nepotrivită foarte chiar și celui
Mai pur dintr-ale sale Duhuri toate :
Substanța intelectuală, pură,
Precum a voastră, cea rațională,
La fel, o hrană pe potrivă-i cere ;
La fel conțin în ele, amîndouă,
Și însușiri de rînd, acêlc simțuri,

Prin care-aud și pipăie, și văd,
Și gustă, și miros ; iar gustul, totul
Topind în sine, mistuie și-alege,
În netrupesc schimbînd mereu trupușcul ;
Căci, află, tot ce-a fost creat se cere
Mereu hrănit și-ntreținut să fie :
Iar dintre elemente, cel mai pur
De cel ce-i mai de rînd hrănit e pururi :
Astfel, hrănită-i Marea de Pămînt,
Hrănit Văzduhul de Pămînt și Mare,
Așa precum Etericele Focuri
Hrănite-s de Văzduh ; întiul foc,
Aflîndu-se mai jos de toate,-i Luna ;
La rîndu-i, ea, din continentu-i umed,
Spre orbii de deasupra-i hrană suflă ;
Iar Astrul ce dă tuturor lumină,
Primește de la toate,-n aburi umezi,
Prisosul, lui trebuincios, de hrană,
Iar seara stă la cină cu Oceanul.
Chiar dacă-n Ceruri pomii vieții poartă
Doar fructe de ambrozie, chiar dacă
Din vițe curge numai pur nectar,
Chiar dacă totdeauna-n zori noi strîngem
Din ramuri rouă limpede de miere,
Chiar dacă ne e presărată vatra
Cu vîi grăunțe perlelor asemeni, —
Aflați că Dumnezeu și-a felurit
Atita bunătatea lui aici,
Încît descoperi desfătări aparte
Și poți s-asemui totul chiar cu Cerul ;
Cît despre mine, iată, îmbiat
Eu nu mă las de două ori să gust.“
Așa vorbind, îndată tăbăriră
Asupra felurilor de bucate ;
Iar Îngerul minca — și nu părelnic,
Sau ca prin ceață, cum fățiș susține

Adesea cîte-un cîrd de teologi,
Ci cu o vie poftă, îmboldit
De-adevărată foame, precum și
De arderile lui de trebuință
Spre transsubstanțiere ; și transpiră
Ușor tot ce e de prisos prin Duhuri —
Și asta nu-i pricină de uimire
Odată ce un alchimist empiric,
Prin focul ce i-l dau cărbunii negri,
Adesea schimbă (sau susține numai
Că schimbă) cele mai de rînd metale
În aur pur ca aurul din mină.

În vremea asta Eva le umplea,
La masă, goală stînd, golita cupă,
Încoronîndu-le-o cu dulci licori.
O, neprihană vrednică de Rai !
Atunci sau niciodată-ar fi avut
O dezvinovățire numai Fiii
Lui Dumnezeu, de s-ar fi-ndrăgostît
Cu-mpătimare la vederea ei !
Dar numai dragoste neprihănită
Domnea-n astfel de inimi, ce nu-ndură
Nici gelozia, precum nici infernul
Amantului rănit.

Iar cînd toți trei
Cu toate cele se îndestulară,
Deodată lui Adam trecu-i prin minte
C-ar fi păcat să scape-acum prilejul
Ce i-l dădea acest taifas înalt
De a afla mai multe despre lucruri
Deasupra lumii sale rînduite,
Despre fapteuri sălășluind în Ceruri,
A căror neasemuire el
Vedea că îi întrec cu mult natura
Și ale căror mindre-ntruchipări,
Splendori divine — și puteri înalte

Atît de mult îl întreceau pe Om.
Şi, iată, dregătorului cerese
Prevăzător că-i puse întrebarea :
„Tu, sălăşluitorule-ntru Domnul
Acum îţi ştiu prea bine bunătatea,
Prin cinstea-ţi oamenilor arătată ;
Te-ai pogorît, intrînd sub bietul lor
Acoperiş, gustînd din aste fructe
Ale pămîntului ce, nefiind
O hrană pentru Îngeri potrivită,
Primitu-le-ai cu buna ta voinţă,
Lăsîndu-ne să credem că n-ai fost
Părtaş la marile cereşti opeşte !
Dar parcă-neape vreo asemuire !“

Răspunsc-atunci Ierarhul aripat :
„Adam, e unul cel Atotputernic,
Atoatefăcătorul, cel la care
Se reîntorc a lumii lucruri toate,
Doar bunătatea lor de nu se strică ;
Asemeni toate fost-au făurite
Întru desăvîrşire, toate cele
Din unica materie primară,
Cu felurite forme înzestrată,
Cu felurite trepte-ale substanţei
Sau ale vieţii-n lucrurile vii ;
Substanţele-s mai rafinate însă,
Mai pure, mai spiritualizate,
Cu cît i-s aşezate mai aproape
Sau cu cît tind mai lîngă el să fie,
În sferele active lor sortite,
Pînă cînd trupul chiar la duh se-nalţă,
Dar numai în hotarele ce-i sînt
Oricărei specii împărţite : astfel,
Din rădăcină mai uşoară suie
Tulpina verde ; din tulpină frunze
Aeriene ies şi, în sfîrşit,

Desăvîrșita floare, ce respiră
Esențe-nmiresmate ; floarea, fructu-i,
Ce hrana omului alcătuiesc,
Pe o treptată scară sublimată,
Aspiră spre vitalele esențe,
Și intelectuale, și-animale,
Și, laolaltă, dăruiesc și viața,
Și simțurile, și închipuirea,
Și înțelegerea, din care,-apoi,
Se-alege Sufletul cu Rațiunea,
Cea care lui îi este quintesența,
Ba discursivă, ba intuitivă ;
Ades cea discursivă e a voastră —
Mai mult a noastră-i cea intuitivă ;
Dar ele, osebite doar prin trepte,
Prin specie-s aceleași amîndouă.
Așa că nu vă minunați, văzînd
Că nu mă dau în lături să mă-nfrupt
Din ceeace aflat-a Dumnezeu
Că bun e pentru voi, ci, dimpotrivă,
Schimb totul eu, aidoma cu voi,
În propria-mi substanță... S-ar putea
Să vină vremea cînd lua-va Omul
Chiar la natura Îngerilor parte,
Dar fără ca să afle printre ei
Nici hrană grea, nici prea ușoară hrană ;
Și, poate, voi, nutrindu-vă cu hrana
Aceasta, întru totul corporală,
Vă veți schimba odată trupul vostru
În duh ; desăvîrșiți mereu cu timpul,
Voi în eter înaripați zbura-veți,
Asemeni nouă — după placul vostru
Aici sălășluind sau sus în Raiul
Ceresc — dacă veți fi supuși și dacă
Purta-veți dragoste de neclintit
Acelui căruia îi sînteți fiii.

Dar bucurați-vă, pînă atunci,
De fericirea stării voastre de-astăzi,
Ce nû-ndură mai multă fericire.“

Răspunse Patriarhul Omenirii :

„O, oaspete de bun augur al nostru,
O, oaspete binevenit, prea bine
Ne-ai învățat cărarea care poate
Cunoașterea să ne-o ocîrmuiască ;
Ne-ai arătat și treptele Naturii,
Mergînd din centru spre circumferință ;
De-aicea, contemplînd Zidirea, noi
Treptat putem sui la Dumnezeu.
Dar ce-nțeles-ai prin acest adaos :
Dacă veți fi supuși ? Au s-ar putea
De nesupunere să dăm dovadă
Față de el ? Sau să tăgăduim
Iubirea celui ce ne-a făurit
Din țărână — și ne-a așezat aici,
De nemăsura fericirii plini,
De-o binecuvîntare ce întrece
Dorința și-nțelegerea umană ?“

Răspunse Îngerul :

„Tu, ce ești fiul

Și-al Cerului și al Pămîntului
Ascultă ! Fericirea de-o cunoști,
Lui Dumnezeu îi datorezi aceasta ;
Iar pururi fericit — poți fi prin tine,
Prin ascultarea ta adică numai.
Rămii, deci, pururi întru ascultarea-ți ;
Aceasta mi-i povața — ține-o minte !
Da, Domnul te-a făcut desăvîrșit,
Dar necidecum neschimbător ; și bun
El te-a făcut — dar te-a lăsat stăpîn —
Pe stăruința întru bunătate ;
Și-a poruncit, prin însăși firea ci,
Mereu să-ți fie slobodă voința,

Nu la cheremul soartei nendurate
 Sau al nevoii jug de neclintit ;
 Ne cere să-i slujim nu cu de-a sila
 Ci numai după bună voia noastră.
 El nu primește să-i slujești silit,
 Căci, oare, cum se poate-ncredința
 Că inime neslobode lucrează
 Ori de nevoie, ori de bunăvoie,
 Când inimile astea vor doar ceea
 Ce soarta le silește a voi
 Și n-au nici o alegere a lor ?
 Eu însumi, precum și întreaga Oaste
 A Îngerilor, în picioare stînd
 În fața Tronului lui Dumnezeu,
 Nu dănuim, aidoma cu voi
 În starea fericirii cei dintîie
 Decît atît cît dănuie-ascultarea
 În noi — fiind prin asta numai siguri :
 Slujim de bună voie noi, fiindcă
 Iubim de bună voie, chiar de este-n
 Putința noastră să iubim sau nu :
 Prin asta dănuim noi — sau cădem :
 Căzut-au unii dintre noi fiindcă
 Au fost căzut întru neascultare,
 Drept care, din Tărie prăvăliți
 Au fost în al Infernului adînc :
 O, ce cădere ! 'N ce nenorocire,
 Din cea mai naltă stare-a fericirii !"
 Grăi și marele Părinte-al nostru :
 „O, ascultat-am cu luare-aminte
 Și cu urechea desfătăta eu,
 Cuvîntul tău de dascăl din Tărie,
 Precum ascult ades, la ceas de noapte,
 A Heruvimilor cîntare dulce,
 Topită-n melodii aeriene
 Ce unduie spre noi dinspre coline ;

O, nu-mi era necunoscut nici faptul
Că slobodă voința mi-i, și fapta.
În veci nu vom uita să-l adorăm
Pe Făcătorul nostru, ascultare
Acelui ce ne-a dat doar o poruncă,
Atît de dreaptă asta, pururi dîndu-i ;
Mă-ncredințează zilnicele-mi gînduri
Și m-or încredința întotdeauna.
Dar, totuși, povestirea-ți despre cele
Ce-n Ceruri se-ntîmplară, o-ndoială
Stîrnește-n mine — sau, mai mult, dorința
De-a auzi, de-mi este-ngăduit,
Povestea toată și cu de-amănuntul ;
Poveste de minuni neauzite-i
Și cere-se cu temere-ascultată.
Ci ziua toată ne stă-n față încă,
Odată ce măritul Soare,-n goana-i,
Doar jumătate străbătu din drumu-i
Și-ncepe-abia cealaltă jumătate
Pe-a Cerului nemărginită zare.“

Adam spunîndu-și păsul, Rafael,
Cu dînsul învoindu-se,-ncepu,
După un scurt răgaz, povestea astfel :
„Mă pui la treabă grea, tu, Om dintii !
Îmi strînge inima povestea tristă,
Căci, oare, simțurilor omenеști,
Cum să le-nșirui lucruri făptuite
De Duhurile cele nevăzute
Cînd între ele se-nceleștară ? Cum,
Cum, oare, aș putea, fără adîncă
Mîhnire, să-ți înfățișez ruina
Acelora ce întru slavă stară,
Desăvîrșiți, cît n-au călcat porunca ?
Cum, taine ale unei alte lumi
Pot să-ți destăinui, cînd cereasca lege
Să le dezvălui, poate, mă oprește ?

Dar, totuși, spre-al tău bine, asta-mi este
Îngăduit ; iar ceeace întrece
Puterea înțelegerii prin simțuri,
Înfățișa-voi prin asemuirea
Întruchipărilor în duh prin niscai
Întruchipări în trup, cît pot mai bine ;
Au, dacă-i umbra Cerului Pămîntul,
Nu pot și lucrurile între ele
Să-și semene, mai mult decît se crede
Aicea, pe Pămînt ? Și-a fost așa :
Cît Lumea încă nu era zidită
Și domn era neînchegatul Haos
Pe unde Cerurile se rotesc
Și azi în cumpănire stă Pămîntul,
Pe miezul lui proptit — a fost o zi,
(Măcar că Timpul, întru Veșnicie,
Cînd își topește goana în mișcare,
Măsoară tot ce dăinuie pe lume
Printr-un prezent, trecut și viitor).
Da — într-o zi ca asta, ce aduce
Cu sine anul mare cel ceresc,
Oștirile de Îngeri se-adunară,
Urmînd unei porunci predominitoare,
În fața celuia Atotputernic,
În cete fără număr, capi avîndu-i
Pe-ai lor ierarhi, strălucitori de slavă.
Și filfiiră zeci de mii de mii
De steaguri și de mîndre flamuri între
Oștirile din spate și din frunte,
Slujind drept semne de deosebire
Pe ierarhii, pe ranguri și pe trepte,
Sau, în strălucitoarea lor urzeală,
Purtînd țesute-ntruchipări de sfinți
Din negurile vremilor apuse
Și fapte de iubire și de zel
În pînza-nvălurită amintite.

Iar cînd în orbi cu crug nemăsurat
Stătură neclintite legioane,
Un orb fiind cuprins mereu în altul,
Grăi nemărginitul Lumii Tată,
Alătura de care sta și Fiul,
În sînul fericirii nesfîrșite, —
Grăi, ca de pe-un munte orbitor,
Cu pisc de nevăzut prin strălucirea-i :
«Voi, Îngeri, Seminție a luminii,
Voi, Tronuri, Stăpîniri și voi, Puteri,
Voi, Începătorii și voi, Virtuți,
Stați și-ascultați porunca-mi neclintită !
Din sînul meu născu în ziua asta
Acel pe care eu mi-l strig Fiu unic
Și pe-acest munte sfînt l-am consacrat
Pe cel ce mi-l vedeți de-a dreapta mea.
Am hotărît să fie capul vostru,
Jurînd pe slava mea că toți genunchii.
Din Ceruri s-or pleca în fața lui,
Mărturisindu-l Domn al tuturor.
Sub mîndru sceptrul lui de vice rege,
Uniți și veșnic fericiți rămîneți,
Precum un singur suflet... Cel ce nu-l
Ascultă, neascultă-mă pe mine
Și rupe legămîntul — și-i sortit
Gonit să fie de la Dumnezeu,
De la vedenia dumnezeirii
Și prăvălit în cea mai fără fund
Genune-a beznelor ce ne-nconjoară,
Osînda lui fiind fără sfîrșit
Și fără de nădejdea mîntuirii.»
Așa Atotputernicul grăi,
Și toți dădură semne că le-ar place
Cuvîntul lui ; dădură semne numai,
Căci nu chiar tuturor le-a fost pe plac.
Solemna zi, cum altele, solemne,

S-a petrecut în cînt și dănuire
În jurul muntelui sfințit ; era
Un tainic danț, un danț sfințit, pe care
Și înstelata sferă planetară,
Și sfera stelelor nemișcătoare,
Pe roata lor, aidoma-l repetă,
Și prin întortocheate labirinturi,
Excentrice și întrelănțuite,
Mai cinstitoare ale legii lor
Atunci cînd legea par să n-o cinstească ;
Și-n sfînta lor mișcare armonia
Atîta farmecul și-l îndulcește,
Că și urechea cea dumnezeiască
Se pleacă, ascultînd cu încîntare.
Și cum amurgul tocmai se lăsa
(Avînd și noi amurg și zori de ziuă,
Nu din nevoie, ci spre desfătare),
Sfîrșite danțurile, dulce tihnă
Doriră toate Duhurile sfinte ;
Și, cum cu toatele stăteau în crug,
Deodată răsăriră mese pline
De hrană potrivită pentru Îngeri ;
Nectarul rubiniu și fructul vici,
Desfătătoare și în cer crescută,
Curgeau în cupe cu-nerustări de perle,
De diamante și de aur greu.
Și toți mînceau întinși pe pat de flori,
Împresurați de proaspete ghirlande,
În mult plăcuta lor comuniune
Sorbindu-și bucuria, nemurirea,
Și netemîndu-se de îmbuibare,
În loc unde măsura împlinită
I-i singură preaplinului hotar,
Cînd Domnul, cel atoatemilostiv,
Vărsa din darnica lui mînă totul,
Îmbucurîndu-l desfătarea lor.

Ci, între timp, ambroziana Noapte,
Suflare-a norilor de pe-acel munte
Al Domnului, — zămislior luminii -
Și, totodată, umbrei, preschimbase
A Cerului strălucitoare față
În îndulecit amurg (acolo Noapte
În vâl mai negru pururi nevenind)
Trandafirie rouă împinzind,
Ce da imbold spre tihnă tuturor,
Afară de dumnezeieștii ochi,
Ce niciodată, niciodată dorm ;
De-a lung, de-a latul vastului întins,
Mai vast decît ar fi, desfășurat,
Chiar globul pămîntesc (așa de largi
Sînt curțile dumnezeiești), mulțimea
De Îngeri, fie-n cete, fie-n pîlcuri,
Nemărginita tabără-și întinse
Pe lingă rîuri vii și pomi ai vieții ;
Creșteau pavilioane fără număr
Și tabernacole, unde dormeau,
De adieri plăcute răcoriți,
Afară doar de cei care, pe rînd,
În jurul tronului suprem înstrună,
Neconținut, melodioase imnuri.
Dar nu veghea la fel Satan (așa
Este chemat acum, întîiul nume
Al lui nemaifiind rostit în Ceruri),
Ci — chiar de se afla printre întîii,
Dar cel dintîi Arhanghel nefiind, —
Mărit fiind el prin puterea-i, totuși,
Cum prin dregătorie și favoruri,
Pe Fiul pizmuindu-l, preacinstit
În ziua-aceea de al său părinte,
Și proclamat Messia, Rege-Uns,
Nemaiputîndu-i îndura vederca,
Din pricina trufiei, se crezu

Cumplit scăzut întru dumnezeire.
Și-atuncea, măcinat de-adîncă ciudă
Cum și de răutate, deîndată
Ce miezul nopții ceas de beznă-aduse,
Ortac al somnului și al tăcerii, —
Cu legioanele ce se aflau
Sub cîrma-i, hotări să se retragă
Și — dirz potrivnic Tronului suprem —
Neascultat, neadorat să-l lase ;
Astfel, trezindu-și mîna lui cea dreaptă,
Îi spuse, pe șoptite și în taină :
«O, scumpul meu tovarăș, oare dormi ?
Ce somn mai poate pleoapa să-ți închidă ?
Au nu-ți aduci aminte de porunca
De ieri, tîrziu scăpată de pe buza
Stăpînului ceresc, atotputernic ?
Îndătinat ești să-mi împărtășești
Tot ce gîndești, cum eu îndătinat
Sînt gîndul meu să ți-l împărtășesc :
Treziiți — noi sîntem unul — numai unul !
Cum poate-acum să ne despartă somnul ?
Doar vezi că alte legi ni se impun —
Noi legi, statornicite de acel
Ce peste toți domnește, dar putînd
Să și stirnească simțăminte noi
Și noi soboruri, pentru a dezbate
Atîtea îndoielnice urmări ;
Dar, cum acesta nu-i un loc prielnic,
Spre a vorbi mai multe, tu adună-i
Pe capii miriadelor conduse
De noi ! Vesteste-le porunca mea,
De adunare, cenușia Noapte
Cît nu-și leapădă umbritorul nor,
Și spune-le că mă grăbesc grozav
Să văd filfîitoarele stindarde,
Care ascultă de voința mea,

Spre miazănoapte strînse, pe tărîmul
Ce nouă drept moşie ni s-a dat ;
Şi toţi vom face pregătiri acolo,
Spre-ntîmpinarea marelui Messia,
Ce Împărat ne este-acum, şi vine
Următ de toate noile-i porunci :
Se-arată el grăbit să treacă printre
Vechi ierarhii, triumfător, noi legi
Vrînd să statornicească pentru toţi.»

Aşa vorbi făţarnicul Arhanghel,
Topind răutăcioasă-nrîurire
În sufletul nesocotit al celui
Care-i era tovarăş ; iar acesta,
Chemă în cete-atunci, sau cîte unul
Pe capii cărora le era cap,
Zicîndu-le, precum primise-nvăţul,
Că, prin porunca Celui Preaînalt,
Încă-nainte de a trece Noaptea,
Întunecoasa Noapte, — i se cere
Ierarhicului mare steag să plece ;
Le spuse pricina vîrîtă-n capu-i,
Prinzîndu-i în cuvinte încîlcite,
De pizmă pline, să citească-n ei
Sau unitatea lor să o destrame.
Ei ascultară, ca deobicei,
De glasul Potentatului cel mare, —
Căci mari se arătau, într-adevăr,
Şi numele, şi rangul lui în Ceruri ;
Înfăţişarea lui, asemeni celei
A stelei dimineţii — călăuză
A turmelor de stele de pe boltă, —
Îi fermecă pe toţi şi, prin minciuni,
Tîrî pe urma lui a treia parte
Din oastea Cerului... În vremea asta,
Eternul Ochi, care pătrunde pînă
Şi-n gîndurile cele mai de taină,

Din piscul muntelui său sfânt și dintre
Noianul torțelor de aur, care
În juru-i ard în fiecare noapte,
Văzu, chiar fără de lumina lor,
Cum încolțea sămînța răzvrătirii,
Cum prinde-avînt și cum se răspîndește
Printre slăviții Fii ai Dimineții ;
Văzu și cîte cete se adună
Porunca lui înaltă s-o încalce,
Și-i spuse unicului Fiu, zîmbind :
«O, Fiu al meu, în care slava-mi văd
În toată negrăita-i strălucire, —
Moștenitorule-al puterii mele,
De-aproape ne privește ce se-ntîmplă,
Că-i vorba despre-atotputerea noastră ;
Se cere să ne-ncredințăm ce arme
La îndemină-avem spre apărarea
A tot ce noi strigăm, din străvechime,
Că ni-i dumnezeirea și moșia ;
Căci se ridică un vrăjmaș, rîvnindu-și
Un tron egal cu însuși tronul nostru,
Pe-ntreg tărîmul dinspre miazănoapte ;
Nemulțumit cu-atîta, să ne-ncerce
În luptă vrea puterea, dreptul nostru ;
Să cugetăm la asta — și să strîngem
De-ndată oștile ce ne-au rămas,
Ca să ne apere împărăția
Și să nu pierdem, nebăgînd de seamă,
Înaltul loc și acest munte-al nostru
Și sanctuarul nostru totodată.»
La care Fiul, liniștit la chip
Și strălucind întru dumnezeire,
Senin și limpede, și nepătruns,
Răspunse : «O, Părinte-Atotputernic,
Derîdarea îți este-ndreptățită,
Văzînd, din zidul siguranței tale,

Ce van e gîndul lor, tumultul lor ;
Și fi-va țelul urii lor pricină
De slavă pentru mine — cînd vedea-vor
Ce poate-mpărăteasca mea putere,
De tine dăruită mie numai,
Spre-a le strivi trufia, învățîndu-i
Prin faptă dacă sînt dibaci în luptă
Și pot stîrpi cuibarul răzvrătirii
Sau dacă sînt cel mai de rînd din Ceruri».
Așa grăit-a Fiul ; dar Satan
Nenumărul Puterilor cu aripi,
Aidoma cu-al stelcilor nenumăr,
Sau cu al stropilor de rouă-n zori —
Mărunte stele ale dimineții,
Pe care Soarele le schimbă-n perle
Pe orice floare și pe orice frunză —
Le năpustise de pe-acum la luptă.
Trecînd de serafimicile mari
Ocîrmuiri, de Potentați, de Tronuri,
În întreprinde trepte de mărire,
Tărîmuri, o, Adam, față de care
Moșia ta întregă nu înseamnă
Mai mult decît Grădina asta față
De tot Pămîntul și de toată Marea
Și de lungimea globului întreg ;
Trecînd — ziceam — de toate și ajunși
Pe necuprins tărîmul miazănoptii,
Satan stătu-n cetatea lui de scaun,
Ce se-nălța pe o colină mîndră
Și de departe strălucea în zare,
Asemeni unui munte peste munte,
Cu mii de piramide și de turnuri
Cioplite-n mine mari de diamant
Și-n stînci de aur ; al lui Lucifer
Palat (pe limba omenească astfel
Se cheamă uriașul edificiu),

Puțină vreme mai tirziu Satan,
 Făcîndu-se că-i Domnului egal,
 Asemuîndu-l cu mărețul munte
 Pe care-n fața Cerului a fost
 Messia proclamat — l-a fost numit
 El *Muntele Soborului* — fiindcă
 Aici și-a adunat suita-ntreagă,
 Mintînd că a primit de sus porunca,
 Spre a se sfătui cu toți asupra
 Primirii strălucite datorate
 Acestui Rege nou și așteptat.
 Stăpîn deplin pe arta defăimării,
 Ce schimbă în minciună adevărul,
 El astfel își vrăji ascultătorii :
 «Voi, Tronuri, Stăpîniri, Virtuți, Puteri
 Și Începătorii — dacă aceste
 Magnifice dregătorii mai sînt
 Ce trebuie — și nu doar vorbe goale,
 De cînd, printr-o poruncă nouă, altul
 Se umflă cu însemnele puterii,
 Rîvnind pe toți ceilalți să-i eclipseze
 Prin titlul lui de mare Rege-Uns !
 O, lui se datorează toată graba
 Acestui marș forțat de miez de noapte ;
 Și pentru el, în neorînduială,
 Spre a ne sfătui cu ce aparte
 Onoruri să-l întîmpinăm putem,
 Ne-am adunat ; el vine să primească
 Tributul nostru de plecați genunchi,
 Înjositoare prosternare, încă
 Niciuî plătită ; o, era prea mult
 Să i-o plătim și unuia ! Dar cum
 Vom îndura-njosirea îndoită ?
 Să i-l plătim și-ntîiului și celui
 Strigat acum de el icoana lui !
 Și ce-ar fi dacă sfaturi mult mai bune

Ne-ar înălța gîndirea, învățînd-o
 Să scuture umilitorul jug ?
 Vreți să întindeți gîtul — și genunchiul
 Să-nvețe a se îndoi mai mult ?
 Nu, nu cred asta, dacă-i drept ce cred :
 Că vă cunosc destul — că vă cunoașteți,
 Ca Fii ai Cerului, născuți din Cerul
 Nestăpînit de nimeni înainte !
 O, dacă nu sîntem egali cu toți,
 Noi slobozi sîntem toți — la fel de slobozi,
 Căci treptele și rangurile nu-s
 Cu libertatea în nearmonie,
 Ci-alcătuiesc un tot desăvîrșit ;
 Și cine-atunci, prin drept sau judecată,
 Chemat e a-și statornici domnia
 Asupra celor ce, prin dreptul lor,
 Îi sînt egali ? Chiar dacă prin putere
 Și strălucire mai prejos îi sînt,
 Dar veșnic lui egali prin libertate ?
 • Au cine are dreptul să promulge
 Legi și edicte printre noi, cînd chiar
 Și fără ele nu greșim nicicînd ?
 Mult mai puțin e vrednic să ne fie
 El Domn mărit, cerîndu-ne-adorarea,
 Călcînd peste imperiale titluri,
 Ce stau dovadă că ființa noastră
 Făcută este spre a cîrmui,
 Și nu spre a sluji !» Pînă aici
 Fusesse ascultată cuvîntarea-i,
 Nici unul neîmpotrivindu-i-se,
 Cînd se sculă de printre Serafimi
 Preacredinciosul Abdiel, (o, nimeni
 Nu-l adora mai arzător pe Domnul,
 Porunca-i ascultînd fără crîcnire) —
 Și-mpins de focul unui zel sever,
 Acéstfel dîrz se-mpotrivi năvalei

Furiei lui Satan dezlănțuite :
«Sobor al blasfemiei și-al trufiei,
Și-al falsității ! Vorbe fără noimă,
Pe care-aici, în Ceruri, nu-i ureche
Să se fi așteptat să le audă
Și, cu atît mai mult, chiar de la tine,
Nerecunoscătorule,-nălțat
Deasupra altor dregători cerești !
Au poți, cu gînd pieziș și păcătos,
Porunca-i dreaptă s-o nesocotești,
Cînd însuși Dumnezeu și-a fost strigat-o
Și-am întărit-o noi, prin legămînt ?
În fața Fiului său unic, noi,
Pe drept cinstit cu sceptru-mpărătesc,
Au n-am jurat că ne-om pleca genunchii,
Mărturisindu-l prin cinstirea asta,
Prin drept de lege, Împăratul nostru ?
Nedrept zici tu că este, întru totul,
În legi să fie ferecați cei slobozi,
Pe cel egal peste egali lăsîndu-l
Să predominască — unul peste toți —
Moștenitor diata-i nelăsînd.
Au tu vrei legi să-i dai lui Dumnezeu ?
Au poți a te-ncontra cu el asupra
Conceptului de libertate, cînd
El te-a făcut ce ești ? Cînd plăsmuit-a
Puterile Cerești pe placul lui,
Ființa lor circumscriind-o însuși ?
Experiența, totuși, ne învață
Ce bun față de noi se-arată el,
Cît se-ngrijește de al nostru bine,
De demnitatea noastră — ce departe-i
De gîndul de-a ne micșora în slavă,
Cînd mai degrabă-nclină să exalte
Preafericita noastră stare, prin
Unirea și mai strînsă sub un cap.

Și chiar dacă ne-am învoi cu toții
Asupra gândului c-ar fi nedrept
Egalul Domn peste egali să fie —
Au însuți tu, mărit, slăvit cum ești,
Sau toate Îngereștile naturi,
Într-una contopite — crezi tu, oare,
Că s-ar putea asemui în slavă
Cu Fiul conceput din Dumnezeu ?
Prin el și prin Cuvîntul său, Cel Veșnic
Făcut-a lucrurile toate, cum
Pe tine te-a făcut și-atîtea Duhuri
Cerești, prin voia lui orînduite
În cete nentrecute-n strălucire ;
Tot el cu slavă le-a încununat
Și după slava lor le-a fost numit
Puteri, și Stăpîniri, Virtuți și Tronuri,
Și Începătorii — esențiale
Puteri ! Acestea, prin domnia lui,
Nu scad în slavă, ci sînt mai ilustre,
Căci el, al nostru cap, restrîns la asta,
Aidoma-i cu unul dintre noi ;
Căci legile-i ni-s veșnic legi și nouă,
Precum cinstirea ce-i aducem noi
Asupra noastră se întoarce iarăși.
Înfrînă-ți nesmerita ta turbare
Și nu cădea-n ispita răzvrătirii,
Ci iute cată să-i împăciuești
Pe Tatăl miniat, pe Fiu-i unic,
Atîta vreme cît la timp ceruta
Iertare poate să ți-o dăruiască !»
Așa vorbi cel plin de rîvnă Înger,
Dar zelul lui, nempărtășit de alții,
Fu judecat drept nelalocul lui,
Sau prea cutezător, său prea aparte.
Se bucură de asta Apostatul,
Care-i răspunse — mai trufaș acum :

«Aşa, deci, zici că noi am fost făcuţi,
Că sîntem lucru de a doua mină,
Trecuţi din grija Tatălui în grija
Fiului lui ? Ciudat gînd ! Nou ! Doctrină
Ce-am vrea să ştim de unde-ai învăţat-o ?
Au cînd s-a săvîrşit Zidirea cine
A fost de faţă ? Îţi aduci aminte
Că ai fi fost făcut ? Ții minte cînd
Atoatefaurul ți-a dat fiinţa ?
Noi nu cunoaştem nici un timp în care
Să fi fost altfel decît sîntem astăzi :
Nu ştim pe nimeni dinaintea noastră :
Noi din noi înşine ne-am conceput
Şi din noi înşine ieşit-am, prin
Impulsul propriei puteri, cînd goana
Fatalităţii orbul ei deplin
Şi-l cruguise, aducînd sorocul
De naştere al nostru ; noi din Cerul
Natal ne-am fost născut — Eterici Fii ;
Puterea noastră de la noi emană
Şi dreapta noastră ne va învăţa
Isprăvile cele mai strălucite,
Spre-al încerca pe cel ce ni-i egalul !
Şi-atunci vedea-vei tu dacă e cazul
Cu rugi să ne înfăţişăm la el
Şi tronul să-i înconjurăm rugîndu-l
Sau, îndîrjiţi, luîndu-l cu asalt !
Această-nştiinţare, aste veşti
Le du tu Unsului lui Dumnezeu
Şi fugi — cît nu se-abate vreo năpastă
Iuţelii tale să-i mai pună piedici !»
Aşa grăi Vrajmaşul — şi un murmur,
Ca huietul de ape din adîncuri,
Țîşni din pieptul hoardei fără număr,
Topită în ovaţii nesfîrşite ;
Însă scăpărătorul Serafim,

Neînfricat, măcar ea era singur
Și-mpresurat de dușman, îi răspunse :
«Tu, lepădatule de Dumnezeu,
Duh blestemat, de binele ceresc
Azi despuiat — eu îți și văd căderea,
Căderea de neocolit, alături
Cu toată liota-ți nenorocită
Amestecată-n mișelia asta,
De crima ta și de osînda ta
Acuma molipsită pe vecie !
Să nu-ți bați capul, de-astăzi înainte,
Să afli cum să scapi de jugul tău,
De noul Dumnezeu-Messia pus !
Ești scos de astăzi de sub ocrotirea
Acestor blinde legi — căci împotrivă-ți
Stau altele, ce nu știu îndurarea !
Iar sceptrul cel de aur, ce-l azvîrli,
Acum e numai un ciomag de fier,
Menit neascultarea să-ți zdrobească !
Prea bine m-ai povățuit să fug —
Dar nu înspăimîntat de-amenințare
Grăbesc în zbor — ci fug de toate aste
Urzeli mișele și afurisite,
De teamă ca mînia ce v-atîrnă
Deasupra capetelor, deodată
Țîșnind cu focul ei vîlvîitor,
Să nu facă alegere-ntre noi ;
Curînd s-aștepți asupra ta să cadă
Mistuitoaru-i foc, cumplitu-i tunet
Și-atunci, gemînd, ai să înveți să-l știi
Pe cel ce te-a făcut, recunoscîndu-l
Pe cel care te poate nimici ! »
Așa grăi slăvitul Serafim,
Cel neclintit întru credință printre
Ațiția care-și lepădau credința,
Neabătut, neispitit și dîrz,

Păstrîndu-și marea dragoste și zelul.
Nici numărul, nici pilda celorlalți
Nu l-au putut sili să se abată
De la eternul adevăr — și nici,
Măcar că era singur, judecata-i
Pe drumul rătăcirii s-o îndemne.
Și-atunci el dintre ei în zbor se duse
Și cale îndelungă îndură
Disprețul dușmănos al tuturor,
Dar mai presus de hîda lor ocară
Și nenfricîndu-l silnicia lor :
Plătind disprețul cu disprețu-i mîndru,
Întoarșe spatele acestor turnuri,
Sortite, prin trufia lor, pieirii.“

Sfîrșitul cărții a cincea

CARTEA A ȘASEA

Întreaga noapte temerarul Înger,
Neurmărit, pe-a Cerului cîmpie
Nemărginită, pînă-n Zori de Ziuă,
Pluti în zbor, cînd noua Dimineață,
De rotitoare Orele trezită,
Cu degetele ei trandafirii
Deschise toate porțile Luminii ;

Sub falnic Muntele lui Dumnezeu,
De tronul lui slăvit aproape foarte,
Se află-o peșteră sălășluită
Și părăsită rînd pe rînd apoi
De Întuneric și Lumină, care,
În crugul lor perpetuu, rînduiesc
În Ceruri o plăcută-n veci schimbare,
Cu Ziua și cu Noaptea semănînd.
Ieșind Lumină, pe cealaltă poartă
Ascultătorul Întuneric intră,
Stînd și-așteptînd acolo ceasul cînd
Să-ntindă iarăși vălu-i peste Ceruri,
Măcar că Întunericul de-acolo
E-asemeni cu amurgul de aici.
Și, iată, ca în Cer mijiră zorii,
Cu fulgerări de empireic aur

Și-n fața lor se spulberă-Noptarea,
De razele din răsărit lovită :
Și i se arată cîmpia toată,
De dese escadroane strălucind,
Cu care și scăpărătoare arme,
Cu roibi de foc, ce oglindeau o rază
În altă rază, gata de bătaie.
Și Abdiel zări atunci războiul,
În pregătirea lui, descoperind
Că toți știau ce el voia vestit.
Și-atuncea plin de bucurie el
Printre prieteneștile Puteri
Se-amestecă — și-acestea îl primiră
Cu veselie mare și ovații,
Așa cum doar primit putea fi unul
Ce, dintre miriadele căzute,
Se întoarcea, el singur nepierdut.
Ovațiile întetindu-și toți,
El fu adus la Muntele cel Sfînt
Și tronului suprem înfățișat.
Iar de la tronul sfînt, prin nor de aur,
Spre el o voce blîndă răzbătu :
„O, slujitorule-al lui Dumnezeu,
Prea bine ai făcut ce ai făcut
Și dus-ai lupta cea mai grea din lupte,
Cînd singur stat-ai stavilă în fața
Mulțimii răzvrătite, apărînd
Eternul adevăr, tu mai puternic
Fiind prin vorbe, decît ei prin arme ;
Mărturisindu-ți adevărul, tu,
Ai înfruntat mustrarea tuturor,
Ce-i mult mai greu de îndurat decît
Chiar silnicia ; căci aceasta numai
Ți-a fost întreaga grijă : să rămii
În fața Domnului neprihănit,
Atunci cînd lumi te socoteau mișel !

Un mai ușor triumf acum te-așteaptă
 Căci, ajutat de oști de buni prieteni,
 Te vei întoarce la vrăjmașii tăi
 Mai înălțat în slavă ca-njosirea
 Ce-ai îndurat-o când i-ai părăsit,
 Cu sila să-i supui pe toți cei care
 Drept lege judecata n-o cunosc,
 Drept lege, dreapta judecată, și
 Nici pe Messia Împăratul lor,
 Domnind prin dreptul meritului său.
 Tu, Mihail, prinț peste aste armii
 Cerești, te du acum — și tu, la fel,
 Urmaș al său în faptele de armă,
 O, Gabriel ! Pe neînvinșii mei
 Copii la luptă dîră duceți-i !
 La luptă duceți-mi armata sfîntă,
 În mii și milioane rînduită
 Pentru bătaie — și egală-n număr
 Cu răzvrățiții fără Dumnezeu.
 Să-i asaltați, netemători, cu focul
 Și armele ostile lor — și pînă
 La țarmii Cerurilor urmărindu-i,
 Voi izgoniți-i de la Dumnezeu
 Și de la fericire, către locul
 Pierzării lor — abisul din Tartar,
 Ce-și și deschide arzătorul haos,
 Larg, pentru a primi căderea lor !¹⁴
 Da, Suveranul Glas așa grăi —
 Și norii se grăbiră, -ntuncînd
 Întregul munte ; fumul se sucea
 În negre vrejuri și-n mocnite flăcări,
 Semn al trezitei, aprige minii ;
 Sună, nu mai puțin spăimîntătoare,
 Și trîmbița eterică-n înalturi,
 Și-atunci, la glasul ei poruncitor,
 Porniră Luptătoarele Puteri,

Care de partea Cerului stăteau —
Într-un careu puternic și unit,
De nerăzbit — porniră să-și urnească
Leitele-n lumină legioane,
Tăcute,-n sonul plin de armonie
Al trîmbițelor, însufiind în rînduri
Ardori eroice, spre mari isprăvi,
Sub capi de oaste îndumnezeiți,
Să lupte gata pururi pentru cauza
Lui Dumnezeu și a Messiei lui.
În rînduri strînse, de nedestrămat,
Mergeau nainte — nefiind nici munte,
Nici strîmte văi, nici codri și nici rîuri
În fața lor, ca să le spargă șirul,
Căci se urnise marșul lor deasupra
Cereștii vetre și, supus, văzduhul
Sta sprijin pasului lor sprinten... Astfel
Tot soiul păsărilor rînduite
Pe aripile lor, odinioară,
Au fost chemate în Eden, Adame,
Ca să-și primească nume de la tine !
Da, tot la fel aceste legioane
Trecură peste zeci de necuprinderi,
Peste țărîmuri înzecit mai vaste
Decît întreg, în lung și-n lat, Pămîntul.
Și iată că, în zarea Miazănoptii,
Întinsă dintr-o dungă-n cecalaltă,
Se arată un vast ținut de foc,
Înfățișînd un cîmp de bătălie ;
Aproape-ajunși, li se-arătară toate
Puterile legate de Satan,
Cu razele nenumărate ale
Atîtor lănci țîșnite tari în sus,
Și cu mulțimi de coifuri și de scuturi
Cu blasfemii pe ele zugrăvite :
Turbată li se arăta năvala

Căci chiar în ziua-aceea, se făleau
Prin luptă sau surprindere s-ajungă
Pe Muntele lui Dumnezeu stăpîne,
Înscăunînd pe tronul-i pe trufașul
Uzurpator, ce-i pizmuia moșia.
Dar gândurile lor se dovediră
La miez de drum neghioabe și deșarte.
Ni se păru și nouă, la-nceput,
Ciudat să lupte Îngerii cu Îngerii,
În oști potrivnice-mpărțiți acum,
Ei, cei îndătinați a se-nțîlnire
Adesea-n sărbători ale iubirii
Și ale bucuriei — mîndri fii
Ai unuia măritului Stăpîn,
Nălțîndu-i imnuri Tatălui cel Veșnic.
Dar, izbucnind și strigătul de luptă
Și mugetul asaltului cumplit,
Oricărui gînd senin îi pusem capăt.
Venea, în mijlocul oștirii sale,
Slăvit ca însuși Domnul Dumnezeu,
În caru-i ca un soare Apostatul,
Al unei majestăți divine idol ;
Venea înconjurat de Heruvimi
Scăpărători și scuturi mari de aur ;
Curînd însă, de pe pomposu-i tron
El coborî, căci între oști acum
Mai rămăsese o fișie-ngustă —
Despărțitură înspăimîntătoare ;
Stăteau, de luptă gata, frunte-n frunte,
În șir cumplit, cumplit și nesfirșit.
Chiar pe tăioasă muchea bătăliei
Cît încă nu zbucnise încheștarea,
Satan, cu pași semeți și uriași,
Venea asemeni unui turn, în arme
De diamante și de aur greu.
Priveliștea aceasta Abdiel

Neîndurînd-o — brav el între bravi
 Şi îndemnat spre fapte fără seamăn,
 Îşi cercetă neînfriatul suflet
 Zicîndu-şi sieşi : „O, înalte Ceruri,
 Asemenea asemuire, oare,
 Cu Preaînaltul, poate dăinui
 Atunci cînd adevărul şi credinţa
 S-au spulberat ? De ce nu scade, oare,
 Puterea unde a scăzut virtutea ?
 De ce nu e şi slab cel mai pizmaş ?
 Dar chiar dacă Satan mi se arată
 De neînvins după înfăţişarea-i,
 Încredinţat sînt eu că pot să-nfrunt,
 Cu sprijinul Celui Atotputernic,
 Puterea celui căruia tot eu
 I-am înfruntat şi strîmba judecată :
 Au nu e drept ca unul ce, odată,
 L-a înfruntat în marile dezbateri.
 Prin arme să-l învingă — şi prin arme ?
 De-i nendurată lupta şi-i ocară
 Cu judecata forţa cînd se-nfruntă,
 Cu-atîta e mai drept ca judecata
 În încheştarea asta să triumfe.“
 Astfel în minte totul cumpănind,
 Ieşi dintre pairii lui în arme,
 Pe temeraru-i dîşman întîlnindu-l
 La jumătatea drumului ; pe-acesta
 Furia şi mai tare îl încinse,
 Văzînd că împotrivă i se stă.
 Ci Abdiel strigă, sfruntîndu-l astfel :
 „Trufaşule, au afli-n calea-ţi piedici ?
 Nădăjduiai ca fără-mpotrivire
 S-ajungi pe năzuita înălţime,
 La tronul Domnului, care credeai
 Că-i nepăzit, că toţi ce partea-i ţin
 L-au părăsit de spaima gurii tale

Și a puterii tale ! Biet smintit !
 Au nu-ți trecea prin gînd că în deșert
 Te scoli leit în arme împotriva-i,
 Cînd el din cele mai mărunte lucruri
 Putea scorni oștiri nenumărate,
 Să-ți nimicească marea nebunie ?
 Că numai mîna sfîntă întinzîndu-și
 El, peste orice nehotărnicire,
 Neajutat, doar dintr-o lovitură,
 E-n stare să-ți zdrobească răzvrătirea,
 În beznă legioanele-ngropîndu-ți ?
 Dar, oare, seama-ți dai că nu-ți urmară
 Chiar toți ? Că cei mai mulți aleg credința,
 Evlavia smerită dăruindu-i,
 Chiar dacă nevăzuți au fost de tine
 Atunci cînd eu părut-am lumii tale
 Pe drum greșit pornit, părerea mea
 De-a tuturor fiind deosebită ?
 Îmi vezi acuma oastea ! Prea tîrziu
 Învată, deci, ce pot să știe unii
 Atunci cînd alții, mii și mii, se-nșeală !¹⁴
 Răspunse marele Vrajmaș, zvîrlind
 Spre el piezișă lui căutătură :
 „La ceasul rău al tău, dar tocmai la
 Doritul răzbunării mele ceas,
 Tu, cel dintîi de mine căutat,
 Te-ntorci din fuga-ți, Înger răzvrătit,
 Ca după merit să-ți primești răsplata,
 Stîrnita dreaptă să-mi cunoști întîiul,
 Căci limba ta, de sfadă inspirată,
 E cea dintîi care a cutezat
 Să țină piept la cea de-a treia parte
 Din Îngerii-ntruniți într-un sinod
 Spre a-și statornici dumnezeirea.
 Apei ce simt în ei puteri divine,
 Niciînd cu-atotputerea nu se-mpacă !

Pe tine însă-ambitia te mîpă
În fruntea soților de luptă-ai tăi,
Doar jinduind să-mi smulgi o pană, două,
Izbînda ta să poată da de veste
Că toți ceilalți au fost zdrobiți de tine.
O clipă mă înfrîn, de teamă numai
Să nu te lauzi că n-am fost în stare
Să-ți dăm răspuns ; ci, află ce urmează :
Crezut-am, la-nceput, că Libertatea
Și Cerul, pentru suflete cerești,
Alcătuiesc un tot nedespărțit ;
Dar văd acum că mulți, din josnicie,
Se mulțumesc să fie slugi ! O, Duhuri
Supuse, bune de serbări și cînturi !
Ai înarmat doar menestreli cerești,
Robia lor să-nfrunte libertatea !
Iar ziua asta, prin asemuire,
Va dovedi cum este fapta lor."

Severul Abdiel răspunse scurt :

„O, Apostatule, din nou te-nșeli :
De calea adevărului departe,
Apururea vei stărui-î greșeală,
Căci pe nedrept credința veștejești,
Dînd nume de robie ascultării
De Dumnezeu sau Fire poruncită :
Și Dumnezeu, și Firea, dau aceleași
Porunci, atunci cînd cel ce cîrmuiește
E cel mai vrednic, mai presus de toți
Acei ce sub oblăduirea-i stau.
Robie-nseamnă să-l slujești pe unul
Nesocotit, sau răzvrătit în contra
Acelui ce-i mai vrednic decît el,
Așa cum ție fîi slujesc ai tăi,
Cînd nu ești liber — ci-ți ești însuși robul !
Și-atunci, nerușinat, cutezi ocări
Să-mproști asupra noastră ? Ci domnește

În Iad, regatul tău — și lasă-mi mie
Slujirea Dumnezeului din Ceruri,
Ce pururea e bine cuvîntat !
Mă lasă să-i ascult porunca sfîntă,
Că-i cea mai vrednică de ascultare.
Dar, totuși, în Infern să nu aștepți
Regate vaste — să aștepți doar lanțuri.
Și, cum întorsu-m-am din fuga mea,
Așa cum tu ziceai mai adineauri,
Primește-acest salut în coiful mîrșav !

Așa zicînd, o nobilă pălire
Strivî în creasta coifului vrăjmaș,
Căzînd peste Satan ca o furtună ;
Nici văzul și nici gîndu-n zboru-i ager,
Dar-mi-te scutul, nu se dovediră
În stare să-i oprească prăbușirea !
Cu zece pași Satan dădu-napoi,
Iar la al zecilea căzu-n genunchi,
Proptit în lancea lui nemăsurată,
Asemeni unui munte strămutat
Cu pini cu tot plecat pe jumătate,
De iureșul subpămîntenei ape
Ori suflul vîntului subpămîntean.
Și-atunci uimire mare le cuprinse
Pe toate Tronurile răzvrătite,
Dar și-o turbare mai cumplită încă,
Astfel înfrînt văzîndu-și capul oastei ;
Ai noștri, iar, de bucurie plini,
Zbucniră toți în strigătul izbînzii,
Încinși de dor nepotolit de luptă.
Dădu poruncă Mihail să sune
Și glasul arhangheliceștii trîmbiți,
Ce răsună pe-a Cerului întinderi,
Pe cînd întreaga oaste credincioasă
Cînta Ossana întru Cel-de-Sus.
Nici oștile dușmane nu stătură

Privind — ci în teribila ciocnire
Se avîntară cu înverșunare.
Și, iată, se dezlănțui furia
Ca o furtună, cu un huiet care
Niciînd în Cer nu se mai auzise ;
Scrișniră armele, lovind armuri,
Într-o oribilă nearmonie ;
Crunt scîrțîiră carele turbate,
Din roțile de bronz ; și durăt groaznic
Iscă-nceștarea ; peste capul nostru
Zburau săgeți de foc țiuitoare,
În bolți de foc imense peste oști.

Nimicitor, sub bolta cea încinsă,
Și fără frîu se slobozi asaltul,
De zgudui cu larma-i mare Cerul ;
O, de-ar fi fost pe lume-atunci Pămîntul,
S-ar fi cutremurat pînă-n adîncuri !
Ne poate fi mirare, oare, faptul,
Atunci cînd mii și mii de mii de Îngeri
Se războiau de-o parte și de alta ?
Cînd cel mai slab putea să-și strige sprijin
A elementelor putere ? Cînd
Sugeau din toate țărmurile vlagă ?
O, ce putere-ar fi avut acești
Potrivnici fără număr să adape
Războiul veșnic însetat de vieți,
Sălașul lor cu ură tulburîndu-l,
Chiar nimicîndu-l, poate, dacă Tatăl
Atotputernic nu-i ținea în frîu
Cu mîna lui ce cîrmuiește Cerul !
Părea, prin număr, orice legiune
O oaste cîtă frunză, cîtă iarbă,
Precum și orice mînă înarmată
Prin forța-i egala o legiune.
Părea, în luptă, fiecă războinic
Un cap de oaste — orice cap de oaste

Părînd că-i un războinic oarecare ;
Știau cînd să asalte, cînd să-ntoarne
Tăria luptei, cînd să-nchidă și
Cînd să deschidă flăncurile strînse
Ale războiului spăimîntător !
Nici gînd de fugă ori de dat napoi
Și nici un fapt care să-nsemne teamă,
Căci fiecare-și era sieși sprijin,
De parcă numai, numai brațul lui
Îi hotăra, atunci, izbînzii sorții !
Plinitu-s-au eterne prin renume
Isprăvi — căci felurită, uriașă
Această luptă se desfășura,
Ba pe-ntărită vatră, ba luîndu-și
Avîntul pe-o puternică aripă,
Cumplit învolburînd întreg văzduhul,
Schimbîndu-l într-un crîncen foc
războinic.

Lung timp rămaseră în cumpănire
Ai bătăliei sorți — atîta cît
Satan, ce o putere fără seamăn
De-a lungul cruntei zile dovedise,
Dar neaflîndu-și vreun egal prin arme,
Oricît zburase el din rînd în rînd
Prin valma serafimilor răzbiți, —
Atîta cît nu nimeri în locul
În care sabia lui Mihail
Cosea, dintr-o pălire, escadroane.
Ținîndu-și sabia cu zdrobitoare,
Cumplită forță-n mîinile-amîndouă,
Rotînd-o-n aer, prăvălea tăișul,
Largi uliți printre dîșmani
deschizîndu-și.

Vrînd nimicirea asta s-o oprească,
Grăbi atunci Satan, proptînd în față-i
Imensul orb al scutului său vajnic,

Circumferință vastă, căptușită
Cu zece foi de diamant ; văzindu-l
Aproape, conțeni și Mihail
Războinica lui trudă, încântat
Lăuntricul război ceresc aici
Să-l isprăvească (pe vrăjmaș frîgîndu-l,
Cu el ducîndu-l, ferecat în lanțuri)
Cu chipul numai foc și încruntînd
Sprînceana lui temută, cel dintîi
Grăi Arhanghelul :

„Mîrșav izvor

Al Răului, necunoscut în Ceruri
Și fără nume pînă-n clipa cînd
Te-ai răzvrătit — îmbelșugat acum
Vădit în faptul odioasei lupte,
De toți urîtă, chiar dacă prin dreaptă
Măsură cel mai mult asupra ta
Și-a celoră din haita ta apasă, —
O, cum ai turburat sfînțita pace
A Cerului — și ai adus în Fire
Nenorocirea — necreată încă
Naintea crimei răzvrătirii tale !
O, cum ai otrăvit tu mii de Îngeri
Prin răutatea ta — odinioară
Leali și ei — dar trădători acum !
Să nu crezi tu c-ai să ne turburi pacea !
Te izgonește Cerul sfînt afară
Din toate necuprinsele-i hotare !
Sălaș al binecuvîntării, Cerul
Nu-ndură silnicia și războiul !
Ia-ți valea — și cu tine ia și Răul,
Prăsila ta — la locul vostru — Iadul !
Și ia-ți cu tine ticăloasa hoardă !
Urzelile ți le dospește-acolo,
Cît încă sabia-mi răzbunătoare
Nu scapără, pecetluindu-ți soarta,

Sau răzbunare mai neașteptată
Asupră-ți nu prăvale Dumnezeu,
Durerile căderii înmulțindu-ți !“

Așa vorbi al Îngerilor Prinț
Și astfel îi răspunse lui Vrajmașul :
„Să nu crezi că prin vîntul unor vorbe
De-amenințare, poți să-l înspăimînti
Pe cel ce nu-l poți înfrica prin fapte !
Mi-ai pus măcar pe fugă oastea tu ?
Său, de i-ai îmbrîncit către cădere,
Nu se sculară iar, de neînfrînt ?
Și crezi, înfumuratule, atunci,
Cu-amenințări c-ai să m-alungi pe mine ?
Nu te-amăgi că va sfîrși așa
Acest război chemat de tine Răul,
De noi chemat războiul slavei însă,
Pe care vrem să-l cîștigăm — sau Cerul
Să-l preschimbăm în Iadul despre care
Tu spui povești... Măcar trăi-vom liberi
Aici — de n-om ajunge să domnim !
Dar, orișicum, eu nu mă dau în lături
Puterea ta mai mare s-o înfrunt,
Chiar de te-ajută Cel Atotputernic !
Departe sau aproape — eu te caut.“
Sfîrșiră sfada și se pregătiră
De cruntă luptă, nencăpută-n grai,
Căci cine ar putea să o descrie,
Chiar cu măiastra Îngerilor limbă ?
Și cu ce lucruri de pe-ăcest Pămînt
Asemuită ar putea să fie,
Năltînd închipuirea omenească
Pe piscul forțelor dumnezeiești ?
Aidoma erau cei doi cu zeii,
Mișcîndu-se, sau stînd, sau prin statură,
Cum și prin arme — plăsmuiți fiind
Domnia Cerului s-o hotărască.

Ci, iată, cruguri înspăimîntătoare
Descriu scăpărătoarele lor săbii ;
Doi sori imenși sînt scuturile lor,
Orbindu-se-ntre ele, Așteptarea
Cît stă încremenită de Oroare.

Din amîndouă părțile deodată,
Fug oștile de Îngeri îndărăt,
Lăsînd un gol întins la mijloc, unde
I-ar fi primejduit vîlvoarea luptei,
Precum (dacă am sta s-asemuim
Nemăsuratul cu mărunțul lucru)
Precum, dacă a Firii armonie,
Rupîndu-se, dacă-n război cumplit
S-ar încheșta noian de constelații,
Li s-ar asemui în luptă două
Planete sub funesta-nriurare
A opoziției celei mai crunte,
În culmea bolții aprig încheștate,
Topîndu-și sferele-nvrăjbite-ntr-una.
Deodată își ridică brațul ei,
Un braț aproape pe măsura celui
Atotputernic — și lovesc năprasnic,
În stare să sfîrșească-ndată totul,
Căci, necerîndu-se reînoită,
Grozava lovitură nici nu lasă
Niciicînd nehotărîtă forța lor ;
Nu par nici neegali în agerime
Și în vigoare — însă Mihail
Avînd o sabie luată din
Armurăria Domnului Tăriei,
Călită astfel încît nici o alta,
Prin latu-i sau tăișu-i să nu poată
Să-i stea nețîndurită împotriva, —
Pe-a lui Satan acuma întîlnind-o,
Coboară pentru crîncena lovire,
Rupînd-i-o în două jumătăți ;

Dar virful ei nu se oprește încă
Ci, iute întorcîndu-se, adînc
Retează-i partea trupului, cea dreaptă.
Satan întîia oară cunosc
Atunci durerea ; se zbatu chircit,
Atît de tare sabia tăioasă
Brăzdă în el o nesfîrșită rană ;
Dar veșnica eterică substanță,
Ce nu stă lungă vreme destrămată,
Se închegă la loc ; ieși din rană
Riu sîngeriu din cel mai pur nectar —
Umoare cum doar Spirite din Cer
Mai pot să împînzească — și-i mînji
Armura pîn-atunci strălucitoare.

Din toate părțile, într-ajutor,
Noian de Îngeri zdraveni îi săriră
În fața lui un zid alcătuint,
Iar alții pe-a lor scuturi îl purtară
La carul său, unde stătu departe
De larma luptei, dar scrișnind din dinți
De ciudă și rușine că aflate
Că mai presus prin forță-i este altul :
Cę umilită îi era mîndria
De neizbînda asta — mai prejos
Atît de mult față de marea-i rîvnă
De-a fi aidoma lui Dumnezeu !
Și, totuși, iute el se lecui,
Căci Duhul, viu fiind în sinea-i toată,
Trăind întreg și-n stropul de substanță
(Nu ca plăpîndul Om, în măruntaie,
Ficat, rinichi și inimă, și cap),
Să moară poate doar prin nimicire ;
Nu poate nici mortală rană, iarăși,
Primi în țesătura lui lichidă,
Mai mult decît fluidul aer poate ;
Trăiește el — tot inimă, tot cap,

Tot ochi, tot simț, tot minte, tot ureche,
Pe placu-i făurindu-și mădulare,
Luînd culoarea, forma și mărimea,
Mai condensată sau rarefiată,
Așa precum îndeamnă-l pofta lui.

În vremea asta, fapte tot la fel
Săpate se cereau în amintire
În alte părți, unde lupta puterea
Lui Gabriel : cu mîndrele lui steaguri,
Acesta străpungea oștirea deasă
A regelui Moloh, încins de furii,
Care-l sfrunta și îl amenința
Legat de roata carului să-l tragă.
Și nu scutea de blasfemie limba-i
Nici Cerul Sfînt și Unul, dar curînd,
În două pîn-la brîu-i despicat,
Cu armele acum făcute țandări
Și sfîșiat de o durere cruntă,
Dădu și dînsul cu fugiții bir.

În aripile luptei Uriel
Și Rafael își frînseră-ntre timp
Obraznicii dușmani : Adamalech
Și Asmodeu — oricît de uriași
Erau, armați cu stînci de diamant ;
Acele două Tronuri de temut,
Disprețuind orice mărire care
Li se părea că-i mai prejos de Zei,
A fugii umilintă învățară,
Zdrobiți acum și ciuruiți de răni,
În ciuda zalelor și-a cuirasei.

Nu pregeta nici Abdiel istovul
Să-l răspîndească în ateea hoardă
Ci, printr-un îndoit asalt, îi frînse
Pe Ariel și Arioc, precum
Strivi și iureșul lui Ramiel,
Pirliți și iarăși lăsîndu-i deopotrivă.

O, aş putea vorbi de alţii, mii,
Pe glie al lor nume nemurindu-l,
Dar Îngerii aleşi, prea mulţumiţi
Cu faima lor din Ceruri, nu rîvnesc
A oamenilor laudă... Vrajmaşii,
Măcar că uimitori prin fapte de-arme
Şi prin puterea lor, cum fost-au şterşi
Din amintirea sfîntă prin porunca
Tăriei — ni se cere să-i lăsăm
Ca fără nume să sălăşluiască
Apururea în neagra lor uitare ;
Căci, despărţită de-adevăr puterea,
Şi de dreptate, deci nemeritînd
Vreo laudă, nu-i vrednică decît
De grea muştrare şi de înfierare :
Deşartă, totodată sfruntătoare,
La glorie aspiră, căutînd
A-şi dobîndi prin infamie faimă ;
Deci, fie-i veşnica tăcere soarta !

Înfrînţi acuma capii lor de oaste,
Duşmanii toţi dădură îndărăt,
De-asalturi fără număr hăcuţi ;
Cuprinşi de panică şi daţi de-a dura,
Lsară cîmpul de bătaie tot
Cu sfărîmate arme semănat ;
Zăceau grămezi şi carele de luptă,
Cu roibii lor de flăcări plini de spumă
Cu surugiii lor cu tot, de-a valma ;
Şi tot ce mai rămase în picioare
Dădu-ndărăt spre oastea lui Satan
Care, de istovire copleşită,
Abia de se mai apăra acum ;
Pe toţi livida groază-i cuprinsese
Întîia oară, precum şi durerea,
Şi cunoşteau ruşinea fugii ei,
Trăgîndu-li-se răul din păcatul

• Neascultării — pîn-atunci nicicînd
Necunoscînd durerea, fuga, teama.

Neispitiții Sfinți cu totul altfel
Se-nfățișau : cu pasul tot mai sigur,
Mergea de nerăzbit falanga lor,
În strîns careu și de nedestrămat,
Armați, de nepătruns, de nestrăpuns.
O, cît de mult erau nălțați deasupra
Dușmanilor, prin nevinovăție !
Străini de nesupuneri și păcat,
Ei rămîneau neosteniți în luptă,
Scutiți să-ndure suferința ranei,
Chiar dacă iureșul îi strămutase
Din locul veșnic al măririi lor.

Ci, iată, Noaptea, începîndu-și crugul,
Cernînd peste Tărie-ntunecimea,
Dădu imbold domniei tihnei mute
Și unui mult plăcut răgaz al luptei,
Făcînd, sub adăpostul ei pîcios,
Să intre-nvingătorii cum și-nvinșii.
Pe cîmpul de bătăie Mihail,
Rămas stăpîn cu Îngerii săi mîndri,
O tabără-nchegă, punînd drept străji
Heruvici vilviitoare focuri ;
De partea lui, Satan, de parte-n noapte
Pieri cu toată răzvrătita-i hoardă
Și, alungînd odihna, strînse-n juru-i
Pe potențatii săi, grăindu-le-ăstfel,
Tribut descurajării neplătind :

„O, încercați acuma în primejdii,
Tovarăși scumpi, încredințați acum
Că nimeni mai presus prin arme nu vi-i ;
Voi, nu numai de libertate vrednici
V-ați dovedit — prea mică năzuință —
Ci — lucru ce la inimă ni-l punem —
V-ați dovedit de stăpînire vrednici,

De glorie, onoruri și renume !
O zi făcut-ați față unei lupte
Ai cărei sorți nehotăriți rămas-au
(Și-atunci de ce nu chiar eterne zile ?) ;
O zi ați stăvilat asaltul crunt
A ceeace al Cerurilor Domn,
Din jurul tronului măririi sale,
Urnit-a mai puternic, socotind
Că oastea asta îndestulă fi-va
Pe noi să ne supună vrerii sale :
Dar nu s-a întâmplat întocmai totul !
Se pare, deci, că e supus căderii
Și el, de ne gândim la viitor,
Chiar dacă pînă azi a fost crezut
Atoateștiutor ! E-adevărat
Că noi, mai slab armați, am îndurat
Și niscai suferinți necunoscute,
Pe care, cunoscîndu-le, îndată
Le-am și privit cu nepăsare însă ;
Noi știm acumă că-i nepieritoare
Empirică alcătuirea noastră,
Că nu-i supusă rănilor mortale
Și, chiar străpunsă, în curînd se-nchide
Prin însăși vlaga ei dintru-nceputuri.
E răul mic — ușor și leacu-i este.
Dar poate că, prin arme mult mai bune
Și mai năprasnice, cînd iar în luptă
Ne-om încheșta, vom fi slujiți mai bine
Noi toți și mult mai rău slujit dușmanul.
Sau alunga-vom dintre noi și ei
Necumpăna ce nu se află-n fire.
Iar dacă alte tainice pricini
I-or ajuta să ne întreacă încă,
Atît cît ne păstrăm întreagă mintea
Și sănătoasa judecată, noi,
Prin schimburi de păreri și cercetînd

Cu osîrdie — vom găsi pricina.“

Stînd el, se ridică atunci Nisroch,
Întîiul peste Începătorii,
Ca unul ce scăpase rupt din luptă,
Tot ciuruit de răni, cu arme țandări,
Vorbînd cețos și astfel răspunzînd :

„O, tu, care ne liberezi de noii
Stăpîni ! Tu, călăuză spre-mplinirea,
Prin drept, a îndumnezeirii noastre !
Prea grea ne e corvoada sorocită !
Chiar dumnezei fiind, cum să luptăm,
În chinuri, împotriva unor arme
Ce armele ne-ntrec — și împotriva
Unor dușmani ce nu cunosc durerea
Și-n fața ei rămîn nepăsători ?
Năpăstuirii noastre o scăpare
Din acest rău să-și afle i se cere,
Căci, la ce bun puterea și bravura,
Chiar dacă nicăirea n-au egal,
Durerea în genunchi cînd te-ncovoie,
Făcîndu-te să te supui celui
Ce este mai puternic ? Poate, poate,
Că vieții i-am putea răpi plăcerea,
Și asta fără a ne văicări,
Ci mulțumiți — tihnită foarte viață !
Durerea, însă, e năpăstuire,
E răul cel mai rău — și, întrecînd
Măsura, trece granița răbdării !
Chiar de aceea, cel ce-ar născoci
Orice, spre a ne păgubi dușmanii,
Cei încă nestrăpunși de nici o rană,
Ori chiar ne-ar înzestra pe noi c-o armă
Asemeni armei lor la îndemînă,
Acela n-ar fi mai prejos prin merit,
Din partea mea, decît acela cărui
Toți datorăm-i libertatea noastră.“

Cu chip făcut, Satan atunci răspunse :
„Nenăscocit nu este ajutorul
Ce-l crezi de-nsemnătate fără margini.
Pentru izbînda noastră ! Ți-l aduc !
Au care dintre noi, de stă privind
Strălucitoare coaja plăsmuirii
Acesteia eterice, pe care
Trăim — nemărginitul continent
Al Cerului — împodobit cu plante,
Cu flori iscînd ambrozii — și fructe,
Cu aur și cu perle ; cine, oare,
Privește-atît de-ngust spre toate astea,
Încît să nu poată pricepe unde,
În ce adînc le încolțește viața ?
Au nu sînt ele negrele materii,
În stare crudă, duh și foc de spumă,
Atîta cît atinse și pătrunse
Nu sînt de-o rază limpede din Ceruri,
O rază ce le face să țîșnească
Frumoase-n vîlul limpede-al luminii ?
Din rînza plăsmuirii lor Abisul
Ni le va dărui pe toate, toate,
Purtînd în pîntec infernale flame !
Înghesuite în găoacea unor
Mașini rotunde, lungi, cu coaja groasă,
Deschise la un capăt și aprinse
De-a flăcării atingere, asemeni
Cu tunetul bubuitor, vrăjmașii
I-or potopi cu-asemenea dezastre
Încît vor face otova din tot
Ce ne va sta-mpotrivă, de departe !
Și-atunci o să se teamă că din mîna
Lui Dumnezeu răpit-am noi chiar arma
Prin care Tunătorul mai presus ni-i.
Nu, nu va fi prea lungă truda noastră
Căci încă-n zori de zi ni se va face

Știută împlinirea așteptării !
Dar, între timp, la viață, iar, cu toții !
Acum să cugetăm, uitînd de spaimă,
Că-n fața forței și a dibăciei,
Topite într-un singur tot, nimic
Nu-i greu, dar-mi-te deznădejdie pradă !
Sfîrșind Satan, strălumină cuvîntu-i
Atîtea chipuri ce vădeau sfîrșeala,
În toți stîrnind speranța tînjitoare.
Grozava născocire admirară
Mirîndu-se, în parte, fiecare
Că nu a fost chiar el născocitorul,
Atîta pare de ușor un lucru
Descoperit odată, dar crezut
Mereu cu neputință mai înainte !
Din întîmplare, o, Adam, cîndva —
De-o fi să se prăsească-n lume răul —
Din seminția ta vreunul, poate,
Spre răutate înclinat, sau numai
Înriurit de diavolești urzeli,
Va fi în stare să mai născopească
Asemenea unealtă, pustiindu-i
Pe fiii omului, înspre război
Și nimicirea între ei minîndu-i
Păcatul... Dar, de la sobor, îndată,
Lăsară vorba toți, grăbind la treabă ;
Se repeziră mîini fără de număr,
Cereasca vatră vastă s-o deschidă
Și azăriră dedesubtul ei
Plămada Firii, nencheată încă,
În starea zămislirii ei dintîie ;
Găsiră spumă de pucioasă, nitru,
Pe care, cu aparte dibăcie,
Le-amestecară ei și le uscară,
Le coapseră — și,-apoi, în negre pulberi
Fărămițîndu-le, grămezi făcură.

Mai scormoniră unii după vine
Ascunse, de metale și de pietre,
(Cum are și Pământu-n măruntaie),
Mașini, ghiulele căutînd în ele —
Cumplite olăcare-ale pieirii ;
Fac alții rost de trestii lungi, aprinse,
Doar prin atingere primejdioase.
Așa,-naintea zorilor de ziuă,
Sub negrul vâl al știutoarei Nopti,
În taină toate cele săvîrșiră,
Le puseră în bună rînduială,
Tăcuți, și grijulii, și nepîndiți.

Dar de îndată ce pe Cer miji
Învăpăiat și proaspăt Răsăritul,
Izbinditorii Îngeri se treziră
Și trîmbița strigă prelung : la arme !
Se strinseră în panoplii de aur,
Leîți cu toții și scăpărători ;
Iar alții, de pe culmile-aurorii,
Scrutau întinsa zare dimprejur ;
Pîndari ușor armați umblară roată
Și scormoniră fiecă ungher,
Pe-ndepărtatul dîșman căutîndu-l,
Să știe unde-au tăbărit fugarii,
De luptă dacă se gătesc, sau dacă
Popăsuiesc în niscai loc — și-atît.
Curînd îi întîlniră-n rînduri strînse,
Cu flamurile larg desfășurate,
Dîmol dar hotărîți înaintînd ;
Și-atuncea, cu iuteala-i cea mai mare,
Zbură-napoi pîndarul Zophiel,
El, cel mai sprintenă aripă dintre
Toți Heruvimii — și strigă de sus :
„Războinici, toți la arme ! Toți la luptă !
Dușmanul e aproape ; cei crezuți
Departe, ziua asta ne-or scuti

De prea-ndelungă urmărire ; voi
Deloc să nu vă temeți c-or să fugă,
Căci vin precum un negru nor și des
Și le-am văzut pe chipuri oglindită
Încrederea și sumbra hotărîre.

Ci, fiecare să-și îmbrace-armura
De diamant, să-și lege bine coiful,
Să-nhațe strîns în mînă scutul larg,
Au ridicat, au coborît ținîndu-l !

O, ziua asta, dacă stau să cred
În ce mă bate gîndul, n-o să fie
O burniță — ci o furtună cruntă,
Răzbubuiind cu iuți săgeți de foc !“

Așa grăi, vestindu-i, Zophiel,
Pe cei prin înșiși ei cu ochii-n patru
Și, în desăvîrșită rînduială,
Îndată, dezbărați de orice piedici,
Neturburați, la strigătul de-alarmă,
Urniră-și oastea pentru bătălie ;
Cînd, iată, nu departe, azărîră
Dușmanul cu pas greu mărșăluind
În șiruri dese, larg desfășurate,
Cu diavoleștile mașinării
Ascunse-n goluri printre legioane
Ce, astfel, ascundeau înșelăciunea ;
Zărindu-se, armatele opriră,
Dar se ivi Satan îndată-n capul
Oștirii sale. — și porunca lui
Se auzi tunînd, necruțătoare :

„La stînga și la dreapta avangarda
Să-și desfășoare cele două aripi,
Încît acei ce ne privesc cu ură
Să vadă cît de mult spre pace tindem
Și spre-nțelegere ; cît sîntem gata
Cu inima deschisă să-i primim,
De ne primesc solia împăcării

Și spatele nu și-l întorc spre noi
Cu răutate ! Dar eu nu cred asta.
Mi-i martor Cerul ! Strig drept martor
Cerul,

Cinstit că inimile ne deschidem !
Voi, cei ce stați orînduiți, avînd
Poruncă vrerea să mi-o împliniți,
Atingeți iute mult dorita țintă,
Cu glas puternic, toți să ne audă !
Așa grăi-n derîdere Vrăjmașul,
În vorbe încîlcite revărsat,
Dar de abia sfîrși că, deîndată,
Aripa dreaptă și aripa stîngă
Se desfăcură iute către flancuri ;
Și-atunci ni se înfățișă privirii
Un lucru nou și straniu — o-ntreită
Întinsă-nșiruire de coloane
De bronz, de piatră și de fier, pe roți
(Puteau să pară chiar coloane-nalte
Sau găunoase trunchiuri de stejar
Sau brad, de ramuri despuiat, în codru,
Sau abătut pe-un povîrniș de munte) ;
De nu căscau în fața noastră găuri,
Imense guri năpaste prevestind.
Și fiecăreia mașini în spate-i
Stătea cite un Serafim, în mină
O trestie aprinsă legănînd ;
În vremea asta, stînd în așteptare,
Noi ne-adînceam, uimiți de tot, în gînduri;
Dar starea asta nu dură : deodată
Văzurăm că-și apleacă Serafimii
Aprinsele lor trestii spre o mică
Deschizătură, atingînd-o-n fugă ;
Și Cerul tot se-nvălui în flăcări,
Curînd de nori de fum întunecate,
Scuipate-n valuri groase de acele

Mașini cu-afund gitlej, al căror muget
Cu trăznet furios spărgeau văzduhul,
De-a lungul și de-a latul sfirtecîndu-l,
Crunt slobozind preaplinul infernal
De-nlănțuiri de tunete și grindini
De globuri mari de fier... Lovind în plin.
Cu o năvalnică furie oastea
Biruitoare; îi făcu pe mulți
Din cei ce, altfel, ar fi stat ca stîncă,
Să se azvirle înapoi de-a dura ;
Și mii căzură, Îngeri peste-Arhangheli,
Și mai ales din pricina armurii
Căci ei, neînarmați, ar fi putut
Ușor să scape-n starea lor de Duhuri,
Strîngîndu-se în sine cu iuțeală
Sau, sprinteni foarte, locul lor
schimbîndu-și.

Dar panica și neorînduiala
Acuma li se strecura în rînduri
Și nu puteau să tragă vreun folos
Din destrămarea șirurilor dese !
Deci, ce puteau să facă ? Să asalte ?
Atuncea iar ar fi fost dați de-a dura
Și, rușinos căzînd a doua oară,
Grozav dușmanii și-ar fi ris de ei,
Disprețuindu-i pentru asta foarte ;
Căci li se-nfățișa acum vederii
Alt rînd de Serafimi în mîini cu trestii,
Mereu alt tunet să sloboadă gata ;
Să dea-napoi ? Gînd și mai mult urit !
Și-atunci Satan, în cumpănă văzîndu-i,
Grăi, de ei rîzîndu-și, hoardei lui :

„Prieteni, au de ce nu vin încoace
Acești neîntrecuți biruitori ?
Veneau, veneau grozavi de mîndri parcă
Dar, deîndată ce am vrut și noi

Cu brațele deschise să-i primim
Și cu senină frunte (Ce puteam
Mai mult să facem pentru ei ?) abia
Le spusem să se simtă ca acasă,
Că, iată, gîndul iute și-l schimbă,
Tulind-o și purtîndu-se aiurea,
De parcă ar fi fost porniți pe danț !
- Dar mi se par oleacă prea zărghiți
Și prea sălbatici pentru dăntuire !
Sau totul fac de bucuria păcii.
Cu care-i îmbiem ? Eu, totuși, cred
Că dacă-i facem să ne mai audă
Acest olac de pace înc-odată,
Îi vom sili spre iute hotărîre !"

Iar Belial, tot batjocoritor :

„Olacul nostru cel de pace este,
Mărite Domn, olac cu greutate,
Virtos pe dinlăuntru și purtînd
Puteri ce bine nimeresc la țintă,
Așa cum noi ne dăm prea bine seama,
Odată ce i-am pus pe zbănțuială
Pe toți — iar unii-s năuciți de tot !
E nevoie acel care-i primește
Din cap pînă-n călcîie să-i priceapă ;
Iar dacă nu sînt pricepuți, au darul
De a ne face să cunoaștem cînd
Dușmanii noștri nu merg tocmai drepți !"

Așa-ntre ei dădeau cu tifla oștii
Cerești, sălțați în gîndurile lor
Oricărei neizbinzi cu mult deasupra.
O, ce ușor credeau că pot s-ajungă,
Prin nouă născocirea lor, egali
Puterii cei din Veci, disprețuindu-i
Cîmplitul tunet și rizînd de oastea-i
Cît nu afla ieșire din restriște !
Dar nu rămasem astfel îndelung :

Curînd minia cruntă ne pătrunse,
Silindu-ne-arme să aflăm în contra
Acestei mari năpaste infernale.

Și-atunci, îndată (să admiri, Adam,
Puterea ce o zăvorîse Domnul
În Îngerii cei credincioși Tăriei)
Își azvîrliră armele cu toții,
Spre munții cei înalți gonind, zburînd,
(Căci astă feburime a plăcerii,
Sălășluind în munți și văi, o are
Pămîntul de la Ceruri) — da, gonind,
Ușori precum clipirea unui fulger,
Ei clătinară munții, zguduîndu-i
Din temelia lor — și-apoi smulgîndu-i
Cu toată-mpovărarea lor de fluvii
Și stînci greoaie și păduri întinse,
O, de lăptosul creștet înhățîndu-i,
În mîini îi ridicară și-i purtară !
Și sigur fii, Adam, că răzvrătiții
Năuci rămas-au și cuprinși de spaimă,
Văzînd că munții buzna dau spre ei,
Cu temelia-n sus, în jos cu piscul,
Crunt prăvălindu-se peste-ntreitul
Rînd de mașini, pe toate să le-ngroape
Cu-ncrederea dușmanilor alături !
Curînd, curînd, și oștile dușmane
În totul se văzură cotropite :
Deasupra lor zburară promontorii,
Întunecînd văzduhul și strivind
Sub ele înarmate legioane !
Și-armurile le înmiau durerea
Căci, în substanța lor zdrobite, frînte,
Îi supuneau la negrăite chinuri,
Sfîșietor să geamă îmboldindu-i.
Și vreme îndelungă se zbătură,
Abia tîrziu răzbind să se strecoare

Din închisoarea asta — chiar fiind
Plăsmite Duhuri din lumină pură —
Din cea mai pură chiar, la încoputuri,
Dar, prin păcat, acumă înjosită.

Iar cei rămași dintre ortacii lor,
Urmind atunci în totul pilda noastră,
Cătară arme tot la fel să-nhațe,
Smulgîndu-le din munții dimprejur :
Și munți cu munți în aer se ciocniră,
Zvirlîți și dintr-o parte, și dintr-alta,
În groaznice, prelungi aruncături,
Încît sub umbra lor luptau cu toții,
Stîrnind o lărmuială infernală.

Asemuit cu-nvălmășeala cruntă,
Ar fi părut războiul doar un joc.
Întregul Cer s-ar fi surpat atunci,
Ruinuri vatra lui acoperind-o,
Dacă Atotputernicul Părinte,
Ce stă-n Cerescul sanctuar închis,
Punînd în cumpeni lucrurile toate,
Această valmă n-ar fi prevăzut-o,
Și nu i-ar fi dat slobod friu, știind
Că astfel țelul lui se va-mplini-va :
Pe Fiul său cel uns să-l preacinstească,
De toți dușmanii răzbunîndu-l și
Strigîndu-l domn peste puterea-i toată.
Acestui Fiu, al tronului său sfetnic,
El astfel îi grăi :

„Fiu multiubit,
Splendoarea slavei mele, pe al cărui
Chip sfînt văzut ce-i nevăzut se vede
Din aura Dumnezeirii mele ;
Tu, cel a cărui mină împlinește
Ce prin poruncă hotărît-am eu ;
Tu, cel de-al doilea prin Atotputere, —
Au și trecut de-acuma două zile

(Aşa cum noi le socotim în Ceruri)
 De când purces-a Mihail cu oastea
 Puterilor de sub oblăduirea-i,
 Spre-ai îmblinzi pe nesupuşii noştri.
 Înverşunată fost-a lupta lor,
 Şi nu putea să fie altfel cînd
 Prin arme-asemeni dîşmani se înfruntă ;
 Căci eu i-am fost lăsat temei să pună
 Pe înşişi ei ; ştii bine că egali
 Pe toţi, dintru-nceputuri, i-am creat,
 Că i-a deosebit păcatul numa,
 Ce-n ei s-a strecurat pe nesimţite,
 Ci eu acum le opresc ursita :
 Da, pentru că în luptă fără capăt
 S-ar cere să rămînă nesfîrşiţi
 Şi n-am afla-ncheiere războirii.
 Dezlănţuit, războiul a-mplinit
 Tot, tot ce poate împlini războiul,
 Dînd slobod frîu dezmăţului turbării
 Şi munţii chiar în arme preschimbîndu-i ;
 Străine sînt de Cer asemeni lucruri,
 Primejdioase pentru toate cele.
 Cum două zile-au şi trecut, a ta e
 A treia zi ; şi-am hărăzit-o ţie !
 Da, pînă astăzi îndurat-am totul,
 Voind să-ţi dăruie numai ţie slava
 De a sfîrşi războiul ce-i al tău,
 Doar tu la bun sfîrşit putînd a-l duce.
 Căci eu în tine har dumnezeiesc
 Şi-atît de mari virtuţi am fost vărsat,
 Încît în Iad şi-n Ceruri toţi să ştie
 Puterea ta că-i neasemuită ;
 Harţagul îndărătnic potolit
 Prin tine, doar pe tine-o să te strige
 Drept vrednic Rege şi Moştenitor,
 Moştenitor al lucrurilor toate,

De mine uns și-ntr-asta consfințit.
Te du, deci, tu, cel mai puternic întru
Puterea Tatălui Ceresc — te du !
În carul meu te urcă, deîndată,
Și cirmuiește-i repezile roți,
Să zguduie din temelie Cerul !
Cu tine ia întregul meu război,
Ia-mi arcul meu, ia-mi tunetul cumplit
Și ia-mi atotputernicele arme !
Cu sabia-mi încinge-ți șoldul zdravăn
Și urmărește-i dîrz pe Fiii Beznei,
Încît să-i izgonești pe toți dincolo
De granițele Cerului, zvîrlindu-i
În larg căscatul hău neînchegat !
Acolo lasă-i după plac să-nvețe
A-l mai disprețui pe Dumnezeu
Și pe Messia — unsul Regel-al său !
Așa grăi, de-a dreptul luminîndu-l
Pe Fiul sfînt cu razele-i depline
Și-acesta,-n chipul său primind pe Tatăl,
Desăvîrșit, de negrăit oglindă
Fiindu-i, îndumnezeitul Fiu
Răspunse astfel :

„Preaînalt Părinte,
Domn Tronurilor Cerului, Întîiul,
Și Cel mai Sfînt, și Cel mai Bun, mereu
Ai căutat să-ți nalți în slavă Fiul,
Cum eu pe tine te înalț în slavă,
Aceasta cuvenindu-ni-se nouă.
Aceasta-mi este slava și mărirea,
Și fericirea mea : că-n mine tu
Plăcîndu-ți a sălășlui, dai glas
Că împlinită este vrerea ta,
Să ți-o-implinesc fiindu-mi mulțumirea.
Da, voi primi și sceptrul, și puterea
Ce mi le dăruiești — cu bucurie

Mai multă dîndu-ți-le înapoi
Cînd, la sfîrșitul timpurilor, tu
Vei fi în toate totul — eu fiind
Atunci în tine pentru veșnicie,
Și-n mine toți acei iubiți de tine.
Pe cel urît de tine eu urîndu-l.
Pot spaimile să ți le-mbrac, precum
Mă-mbrac și în milostivirea ta,
Fiindu-ți întru toate eu oglinda.
Curînd, armat cu marea ta putere,
Pe răzvrățiți i-oi izgoni din Ceruri,
Zvîrlindu-i în restriștea ce-i așteaptă,
Să fie pradă lanțurilor beznei
Și viermilor ce niciodată nû mor,
Căci cutezat-au ei să se răscoale
Chiar împotriva ascultării tale,
Cînd ascultarea-i culmea fericirii.
Și-atunci toți Sfinții tăi, neîncîlciți
Cu nimeni, și de necurați departe,
Înconjurînd sfințitul munte-al tău,
Din inimă cînta-ți-or alleluia,
Mereu de laudă nălțîndu-ți imnuri,
Eu, domnul lor, în fruntea lor cîntînd.”
Așa grăind, se înclină el peste
Sfințitul sceptru — și se ridică
Din dreapta slavei întru care sta ;
Mijea a treia sfîntă dimineată,
Cu raza-i Cerurile pătrunzînd.
Și iată că, deodată, se avîntă,
Cu vuiet de vîrtej de vînturi carul
Dumnezeirii Părintești, zvîrlind
În juru-i dese flăcări, roți în roți,
Un car netras ci-nsuflețit de-un duh,
Urmat însă neconținut de patru
Heruvîce Întruchipări, avînd
Și capete, tot patru, fiecare.

Cu mii de ochi asemeni unor stele.
Sînt presărate trupurile lor
Și aripile ; roțile, la fel,
Au mii de ochi în spița de beril,
Nenumărate flăcări slobozind ;
Deasupra capetelor, Heruvimii
Un firmament cu-n tron deasupra-i
poartă,

Tron cu-ncrustări de pură ambră și
Culorile-arcului de după ploaie.
Și suie, în cereasca lui armură,
În carul făurit cu meșteșug
Divin, al lucitorului Urim ;
De-a dreapta-i stă, cu aripe de vultur,
Victoria ; stă arcul său alături
Și tolba cea cu tunete-ntreite ;
În juru-i valuri, valuri furioase
De fum se-nvrtelesc, scînteii de groază
Dînd țîșnet din năpraznicile flăcări.
Și, însoțit de zece mii de mii
De Sfinți, el își urmează astfel drumul,
Departe foarte scăpărînd privirii ;
Avea și douăzeci de mii de care
De luptă, de-ale Domnului Tăriei
(Eu numărul le-am auzit atunci),
De-a dreapta și de-a stînga rînduite.
Iar el, pe aripe de Heruvimi,
Plin de mărire era dus prin Cerul
De pur cristal, pe tronu-i de safir.

Și fu zărit, în toată strălucirea-i
Nemărginită, mai întii de-ai săi,
Neașteptată bucurie-n toți
Stîrnind imensul steag al lui Messia,
Purtat de Îngeri, semnul lui în Ceruri ;
Curînd sub cîrmuirea-i Mihail
Își strînse marile batalioane,

Larg risipite-n cele două aripi,
 Acum un singur trup s-alcătuiască
 Sub noul Cap de Oaste... Înaintea-i,
 Puterea Cerului îi netezea
 În totul drumul ; la porunca lui,
 Toți deșrădăcinații munți, pe rînd,
 Se traseră la locurile lor,
 Ascultători, doar glasul auzindu-i ;
 Și Cerul tot, reînoita față,
 Dintotdeauna arătîndu-și iară,
 Zimbi cu înflorite văi și dealuri.
 Zărind nefericiții dușmani astea,
 Închiși în îndărătnicie stară,
 La luptă răzvrătită adunîndu-și
 Puterile și-acum... Nesocotiții !
 Nădejdea și-o trăgeau din disperare !
 În Duhuri ale Cerului, cum poate
 Sălășlui atîta mișelie ?
 Pe cel trufaș ce semne-l pot trezi,
 Și ce minuni pe cel căpos îl schimbă ?
 Vai, pe aceștia-i îndărătnicește
 Mai mult ce-ar trebui să-i îmblînzească !
 De slava Fiului îndurerați,
 În toți se-ncinse și mai tare pizma
 Și, năzuind la înălțimea lui,
 Încrîncenați, de luptă se gătiră,
 Prin forță vrînd și prin înșelăciune
 De partea lor izbînda s-o atragă,
 În lupta împotriva lui Messia
 Și a lui Dumnezeu — sau, dacă nu,
 Căderea cea din urmă s-o îndure, —
 Năpăstuirea fără de scăpare.
 Disprețuind acum fuga-n zbor
 Sau lașă dare înapoi, cu toții
 Se pregăteau de ultima-nclăstare,

Cînd Fiul cel Mărit oștirii sale
Din cele două aripi îi grăi :

„În strălucita voastră rînduială,
Stați, Sfinților, pe locuri, liniștiți !
Voi, Îngeri înarmați, vă odihniți
De greul luptei în această zi ;
Credință fostu-v-a războinicia
Și Domnul o primește : nenfricați,
Voi apărat-ați cauza lui cea dreaptă
Și ce-ați primit, nenfrinți ați dăruit ;
Dar pedepsirea blestematei hoarde
E hărăzită altui braț acum :

A lui e răzbunarea sau a celui
Pe care el răzbunător îl strigă.
Nici numărul și nici mulțimea nu-s
Chemate la lucrarea astei zile ;
Minia Domnului priviți-o numai,
Pe care-am s-o revărs asupra lor,
Căci ei disprețuitu-m-au pe mine
Și nu pe voi ! Turbarea, pizma lor,
Dezlănțuite-s împotriva mea,
Căci Tatăl, ale căruj sînt în Ceruri
Puterea și mărirea, m-a cinstit
Pe mine pe potrivea voii sale.

De-aceea-mi lasă soarta lor în mină,
Dorința să li se-mplinească-ntocmai.
Prilej le dau cu mine să se-nfrunte,
Ca să vedem de partea cui puterea-i :
De partea mea — cînd toți stau
împotrivă-mi ?

De partea lor — cînd singur îi înfrunt ?

O, ei măsoară totul prin putere,
Nepizmuind nicicînd vreoa altă slavă
Și, dacă nu le pasă că și altfel
Li se arată altul mai presus,

Mă invoiesc eu, prin putere numai
Cu toată hoarda lor să mă măsor !“

Aşa grăit-a Fiul — şi, îndată,
Înfăţişarea-i se schimbă în spaimă
Prea aspră ca să poată fi privită,
Cînd, de minie plin, păşi spre dîşmani.
Dintr-o zbucnire, cele patru Chipuri
Aripile-nstelate-şi avîntară,
Stirnind de spaimă şi fugară umbră ;
Iar orbii carului de foc, asemeni
Cu larma unei oşti fără de număr
Sau vuietului de ape se rotîră.
Întunecat ca Noaptea, spre mişeei
Duşmani se îndrumă de-a dreptul Fiul,
Şi-atunci, sub roţile-i pîrjolitoare,
Întregul, neclintitul Empireu,
Afară doar de tronul Celui Veşnic,
Cumplit fu zguduît din temelii.
Curînd ajunse-n miezul oastei lor,
Ținînd în mîna-i dreaptă mii şi mii
De tunete, pe care înaintea-i
Smuţindu-le, cu dureroase răni
Pătrunse sufletele răzvrătite.
Uimit, vrăjmaşul îşi pierdu curajul,
Uitînd de orişice împotrivire ;
Căzură arme nefolositoare
Şi peste scuturi largi şi peste coifuri
Şi peste capete de Serafimi
Şi Tronuri prosternîndu-i-se-a faţă,
Dorind acum să se prăvale munţii
Din nou asupra lor, adăpostindu-i
De crunta lui minie, el păşi !
Nu mai puţin, în grindini revărsate,
Țîşniră nenduratele-i săgeţi
De cele patru-Ntruchipări zvirlite,
Ce patru capete-aveau fiecare,

Cu spuza lor de ochi ; săgeți țîșniră
Din roțile acelea vii apoi,
Cu mii de ochi și ele înzestrate ;
O, cîrmuia un duh aceste roți !
Din fiecare ochi țîșnea un fulger,
Cu flăcări lungi pe dîșmani potopindu-i
Încît le veștejea puterea toată,
Secîndu-le obișnuita vlagă,
Sleiți, pustii, descurajați lăsîndu-i.
Și încă Fiul nu-și iuțise-n luptă
Puterea lui decît pe jumătate,
Strunindu-și tuncetul la timp — căci
gîndu-i

Nu-l îndemna de tot să-i nimicească,
Din Cer vrînd doar să-i dezrădăcineze.

Pe cei căzuți îi ridică-n picioare
Și ca pe niște țapi, ca pe o turmă
De trăznet crunt lovită, sperioasă,
De spaimă și de furii urmărită,
Îi îmbulzi spre-al Cerului hotar,
La zidu-i de cristal ; spre înlăuntru
Acesta se deschise larg, lăsînd
Căscat pustiul marelui Abis.
Priveliștea de groază îi făcu
Să dea-napoi, cutremurați de spaimă,
Dar mîi grea spaimă-i îmbrîncea din
spate !

Cu capu-n jos, ei înșiși se-azvîrliră
Din țărmerii Tăriei — pîrjolindu-i
Chiar și-n genunea vastă, fără fund,
Eterna, sfînta Cerului minie.

O, Iadul auzi grozava larmă !
Văzu din Cer cum se prăvale Cerul
Și-ar fi fugit — înfricoșat — departe !
Dar neclintita Soartă prea adînc
Își azvîrlise neagra-i temelie,

În lanțul ei strângîndu-l prea puternic.
Neconținut căzură nouă zile ;
Mugi din rinza-i despicațul Haos, .
Simțind o înzecită încilceală-n
Sălbăticia lui neînchegare,
Atît de mult imensa lor cădere
Ruinuri semănă pe necuprinsu-i.
Și Iadul se căscă apoi, primindu-i
Pe toți în el — și peste toți se-nchise !
Da, Iadul, casă pe potriva lor,
O casă a năpastei și a caznei,
Pătruns de focuri niciodată stinse.
Iar Cerul, descotorosit de ei,
Cuprins acum de valul bucuriei,
Spărtura-n zidul său curînd o drese,
Strîngîndu-se la locu-i dinainte.
Messia, singurul izbînditor,
Prin surghiunirea dîșmanilor lui,
Își readuse carul în triumf
Și îi ieșiră întru-ntîmpinare
Tăcuți, toți Sfinții care martori fură
Atotputernicelor lui isprăvi,
Acuma veselindu-se cu toții.
Mergeau umbriți de foi de palmieri,
În ierarhiile strălucitoare,
Cîntînd izbînda și pe el cîntîndu-l,
Pe-atotizbînditorul Împărat,
El, Fiul, Domnul și Moștenitorul,
Pe cel mai vrednic să-i împărățească,
Asupra lor putere dîndu-i Tatăl.
Sărbătorit de ei, trecea în caru-i,
Prin mijlocul cereștilor întinderi,
Intrînd în sfintele incinte și
În templul Tatălui Atotputernic,
Pe tronul lui de slavă înălțat ;
Și Tatăl îl primi întru mărire,

Acolo unde-acum îi stă de-a dreapta,
De-a dreapta binecuvântării sale.

Astfel, ți-am împlinit, Adam, dorința,
Asemuind Cerești, înalte lucruri
Cu lucrurile pămîntești ; și pentru
Ca tu să fii mereu cu ochii-n patru,
Dezvăluitu-ți-am, pe larg, prin cele
Trecute, fapte ce-ar fi stat ascunse
Apururi omeneshii seminții :
Discordia, războiul crunt din Ceruri,
Dus între Îngereștile Puteri,
Căderea lor nenduplecată, cînd
Prea mult au năzuit spre înălțime,
Stînd răzvrătiți alături de Satan.

Și-acum Satan îți pizmuiește starea,
Vrînd să te-ntoarcă de la ascultare,
Rîvnind, de fericire vădov și tu,
Asemeni lui, să-mparți cu dînsul cazna,
Să-nduri cu dînsul chinul cel de veci ;
Ar fi aceasta răzbunarea lui,
Și alinarea lui — de-ar izbuti,
Pe Tatăl Veșnic să-l îndurereze,
Smulgîndu-te de-aici, ca să ajungi
Tovarăș al nenorocirii lui ;
Spre ispitirea-i nu-ți pleca urechea ;
De veste dă-i mai slabei tale Eva.,
Din pilda lui să tragi învățăminte,
Știind neascultarea cum plătită-i !
Puteau și ei de neclintit să stea
Și, totuși, totuși, în păcat căzură !
Aminte adu-ți tu de astea toate
Și teme-te porunca s-o încalci !

CARTEA A ȘAPTEA

Urania, din Cer pogoară, dacă
Pe drept pe acest nume ești chemată !
Urmînd divinul glas al tău, avîntul
Mi l-am luat, să zbor peste Olimp,
Aripa Pegasului întrecînd-o !
Eu nu strig numele : îi strig doar noima !
Doar nu ești Muză, tu, ntre cele nouă,
Și n-ai sălașul pe străvechiul piscul
Olimpului ! O, ești din Cer născută,
Cît munții încă nu s-au fost ivit,
Cît încă nu a stat izvor să curgă !
O, de pe-atunci tăifăsuiai în voie
Cu veșnica Înțelepciune tu ! —
Cu-Nțelēpciunea, sora ta firească,
Zburdălnicindu-te cu ea, de față,
Cu Tatăl cel Atotputernic, cărui
Pe plac era-i cerescul cînt al tău.
Prin tine avîntat spre înălțime,
Am cutezat spre-al Cerurilor Cer,
Eu, oaspe al Pămîntului, sorbind
Văzduhul empireic în ființa-mi,
Văzduh ce-i îndulecit de tine numai !
Și-acuma, cu aceeași siguranță,

Cu care m-ai nălțat, în jos mă-ndrumă,
Spre elementul născător al meu !

Îndrumă-mă — fiindu-mi frică foarte —
Că roibul tău e-n stare să m-azvîrle,
Scăpat din friu în zboru-i (cum odată
Is-a-ntîmplat și lui Belerophon
Pe un tărîm cu mult, cu mult mai jos)
Pe aleiene cîmpuri să m-azvîrle,
Pe cari să rătăcesc uitat și singur !

Rămîne jumătate necîntat
Din ce-aș fi vrut să cînt — dar în hotarul
Îngust, al sferei zilei ce se vede.

Popăsuind acuma pe Pămînt,
Și nerăpit de ce-i de pol dincólo,
Cu glasul meu de muritor cînta-voi
Cu mult mai multă siguranță eu !
O, nu mi-i glașul mut și răgușit !
O, nu e glasul meu schimbat, chiar dacă
Trăiește zile doar de rău augur,
În zilele de rău augur căzut
Și printre limbi de rău augur și ele !
Căzut în beznă și-n singurătate
Și-mpresurat de veșnice primejdii !

Cu toate astea, nu sînt, nu sînt singur,
Atunci cînd, noaptea, somnu-mi ospetești,
Sau cînd împurpurează Dimineața
La răsărit, de necuprinsa zare.

Ocîrmuiește-mi cîntecul mereu,
Urania ! Ascultători să-i afli
Prielnici — chiar dacă puțini la număr !
Îți cer departe, însă, să alungi
Barbara disonanță a lui Bachus
Și-a celor ce cu el se veselesc —
Ei — muguri din sălbatica sămîntă
Care l-a sfîșiat pe bardul tracic,
Sus, pe Rhodope, sus, unde urechea

Pădurilor și munților era
Vrăjită, prea vrăjită, înecînd
În vraja-i glasul cum și-al harpei grai !
O, muza nu a fost atunci în stare
Să-l apere pe propriul ei fiu !
Urania, să nu fii tu la fel
Față de cel ce veșnic te imploră —
Căci tu ești vis ceresc — ea-i vis deșert !

Tu spune-mi, Dumnezeie, ce anume
S-a întîmplat cînd binevoitorul
Arhanghel Rafael sfîrși să-i dea
Povață lui Adam să se ferească
De-apostazie, pilduire stîndu-i
Tot ce pățiră apostatii-n Ceruri,
Fiindu-i Îngerului teamă foarte
La fel să nu pățească semînția
Descinsă din Adam, ce-avea poruncă
De pomul cel oprit să nu se-atingă !
Puteau păți la fel — chiar încălcînd
Un pic porunca unică — poruncă
Atîta de ușor de împlinit
Cînd, îmbiați cu felurite gusturi,
Puteau s-aleagă după pofta lor,
Oricît li se vădea cu toane pofta.

Adam și Eva, scumpa lui consoartă,
Cu luare-aminte totul ascultară ;
Sta mut de admirație Adam,
Pierdut într-o adîncă reverie,
Înalte, stranii lucruri auzind,
De neînchipuit : război în Ceruri
Și ura stînd alături cu pacea
Lui Dumnezeu pe tronul lui de slavă,
Stîrnind asemeni încîlcită valmă !
Dar răul, izgonit curînd, cădea
Potopitor asupra celor care-l
Făcuseră dintr-înșii să țîșnească,

Fiindu-i răului cu neputință
Să steie cu sfințenia alături.

Adam își înfrîna orice-ndoială
Ce, poate, -n inima-i se zăvorîse,
Mînat acuma numai de dorința
(Cît încă nu căzuse în păcat)
De-a ști ce îl privea îndeaproape.
Rîvnea să afle cum văzuta lume,
Pămîntul și cu Cerul, începură
Și cînd, cum și de unde-au fost create,
Precum și care-a fost pricina lor ;
Rîvnea să afle ce-a fost în Eden
Sau în afara lui, mai înainte
De ce i se săpase-n amintire.

Era asemeni omului stîrnit
Ce,-abia astîmpărîndu-și însetarea,
Cu ochii urmărește încă riul
Al cărui murmur setea iar l-ațîță.
Și-l întrebă pe oaspele ceresc :
„Dezvăluit-ai tu urechii noastre,
Tîlmaci divin, înalte foarte lucruri,
În totul minunate, osebite
De orice lucru din această Lume !
Prin har ai fost trimis din Empireu,
La vreme să ne dai de veste nouă
De ce ne-ar fi pierzaniei pricina
Cît n-am ști cum să ne ferim de asta,
De tot ce mintea noastră nu pătrunde.
Noi milosteniei nemărginite
În veci cu mulțumiri datori îi sîntem,
Primind cu o solemnă hotărîre
Înștiințarea lui de a-i cinsti
Cu neclintire voia suverană,
Fiind acesta țelul nostru veșnic.
Cum, însă, de bunăvoință plin,
Din Ceruri pogorît-ai să ne-nveți

Aname lucruri, mai presus de gîndul
Cel pămîntesc — dar lucruri ce se cade
Să le cunoaştem, după cum se pare
C-a hotărît suprema-nţelepciune —
Mai jos te-ndură şi coboară încă !
Dezvăluie-ne ceeace ne-ar fi,
Ştiînd, nu mai puţin întru folos :
Ne spune unde-şi are începutul
Întinsul Cer, pe care-atît de-nalt
Şi-atîta de departe îl vedem,
Împodobit cu mişcătoare focuri,
Nenumărate ; ce e acest aer
Ce umple împrejmuitoarul spaţiu,
Larg răspîndit, îmbrăţişînd de-a roata
Acest Pămînt înfloritor ; ne spune
Ce pricină l-a îmboldit o dată
Pe Ziditorul stînd întru odihna
Întregii veşnicii, zidirea asta
Aşa tîrziu să o purceadă-n Haos !
Arată-ne cum lucrul început
Curînd a fost desăvîrşit în totul !
Oprit de nu ţi-i, poţi să ne dezvălui
Tot adevărul, la-ntrebarea noastră,
Ce-am pus-o nu pentru a scormoni
A-mpărăţiei lui eterne taine,
Ci numai spre-a-i mări mai mult lucrarea,
Cu cît mai mult ajungem s-o cunoaştem.
Ci iată că lumina zilei încă
Mai are mult de străbătut din drumu-i,
Cu toate că înclină spre amurg ;
Iar Soarele,-atîrnat în miezul bolţii,
De glasul tău puternic ţintuit,
Stă şi te-ascultă cu luare-aminte ;
Şi neclintit va sta-ndelungă vreme,
S-audă cum s-a zămislit, din ce
Şi cum Natura s-a trezit din rînza

Neînchegatului abis ; sau dacă
Luceafărul de Seară s-o grăbi,
Cu luna dimpreună să te-asculte,
Cu ea tăcerea va aduce Noaptea
Și, ascultînd, va sta de veghe Somnul ;
De nu, putem și lui să-i dăm poruncă
Să-ntîrzie cît nu-ți sfîrșește cîntul,
Iar tu să pleci cît zorii nu se-arată.“

Așa-l rugă pe oaspele ilustru
Adam — iar el — dumnezeiesc la chip,
Cu dulce grai acéstfel îi răspunse :

«Răspuns primească și această pusă
Cu îngrijire foarte întrebare.
Dar, oare, spre-a repovesti lucrarea
Atotputernicului, ce cuvinte,
Ce limbă serafimică-ar ajunge ?
Ce inimă de om — s-o înțeleagă ?
Dar cît îndreptățit ești tu să afli,
Mai mult să-l proslăvești pe Ziditor,
Tu ajungînd mai fericit prin asta,
Urechii tale nu se va ascunde.
De sus primit-am încuviințare
Să-ți dau răspuns dorinței de-a cunoaște,
Dar numai în hotare-nguste foarte :
Ferește-te să-ntrebi mai mult de-atîta !
Să nu-ți lași propria închipuire
Să spere lucruri nedezvăluite,
Pe care nevăzutul Împărat,
Ce-i singurul atâteștiutor,
Le-a-nvăluit în nopți — nimănui
În Cer sau pe Pămînturi nefiindu-i
Îngăduit să afle despre ele !
Rămîn destule și-n afara lor
Deschise cercetării și științei.
Cunoașterea-i asemeni hranei însă,
Nevoie-avînd la fel de cumpătare,

Spre-ai măsura nesăţioasa poftă,
Dînd minţii doar cît mintea poate-ncape ;
Cunoaşterea te copleşeşte dacă-i
Nemăsurată — şi curînd preschimbă
Înţelepciunea toată-n nebunie,
Aşa cum hrana se preschimbă-n fum.
Ci află, deci, că Lucifer, îndată
Ce fost-a izgonit din Ceruri (astfel
Era chemat de-a Îngerilor oaste
Acel ce strălucea odinioară
Mai tare ca luceafăru-ntre stele),
Îndată ce se prăvăli din Ceruri,
În locu-i hărăzit, brăzdînd Abisul
Cu legioanele-i arzînd în flăcări ;
Îndată ce se întorsese Fiul,
Atotizbînditor, cu Sfintîii lui,
Atotputernicul, Eternul Tată,
Mulţimea lor privind-o de pe tronu-i,
Astfel grăi spre mult iubitul Fiu !
„O, cel puţin pizmuitorul duşman
S-a înşelat, crezîndu-i răzvrătiţi
Pe toţi, asemeni lui ; cu dînşii sprijin,
Înaltul tron al nostru uzurpîndu-l,
La loc de neajuns voia s-ajungă,
Sălaş al pururea dumnezeirii.
Tîrît-a în trădarea lui pe mulţi
Ce nu-şi mai ştiu acum aicea locul ;
Cu toate astea, cea mai mare parte
A Îngerilor şi-a păstrat credinţa !
Destui locuitori mai are Cerul
Spre-ai stăpîni întinsele imperii
Şi spre a adora înaltul templu
Cu datini şi solemne ritualuri.
De teamă însă să nu-l umfle foarte
Pe duşman răul săvîrşit, crezînd
Că a golit prea mult de Îngeri Cerul —

În nebunia-i socotind că asta
 O pagubă ar fire pentru noi —
 Pot suferita pierdere s-o dreg,
 De-i pierdere să-l pierzi pe cel pierdut
 Prin sine însuși ; pot, într-o clipită,
 Zidi o nouă lume ; dintr-un om
 Voi naște numeroasă seminție,
 Sălășluind acolo, nu aici,
 Atît cît nu s-o ridica treptat,
 Prin merit, încercați prin îndelungi
 Dovezi de ascultare ! Doar atunci
 Vor sta ei înșiși să-și deschidă drumul
 Nălțării lor la Ceruri — preschimbînd
 Pămîntu-n Cer și Cerul în Pămînt,
 Durînd o singură împărăție.
 Unită,-n bucurie nesfîrșită.
 Ci voi, i uteri Cerești, mai zăboviți ;
 Iar tu, Cuvîntul meu, născut din mine,
 Prin tine voi plini lucrarea asta :
 Vorbește numai — și să fie totul !
 Trimit cu tine-ntreaga mea putere
 Și Duhul meu atotumbritor ;
 Te du și dă Abisului poruncă
 Să fie cer, cum și pămînt să fie,
 Dar în hotărnicite lor limanuri !
 Abisul e nemărginit fiindcă
 Sînt eu nemărginit — și nesfîrșirea
 De mine-i plină ; spațiul nu-i gol.
 Măcar că n-am hotare să mă-nchidă,
 Eu mă restrîng, chiar peste tot nicicînd
 Nerăspîndindu-mi bunătatea, care
 E liberă să facă sau să nu :
 Nevoia și-Ntîmplarea niciodată
 Nu-mi stau aproape — și Destin mi-i
 voia !“

Aşa Atotputernicul grăi,
Iar Fiul Îndumnezeit, Cuvîntu-i,
În faptă puse cele poruncite,
Căci neîntîrziată-i săvîrşirea,
În veci, a faptelor dumnezeieşti,
Mai iute decît timpul şi mişcarea ;
Dar pot urechii omeneşti fi spuse
În numai curgerea vorbirii ele
Şi-aşa fel încît mintea omenească
Să fie-n stare a le înţelege.

Triumf şi bucurie fură-n Ceruri,
Astfel cînd se rosti Înalta vrere
Şi toţi lui Dumnezeu nălţară-i slavă,
Urîndu-i omului ce-avea să vină
Doar bună înţelegere şi pace ;
Şi iar nălţară imn de slavă celui
A căruia răzbunătoare, dreaptă
Minie din Tărie-l alungase
Pe cel rău de la faţa lui şi din
Sălaşurile celui drept ; lui slavă
Şi laudă nălţară-nţelepciunii
Ce-a poruncit din rău să iasă bine,
În locul Duhurilor necurate
Mai bună semînţie făurind,
Sălăsluită-n slobod locul lor,
El astfel bunătatea răspîndindu-şi
În pururi nesfîrşite lumi şi veacuri.

Aşa cîntară nalte ierarhii
Şi-n vremea asta Fiul se-arăta,
Pornind spre mare fapta lui, începîş
Cu-atotputere şi încoronat
Cu aura divinei majestăţi,
În aura iubirii fără margini
Şi-a-nţelepciunii, strălucind în el
În totul Tatăl ; carul lui, îndată,
Se arată înconjurat de Tronuri,

Virtuți, și Heruvimi, și Serafimi,
Și Potentați, și Duhuri aripate,
Și care-naripate, fără număr,
Din a lui Dumnezeu armurărie,
În care, veacuri, din vechime stară,
La adăpostul a doi munți de-alamă,
O zi solemnă așteptînd acolo, —
Un echipaj ceresc, cu roibii-n hamuri;
Și-acum se rînduiră de la sine,
Un Duh care le aștepta Stăpînul
În toate vietuind... Și Cerul larg
Deschise veșnicele-i porți, iscînd
Armonioase sonuri din țîțîni
De aur, ca să-i lase slobod drumul
Ieșirii Împăratului Măririi,
În Duhul lui și în Cuvîntul lui
Pornind acum noi lumi să făurească.

Stăteau pe țărmul Cerului, văzînd
Sub ei Abisul nehotărnicit,
Întunecat și furtunos ca marea,
Pustiu, sălbatic, răscolit de vînturi
Dezlănțuite pînă-n măruntaie,
Noian de vâluri îmbulzind, cît munții,
Tăria Cerului să o asalte,
Ca miezu-i să-l amestece cu polii.

Și se rosti atoatefăcătorul
Cuvînt : „Tăcere, valuri turburate !
Tu, hău nemărginit, te potolește !
Discordiilor voastre puneți capăt !“

Și nu stătu — ci se-avîntă dendată,
Pe aripe de Serafimi purtat,
În slava Tatălui învăluit,
În Haos și în nenăscuta Lume —
Căci Haosul îi auzise glasul.
Și îl urma întreaga lui suită,
În lung cortegiu și strălucitor,

Privelișteea Creației s-o vadă,
Cum și minunile puterii lui.
Ci roțile încinse se opriră
Și el luă atunci în mîna-i sfîntă
Compasul cel de aur, pregătit
În a lui Dumnezeu făurărie,
Cu el să circumscrie Universul
Și toate lucrurile nou create.
Înfipse Fiul un picior în centru,
Pe celălalt în jur apoi sucindu-l
Prin vastul și întunecat adînc,
Rostind :

„Te-ntinde pîn-aici, o, Lume !
Aici oprească-se hotarul tău
Și-n veci circumferința asta fie-ți !“
Așa creat-a Cerul Dumnezeu,
Și-așa Pămîntul, dintru netocmire
Și gol ; o nepătrunsă-ntunecime
Acoperea abisul — însă peste
Oglinda apelor nemiscătoare
Fecundele-i aripi le-ntinse Duhul
Lui Dumnezeu, în masa cea fluidă
Vărsînd virtuți vitale și căldură
Dar' zgura neagră, rece, infernală,
Tartareeană și opusă vieții-n
Străfundul hăurilor azvîrlind-o ;
Apoi topi și strînse laolaltă
Noian de asemănătoare lucruri,
În multe părți tot restul împărțînd,
Iar între lucruri aeru-l întinse ;
Apoi Pămîntul, cumpănit prin sine,
Îl așeză pe osia-i.

„Lumină
Să fie !“ — zise Dumnezeu — și-ndată
Se împînzi eterica lumină,
Întîiul lucru, pură chintesență,

Din răsăritul ei natal țîșnită
 Și din adîncuri, prin aeriana
 Întunecime drumul începîndu-și,
 Închisă-n glob de nor strălucitor,
 Căci Soare încă nu era ; lumina
 O vreme în norosul tabernacol
 Sălășlui... Și Dumnezeu văzu
 Că bună e lumina — și atunci
 Prin hemisferă, el de întuneric
 O despărți — numind lumina Ziuă.
 Și Noapte întunericul numindu-l.
 Și seară-a fost, și fost-a dimineată,
 Întîia zi ; și nu se petrecu
 Această zi întîie neslăvită
 De Corurile Cerului în cînturi,
 Văzînd cum împînzește Răsăritul
 Din întunericul de veci lumina ;
 Căci ziua nașterii se arăta
 Pentru Pămînt și Ceruri astă zi ;
 Umpleau cu chiote de bucurie
 Universalul orb nemăsurat —
 Și harpele de aur înstrunară,
 Pe Dumnezeu în imnuri proslăvindu-l
 Și marea lui lucrare lăudînd-o ;
 Ei îl cîntară Ziditor, cînd seara
 Dintîi fu — și dintîia dimineată.
 Și zise iarăși Dumnezeu : „Să fie-o
 Tărie prin al apelor mijloc
 Și să despartă apele de ape !“
 Și-a fost tăria — vast cuprins de aer
 Primordial, lichid și străveziu
 Și pur, și împînzit de-a roata, pînă
 În colțul cel mai depărtat din crugu-i ;
 Era vîrtoasă, sigură-mpărțire,
 Despărțitoare-a apelor deasupra
 De apele de dedesubt ; căci Domnul

Zidi, asemeni cu Pămîntul, Lumea
Pe calme apele circumfluente,
Pe nesfîrșit și cristalin ocean,
Departe foarte de-ncîlcitul Haos,
De teamă ca hotarele lui crude
Alcătuirea lumii să n-o strice.
Și Dumnezeu numi tăria Cer ;
Și fost-a seară, fost-a dimineață,
Și ziua a doua-n coruri fu slăvită.

Era făcut Pămîntul, însă, încă-n
Matricea lui de ape-nvăluit —
Prematur embrion, de nevăzut,
Căci încă se-ntindea pe toată fața
Pămîntului oceanul — nu zadarnic,
Ci pătrunzîndu-i globu-ntreg cu moi
Umori zămislitoare — și făcînd-o
Pe marea mamă să dospească-n pîntec
Și să conceapă viață mai tîrziu,
De umezeală rodnică mustind.

Și zise Dumnezeu atunci : — „Se-adune
Acele ape de sub Cer, lăsînd
În locul lor uscatul să se-arate !“

Imenși, se sumetîră-ndată munții,
Pleșuvele spinări în nori suindu-și,
Proptind cu piscurile însăși bolta.
Cu cît se cocoșeau spre-nalturi ei,
Cu atîta scobora-n adînc un gol
Imens — încăpătorea apei matcă ;
În goană veselă spre matca asta
Porniră apele, rostogolite
Ca stropii strînși în jur de fir de praf,
Uscatul părăsindu-l ; și o parte
Se înălțară-n zid de gros cristal,
Sau le sui cît munții graba lor,
Atît de mult porunca preainaltă
Înțeleală valurilor lor dăduse ;

Aşa cum armile la chemarea
 Trompetei (tu ai auzit de armii)
 Se-adună sub stindardul lor în trupe, —
 La fel noianul curgător de ape
 Se îmbulzi în valuri peste valuri,
 Oriunde dibuia câte-o ieşire,
 Săltînd pe povîrnişuri în torente,
 Domol curgînd în curmeziş de şesuri ;
 Stînci, munţi nu le stăteau în cale stavili,
 Dar ele, fie sub pămînt, sau fie
 În largi rotiri, în rătăcirii şerpeşti,
 Prin nămolos pămînt tăindu-şi drumul,
 Adînci canale şi prelungi săpară ;
 Şi truda asta le era uşoară
 Cît încă Dumnezeu nu poruncise
 Pămîntului de tot să se usuce,
 Afară doar de umedele ţarmuri,
 Cele-ntre care astăzi fluvii curg,
 Tîrîndu-şi veşnic umedul cortegiu.
 Şi Dumnezeu chemă Pămînt uscatul,
 Mări adunarea apelor chemînd-o :
 Şi iar văzut-a Dumnezeu că-i bine,
 Şi-a zis : „Pămîntul tot să dea din sine,
 Verdeată, iarbă cu sămîntă-ntr-însa,
 După asemănarea-i, după felu-i
 Şi pomi dînd rodul cu sămîntă-n sine,
 Sămîntă lor asemeni pe Pămînt !“
 Abia vorbi el — şi Pămîntul gol,
 Pustiu, nempodobit, de celi nevrednic,
 Ierbi fragede făcu să incolţească,
 Cu verde-ncîntător gătîndu-i faţa ;
 Şi plante-apoi, cu frunze de tot soiul,
 Îndată răsăriră şi-nfloriră,
 Cu vii culori împestrîndu-i sînul,
 Înmiresmîndu-l şi înveselindu-l ;
 Şi viaţă abia prinseră acestea,

Că vița și-nflori cu grei ciorchini,
Dovleacul se tîri, mirositor,
Și paiele de grîu se sumetîră,
Pe cîmpul lor, de bătălie gata ;
Umilele tufișuri și arbuștii
Amestecară-și chiea încîlcită ;
Și, în sfîrșit, crescură ca-ntr-un danț.
Impunătorii arbori, întinzînd
Umbrar de ramuri lungi, de fructe grele,
Sau plini de flori ca niște nestemate ;
Se-ncoronară munții cu păduri,
Izvoare, lunci cu crînguri se-mpînziră,
Cu brîuri apele de-a lung de maluri.
Părea un Cer acum întreg Pămîntul,
Sălaș să-l poată locui și zeii,
Pe el să rătăcească desfățați,
Plăcîndu-le umbrarele-i sfînțite.

Dar ploaie încă nu dăduse Domnul
Peste Pămînt — și nu erau nici oameni
Ogorul să-l lucreze ; doar din glie
Suiau de rouă aburi, umezînd-o,
Și-n ierburile cîmpului suia,
Pe care Domnul le creșse încă
Nainte de a crește în pămînt,
Cum toate plantele mai înainte
De-a crește pe tulpina lor cea verde.
Și Dumnezeu văzu că asta-i bine,
Și seară fost-a, fosta dimineată,
Și ziua cea de-a treia fu slăvită.

Și zis-a iarăși Dumnezeu : „Să fie
Luminători pe-ă Cerului tărie,
De noapte ziua s-o despartă și
Să steie semne deosebitoare
De zile, anotimpuri și de ani !
Slujească-i drept luminători tăriei,
Lumină dînd întregului Pămînt !“

Și-a fost așa... Și Dumnezeu făcu
Doi mari luminători — cel mare ziua ,
S-o cîrmuiască, noaptea cel mai mic
(De mare folosință pentru om).
Și Domnul stelele le mai făcu,
Punîndu-le pe-a Cerului tărie,
Să lumineze, nopțile, Pămîntul,
Să stea cîrmuitoare zilei, nopții
Și bezna s-o despartă de lumină.
Lucrarea priveghindu-și-o apoi,
Văzut-a Dumnezeu că este bine.
Căci el făcuse Soarele întîi,
Măreață sferă, dar nedînd lumină,
Plăsmît chiar din eterică plămădă ;
Apoi făcu rotunda Lună el
Și stelele-n mărime felurite,
Cu ele Cerul ca pe-un lan spuzindu-l.

Apoi, din tabernacolu-i de nori,
Luă mai marea parte de lumină,
Sădînd-o-n orbul soarelui, făcut
Poros, să soarbă apele luminii,
Virtos — ca să-i păstreze-n sine raza,
Palat luminii ei fiindu-i astăzi.

Aici și-astîmpără, ca la fîntînă,
Și alte astre setea lor de raze,
Luînd lumina-n urnă lor de aur ;
Și tot aici planeta dimineții
Își daurește rumenele coarne ;
Prin oglindire și prin nuanțare,
Ele-și măresc a partea însușire,
Măcar că toate, de departe foarte,
De oameni sînt văzute micșorate.

La început, în răsăritul său,
Se arată slăvitul domn al zilei,
Cu raze sclipitoare orizontul
Învăpăindu-l, bucuros s-alerge

Pe drumul mare-al Cerului,

spre-apusu-i :

Pleiadele și-amurgul cenușiu,
Neconținut îi dănțuiau în față,
O dulce-nrîurire răspîndind.

Avînd o mai domoală strălucire
Și stîndu-i cumpănă către apus,
Îi puse Dumnezeu oglinda — Luna,
Împrumutînd pe chipu-i plin lumina-i ;
Căci nu ducea nevoie de mai multă
Lumină-n timpul zilei — depărtarea-i
Păstrînd-o pînă la căderea nopții,
Cînd strălucî, în răsărit, la rîndu-i,
Rotindu-se pe osia cea mare
A Cerului, domnia împărțindu-și
Cu mii și mii de mici luminători,
Cu mii și mii și mii de mii de stele,
Ce-atuncea smălțuiră hemisferul,
Întîia oară ele-mpodobindu-l
Cu flăcăruile pîlpiitoare,
Ce se culcară și-âpoi se sculară ;
Și-o scară veselă, și veseli zori
Încununară ziua cea de-a patra.

Și zise Dumnezeu : — „Să fie mișun
De victăți în ape, de ființe
Cu viață-n ele, și de păsări care
Să zboare pe Pămînt și pe întinsul
Tăriei Cerului, cu largi aripe !“

Și Dumnezeu făcu atuncea chiții.
Cei mari — și feluri de vietuitoare,
Din cele care lunecă prin ape,
Prăsite fiecare din belșug
Și după soiul lor ; făcu și Păsări
Cu aripi înzestrate, fiecare
Tot după soiul lor ; și Dumnezeu
Văzu că-i bine asta, și pe toate

Le binecuvîntă, zicînd : „Să creșteți,
Să vă-nmulțiți, și apele să umpleți
Din mări, din lacuri și din riuri ! Păsări,
Să-și înmulțească soiul pe Pămînt !“

Foiră-ndată mări, strîmtori și golfuri
De pești fără de număr și puieți
Cu aripioare și cu solzi lucioși
Alunecînd sub valurile verzi,
Formînd ades în largul mării bancuri.

Aceștia, singuri sau cu alții-alături,
Pasc ierbi de mare, ce-s pășunea lor,
Și rătăcesc prin peșteri de coral,
Sau — fulger jucăuș — și-arată-n soare
Unduitor veșmintul picurat
Cu stropi de aur ; sau, la largul lor,
În scoici de pur sidef mereu adastă
O hrană umedă să prindă-n valve ;
Sau, în armuri, pîndesc sub stîncă prada.
Se joacă-n apa liniștită foca,
Se zbenguie delfinul arcuit ;
Se lăfăie pe valuri pești greci,
Cu trup imens, stîrnind furtuni pe-ocean ;
Părînd vast óstrov plutitor, înoată
Sau doarme, lăbărțat peste adîncuri
Leviathanul, ca un promontoriu,
Cea mai enormă dintre creaturi ;
O mare-ntreagă sughe el în branhiile
Și-o mare dă pe nări apoi afară.

În vremea asta, -n văgăuni călduțe,
În mlaștini și pe maluri, se cloceau
Nenumărate ouă ce, -n curînd,
Spărgîndu-se, lăsară să se vadă,
Prin gingașă ruptură, pui golași,
Curînd acoperiți cu pene însă
Și toți cu aripi gata pentru zbor ;
Și iată-i, tipăt dînd, cum se avîntă-n

Văzduhul minunat, disprețuind
Pământul, mic văzut sub niscăi nor.
Ci iată vulturul și cocostîrcul
Durîndu-și cuib pe pisc și-n vîrf de cedri.

În leneș zbor o parte dintre păsări
Plutesc — iar altele, mai înțelepte,
Figuri alcătuiind, în stoluri dese,
Își taie drumul prin văzduh, fiind
A anotimpurilor agerime
Cînd caravanele aeriene
Își poartă peste mări, peste pămînturi,
Cu-aripe ajutîndu-se-ntre ele :
Așa cocorul cel prevăzător
=Își cîrmuiește zborul an de an,
Pe coama vînturilor ; vînturat
De mii de pene, aerul plutește.

Din ram în ram, mai mititele păsări
Pădurea mîngîie cu tril plăcut,
Cu-aripile măiestru zugrăvite
Din zori în fapt de seară filfiind,
Cînd doar privighetoarea nu-ncetează
Să-și tînguie întreaga noapte jalea.

Iar alte zburătoare-n lac de-argint
Și-n rîuri pieptul lor pufos și-l scaldă :
Trec lebede cu gîtul arcuit,
În mantia a două albe aripi,
Mîndria lor lăsînd-o să înnoate
Pe late labe preschimbate-n visle ;
Ades, săltînd din elementul umed,
Plutind pe aripile lor întinse,
În cerul cel de mijloc suie ele.

Ci alte păsări umblă pe pămînt,
Ținîndu-se pe sigure picioare,
Cum e cocoșul purtător de creastă,
Ce sună goarna orelor tăcute,
Sau pasărea ce coada și-o gătește

Cu ale curcubeului culori
Și ochi strălucitori ca niște stele.

Și, astfel, pline apele de pești,
Văzduhul plin de păsări de tot felul,
Sărbătoriră ziua cea de-a cincea,
În seara ei și-n dimineța ei.

Miji-n sfârșit și ziua cea de-a șasea,
Ea — cea din urmă ziuă a Zidirii,
Sunînd în zori și în amurg de harpe ;
Și zise Dumnezeu :

„Pămîntul scoată

Ființe vii și după felul lor,
Să scoată animale, tîrîtoare
Și — după felul lor — sălbăticiuni !“

Și-l ascultă Pămîntul, și, îndată,
Larg deschizîndu-și roditorul pîntec,
Doar în decursul unei nașteri, viață
Dădu la mij și mii de vietăți,
Cu mădularele crescute gata.

Sălbăticiunea din pămînt țîșni
Precum din vizuina ei, în care
Deobicei se-ascunde ea-n pădure,
În văgăuni, în scorburi sau tufișuri ;
Perechi sub arbori ele se-arătară,
Dar vitele pe cîmpuri și pășuni
Răzlețe altele, -n singurătate,
Iar altele păscînd în turme numai,
Nenumărate izvodind din glie.

Ba junci zăreai născînd de prin movile
Ierboase ; ba zăreai o jumătate
De leu roșcat, zbătîndu-se, cu gheara
Să-și scoată partea dinapoi afară,
Țîșnind apoi ca slobozit din lanțuri,
Pătata coamă mîndră scuturîndu-și.

Ghepardul, tigrul, pardosul, sobolul,
Ieșind, zvîrliră-n jurul lor pămîntul

Fărîmitat ; și capul rămuros
 Ivindu-și-l, săltă din glic cerbul ;
 Iar Behemot, cel mai enorm din fiii
 Pămîntului, imensu-i trup abia
 De izbuti să-și scoată din movilă.
 Și se iviră oi behăitoare,
 Lînoase, cită frunză, cită iarbă ;
 Și caii mărilor, și crocodilii
 Rămaseră apoi nehotăriți
 Între uscat și mare ; totodată
 Foi de tîritoare mii pămîntul,
 De viermi și de gîngănii, ce drept aripi
 Aveau tremurătoare vînturare,
 Contururile cele mai mărunte
 Avîndu-le măiestru zugrăvite
 Cu aur, purpură, azur și verde
 Din mîndrele livrele ale verii ;
 Iar altele-și tîrau prelungul trup
 Asemeni unei linii șerpuite,
 Lăsînd în drumul lor lucioasă urmă.
 Nici ele nu-s cele mai mici făpturi
 Ale Naturii ; unele erau,
 Din neamul șarpelui, nemăsurate-n
 Lungimea lor și în grosimea lor,
 Strîngîndu-se-n inele încîlcite,
 Adaos trupului avînd și aripi.
 Era întii furnica strîngătoare,
 Prevăzătoare întru viitoru-i,
 Cu mare inimă în trup mărunț,
 Ea — pildă, poate, a egalității
 Și a dreptății-n vremea ce-o să vină,
 Unindu-și triburile populare
 În obști ; se arătă, apoi, în roi,
 Albina cea de parte femeiască,
 Hrănindu-și trîntorul cu desfătare,
 Durîndu-și veșnic fagurii de ceară,

Plini ochi cu miere... Tu pe celelalte
Le știi prea bine, le cunoști și firea,
Căci nume tuturoră tu le-ai dat
Și n-are rost să ți le-aduc aminte.

Necunoscut vicleanul șarpe nu ți-i,
Adeseori nemăsurat de lung,
Cu ochi de bronz, cu groaznica lui coamă
Hirsută, chiar de-i nevătămător
Și stă oricînd chemarea să-ți asculte.

În slava-i strălucea acuma Cerul,
Rotindu-se după mișcarea mîinii
Întîiului mișcării mare meșter,
Ce goanei lui imboldul i-l dăduse ;
Ridea fermecător întreg Pămîntul
În straiul lui bogat, desăvîrșit ;
Erau uscatul, aerul și apa
De-not, de umblet și de zboruri pline,
Dar nesfîrșită ziua cea de-a șasea.

Lipsea ceva : lipsea desăvîrșirea
Lucrării, țelul ei — lipsea făptura
Nencovoiată, nesălbăticită
Ca toate celelalte — ci, -nzestrată
Cu harul sfînt al rațiunii, -n stare
Statura să și-o țină dreaptă și
Pre sine cunoscîndu-se, cu fruntea
Senină, să ocîrmuiască totul ;
Lipsea făptura cea mărinimoasă,
Să-i fie Cerului aici oglindă,
Recunoscînd mereu în haru-i însă
De unde binefacerea-i pogoară,
Cu ochi smeriți apururi adorîndu-l
Pe Domnul Dumnezeu — ce l-a făcut
Stăpîn peste mărețele-i lucrări ;
Chiar de aceea Cel Atotputernic
(O, unde oare nu e el de față ?)
Spre Fiul, deslușit, grăi astfel :

„Acuma Om să facem după chipul
Și-asemănarea noastră, stăpînind
El păsările Cerului și peștii
Din mare — și-animalele cîmpiei,
Uscatul tot și toată tîrîtoarea
Care se mișcă pe cuprinsul gliei !“

Așa zicînd, te-a plămădit pe tine,
Adam, o, Om, tu, pulbere, țărînă !
Și peste tine a suflat suflare
De viață ; după chipul te-a făcut
Și-asemănarea lui, ca el întocmai —
Și fost-ai suflet viu Adam ; bărbat
El te-a făcut, dar, pentru neamul tău,
Tovarășă ți-a dăruit femeia.

Și binecuvîntat-a omenirea,
Zicînd : „Fiți rodnici și vă înmulțiți,
Pămîntul umpleți-l și stăpîniți-l,
Domniți peste-ale Cerurilor păsări
Și peste-ai mării pești, și peste toate
Jivinele ce mișcă pe Pămînt !“

De-acolo — și tu bine-știi că încă
Nimica n-avea nume — te-a adus
Pe tine-n acest crîng fermecător
Și în grădina asta, ce-i sădită
Cu pomii falnici ai lui Dumnezeu,
Ce-s ochiului și limbii desfătare ;
Și rodul lor gustos ți-a dăruit,
Precum ți-i placul, ție, pentru hrană ;
Aici se află soiurile toate,
Crescînd fără de număr pe Pămînt ;
Dar ți-i oprit să guști un fruct din pomul
Cunoașterii a ce e rău și bine,
Căci vei muri cînd vei gusta din el !
Da, Moartea ți-i pedeapsa hărăzită !
Tu, deci, ferește-te și-nfrînă-ți pofta,
Păcatul nu-l lăsa să te surprindă,

Următ de-nsoțitoarea-i neagră —

Moartea !

Sfîrșindu-și Dumnezeu acum lucrarea,
Privi — și ce-a făcut văzu că-i bine,
Și seară fost-a, fost-a dimineață,
Și s-a-mplinit și ziua cea de-a șasea,
Dar încă nu sfîrși cît Creatorul
În Cerul Cerurilor nu se-ntoarse,
În minunatul lui sălaș. De-acolo
Creată nouă Lume s-o contemple,
Adaos al împărăției sale,
S-o vadă vrînd cum se înfățișează
Din înălțimea tronului divin
Și cît de bine, cît de minunat
E pe potriva marelui său cuget.

Sui la Ceruri el printre ovații,
În sonurile pline de-armonie
A zece mii de harpe îngerești
Topite-n minunate melodii ;
Suna Pămîntul și suna văzduhul
(Și tu le-ai auzit — ți-aduci aminte !)
Sunau și constelațiile toate
Și Cerurile toate răsunau,
Și se opreau planetele s-asculte,
Cît timp suia strălucitoarea pompă,
Cîntînd triumful Domnului Tăriei.
Cîntau : „Deschideți-vă, porți eterne !
Porți vii deschideți, Ceruri — și lăsați
Să intre înlăuntru Ziditorul,
De la lucrarea lui rentors mărit,
Căci a făcut o Lume-n șase zile !
Deschideți-vă des de-acum nainte,
Căci — desfătăt — adesea Dumnezeu
Se va-ndura să meargă-n ospetie
Prin ale oamenilor drepti sălașe
Și-ades înaripații lui heralzi

La ei și-i va trimite — mîndri crainici
Ai necuprinsei lui milostiviri !¹⁴

Așa cînta suita glorioasă,
Nălțîndu-se... Al Domnului Cuvînt
Trecu prin Cerurile ce-și dădeau
În lături sclipitoarele portaluri,
În toată măreția lor, de-a dreptul
Spre veșnicul lui Dumnezeu sălaş
Urmîndu-și drumul — drumul larg și
amplu

Cu stele pardosit și colb de aur,
Asemeni stelelor ce tu le vezi
În galaxie — calea cea de lapte,
Al cărei crug tu noaptea îl descoperi
Ca un întins ținut spuzit de stele.

Și iată, pe Pămînt, a șaptea seară
Se împînzea — căci soarele-apusese
Și se lăsa din răsărit amurgul,
Al nopții vestitor... Și-atunci ajunse
La sfîntul munte — 'pisc trecînd de
Ceruri,

Și tron împărătesc dumnezeirii,
Apururi sigur, neclintit și tare —
Ajunse și Puterea cea Fiiască
Și se-așeză cu Tatăl dimpreună.
Căci el — măcar că sta pe-același loc,
(Pe-asemenea aparte har stăpînă-i
Omniprezența) nevăzut plecase
Lucrarea poruncită s-o-mplinească,
El — începutul și sfîrșitul el
Al lucrurilor toate... Și acum,
Se dăruie odihnei după lucru,
A șaptea ziuă binecuvîntînd-o,
Sfînțind-o — căci odihnei o sortise,
Odihnei după-ntreaga sa lucrare.

Dar nu domni tăcere sfântă-n Ceruri,
Ci harpa glăsui neîncetat,
Sunară fluierul solemn, timpanul
Și orgile cu țevi melodioase
Și se topiră sonuri izvorâte
Din coarde sau din strunele de aur
Cu coruri sau cu voci în unison ;
Suiră nori de smirnă și tămâie-n
Cădelnițe de aur fumegînd,
Privirii ascunzînd Preasfîntul Munte.
Căci toate cele-astfel cîntau Zidirea
Cum și lucrarea celor șase zile :
„Măreață e lucrarea ta, Iehova —
Și nesfîrșită e puterea ta !
Ce cuget ar putea să te măsoare ?
Ce limbă ar putea să te descrie
Pe tine, mai mărit acum, întors
De la lucrarea ta, decît atunci
Cînd i-ai răzbit pe Îngerii-titani ?
Atuncea tunetele te măriră,
Dar lucru mult mai mare-i să creezi
Decît să nimicești ce-a fost creat !
Puternic Împărat, au cine poate
Împărăția să-ți hotărînicească
Sau pic de vătămare să-ți aducă ?
Împrăștiat-ai tu cu ușurință
Trufia Duhurilor apostate
Și vanele soboruri ale lor
Cînd, în nelegiuirea lor, gîndiră
Că pot să-ndepărteze de la tine,
Că pot să-ți scadă numărul mulțimii
Evlavioșilor adoratori !
Oricine-ncearcă să te scadă-n slavă,
Se-ntoarce plănuirea-i împotrivă-i,
Puterea ta mai mare dovedind-o ;

Din răutatea dușmanului tău
Faci binele să iasă la iveală.
Stă mărturie nou zidita Lume,
Acest alt Cer, departe nu prea foarte.
De porțile cerești, întemeiat
Pe străvezime pură, pe oceanul
De sticlă ; lume cu cuprins aproape
Imens, cu stele fără număr, poate.
Alcătuind o lume hărăzită
Să fie locuită ! Însă tu
Știi timpul lor... Și chiar în miezul lor
Stă și sălaşul omului — Pământul,
Oceanu-i mai de rînd înconjurîndu-l.
Ferice, de trei ori ferice oameni
Și fii ai oamenilor, peste care
Atît din haru-i revărsat-a Domnul,
Cînd după chipu-i și asemănarea-i
V-a fost făcut, să locuiți acolo,
Pe Ziditor apururi adorîndu-l
Și-n schimb primind răsplată stăpînirea
Asupra mării lui lucrări — asupra
Pământului, văzduhului și mării,
Crescînd și înmulțind o seminție
De sfinți și drepți adoratori ai săi !
Ferice, de trei ori ferice oameni,
Norocul dacă și-l cunosc — și dacă
Vor ști a stăruî întru dreptate !“

Așa cîntau — și Empireul tot,
Suna, înalt de sfinte alleluia :
Și astfel se sărbători Sabatul.

Eu cred acum, Adam, că împlinită
Deplin ți-a fost dorința de a ști
Cum Lumea asta a-nceput și cum
Și fața lucrurilor început-a,

Ce-a fost desăvîrșit mai înainte
De amintirea ta, de la-nceputuri
Și ce se cade-ai tăi urmași să știe,
Din gura ta aflînd acestea ei.

Iar de mai vrei să știi ceva ce nu
Întrece omeneștile pătrunderi,
Tu cere — și-ți voi împlini dorința.»

Sfîrșitul cărții a șaptea

CARTEA A OPTĂ

Sfîrşise Îngerul, dar glasul lui
Mai stăruia-n urechea lui Adam
Cu-atîta vrajă încît el credea
Că-i mai vorbeşte încă, stînd de stană
Să-l mai asculte... În sfîrşit, ca proaspăt
Trezit, îi spuse, recunoscător :

„Ce mulţumire-ar fi destulă, oare,
Şi ce răsplată pe măsura ta
Din partea mea, o cronicar divin,
Cînd mi-ai astîmpărat atît de mult
Imensă setea mea de a cunoaşte ?
Prietenească mi-ai adus cinstire
Înfăţişîndu-mi lucruri, pentru mine,
Altfel, de nepătruns — şi ascultate
Cu desfătare şi cu minunare,
Cum şi cu proslăvirea datorată
Măritului Atoatefăcător !
Dar îmi rămîne-o umbră de-ndoială
Pe care numai lămurirea ta
Ar fi în stare să mi-o limpezească :
Văzînd alcătuirea minunată
A Lumii — din Pămînt şi Cer compusă
Eu, măreţia lor răsămăsurînd-o,
Un bob, o pată, un atom îmi pare

Pămîntul faţă de imensa boltă
Cu toată sumedenia-i de astre,
Ce par rotite-n nenţelese spaţii,
Aşa cum dovedesc prin depărtarea
Şi zilnica rentoarcere a lor.
Ci, oare, doar spre-a cîrmui lumina
În strîmt hotarul dintre-o zi şi-o noapte,
Se-nvîrt în jurul pêtei cît un punct,
Ce este-acest opac Pămînt al nostru ?
Întreagă vastă privegherea lor
E nefolositoare, dealtminteri ?
În cugetare adîncit, adesea
Admir Natura sobră şi-nţeleaptă,
Ce-a izbit asemeni disproporţii,
Cu mîna spartă zămislind atîtea
Frumoase corpuri — cu un singur ţel,
Se pare, înmulţindu-le pe cele
Mai mari, poruncă dînd ca orbii lor,
În revoluţii fără de repaos,
Să-şi săvîrşească zilnic vastul crug ;
Şi asta cît Pămîntul neclintit
Cu mult mai multă uşurinţă s-ar
Putea mişca în cerc cu mult restrîns !
Slujit de ce-i mai nobil decît dînsul,
Pămîntul îşi atinge ţelul fără
A se clinti măcar, primind căldura,
Primind lumina ca pe un tribut
Al goanei lor de nepătruns cu mintea,
Al mării lor iuţeli necorporale,
Pe care nici un număr n-o cuprinde.“

Aşa grăi Părintele dintîi,
Părînd, prin toată-nfăţişarea lui,
Că-n cugetări înalte stă pierdut ;
Iar Eva, seama dîndu-şi de aceasta,

De unde la vedere sta, retrasă,
Se ridică maiestuos sfioasă,
De farmece atît de plină însă,
Încît stîrnea în cel ce-i sta alături
Dorința s-o poștească să rămînă ;
Se duse printre florile-i pestrițe
Și printre fructe — stînd să cerceteze
Cum muguri ies, cum florile se-nvoltă ;
Și toate — școlărițe ale dînsei,
De mîna ei frumoasă mîngîiate,
În sus săltară la venirea ei,
Mai vesele crescînd... Dar Eva nu
Plecaser ca fiind nedeșfătată
De-asemenea taifasuri, sau fiindcă
Urechea ei nu ar fi fost în stare
S-asculte preainălțătoare lucruri ;
Plăcerea asta și-o păstra aparte,
Dorind Adam să-i povestească totul,
Fiindu-i singură ascultătoarea,
Căci, înaintea Îngerului, ea
Pe soțu-i și-l dorea povestitorul,
Lui întrebări să-i pună mai de grabă ;
Știa prea bine Eva că Adam
Plăcute-ar fi amestecat abateri
De la vorbirea despre astea toate
Cu dulci și conjugale mîngîieri,
Înalte lucruri astfel limpezind ;
O, Evei, de pe buza lui Adam,
Nu doar cuvinte îi plăcea să soarbă !
Ci unde se mai întîlnesc și azi
Asemenea perechi, unite strîns
În dragostea și-n demnitatea lor ?
Se-ndepărta cu mersu-i de zeiță
Și nu-i lipsea suita — căci în juru-i,
Ispititoare farmecele ei
Stăteau ca-n jurul unei mari regine ;

Împrăștiia săgețile dorinței
În ochii orișicui, pe toți făcându-i
Prezența ei să o dorească, -ntr-una

Cu ușurință și bunăvoință
Răspunse îndoiieli lui Adam
Acum Arhanghelul :

„Păcat eu nu-ți fac

Din faptul că întrebi și cercetezi,
Căci, ca o Carte a lui Dumnezeu,
Întregul Cer îți stă deschis în față,
Lucrarea-i minunată s-o citești,
Să-nveți tu anotimpurile sale,
A sale ceasuri, zile, luni și ani.
S-ajungi la asta, n-are-nsemnătate,
De judeci drept, Pământul de se mișcă
Sau numai Cerul ; Marele-Arhitect
Ascuns-a cu înțelepciune restul
De-a Omului sau Îngerului ochi,
Nevrînd dezvăluite aste taine,
Spre-a fi scrutate de aceia care
Se cade, mai de grabă, să le-admire.
Sau, dacă vor să-ncerce conjuncturi,
Lăsat-a la cheremul sfadei lor
Măreața Cerului alcătuire,
Să-și ridă de-ale lor păreri deșarte
Și bazaconice — cînd vor ajunge
Să-nchipuiască bolta, numărîndu-i
Puzderia de stele. Ce grozav
Ar mînuî măreața-i schelărie !
Cum ar clădi ! Cum ar desface ! Cum
S-ar zbate să salveze aparența !
Cum ar încinge sfera ei cu cercuri
Concentrice, excentrice, cu cicluri,
Cu epicycluri și cu orbi în orbi !
Și toate astea prost pe sferă scrise !
Din felul tău de-a judeca acestea

Le și ghicesc — tu, tocmai hărăzitul
Să-ți cârmuiești urmașii, presupui
Că astrele mai mari, mai luminoase,
N-ar trebui să dăruie lumină
Acelor mai mărunte, care n-o au,
Cum crezi că nu ar trebui nici Cerul
Călătorii prelungi să întreprindă,
Cînd, liniștit, stînd locului, Pămîntul
Din toate mari foloase singur trage ;
Întîi, tu cugetă că mare și
Strălucitor nu-nseamnă mai presus
Prin însușiri ; Pămîntul, chiar de este
Atît de mic față de Cer și n-are
Vreo strălucire, poate să conțină
Solide bunuri mult mai din belșug
Ca Soarele, ce strălucește sterp
Și ale cărui însușiri asupra-i
Înriurire n-au, ci doar asupra
Mănosului Pămînt ; acolo raza-i
Primită-ntîi, își capătă vigoarea
Cu care, altfel, nu e înzestrată.
Căci nu-i slujesc Pămîntului — ci ție-ți
Slujesc acești luminători, da, ție,
Ce ești Pămîntului locuitor.
Cît despre vastul crug ceresc, tu lasă-l
Despre a Faurului măreție
Nespună să-ți vorbească, despre cel
Ce l-a creat atît de fără margini,
Hotarele departe întinzîndu-i,
Încît să știe Omul că nu-și are
În cecace este al său sălașul —
Fiind un edificiu necuprins,
Prea necuprins ca el să-l poată umple.
El așezat e-n tare strîmt hotar,
Iar restul hărăzit e unor țeluri
Știute cel mai bine doar de Domnul.

Iuțeala tuturor acestor cercuri,
Chiar dacă ele sînt nenumărate,
Atotputerii lui tu s-ò atribui,
Căci el iuțeli spirituale-aproape
Le dă și corporalelor substanțe.
Tu nu crezi că-i domoală goana mea,
Odată ce, pornit din zori din Ceruri,
De unde Dumnezeu sălășluiește,
Am și ajuns aicea către prînz —
Fiind distanța de nemăsurat
În numerele care au un nume.
Îți dau acest exemplu, învoit
Cu-a Cerurilor pururea mișcare,
Doar să-ți arat puținul preț a tot
Ce te îndeamnă către îndoială,
Nu pentru că aș afirma mișcarea,
Măcar că ție, locuind Pămîntul,
Ți s-ar părea că toate sînt mișcare.
Ci Dumnezeu — ca să-și îndepărteze
A sale căi de-a oamenilor simțuri,
Atîta de departe-a așezat
De Cer Pămîntul, încît pămînteasca
Vedere, de se-neumetă-ntr-acolo,
În lucruri prea înalte să se piardă,
Dar asta fără vreun folos anume.
Și ce e dacă Soarele ar fi
Chiar centrul Lumii, celelalte stele,
Prin harul de atracție al lui
Sau chiar al lor, s-ar îmboldi la dant,
Mereu în feluri de rotiri în juru-i ?
Tu le zărești rătăcitoarea goană,
Ba joasă, ba înaltă, ba ascunsă,
Ba progresivă, retrogradă, fixă,
În șase dintre ele ; ce-ar fi, însă,
Dacă planeta asta, cea de-a șaptea,
Așa de neclintită cum îți pare,

Pe nesimțite s-ar mișca, supusă
La trei impulsuri felurite ? Altfel
Mișcările s-ar cere să le-atribui
Mai multor sfere-n sens contrar mișcate,
Ce înclinările și le-ntretaie,
Sau Soarele de trudă să-l scutești,
Precum și romburi iute mișcător,
Ce-i presupus al zilei și al nopții,
De altfel, peste stele, nevăzut,
Această roată-a Zilei și a Noptii ;
Să crezi în asta n-ai avea nevoie
Dacă Pământul, iscusit prin sine,
Și-ar căuta în răsăritu-i ziua,
Călătorind — dacă din emisferu-i
Opus solarei raze-ar da de Noapte,
Cît încă emisferul celălalt
I-i luminat de strălucirea lui.
Ce-ar fi dacă lumina reflectată
De-acest Pământ prin vastă străvezimea
Văzduhului, pentru terestrul glob
Al Lunii, -ar fi ca raza unui astru,
În timpul zilei sale luminînd-o,
Așa cum Luna noaptea luminează-l ?
Fiind aceasta reciprocitate,
De-i locuită Luna — și-are cîmpuri ?
Vezi petele-i ? Par niște nori — iar unde
Sînt nori se poate să și plouă — ploaia
Putînd să nască din muiatu-i sol,
Spre hrana celor de acolo, roade ;
Și, poate, alți Sori tu descoperi-vei,
Toți întovărășiți de cîte-o Lună,
Lumină dînd, masculă și femelă —
Aceste două sexe mari ce Lumea
O-nsuflețesc — pe fiecare orb
Al său de vii făpturi fiind umplută.
Pricină-n veci de sfadă fi-va faptul

C-atita spațiu din cuprinsul Firii
Ar fi nestăpînit de suflet viu,
Deșert și sterp, sortit doar strălucirii,
Slab licăr dîndu-i fiecărui orb,
Departa s-o trimită, către orbul
Acesta locuit, care, la rîndu-i
Sclipirea le-o răsfrînge înapoi.
Dar, fie-așa sau nu aceste lucruri :
Se-nalță astrul predominînd în Ceruri
Peste Pămînt, sau peste el Pămîntul ;
Înceapă Soarele-arzătoru-i drum
Din răsărit — sau, din apus, Pămîntul
S-alerge-n goana-i pururea tăcută,
Cu pașii nevătămători, dormind
Pe osia lui moale, cît se mișcă
În mers egal, purtîndu-te pe tine
Domol, cu aerul cel lin deodată —
Tu gîndul nu-ți munci cu cele-ascunse ;
În seama Celuia-de-Sus le lasă,
Slujește-i lui — și teme-te de el !
Așa cum lui mai bine-i place, lasă-l
A-și cîrmui în alte părți făptura,
Oriunde-ar fi aceasta așezată ;
Tu bucură-te de ce ție dat ți-i,
De-a ta frumoasă Eva și de Rai,
Căci prea înalt e pentru tine Cerul,
Ca să cunoști ce se petrece-acolo.
Tu fii cu umilință înțelept
Și cugetă la tot ce te privește
Pe tine numai, la ființa ta ;
Și nu visa la alte lumi, la cé fel
De creaturi trăiesc în ele — nici
La starea, felul vieții, treapta lor !
Fii mulțumit că fost-am să-ți dezvălui
Atît de mult, nu doar despre Pămînt,
Ci despre cele mai înalte Ceruri.“

La astea, limpezit în îndoiala-i,
Adam răspunse astfel :

„Ce deplin
Mi-ai împlinit dorința, minte pură
Din Ceruri, tu, senine Înger ! Iată
Că, dezbărat de griji, m-ai învățat
Cum să trăiesc pe mai ușoara cale,
Dulceața vieții neîntrerupîndu-mi
Cu încîlcite-nchipuiri, cînd Domnul
Departe-a dat porunci să stea de viață
Oricare împovărătoare griji,
Neturburîndu-ne decît atunci
Cînd înșine le căutăm prin gînduri
Greșite și prin vane înțelesuri !
Dar mintea sau închipuirea pot
Apururi să se piardă-n rătăcire,
Greșelilor sfîrșitul neștiindu-și
Decît atuncea cînd, înștiințate
Sau învățate prin experiență,
Greu află că întîia-nțelepciune
Nu-nseamnă a cunoaște — și pe larg —
Străine de folos, ascunse lucruri,
Ci-nseamnă a cunoaște ce în față
Ne stă în cursul zilnicei vieți ;
Tot restul fum e — și deșertăciune-i,
Neobrăzare stearpă care-l duce
Pe Om, nepregătît, neînvățat,
În lucrurile ce-l privesc de-aproape
Să caute mereu, cu osîrdie.
Să pogorîm de la-nălțînea asta
Și să vorbim de lucruri la-ndemină,
Folositoare ; și, întîmplător,
Din ele s-ar putea isca-ntrebări
Nu nelalocul lor, bunăvoința
De mi-o vei dovedi ca pîn-acuma.
Te-am auzit vorbind de ce a fost

Făcut naintea amintirii mele ;
Să-ți deapăn eu acum povestea mea,
Pe care, poate, nu ai auzit-o ;
Vezi, încă n-am ajuns sfârșitul zilei
Și vezi cu câtă dibăcie eu
Încerc mereu plecarea să-ți întîrzii,
Poftindu-te a-mi asculta povestea ;
O, nebunie ! Parcă nu ți-o deapăn
Răspunsul tău nădăjduindu-l, căci
Cît sînt cu tine eu mă cred în Ceruri !
Vorbirea ta îmi mîngîie urechea
Și-i mai desfătătoare decît fructul
De palmier, ce-astămpărare-i setei
Și foamei mele dup-o zi de lucru,
La ceasul de dulceață al odihnei ;
Căci ele foamei, setei sînt astîmpăr
Dar în curînd te satură de tot,
Pe cînd cuvîntul tău, pătruns de har,
Flămînd mă lasă pururi de dulceața-i.“

Ceresc blajin, răspunse Rafael :

„Părinte-al Oamenilor, nu ți-i gura
De har lipsită ; nici cuvîntul tău
Lipsit nu poate fi de elocință,
Căci Dumnezeu și-n tine, din belșug.
Vărsat-a darurile sale toate,
La fel lăuntric cum pe dinafară,
Fiindu-i tu oglinda strălucită :
Stînd mut sau cuvîntînd, ești însoțit
Neconținut de har și frumusețe,
Fiind acestea alcătuitoare
A vorbei tale și-a mișcării tale ;
Noi mai puțin în Ceruri nu te credem
Decît al nostru slujitor-tovarăș
Aicea, pe Pămînt, — și cercetăm
Cu drag cărările lui Dumnezeu

În Om — căci Dumnezeu, precum
vedem,

Cinstindu-te, a fost sădit în Om
La fel nespusa-i dragoste divină.
Vorbește, deci — căci eu, din întâmplare,
Lipseam cînd te-ai născut, avînd poruncă
Drum lung și-ntunecat să bat spre Iad,
În fruntea unei legiuni de Îngeri,
Să văd dacă prin porțile-i nu iese
Vreun dușman sau vreun cercetaș,
cît Domnul

Se-afla în toiul mării lui lucrări,
Ca nu cumva, stîrnind în el turbarea
Desfășurarea asta îndrăzneată,
S-amestece Creația divină
Cu Nimicirea. O, acele Duhuri
Nimic puteau să-ncerce fără voia-i,
Dar el ne trimisese numai ca
Poruncile-i să le statornicim,
Ca suveran Monarh — cu ascultare
Nentîrziată să ne-ndătineze.
Închise, ferecate strașnic noi
Găsirăm porțile de groază toate
Dar lungă vreme încă înainte
De-a ne apropia, spre noi răzbi
Un altfel de tumult decît acel
Stîrnit de dăntuire sau de eîntec —
Ci doar de cazne, plîngeri și turbare.
Spre țarmurii Luminii, bucuroși
Ne-am reîntors, încă mai înainte
De seara preasfințitului Sabbath,
Așa precum ne-ndatora porunca.
Dar spune-ți tu povestea — căci aștept,
Îmbucurat de ale tale vorbe,
Cum tu îmbucurat ești de-ale mele.”

Aşa grăi Puterea cea aproape
Dumnezeiască — iar Adam răspunse :
„Să-şi spună Omul începutul vieţii
Cei omeneşti, e greu ! Au cine-şi ştie
El însuşi începutul ? M-a-mbiat
Dorinţa doar de a mai sta de vorbă :
Precum abia trezit din somn adânc,
M-am pomenit culcat pe ierburi moi,
Cu flori împestriţate şi scăldat
Într-o sudoare-mbălsămată, iute
Zvîntată-apoi de razele de soare,
Ce se hrăneau din umedul ei abur.
Spre Cer mi-am îndreptat uimiţii ochi
De-ndată, bolta vastă contemplînd-o,
Dar prin mişcare iute, instinctivă,
Săltatu-m-am, ca năzuind spre cer
Şi stat-am pe-ale mele vii picioare.
În jurul meu zărit-am munţi şi văi,
Păduri umbroase, însozite şesuri
Şi zbor lichid de rîuri susurînd ;
Zărit-am printre ele vii făpturi,
Mişcîndu-se, mergînd, zburînd în aer
Şi păsări ciripind prin dese ramuri ;
În jurul meu era un zîmbet totul
Şi inima pe loc mi-a fost pătrunsă
De vii miresme şi de bucurie.
M-am cercetat apoi pe mine însumi,
Privindu-mi mădulele pe rînd,
Mergînd cu mlădioase-ncheieturi,
Ba chiar fugind, precum o-nsufleţită
Vigoare mă-ndeamna ; dar cine sînt,
De unde, care mi-i pricina, astea
Nu le ştiam. Am încercat apoi
Să şi vorbesc — şi am vorbit îndată ;
Îmi dete ascultare mie limba
Şi nume dam la tot ce-n jur zăream.

Am zis : O, Soare, tu, lumineă mîndră,
Tu, luminat Pămînt, atît de proaspăt -
Şi-atît de rîzător ! Voi, văi, coline,
Voi, rîuri, voi, păduri şi voi, cîmpii,
Voi, ce trăiţi şi vă mişcaţi, făpturi
Frumoase, spuneţi, de-aţi văzut, au cum
Venit-am astfel ? Cum de sînt aici ?
O, nu prin mine însumi — nu se poate !

Doar printr-un mare Făcător, presus
Prin bunătatea şi puterea lui.
Cum să-l cunosc ? Cum să-l ador ?

O, spuneţi,
Cum să-l ador pe cel prin harul cărui
Mă mişc, trăiesc şi simt că-s mai fericit
Decît îmi dau acuma seama eu ? »
Strigînd şi rătăcind spre nu ştiu unde,
Îndepărtat de locul unde-ntîi
Sorbisem aerul şi-ntîi văzusem
Lumina asta minunată — cum
Răspunsul nu-mi venea de nicăiera,
M-am aşezat pe-o laviţă de iarbă,
Umbrită şi cu flori împodobită.
Acolo mă cuprinse-ntîia dată
Un dulce somn, în apăsare moale
Prinzîndu-mi simţurile aţipite,
Neturburate, măcar că atunci
Mi-nchipuiam că trec la-ntîia-mi stare
De nesimţire — şi că mă destram.
Cînd iată că-mi stătu la cap un vis
A cărui înfăţare înlăuntru-mi
Îmi îndemnă domol închipuirea
Să creadă că eram încă-n fiinţă
Şi că trăiam. Divină-ntruchipare
Mi se păru că vine şi îmi zice :
« Sălaşul tău, Adam, îţi duce lipsa ;
Te scoală Om Dintîi, întîiul tată

Al oamenilor cei fără de număr,
Precum ți-i hărăzit ; strigat de tine,
Vin, în grădina binecuvîntării,
Lăcașul ție pregătit, să-ți fiu
O bună călăuză». Și, zicînd,
Mă ridică și mă luă de mînă
Și fără-a merge, lunecînd ca-n aer,
Mă duse peste șesuri pe un munte
Împădurit, avînd drept pisc un cîmp ;
Era o largă-mprejmuire-nchisă,
Cu pomii cei mai buni, alei și crînguri,
Încît tot ce văzusem mai nainte
Pe-acest Pămînt, abia-mi părea plăcut.
Căci fiecare pom era-ncărcat
Cu fructe fără seamăn, atîrnînd
Ispititoare pentru ochi, stîrnînd
În mine o neașteptată poftă
De-a le culege și-a mînca din ele.
Și m-am trezit atunci — și am văzut
În fața ochilor, aievea, tot
Ce visu-mi dăruise-n nălucire.
Aicea goana mea rătăcitoare
Ar fi reînceput, dacă acela
Ce sus pe munte mă călăuzise,
Nu mi s-ar fi-nfățat de printre arbori.
Dumnezeiască i-am simțit prezența,
M-am bucurat, dar, temător cîstindu-l,
Eu la picioarele-i m-am aruncat
În preasupusă adorare. El,
M-a ridicat, zicîndu-mi : «Eu sînt cel
Pe care-l cauți. (Blînd îmi zise asta.)
Sînt Făcătorul eu a tot ce vezi
Deasupra ta, în juru-ți și sub tine.
În dar îți dau eu ție Paradisul,
Să-l socotești al tău, să-i porți de grijă
Și să-l lucrezi, din roada-i să mănînci :

Din pomii toți ce în grădină cresc
Înfruptă-te din inimă — și slobod ;
Aici să nu te temi nicicînd de lipsuri ;
Dară din pomu-a căruia lucrare
Te duce la cunoașterea a ceea
Ce-i rău și bine — pomul pus de mine
Drept cheazășie a credinței tale
Și-a ascultării tale — pom ce stă
De Pomul Vieții-alături în grădină, —
Eu te previn și tu aminte adu-ți, —
Ferește-te să guști — și ocolește
Urmările-i amarnice ; cunoaște
Că-n ziua cînd dintr-însul vei mânca,
Astfel călcîndu-mi unica poruncă,
Muri-vei de nenlăturată moarte !
Din ziua asta fi-vei muritor,
Vei pierde starea ta de fericire
Și izgonit vei fi în altă lume,
A suferinței și-a nenorocirii.»
Osînda asta el sever rosti-o
Și încă-mi sună cruntă în ureche,
Măcar că în alegere sînt slobod
Să nu-i încalc porunca ; dar curînd,
Senină-nfățișarea lui se-ntoarse
Și darul și-l reînnoi, zicînd :
«Nu doar hotarele-astea minunate
Le dărui ție, seminției tale,
Ci-ntreg Pămîntul este darul meu ;
Domniți pe-acest Pămînt, stăpîni fiind
Pe tot ce viețuiește pe întinsu-i,
În mare, în văzduh, pe dobitoace,
Pe pești, pe zburătoare fiți stăpîni !
Drept semn, eu după soiul lor ți-aduc
Jivinele și păsările toate,
Ca să primească de la tine nume,
Cinstire dovedindu-ți și credință,

Adinc supuse ție întru totul ;
Aceasta s-o-nțelegi și despre peștii
Ce-noată în sălașul lor de apă,
Neadunați aicea, neputînd
Să-și schimbe elementul, să respire
Un aer subțiat.» De cum vorbi,
Văzui cum animale vin perechi
Și păsări, tot perechi, înghenunchind
Și gudurîndu-se cu umilință
Iar păsările pe-âripi aplecate.
Și le-am dat nume pe măsură ce
Treceau și firea lor o pricepeam,
Atît de mare se-arăta știința
Cu care-mi înzestrase Domnul mintea.
Dar între toate aste creaturi
Eu încă nu dădui de una, care
Părea că-mi mai lipsește — și atunci
Am întrebat Vedenia Cerească :
«O, cum să te numesc pe tine, doamne,
Pe tine, stînd deasupra tuturor
Acestor creaturi — ce mai presús ești
De neamul omenesc, sau mai presus
De tot ce este mai presus de Om
Și, întrecînd tot ce eu pot numi, —
O, cum pot oare eu să te ador,
Obîrșitor al ăstui Univers
Și-al binelui ce Omului i-l dăru
Și pentru-a cărui bunăstare, darnic,
De-atîtea lucruri ai făcut risipă ?
Cu mine cine să împartă totul ?
De unul singur cum poți să te bucuri,
Sau, singur bucurîndu-te de toate,
Ce mulțumire, oare, poți afla ?»
Așa vorbii, prea încrezut în mine,
Iară Vedenia strălucitoare,
Mai tare încă strălucind prin zîmbet,

Răspunse : «Ce chemi tu singurătate ?
 Pămîntul și văzduhul au nu-s pline
 De-atîtea soiuri de viețuitoare,
 Ce-s gata la porunca ta să vină
 Și să se zbenguie în fața ta ?
 Au nu le știi tu limba, obiceiul ?
 Și ele știu — și judecata lor
 Nu este-n totul de disprețuit ;
 Cu ele află-ți trecere de vreme
 Și pune-n lumea lor orînduială,
 Căci largă foarte e moșia ta.»
 Așa grăi Universalul Domn
 Și-apoi păru că ar rosti porunci ;
 Îngăduința să vorbesc cerîndu-i
 Printr-o umilă rugă, i-am răspuns :
 «Să nu-mi iei vorba în de rău, Putere
 Cerească, Făcătorul meu — ci fii-mi,
 Cît îți vorbesc, prielnic. Au, aici,
 Nu m-ai făcut locțiitorul tău ?
 Și creaturile-astea mai de rînd
 Nu-s puse sub a mea oblăduire ?
 Au ce fel de orînduire poate
 'Ntre inegali să se statornicească
 Și ce adevărată desfătare ?
 Ce armonie poate să se-nchege ?
 Ce mutual se dăruie, se cere
 Să fie dăruit cum și primit
 Într-o măsură dreaptă ; dar cînd sînt
 Deosebiri, săltat cînd veșnic unu-i,
 Iar altul pururi înjosit — atunci
 Nu poate fi concordie-ntre ei,
 Urîndu-li-se a trăi-mpreună ;
 O, eu vorbesc de o tovărășie
 Așa cum eu o caut — să ia parte
 La orice desfătări înțelepțești,
 Acolo unde nu poți însoți

Cu Omul bruta. Bruta se desfete
 Cu alta, ce din soiu-i face parte ;
 Ci, cu leoaica se-nsotească leul,
 Cum bine tu le-ai îmbinat perechi !
 Și mai puțin pot păsări cu-animale
 Să stea de vorbă — sau cu păsări peștii,
 Ori boul cu maimuța.» Și-mi răspunse,
 Atotputernicul, nesupărat :
 «Aleasă și frumoasă fericire
 Prin cei ce-i vrei tovarăși tu visezi !
 Și n-ai să afli în plăcere nici o
 Plăcere — dacă singur stai s-o guști.
 De starea mea, de mine, ce crezi însă ?
 Ți par, oare, destul de mult stăpîn
 Pe fericire — eu, care sînt singur
 În toată veșnicia ? Căci eu nu-mi știu
 Vreun seamăn, dar-mi-te egal pe lume.
 Cu cine să stau eu de vorbă, dacă
 Nu cu făpturile ce le-am creat ?
 Și-acestea mai prejos îmi sînt cu mult ;
 Nemărginit sînt mai prejos de mine
 Decît de tine toate celelalte.»
 Tăcînd el, eu, smerit, din nou grăit-am :
 «Prea scurtă-i cugetarea omenească,
 Spre a putea atinge înălțimea
 Și-adîncul veșnicilor tale căi ;
 Tu, Suveran al Lucrurilor toate,
 În tine însuți ești desăvîrșit,
 Nimic aflîndu-se smintit în tine ;
 Dar Omul nu este la fel : el numai
 Treptat ajunge la desăvîrșire ;
 Aceasta-i pricina dorinței lui
 De-a se-nsoți cu semenii pe măsura-i,
 Nendestulările să și le-ajute
 Și să și le aline împreună.
 Nemărginit, tu, -n fiecare număr,

Cu toate că ești Unul — n-ai nevoie
Să te-nmulțești, pe cînd prin număr

Omul,

În nedesăvîrșirea lui aparte,
Ființa-și poate face cunoscută,
Din seamănu-i alt seamă zămislind
Și înmulțindu-și nemplinitul chip
În unitate — lucru care cere
O dragoste deplin împărtășită
Și cea mai gingașă prietenie.
Tu, chiar dacă în taina ta ești singur,
În chip divin de tine însoțit,
Nu cauți vreo obștească legătură ;
Și, totuși, asta de ți-ar fi plăcerea,
O, îndumnezeita ta făptură
Poți s-o ridici la orice înălțime
A uniunii și-a comuniunii :
Ci eu, grăind, nu pot să-ndrept spinarea
Acestor animale — nici să-mi aflu
În ale lor aparte căi plăcerea.»
Așa grăit-am eu, cutezător,
De libertatea mie dăruită
În totul folosindu-mă ; și, iată
Că înțelegere aflai — și Vocea
Divină, de har plină, îmi răspunse :
«Plăcere mi-a făcut atît de mult,
Adame, să te pun la încercare,
Să aflu că ești bun cunoscător,
Nu doar al animalelor, numite
Cum trebuie de tine — ci și-al tău,
Dînd glas prea bine spiritului liber
Din tine, care-mi ești asemuirea,
Un nempărțit și bestiilor spirit,
Drept care nici tovărășia lor
Nu-ți poate fi pe plac ; aveai pricină

Să te dezici de ea — și pe dreptate ;
Apururi cugetă astfel — și sincer !
Nainte încă de-a vorbire tu,
Știam că nu stă bine Omul singur ;
Tovărășia ce-o vedeai atunci
Eu nu ți-o hărăzisem : te-nțercam doar,
Să văd ce-ai crede tu că-i drept să fac
Spre mulțumirea ta ; iar ceeace
Acum va să-ți aduc, ți-o place foarte,
Căci este-asemuirea ta întocmai,
Și ajutorul pe potriva ta,
Al doilea eu al tău, cum năzuit-ai
Și-așa cum inima-ți tînjea să fie.»
Tăcu — și nu mai auzii nimic,
Fiindu-mi omeneasca fire toată
De a dumnezeirii copleșită,
Sub care, îmboldită spre-nălțime,
Stătuse lungă vreme, luînd parte
La cel divin divan fără de seamăn ;
Da, firea mea, orbită și sleită,
Cum se întîmplă cînd niscaiva lucru
Nu poate fi cuprins de simțuri, iată
Că se surpă, cătînd renviorare
În somnul ce-mi închise-ndată geana,
Strigat chiar de Natură-n ajutoru-i.
Da, ochii mi-i închise, dar deschisă
Lăsînd chilia-nchipuirii mele,
Vederea mea lăuntrică, prin care,
Vrăjit, ca în extaz, văzui, precum
Mi se păru, chiar de dormeam acolo
Unde m-aflam — văzui Întruchiparea
În fața căreia stătusem treaz,
Neconținut învăluită-n slava-i ;
El, aplecîndu-se,-mi deschise coasta
Cea stîngă — și-mi luă o coastă încă
De duhurile inimii fierbinte,

Mustind de proaspăt sîngele vieţii ;
Era adîncă, era largă rana
Dar, în curînd, umplîndu-se de carne,
Se lecuî ; el coasta mea îndată
O plămădi şi-o făţui cu mîna-i,
Crescînd din mîna lui de mare faur
Făptură mîndră, Omului asemeni,
Dar de alt sex — atît de minunat
Plăcută, încît tot ce minunat
Părea pe lume mult scădea în farmec ;
Tot farmecul părea vărsat într-însa,
Lăcaş aflînd în ea şi-n ochii ei,
Ce mi-au pătruns de-atuncea cu dulceaţă,
Dulceaţă nesimţită mai nainte,
În inimă ; de al iubirii spirit,
Cum şi de drăgăstoasă desfătare
Pătrunse lucrurile toate chipu-i.
Ea nevăzută se făcu — pe mine
Lăsîndu-mă în întuneric ; eu
Trezitu-m-am s-o aflu sau, pierdută,
S-o plîng în veci — fugind de desfătări.
Şi chiar cînd îmi pierdeam de tot nădejdea,
O, nu departe o văzui, întocmai
Ca-n visul meu, fiind împodobită
Cu tot ce Cerurile şi Pămîntul
Puteau a risipire, ca s-o facă
Atrăgătoare ; ca veni spre mine,
Divinu-i Făcător călăuzind-o,
Măcar că nevăzut — şi îndrumată
De glasul lui ; şi nu era de loc
Neştiutoare-n ritul căsniciei
Ori în sfinţeniile nupţiale ;
Îi erau paşii vrajă, ochii — Cer,
O vie dragoste şi demnitate
Trăindu-i ei în fiecă mişcare.
Şi, copleşit de bucurie,-atunci

Strigat-am : «Doamne, m-ai despăgubit !
S-a împlinit făgăduiala ta,
O, milostiv și darnic Creator,
Tu, dătător a tot ce e frumos !
Dar mai frumos e ce mi-ai dat acum
Ca toate ale tale alte daruri
Și, totuși, nu mă pizmuiești ! Alături
Am os din osul meu, din carnea-mi carne ;
În fața mea mă am pe mine însumi !
Femeie-i este numele, izvorul
Aflîndu-și-l în numele Bărbat ;
Tot omul, de aceea, părăsi-va
Pre tatăl său cum și pre mama sa,
Urmîndu-și soața, amîndoi fiind
O carne, și o inimă, și-un suflet !»
Și ea mă auzi așa vorbind
Și, chiar fiind în chip divin adusă,
Cu toate astea, nevinovăția-i
Precum și feciorelnica-i sfială,
Virtutea-i, prețul ei, de ea știut,
Preț ce se cere implorat, nicicînd
Nedăruindu-se necăutat
Și care, nembiindu-se și nici
Lăsîndu-se-ndesine cucerit,
E cu atîta mai ispititor
Cu cît mai greu se lasă cercetat ;
Sau, spre a spune totul, chiar Natura,
Străină și de gîndul la păcat,
Dădu într-însa astfel glas, încît,
Văzîndu-mă, spre mine-ntoarse capul.
Eu o urmaș ; ea-mi cunoscuse cinstirea
Și, cu-ndatoritoare măreție,
Cu pricinile implorării mele
Se învoi. Și am călăuzit-o,
Ca aurora de îmbujorată,
Către umbrarul nupțial ; tot Cerul

Și constelațiile fericite
Au revărsat peste această oră
Cea mai aleasă-nrîurire-a lor.
Dădură semne de urări de bine
Pămîntul și colinele din jur —
Și păsările se îmbucurară ;
Sărbătoriră vînturile line
Și proaspetele adieri prin murmur
Unirea asta în păduri umbroase
Și jucăușe áripile lor
Miresme scuturară peste noi
De prin tufișurile-mbălsămate,
Pînă cînd pasărea cea drăgăstoasă
A nopții ne cîntă epitalamul,
Cerînd luceafărului Înserării
S-aprindă-n piscuri torța cununiei.
Ci, ți-am înfățișat întreaga-mi stare,
Și am ajuns cu povestirea-mi pînă
În culmea fericirii pămîntești,
De care azi mă bucur... Pot să spun
Că lucrurile toate-mi fac plăcere,
Dar altfel — căci de gust sau nu din ele,
În minte nu-mi stîrnesc nici o schimbare,
Dorinți nepotolite nu-mi stîrnesc —
Vorbesc de bunătați sortite pentru
Miros, și gust, și vază : de fructe, ierburi.
De flori, alei și triluri de păsări ;
Dar, în privința asta, fermecat
Privesc și pipăi ; patimei întii
Simțitu-i-am cutremurul ciudat !
Senin în fața altor bucurii,
Am slăbiciune doar în fața vrăjii
Puternicei priviri a frumuseții ;
Natura, poate, a greșit în mine
Și mi-a lăsat vreo parte nencercată
Destul, să-i țină piept acestui lucru ;

Sau poate că mi s-a luat prea mult
Din coasta ce mi-a fost afară scoasă,
Podoabe în femeie risipind,
Desăvîrşind-o foarte dinafară
Şi, poate, mai puţin pe dinlăuntru.
Eu bine înţeleg că, potrivit
Cu gîndul Firii cel dintîi, ea este,
Prin însuşiri lăuntrice şi minte,
(Înalte însuşiri) mult mai prejos ;
Şi este mai puţin înfăţişarea-i
Asemenea cu chipul celui care
Ne-a făurit pe amîndoi ; şi-ntr-însa
Mai slabă-i trăsătura stăpînirii
Asupra celorlalte creaturi.
Dar, cînd m-apropii de-al ei farmec,
pare-mi

Atîta de desăvîrşită-n sine,
Atît de fără seamăn — şi îmi pare
C-atît de bine se cunoaşte,-ncît,
Ce dînsa vrea să spună sau să facă
Mai înţelept îmi pare, mai de taină,
Mai virtuos, mai bun ; ştiinţa naltă
Se pleacă înjosită-n faţa ei ;
Tăifăsuind cu ea, Înţelepciunea
Se pierde — arătînd ca Nebunia ;
Se ţin pe urmele-i Autoritatea
Şi Judecata — parcă plănuită
Întîia ar fi fost, nu mai tîrziu
Şi-ntîmplător ; şi, spre-a sfîrşi cu toate,
A minţii măreţie şi nobleţea,
Într-însa îşi statornicesc lăcaşul
Cel mai fermecător — creînd în juru-i
Îndemn către cînstire, dar şi spaimă,
Aşa precum o strajă îngerească."
Răspunse Îngeru,-ncruntîndu-şi fruntea ;
„Nu-nvinui Natura ! Partea ei

Ea și-a făcut — tu ai de partea-ți grijă !
Nu-ți pierde-ncrederea-n Înțelepciune !
Ea nu te va lăsa în părăsire
De n-ai s-o izgonești cînd cel mai mult
De-nțelepciune vei avea nevoie ;
Pui prea mult preț pe lucruri mai de rînd
Așa cum singur îți dai bine seama.
Tu ce admiri ? ce te vrăjește-atît ?
Spoiala ! E frumoasă, nendoielnic,
E vrednică de mîngîierea ta,
Și de cinstirea ta și de iubire,
Dar nicidecum de-a ta slugărnicie !
Te pune-n cumpănă cu ea — și-apoi
Măsoară-te : adesea nu-i nimic
Mai de folos ca propria cinstire,
Pe cuget și dreptate-ntemeiată
Și cu pricepere călăuzită.
Cu cît tu îți vei însuși știința
Aceasta, cu atît femeia ta
Cunoaște-va că ești stăpînul ei,
Ce-i doar părere supunînd în totul
Firescului ; făcută-i cu podoabe
Doar ca să-ți placă ție și mai mult ;
De nuri e plină — pe femeia ta
Cu cînte s-o iubești — ea vede cînd
Îți lasă de dorit înțelepciunea.
Dar dacă pipăitul este simțul
Prin care se-nmulțește omenirea
Și-ți pare-o desfătare mai presus
De toate celelalte — te gîndește
Același simț că fost-a dăruit
Și vitelor și altor animale ;
Și nu s-ar fi dat simțul tuturor,
Dezvăluindu-li-se, dacă-n el
S-ar fi aflat ceva în stare să

Subjuge omenescul suflet sau
O patimă cumplită să-i insuflă ;
Ce afli-nalt, atrăgător și plin
De judecată-alături de femeie,
Iubește-ntotdeauna — căci iubind,
Faci bine ; însă patima nu-i bună,
Căci dragostea adevărată nu stă
În asta... Dragostea-ți înobilează
Gîndirea — inima făcîndu-ți largă ;
Își are ea sălașu-n Rațiune
Și-i chibzuită ; ea e însăși scara
Pe care urci spre dragostea cerească,
Dar nu-necat în patimile cărnii ;
Din pricina-asta, printre dobitoace,
Consoartă ție nu s-a fost aflat.“

 Aproape rușinat răspunse-Adam :
 „Nici frumusețea ei, ce mi se-arată
Atît de minunat alcătuită,
Nici ~~lept~~ul zămisirii, ce-i același
La soiurile de viețuitoare,
(Măcar că, despre patul nupțial
Eu cuget mai înălțător, cinstire
Misterioasă-n mine dăruindu-i) ;
La șoata mea nu mă desfată astea,
Cît grația în felul ei de-a fi,
Și bunăcuviința care zilnic
Din faptele-i și vorbele-i adie,
Purtînd în ele dragostea topită
Și dulcea ei supunere — ce-arată,
Neprefăcută, că sîntem un suflet
Și-un singur duh : curată armonie,
Domnînd între doi soți — și mai plăcută
Urechii ca un son melodios.
Dar nu sînt subjugat de-aceste lucruri ;

Eu îți dezvălui ce-nlăuntru-mi simt,
Dar fără-a fi înfrînt ; doar dau ades
De lucruri ce prin simțuri mi se-arată ;
Cu toate astea, totdeauna liber,
Eu mă-nvoiesc cu ceeace-i mai bun —
Și-s lucrul eu — cu care mă-nvoiesc ;
Nu pentru că iubesc mă mustri tu —
Doar spui că dragostea la Cer te-naltă,
Fiindu-ți drum spre Cer și călăuză ;
Îndură tu, îngăduit de-mi este
Să-ntreb : Cereștile Întruchipări
Au cum iubesc ? Iubirea cum și-arată ?
Doar prin priviri ? Sau strălucirea lor
Și-o împreună prin nemijlocite,
Ori numai prin părelnice atingeri ?“
Răspunse Îngerul printr-un suris,
Însuflețit de-mbujorarea unor
Vii trandafiri cerești — culoarea însăși
A Dragostei :

„Îndeajuns să-ți fie
Că fericiri ne știi : doar unde nu-i
Iubire nu există fericire.
Plăcerea pură ce-o trăiești prin trup
(Și pur ai fost creat) noi o trăim
Pe cea mai naltă treaptă, nentîlnind
În cale piedica vreunui hymen,
A unor membre sau încheieturi —
Zăgăzuri întru totul pentru oameni :
Cînd Duhurile se îmbrățișează,
O, mai ușor ca aerul cu aer,
Unire-a ce e pur cu ce e pur,
Cu totul se topesc întru iubire ;
Tilmaci să-i fie carnea cărnii sau

Un suflet altui suflet — n-au nevoie.
Dar iată că nu pot să mai întârzii,
Căci Soarele, spre-al Terrei promontoriu
Și către înverzitele ostroave
Ale Hesperiei acum înclină,
Și-acesta-i semnul meu pentru plecare.
Fii tare — și trăiește fericit !
Iubește — dar pe Domnu-ntîi iubește-l,
Iubirea către Domnul ascultare
Fiind ; porunca lui cinstește-o-n toate !
Ferește-te ca patima să nu-ți
Îndemne judecata către fapte
Cu care, altfel, sloboda-ți voință
Niciînd nu s-ar putea-mpăca ; în tine
Stă fericirea sau năpasta celor
Ce-ți vor urma — și-a ta ! Deci, te
păzește !

Preafericiții toți și însumi eu
Ne-om bucura de stăruința ta.
Stai neclintit : de liberul arbitru
Al tău atîrnă starea ta în Rai,
Dar și căderea. Tu, desăvîrșit
Fiind lăuntric, să nu ceri vreun sprijin
De din afară ; de la tine-alungă
Orice ispită spre neascultare.“

Așa vorbind, se ridică — și-Adam
Îl însoți cu binecuvîntări :
„Scump Oaspete Ceresc, de ți se cere
Să pleci — te du, te du, Eternic Crainic,
Trimis de cel a cărui bunătate
De toate mai presus — eu o ador !
Gingașă, nobilă a fost cinstirea
Ce mi-ai adus, tăifăsuind cu mine
Și-n amintirea-mi recunoscătoare

Cu cinste-n veci-de veci va fi privită.
Prietenos fii pururi pentru neamul
Cel omenesc — și-ntoarce-te adesea !“

Sub umbra deasă-asa se despărțiră,
Suind îndată Îngerul la Ceruri
Și spre umbrarul lui mergînd Adam.

Sfîrșitul cărții a opta

CARTEA A NOUA

Ci-dusă-i vremea cînd stăteau de vorbă
Cu Omul Îngerii sau Dumnezeu,
Precum cu un prieten să se așeze
Îndăcinați — blînzi, îngăduitori,
Un rustic prînz cu dînsul împărțind,
Și voie dîndu-i, făr-a-i face vină,
În de iertat taifasuri să se piardă ;
La tragice accente mi se cere
Să trec de-acuma înainte, însă :
Din partea Omului o rușinoasă
Nencredere, ruptură neloială
Și răzvrătire, și neascultare ;
Din partea Cerului, acum străin,
Dezgust, îndepărtare și mînie,
Muștrare dreaptă și osîndă dreaptă,
Ce-aduseră în Lumea asta lumea
Păcatului și a nenorocirii,
Și Moartea — umbra marelui păcat,
Și-a Morții crainică — restriștea cruntă !
Ce tristă sarcină ! Dar subiect
Nu mai puțin ci mult mai mult eroic
Decît mînia cruntului Achile,
Ce-nconjură de trei ori zidul Troiei —
Asupra dîșmanului revărsată,

. Sau chiar decît turbarea unui Turnus
Pentru Lavinia, dezmăritata ;
Sau chiar decît mînia lui Neptun
Sau a Iunonei — care-atîta vreme
Pe Grec l-a prigonit, cum şi pe fiul
Cytherei ; doar cereasca-mi protectoare
Să verse-n mine-un har al povestirii,
Cu asta potrivit — ea, care-mi vine
În ospetie noaptea, nerugată,
Dictîndu-mi cît mă aflu-n somnorat,
Cu uşurinţă inspirîndu-mi versul
Nefrămîntat mai înainte-n minte.

O, subiectul îndelung ales
Şi început tîrziu, mi-a fost plăcut
Întîi în chip de cînt eroic mie ;
Natura însă nu m-a înzestrat
Cu-ndemînarea de-a descrie lupte,
Fiind acestea încă socotite
Drept unicul eroic subiect ;
Grozavă măiestrie — să disece,
Prin lungi măceluri şi plictisitoare,
În lupte-nchipuite, cavalerii
Cei fabuloşi (cît nobilul răbdării
Curaj, cum şi eroicul martiriu
Rămîn în stihuri necîntate încă !) ;
Sau să descrii mari jocuri şi-alergări,
Şi zale-n marş, şi scuturi blazonate,
Devize măiestrite şi valtrapuri,
Şi roibi, harnaşamente fastuoase,
Şi mîndri cavaleri grăbind la-ntreceri
Sau la turniruri — şi apoi ospete,
Acestea poruncite şi servite-n
Saloane de rîndaşi spurcaţi la gură
Şi seneşali ! O, nu îndemînarea,
În niscai biată artă, biată trudă,

E ceeace, pe drept, eroic nume
Dă bardului sau unui vast poem !

O, mie (nefiind întru acestea
Nici învățat, nici mare-nvățăcel)
Un subiect mult mai înalt rămîne-mi,
Destul prin sine însuși al meu nume
Să-l nemurească — evul prea tîrziu,
Răceala, greul anilor de nu mi-or
Îngreuna al áripei avînt ;
Și ar putea umila mea arîpă
S-o-ngreuneze, dac-ar fi al meu
Poemul — însă e-al Divinității
Ce, noaptea, mi-l tot spune la ureche.

Ci Scarele-apusese, cum și steaua
Lui Hesper — care are-nsărcinarea
S-aducă pe Pămînt amurgul — steaua
Ce-o clipă-i cumpănă-ntre zi și noapte.
Și-al nopții emisfer învăluisе
Din dungă-n dungă largul crug al zării,
Cînd cel care fugise din Eden,
Amenințat de Gabriel, Satan,
Mult mai desăvîrșit în răutate
Și în precugetată vătămare,
Pe nimicirea Omului pornit,
Năpasta ce-l amenința sfruntînd-o,
Se-ntoarse nenfricat... Fugise noaptea
Și înapoi era la miezul nopții,
Pămîntul după ce-l înconjurase ;
Căci se ferea de-al zilei fapt, de cînd
Regentul peste Soare, Uriel,
Intrarea în Eden i-o dibuise,
Vestindu-i și pe Heruvimii paznici.
De-acolo izgonit, muncit de chinuri,
Nopti șapte rătăci cu bezna numai,
De trei ori dunga echinoctială
Înconjurînd-o — și de patru ori

Incrucișându-se cu carul Noptii,
Din pol în pol, prin fiecă colură
Trecînd ; se-ntoarse în a opta noapte
Și-n partea dîmpotrivă a intrării
În Rai, la adăpost de ochii ageri
Ai Heruvimilor, găsi, hoștește,
O trecere nebănuită încă,

Un loc ce astăzi nu-i se-afla acolo
(Schimbîndu-l, vai, nu Timpul, ci Păcatul)
De unde Tigrul, la picior de Rai,
Cădea într-un adînc de sub pămînt,
Și-apoi își avînta o parte-a apei
Într-o fîntînă lîngă Pomul Vieții.
Cu riul se-afundă Satan, cu riul
Țîșnind afară, învelit în picde,
Un ascunziș degrabă căutînd.
El cercetase marea și uscatul,
De din Eden în Pontul Euxin
Și din Meotis pînă peste Oby,
În polul cel antarctic coborînd ;
Zburase, în lungime, din apus,
De prin Oronte pînă-n oceanul
Hotărnicit de istmul Darian
Și, de acolo, pînă pe meleagul
De Gange și de Ind scăldat în ape.
Dăduse globului ocol, adînc,
Amănuțit luînd la toate sèama,
Căutînd, în al făpturilor nenumăr,
Să afle care-i cea mai potrivită
Pentru mîrșavu-i țel ; și îi păru
Mai ager șarpele pe-ntins de cîmp.
Muncindu-și mintea îndelung, sucit,
Nehotărit în gîndurile sale,
Alese, în sfîrșit, altoiul cel mai
Sortit minciunii, vasul pe măsura-i,
În care, ascunzîndu-se, să poată

Urzeala-i neagră să și-o tănuiască
Privirilor pătrunzătoare foarte :
Căci nimeni nu ar fi aflat nimic
De bănuir în șarpele viclean,
Fiind el nentrecut în șiretenii,
Din firea-i, din fireasca-i agerime
Părind să iasă toate — dar născînd,
De-ar fi intrat în alte animale,
O bănuială că puteri drăcești,
Lucrînd în ele, mintea prea le-ascut.

Luă Satan această hotărîre
Dar, mai nainte, chinul său lăuntric,
Astfel în val de plîngeri revărsîndu-l :
„Pămînt ! O, cît ești Cerului asemeni,
De nu ești chiar și mai dorit ca el !
Sălaș pentru divinități mai vrednic,
Zidit prin gîndul cel de-al doilea parcă,
Schimbînd ce vechi era în mult mai bine.
Ce Dumnezeu ar fi zidit lucrare
De rînd, după lucrare fără seamăn ?
Cer lămîntesc, în jurul cărui Cer
Tot Ceruri dănțuie, strălucitoare,
Dar ție numai torța lor slujindu-ți,
Lumină izvodind peste lumină,
În tine doar stringîndu-și toate, parcă,
În scumpe raze, sfînta-nrîurire !
Precum în Ceruri Dumnezeu e centru
Și, totuși, răspîndit e peste tot —
Tu, centru, de la orbii toți primești !
În tine, nu în ei, virtutea lor
De viață se arată dătătoare
În ierburi, pomi și-n nașterea de viță
A multelor ființe-nsuflețite
Treptat crescîndu-și traiul : de la plante
Trecînd la simțămînt și judecată,
Acestea toate reunite-n Om.

Cu ce plăcere-aş fi înconjurat
Pământul — dac-aş fi aflat un lucru
De care să mă bucur ! Fermecată
De riuri, văi şi şesuri aşezare —
Şi de păduri ! Ba e uscat, ba-i mare,
Pe ţărmuri cu păduri încununate,
Ba grele stînci, ba văgăuni, ba peşteri !
Dar în nici una dintre astea eu
Nu-mi pot afla nici loc şi nici refugiu !
Cu cît mai mult în juru-mi văd plăceri,
Cu-atît mai mult simt cazna dinlăuntrul-mi,
De parc-aş fi sălaşul odios
A tot ceeace cap în cap se bate ;
Tot binele otravă-i pentru mine
Şi-n Cer mi-ar fi mai proastă încă starea.
Dar eu să locuiesc aici nu caut,
Cum nici în Cer, decît de-s eu Stăpînul ;
Prin ce încerc, nu trag deloc nădejde
Că se va uşura năpasta mea ;
Nu jinduiesc decît să-i fac pe alţii
Să fie cum sînt eu, chiar dacă asta
Mi-ar înrăutăţi cumplitul rău.
Căci zbuciumul din gîndul meu îşi află
În nimicire numai uşurare.
El — pentru care toate s-au făcut,
Mînat spre nimicirea-i, sau mînat
Spre ceeace pierzania-i înseamnă
Tîrî-va toate astea după dînsul,
De el legate într-o fericire,
Cum şi într-o nenorocire parcă :
Atunci, într-o nenorocire fie !
Se-ntindă, nesfîrşită, nimicirea !
Doar mie,-ntre-ale Iadului Puteri,
O să-mi revină gloria de-a fi
Stricat doar într-o zi ce-a făurit

Acel ce-Atotputernicul se cheamă
În şase zile şi în şase nopţi !
Şi cine ştie cît amar de vreme
Le frămîntase-n cuget mai nainte ?
Sau poate nu de mai demult decît
De cînd, doar într-o noapte, i-am scăpat
De slugăria la cheremul lui
Din oastea îngerească jumătate,
Împutîinîndu-i bine-adoratorii.
Drept răzbunare, vrînd să-şi întrească
Scăzutul număr — fie că virtutea-i,
Sleită de de mult, lipsea-i acum
Sprea a crea alţi Îngeri (dacă, totuşi,
Sînt Îngerii creaţie a lui),
Ori spre-a stîrni în noi mai mare ciudă,
S-a hotărît să pună-n locul nostru
Fiinţa plămădită din ţărînă,
Cu toate înzestrînd-o, înălţînd-o
Din starea-i joasă de la început,
Ei dîndu-i rămăşiţele cereşti,
Ca ale noastre rămăşiţe fost-au.
Ce-a hotărît a şi-implini în faptă :
El l-a făcut pe Om şi pentru Om
Zidit-a Lumea asta minunată,
Cum şi Pămîntul — ce-i sălaşul său,
Chemîndu-i-l stăpîn ! Ce înjosire !
A pus în slujba Omului aripe
De Îngeri ! Dregătorii luminoşi
Siliţi la pămînteşti îndatoriri !
De veghea lor mă tem — şi-o ocolesc,
M-ascund în pîcla miezului de noapte
Şi-n aburi — lunecînd tiptil prin orice
Tufiş sau smoc de ferigi unde, poate,
Aş da de adormitul şarpe, să mă
Strecor în răsucitele-i inele
Cu negrul gînd pe care-l port în mine.

Ce rușinoasă decădere ! Eu,
Ce-odată mă-nfruntam cu dumnezeii,
Cel mai presus voindu-mă, să fiu
Silit să intru într-o tîrîtoare
Și,-amestecîndu-mă cu mîzga ei,
Esența pură să mi-o încarnez,
Pe cel care visa divina culme
În felu-acesta îndobitocindu-l !
Dar pînă unde nu coboară, oare,
Ambiția și dorul răzbunării ?
O, cel care a năzuit spre-nalturi
Silit e-a se tîri pe-atît de jos
Pe cît de sus a cutezat să zboare,
Supus, ori mai curînd, ori mai tîrziu,
La cele mai dezgustătoare fapte !
De-i dulce răzbunarea la-nceput,
Curînd ajunge-amară — și, apoi,
Asupra ei se-ntoarce ! Însă, fie !
Puțin îmi pasă ! Lovitura numai,
Țintită bine, să izbească-n plin ;
Mi-i peste mînă să țintesc prea sus
Și-atunci țintesc în cel care-mi stîrnește
Acuma pizma,-n noul preaiubit
Al Cerului, în omul cel de lăut,
În fiul ciudei, cel pe care Domnul,
Spre-a ne-arăta mai mult disprețul său,
L-a ridicat din colb : prin ură ura
Mai bine totdeauna e plătită !“

Așa zicînd, prin fiecă tufiș,
Uscat sau umed, ca o piclă neagră,
Tîrîș, se strădui, în miez de noapte,
Să-l afle cît mai repede pe șarpe.
Îl și găsi curînd, dormind adînc,
Încolăcit în sine-n labirint
De largi inele, cu-al să cap la mijloc,
De șiretenii agere ticsit.

O, nu dormea-n de spaimă umbră încă,
În gaură de groază — ci pe iarbă,
Neveninos, de nimenea temut,
Precum nici el nu se temea de nimeni.

Pe gură Diavolul intră în el
Și, nspăimîntînd instinctu-i de jivină
Din cap sau inimă — îi insuflă
Curînd pornire spre inteligență ;
Dar somnul nu i-l turbură deloc,
Stînd **faptul** dimineții să-l aștepte.

Iar cînd mijiră zorii în Eden,
Ca o lumină sfîntă, peste flori
De umezeală jilăvite, care
Își împînzeau mireasma matinală,
La ceasul cînd tot lucrul ce răsufală
Pe marele Pămîntului altar
Spre Creator înalță mute imnuri
Și-i umplu nările de miros bun, —
Ieși perechea omenească de sub
Umbrarul ei, a gurii adorare
Unindu-și-o cu corul mut la altor
Viețuitoare, văduve de glas.
Se folosi apoi de-ntîia clipă
De aer proaspăt și îmbălsămare,
Iar după asta hotărî cum poate
Mai bine să-și împartă munca zilei,
Ce se-arăta prea multă, întrecînd
Cu mult puterea miinilor ce-aveau
De îngrijit atît de vast întins.
Și-ntîia Eva astfel începu :

„Putem grădina s-o gătim mereu,
Să îndreptăm și pomi, și ierbi, și flori ;
Plăcută-i treaba care ni se cere,
Dar mîini mai multe cît nu ne ajută,
Mai multă munca noastră se arată,
Căci totul crește fără de oprire :

Cînd, ziua, ce e de prisos tăiem,
Legăm, proptim sau rînduim mai bine,
Ne pomenim că într-o noapte, două,
Prin creștere peste măsură-și rîde
De noi, — și tinde spre sălbăticie.
Părerea spune-ți, deci, acuma, sau
Ascultă ce prin minte mie-mi trece :
Să împărțim în două treaba : tu
Te du unde alegerea te cheamă
Sau unde mult mai multe griji se cer,
Ba caprifoiul să-l întinzi în jurul
Umbrarului, ba iederea s-o-ndrești
Spre unde să se cațere dorește,
Pe cînd eu, printre trandafirii ăștia
Amestecați cu mirți, afla-voi ce
Să-ndrept pînă la ceasul de amiază.
Căci dacă zi de zi ne-alegem locul
De muncă-atît de-aproape unul de-altul,
Ce-i de mirare dacă un surîs,
Un lucru nou, ne-ndeamnă la taifas,
Scăzînd, pentru un fleac, din rodul zilei,
Măcar că munca-n zori am început-o ?
Și-un prînz necîștigat atunci ne-așteaptă.“

La care-Adam răspunse cu blîndețe :

„O, neasemuită Eva, o,
Tu, singură tovarășă a mea,
Mai scumpă mie decît tot ce-i viu !
Cu cap grăit-ai, bine ai gîndit
Ca să descoperi cum putem mai bine
Să împlinim aici lucrarea care
De Dumnezeu ne-a fost lăsată-n grijă.
Nu trec peste-asta fără să te laud,
Nimic mai drăgălaș într-o femeie
Putînd să afli, decît grija pentru
A casei bunăstare și îndemnul

Ca lucruri de folos să facă soțul.
Dar nu ne cere-atît de multă muncă
Stăpînul nostru, încît, la nevoie,
Să n-o putem opri pentru odihnă
Sau hrană, sau taifasuri între noi,
(Ce-s hrana minții) sau înlănțuirea
De dulci priviri și dulci surîsuri, căci
Acestea-și au izvoru-n judecată
Și n-au lăcaș în dobitoace : ele
Sînt hrana dragostei ; iar dragostea
Nu-i țel de mai de rînd al vieții noastre.
O, nu pentru istovitoare trudă
El ne-a făcut — ci pentru desfătare,
Dar desfătare ce-o îndrumă mîntea.
Tu nu te îndoi că aste mîini
De le unim, putem cu ușurință
Să punem stavili înșălbăticirii
Umbrarelor și-aleilor, atît
Cît pentru preumblare să ne-ajungă,
Cît mîini mai tinere, în scurtă vreme
Nu ne-or veni într-ajutor și nouă.
Dar dacă de prea multă vorbă ție
Ți se urăște — eu m-aș învoi
Să stau, nu multă vreme, fără tine,
Căci uneori singurătatea este
Tovarășa cea mai plăcută — și
O scurtă despărțire dă înbold
Spre-ntoarcerea cea dulce. Însă alte
Neliniști mă muncesc : îmi este teamă
Să nu ți se întîmple ceva rău
Cît vei lipsi de lîngă mine : știi doar,
Cum ni s-a dat de veste — că un dușman
De răutate plin, pizmuitor
Al fericirii noastre, deznădejdea
Muncindu-l cît privește fericirea-i,
Ne vrea năpăstuirea și rușinea,

Viclean asalt urzind în contra noastră ;
Și îndoială n-am că stă pe-aproape,
Pîndind, nutrind o lacomă speranță
Că, spre folosul lui mai mare, da-va
De ceeace dorește, de ne prinde
Departe unul de-altul ; în capcana-i
Speranță n-are să ne prindă însă,
Cît sîntem împreună și cît iute
Putem să ne sărim în ajutor ;
Cel mai de seamă țel al lui de este
Să ne întoarcă de la Dumnezeu,
Sau conjugala dragoste s-o strice,
Aceasta mult mai mult stîrnindu-i pizma
Decît întreagă fericirea noastră,
Sau dacă altceva, mai rău, rîvnește, —
De lîngă credincioasa coastă care
Ți-a dat ființa, nu te-ndepărta,
Căci adăpost îți e și ocrotire.
Femeia, cînd pîndită-i de primejdii
Sau de necinste, mai în siguranță-i
Și mai la largul ei cu soțu-alături,
Care-o păzește — și cu ea-mpreună
Îndură tot ce poate fi mai rău.“

La care feciorelnica mîndrie
A Evei, ca femeia ce iubește
Și-ntîmpină niscăi negingășie,
Cu chip blajin și dulce îi răspunse :
„O, tu, întregului Pămînt stăpînul,
Vlăstar al lui și-al Cerului ! Aflat-am
Că un vrăjmaș ne vrea năpăstuirea,
Din gura ta și-a Îngerului gură,
Cuvintele-auzindu-i cînd pleca,
Din spatele unui hățiș, căci tocmai
Mă întorsesem ca să fiu de față
Cînd florile se-nchid în fapt de scară.
Dar nu mă așteptam să te aud

Statornicia mea față de tine
Sau Dumnezeu punînd-o la-ndoială,
Doar din pricină că un dîșman poate
Acum să ne supună la-ncercare.
De silnicia lui tu nu te temi ;
Străini de moarte noi și de durere,
Putere-asupra noastră una n-are,
Sau să le izgonim în stare sîntem.
De-nșelăciunea lui ți-e teamă, deci,
De unde limpede se vede că
Te-nspaimă gîndul, violenția lui,
Iubirea mea, statornicia mea
C-ar fi în stare să le ispitească
Sau să le zdruncine ! Dar cum, Adam,
Asemeni gînduri au putut să-și afle
Sălaș în mintea ta ? Putut-ai, oare,
Rău să gîndești de cea care ți-i dragă ?“

„Ci el, cu vorbe bune și de leac :
„O, tu, nemuritoare Eva, fiică
A Omului și a lui Dumnezeu,
Căci astfel încă ești, nepîngărită
De vină și păcat — nu neavînd
Încredere în tine, te îndemn
De ochii mei să nu fii prea departe,
Ci doar spre-a te feri de ispitire.
Ispititorul, chiar dacă în van,
Pe ispitit stropește-l cu necinste :
Înseamnă că nu chiar de neclintit
I-a socotit credința — și că tare
N-a stat în fața ispitirii lui ;
Tu însăși cu dispreț de sine și
Mînie i-ai simți insulta, chiar
De n-ar avea urmări asupra ta :
Deci nu mă osîndi dacă mă zbat
S-alung sfruntarea de la tine numai,
Sfruntare ce vrăjmașul amîndoror,

Chiar dacă e cutezător, abia
De-ar îndrăzni să ne-o arunce dacă
Am fi-mpreună ; sau, de-ar îndrăzni,
Aş fi eu însumi ţinta lui dintîie :
Făţarnicia lui şi viclenia
Să nu i le dispreţuieşti : cel care
A ispitit şi Îngeri ager foarte-i.
Şi nu crede că fără rost ar fi
Să te ajute altul ; iată, eu,
De o privire-a ta înriurit,
Spre orişice virtute-mi aflu cale :
Doar cînd te văd, mă simt mai înţelept,
Mai veghetor, mai tare, de-aş avea
Nevoie de putere din afară ;
Privirea ta m-ar umple de ruşinea
De-a fi învins sau înşelat — şi-atunci,
Mi-ar îmbulzire vlaga cea mai mare,
Chiar toată vlaga mea, în trup şi-n minte.
De ce la fel să nu fii şi tu cînd
Sînt eu de faţă, ca să fii supusă
Cu mine deodată la-ncercare,
Fiindu-i martorul cel mai temeinic
Virtuţii tale astfel încercate ?“
În casnica-i bunăvoinţă şi-n
Iubirea-i conjugală, astfel, iată,
Grăi Adam ; dar Eva, ce-şi credea
Credinţa nu destul de preţuită,
Ceru să plece iar, cu dulce glas :
„De rostul nostru e să locuim
Pe o restrînsă vatră, îngrădiţi
De un duşman viclean şi silnic — noi
Neînzestraţi fiind, în parte, cu
Aceeasi forţă, spre-a ne apăra
Oriunde ar putea să dea de noi,
Cum sîntem, oare, fericiţi, trăind
Necontenit înfricoşaţi de rău ?

Păcatului doar nu-i premerge răul !
Vrăjmaşul ne sfruntează prin ispita-i,
Statornicia noastră încercînd-o,
Dispreţuind-o cu neruşinare ;
Dispreţul lui nu ne pătează fruntea
Ci, cu ruşine, -asupra lui se-ntoarce.
Atunci de ce de dînsul să ne temem ?
De ce să-l ocolim, cînd, mai de grabă,
Cîştigul cinstei noastre îndoit e
Prin bănuiala-i dovedită falsă,
Noi rămînînd cu sufleteasca pace
Şi harul Cerului — care ni-i martor ?
Statornicia, dragostea, virtutea,
Ce-s, oare, dacă nu le-ncerci şi singur,
Lipsit de ajutoare din afară ?
Să nu ne temem fericita stare
Că ni-i atît de nedesăvîrşită
Lăsată de al nostru Făcător,
Încît să nu se afle-n siguranţă
De sîntem despărţiţi sau laolaltă.
Aşa ne-ar fi plătîndă fericirea
Şi n-ar mai fi Eden Edenul nostru
Cînd la cheremul orîşicui ar fi.“

Adam răspunse cu însufleţire :

„Au lucrurile rostul cel mai bun,
Cum Dumnezeu le-a hotărît, Femeie.
Zămislitoarea-i mină n-a lăsat
Nimic nentreg sau nedesăvîrşit —
Cu-atîta mai puţin în Om şi-n ceea .
Ce-i cheazăia fericirii lui,
De venetice silnicii păzită.
Primejduit e Omul dinlăuntru-i,
Primejdia-i, puterea-i stînd alături ;
În Om nu poate răul să pătrundă
Decît cu voia lui ; dar Dumnezeu
Lăsat-a liberă Voinţa — liber

Fiind acel ce-ascultă Rațiunea ;
El Rațiunea a făcut-o dreaptă,
Poruncă dîndu-i să vegheze însă,
Să stea apururi trează, temătoare
Să n-o surprindă oarece sclipire
Și strîmb să-și spună gîndul — sfetnic
prost

Voinței arătîndu-i-se — astfel
Silind-o către faptele oprite
De Dumnezeu cu toată strășnicia.
Deci nu nencrederea — ci o duioasă
Iubire-mi poruncește să-ți atrag
Luarea-aminte cît mai des, precum
Luarea-aminte să-mi atragi se cere.
Trăim întru tărie, însă, totuși,
E cu puțință să ne rătăcim,
Căci nu-i cu neputință, Rațiunea,
Ademenită de vrăjmaș, să nu
Întîmpine ceva amăgitor,
Unei dezamăgiri neprevăzute
Căzîndu-i în capcană — din pricină
Că veghea n-a ținut-o trează,-ntocmai
Cum se cerea. Ispita să n-o cauți
Cînd mult mai bine-ar fi s-o ocolești —
Și poate că ai ocoli-o dacă
Ai sta cu mine ; va veni-ncercarea
Necăutată ; tu, statornicia
De vrei să ți-o încerci, întîi încearcă-ți
Supunerea ! Au cine fi-va-ntîia
Să spună ispitită că n-ai fost —
Și cine va aduce mărturie ?
De ești încredințată o-ncercare
Necăutată că ne poate-afla
Feriți mai mult decît îți pare ție
Că sîntem — tu fiind înștiințată —
Te du ! Căci, împotriva voii tale,

Cu mine stînd — lipsi-vei și mai mult.
Te du — în neprihana ta, cu care
Te-ai fost născut ! Virtutea fie-ți sprijin !
Adună-i toată vлага ! Dumnezeu
Făcut-a ce era dator să facă
Față de tine ! Este rîndul tău !“

Grăi al Omenirii Patriarh,
Dar Eva stărui — și, chiar supusă, —
Cuvîntul ea și-l spuse cel din urmă :

„Deci numai cu îngăduința ta,
Fiind înștiințată de urmări
Și, mai ales, pe vorbele-ți din urmă,
Punînd temei — pe ce-au luat în seamă
În treacăt doar, dar judecînd adînc
(Puțin fiind cătată încercarea,
Mai pregătiți va să ne afle, poate !),
Doar din pricina asta mai în voie
Mă-ndepărtez. Eu nici nu cred prea mult
Că un vrăjmaș atît de mîndru-n stare-i
Să-l caute întîi pe cel mai slab ;
De-ar înclina spre asta, cu atît
I-ar fi mai rușinoasă alungarea.“

Așa zicînd, ea mîna-și scoase blînd
Din mîna soțului — și ca o nimfă
Ușoară a pădurii — o Driadă
Sau Oriadă, sau o nimfă din
Cortegiul zeiței cei din Delos,
Zbură spre crînguri... Dar Diana însăși
Asemeni mers de zîină nu avea,
Măcar că nu era-narmată Eva
Cu tolba și cu arcul precum dînsa,
Ci cu unelte de grădinărit,
Așa cum Arta, încă simplă foarte
De foc străină, i le făurise,
Sau Îngerii cum i le-au fost adus.
Gătită precum Pales sau Pomona,

Le semăna — Pomonei cînd fugise,
Odată, de Vertumnus — ori lui Ceres
În floare — cît era fecioară încă
De Proserpina, ce a zămisliț-o
Cu Jupiter... Cu ochi ferbinți Adam
Vrăjit o urmări-ndelungă vreme,
Dar mîi mult ar fi vrut ca să rămînă.
Ades îi porunci cît mai devreme
Să se întoarcă — ea făgăduindu-i
La fel de des că-n faptul de amiază
Va fi-n umbrarul lor — în rînduială
Să pună totul pentru prînz sau pentru
Odihna lui de după prînz... O, cît de
Dezamăgită, cît de înșelată
Ai fost, nefericită Eva, tu,
În gîndul presupusei tale-ntoarceri !
Smintită întîmplare ! Niciodată,
Cu-ncepere de la funestul ceas,
Tu nu vei mai afla în Paradis
Nici dulce hrană, nici adînc repaos !
O cursă ți-i întinsă în tufișuri
Și printre flori ! O pizmă infernală
Ți-adastă pașii, să ți-i întretaie
Sau, poate, înapoi să te trimită,
De nevinovăție despuiată,
De fericire, de statornicie !
Căci iată că acum Vrăjmașul, încă
Din zori, în chip de șarpe, se-arătase,
Cătînd un loc unde să aibă sorți
Mai iute pe cei doi să-i întîlnească,
Pe singurii din neamul omenesc,
Dar închizînd în ei întregul neam,
Alcătuind de mult pîndita-i pradă.
Îi caută în crînguri și pe cîmp,
Acolo unde-un petic de pădure
Sau de grădină — țel al grijii lor

Sau al semănăturilor — păreau
Cu desfătări mai multe că-i îmbie ;
Îi căută alături de-un izvor
Sau pe un mal de rîu umbrit — dorința-i
Fiind pe Eva singură s-o vadă.
Și iată că nădejdea-i fu-ntrecută,
Măcar că era rară întîmplarea,
Pe Eva singură descoperind-o,
Învăluită-n nouri de mirezme
Acolo unde sta abia zărită,
Atît de deși creșteau în jurul ei
Îmbujorații trandafiri ; Ades
Ea se pleca să-nalțe cîte-o floare
Căzută pe tulpina ei plăpîndă,
Al cărei cap, chiar viu împurpurat,
Ștropit cu viu azur sau aur viu,
Mai atîrna-ntr-o parte fără sprijin ;
Ea le lega cu multă gingășie,
Cu lungi fișii de dafin, neluînd
La dînsa seama, însăși ea fiind
Cea mai frumoasă floare fără sprijin,
De-al ei ocrotitor fiind departe
Și-atît de-aproape-acum fiind furtuna !

Și se tîra Vrăjmașul mai aproape,
Trecînd prin mîndre-alei acoperite,
Cu lemn de cedru, pin sau palmier.
Ba îndrăzneț și sprinten, ba tiptil,
Se strecura printre arbuști și flori,
Ce-alcătuiau un verde tiv pe margini,
Țesut de mîna Evei ; era locul
Mult mai desfătător decît acele
Grădini ca-n basme ale lui Adonis
Cel reînviat — sau mîndrele grădini
Ale lui Alcinous cel vestit,
Ce-n ospeție a venit la fiul
Bătrînului Laerte — sau grădina

Netainică, în care-un mare rege
A multe știutor se mîngîia
Cu soața lui, frumoasa egipteancă.
Stătu Satan s-admire locul mult,
Dar mai cu seamă farmecele Evei.
Așa cum omul vreme lungă-nchis
Într-un oraș roind de oameni, unde
De-atît amar de case și scursuri
E aerul stricat — cînd iese vara,
În zori, să tragă-n piept un aer reavăn,
Prin satele plăcute sau vecine
Gospodării, din tot ce întîlnește
Sorbînd o desfătare : dintr-un miros
De grîu sau fîn cosit, de vaci, șiștare,
Din fiecare lucrșor de țară
Cum și din orice zgomot al cîmpiei ; —
Întîmplător de trece o fecioară
Cu pas de nimfă, tot ce-i mai plăcuse,
Din pricina-i îi place și mai mult,
Dar mai mult ea — și-n ochii ei s-au strîns
Deliciile toate ; tot așa
Și șarpele era vrăjit acum,
Văzînd această pajiște-nflorită,
Dulce-adăpost al Evei treze-n zori
Și singură ; alcătuirea ei
Era cerească, îngerească, însă
Mult mai suavă și mai femeiască,
Încît gingașă neprihana ei,
Tot felul ei de-a fi, orice mișcare,
Îi îmblînziră pica lui Satan,
Prin dulce pungășie despuîndu-i
De silnicie gîndul silniciei.
În clipa asta scurtă Răul Unic
Stătu de rău-i propriu despărțit,
Neghiob de bun, străin de dușmănie,
De ură, pizmă și de răzbunare.

Dar iadu-n clocot, pururi viu într-însul,
 În Cer de Mijloc chiar, precum acesta,
 Plăcerii sale-i puse-ndată capăt,
 Rău chinuindu-l, cu atît mai mult
 Cu cît mai mult vedea plăcerea, însă
 Simțea că nu i-i hărăzită lui :
 Așa că-și strînse iar cumplita ură
 Și gîndurile lui nelegiuite,
 Acéstfel atîtîndu-și-le foarte :
 „Ci unde m-ați călăuzit, voi, gînduri ?
 De ce imbold prea dulce-am fost vrăjit,
 Încît să uit ce m-a adus aici ?
 Nu dragostea — ci ura ! Nu nădejdea
 De a schimba cu Paradisul Iadul .
 Și nici nădejdea de-a gusta plăcerea
 Aici — ci de a nimici plăcerea,
 Afară de plăcerea nimicirii !
 Pierdut-am orice altă bucurie !
 Să nu scap, deci, prilejul ce-mi zîmbește !
 Văd singură în fața mea Femeia,
 Supusă orișicărui ispitiri,
 Căci soțul ei, cît văd departe-n jur,
 Aproape nu-i ; mai agera lui minte,
 Puterea lui, nu vreau să-mi stea în cale ;
 Avînd curaj din plin, avînd și brațe,
 Chiar dacă plămădite din țărînă,
 Puternice precum eroii, el
 Nu-i de temut puțin : scutit de răni
 Cum nu sînt eu — atîta m-a-njosit
 Infernul — și-ntr-atîta suferința .
 Împinsu-m-a spre decădere față
 De ce eram în Cer ! Frumoasă-i Eva,
 Divin e de frumoasă — și-i făcută
 Să o iubească zeii ! Nu-i în ea
 Nimic de groază, măcar că-n iubire
 Și-n frumusețe zac terori cu mia,

De ea cînd nu te-apropii cu o ură
 Mult mai puternică — o ură şi mai
 Puternică, pe cît e frumuseţea
 Sub chipul dragostei ascunsă ! Iată-mi
 Şi calea spre năpăstuirea Evei !
 Aşa grăi Vrajmaşul Omenirii,
 Rău oaspe-al şarpelui în care sta
 Ascuns, urmîndu-şi drumul către Eva.
 Nu se tîra pe-atunci ca astăzi el,
 În valuri dantelate pe pămînt,
 Ci se mişca pe coada-i sprijinit,
 Inele inelînd peste inele,
 Orb peste orb suind precum un turn —
 Un labirint sucit crescînd într-una ;
 Purta pe cap o naltă creastă ; ochi-i
 Erau rubine-aprinse — iar grumazu-i
 Era de-un auriu brun-verde ; drept
 Stătea între inelele-i rotunde,
 Plutind pe iarbă-mbelşugate foarte.
 Plăcut şi drăgălaş îi era chipul,
 Şerpi mai frumoşi de-atuncea nefiind,
 Nici chiar acela-n care pe meleagul
 Iliriei se preschimbase Cadmus
 Şi Hermiona — nici acela care
 În Epidaurus ajuns-a zeu,
 Nici cei în care Iupiter Ammon
 Sau Iupiter Capitolinul fost-au
 Schimbaţi — stînd cu Olympias întiiul,
 Al doilea cu acea ce-l zămisli
 Pe Scipius — a Romei măreţie.
 Pieziş umblînd, ca unul care cată
 Să se apropie de cineva,
 Temîndu-se să-l întrerupă parcă,
 Se strecură întii mai dintr-o parte :
 Aşa cum o corabie-ndrumată
 De-un bun cîrmaci, la gura unui fluviu

Sau ling-un cap, precum se schimbă vîntul
 Întoarce prora și întoarce pînza,
 La fel mișcările-și schimba Satan,
 Stringîndu-și coada-n inelări ciudate,
 În văzul ei, privirea-i s-o atragă.
 Ea nu luă în seamă viul foșnet
 De frunze — munca ei furînd-o încă
 Și-ndătinată pururea să vadă
 În juru-i zbenguielei de animale,
 De glasu-i ascultînd mai mult decît
 De Circe turma pe care-o vrăjise.
 Apoi, mai cu-ndrăzneală, nepoftitul
 În față-i se opri, dar ca-n éxtaz.
 Ades își apleca, mîngietor,
 Smălțatul gît și creasta cea frumoasă,
 Lingînd pămîntul ce-l călcase Eva.
 Plăcuta-i schimă mută, în sfîrșit,
 Întoarce ochii Evei către joaca-i,
 Iar el — îmbucurat că-l ia în seamă —
 Cu limba lui organică de șarpe,
 Sau împingînd al vocii aer, iată
 Că-și începu vicleana ispitire :
 „Să nu te minunezi, o, doamna noastră,
 De poți să te mai minunezi și tu,
 Tu, care singura minune ești !
 Nu-ți înarma nici cu dispreț privirea,
 Cer al blîndeții, pentru că m-apropii
 Și chipul să-ți contem plu nu mă satur :
 Eu, așa, singur, nu m-am fost temut
 De mîndră fruntea ta, mai mîndră încă
 Așa retrasă. Tu, cea mai frumoasă
 A Făcătorului asemuire,
 Pe tine te admiră tot ce-i viu
 Și lucrurile ție dăruite,
 Cerescul farmec adorîndu-ți veșnic,
 Vrăjite-n veci uitîndu-se la tine.

O, încă mai frumoasă-i frumuseţea
Atunci cînd lumea toată o admiră.
Aicea însă, -n îngrădirea asta
Sălbatică, stînd printre dobitoace,
Ce-s privitorii neciopliţi ai tăi,
Pe jumătate neputînd discerne
Ce e frumos în tine — în afară
De un bărbat — au cine te mai vede ?
Ce-i asta — să te vadă unul singur,
Cînd printre Zei să fii Zeiţă meriţi,
Slujită şi-adorată de mulţimi
De Îngeri — preafireasca ta suită ?“

Aşa se linguşi Ispititorul,
Aşa sunînd precuvîntarea lui,
Cuvintele-i la inimă ungînd-o
Pe Eva — chiar de glasul-i o uimea.
Şi ea răspunse, uluită încă :
„Ce-i asta ? Limba Omului în gură
Unei jivine ? Omenescu cuget
Spus printr-o limbă de vicţitoare ?
Credeam că animalele au fost
Lăsate, cel puţin, fără de grai,
Că-n ziua facerii rămas-au fără
Putinţa de-a lega-ntre ele vorbe ;
Cît despre cuget, mă-ndoiam, adesea
Părîndu-mi-se multă judecată
În fapta şi-n privirea lor că văd.
Pe tine, Şarpe, cel mai ager dintre
Jivinele cîmpiei, te-am ştiut,
Dar nu-nzestrat cu omenescul grai !
Minunea mai arată-mi-o — şi spune-mi
Cum ţi-ai schimbat muţenia cu graiul ?
Cum mai prieten mi-ai ajuns decît
Tot soiul dobitoacelor ce zilnic
Îmi stau sub ochi : hai, spune-mi, căci
minunea

Din partea mea luare-aminte cerc."

Ispititorul cel viclean răspunse :

„Crăiasă a acestei Lumi frumoase,
Strălucitoare Eva ! Prea ușor mi-i
Să-ți spun ce-mi poruncești — și este drept
Să-ți se deie ție ascultare.

Ca toate animalele ce pasc
Bătătorita iarbă fost-am și eu
La început — cu gânduri doar de rînd
Și jalnice — cum îmi era și hrana,
Avînd doar pentru simț și hrană ochi
Și niciodată pentru nalte gânduri :
Dar într-o zi, sucindu-mă pe șes,
Întimplător zării în depărtare
Un pom frumos împovărat de fructe
În coaja lor purtînd amestecate
Și aurul curat, și rubiniul ;
Apropiindu-mă să le privesc,
Mireasmă dulce mă lovi din ramuri,
Îmbietoare foarte poștei mele,
Vrăjindu-mi simțurile mai puternic
Ca mirosul cel dulce de mărar
Sau decît țîța oaiei sau a caprei
De lapte picurînd în fapt de seară,
De mieii sau de iezii, ce-și mai văd
De zbenguiala lor, nesuptă încă.
Nestăpînita poftă să-mi astîmpăr,
Mă hotărîi să nu mai stau pe gânduri,
Căci foamea, cum și setea, deodată,
Puternic întotite de mireasma
Acestui fruct ispititor privirii,
Mă imboldeau nespus să gust din măr.
În jurul trunchiului spuzit cu mușchi
M-am și încolăcit atuncea iute,
Căci, ca s-ajung la ramurile care
Se ridicau prea sus de la pămînt,

Ar trebui să-ntindeți tare mîna
Chiar tu, sau chiar Adam ; stăteau în

juru-i,

Văzîndu-mă, și alte animale,
Cu gura apă de aceeași poftă
Și pizmuindu-mă, dar neputînd
La fruct s-ajungă. Iată-mă-ntre ramuri,
Cu fructele îmbietoare-n juru-mi !
Și fără preget am cules din ele,
Mîncînd pe săturate, întrucît
Plăcere-asemeni nu mai încercasem
În hrana mea sau apa de izvor.
Sătul, curînd simții schimbări ciudate,
Pe treapta judecății, înlăuntru-mi
Și nu întîrzié să-mi vină graiul,
Chiar dacă îmi păstram înfățișarea.
Din clipa asta, gîndurile mele
Spre-nalte cugetări și-adînci întoarse,
Cu înțeles mai larg priviră tot
Ce-i de văzut în Cer sau pe Pămînt,
Sau în Văzduh — tot ce-i frumos și bun,
Dar tot ce e frumos și tot ce-i bun
Eu doar în chipul tău divin și-n raza
Cereștii tale frumuseți discern.
Ca tine nu e alta mai frumoasă —
Tu cea dintîi și cea din urmă ești !
Această frumusețe m-a silit,
Chiar nepoftit, să vin să te privesc,
Să te ador pe tine, cea chemată
Pe drept regina peste tot ce-i viu,
Universală, minunată Doamnă !“
Însuflețitul și vicleanul Șarpe
Așa grăi — iar Eva, mai uimită,
Răspunse astfel, neprevăzătoare :
„O, Șarpe, laudele tale multe
Mă fac să mă-ndoiesc de însușirea

Acestui fruct ce l-ai gustat întâiu !
Dar, spune-mi, unde crește acest pom ?
Cît de departe de aici ? Căci mulți
Sînt pomii Domnului ce cresc în Rai,
Și-s feluriți, necunoscuți chiar nouă ;
Alegerea-i atît de-mbelșugată
Încît lăsăm din fructe mare parte
S-atîrne, nestricate, pînă cînd
S-or naște oameni mulți să le culeagă
Și mult mai multe mîini or să ne-ajute
Natura s-o despovărăm de rodul-i.“

Cu mulțumire, bucuroasă foarte,
Răspunse-atunci Năpîrca cea perfidă :
„Împărăteaso, drumul nu e lung :
Stă pomul dincolo de o aleie
De mirți, pe-o pajiște, lîng-o fîntînă,
De-ndată ce-ai trecut de-un crînguleț
Ce împînzește mirt și-mbălsămare ;
De te-nvoiești să te călăuzesc,
Te duc nentîrziat acolo eu“.

„Ci, du-mă !“ zise Eva ; și pornind
În frunte el, în repezi inelări,
Atît de iuți încît păreau chiar drepte,
Cu toate că erau sucite,-n graba-i
De-a săvîrșire răul — creasta lui
O lumina acuma bucuria
Și i-o-nălța nădejdea ; ca un foc
Rătăcitor, alcătuit din aburi
Dulcegi, pe care-i condensează noaptea
Și vâluri înghețate-î împresoară,
Ce-n flamă se preschimbă prin mișcare
(Foc ce-nsoțește-adesea — cum se zice —
Vreun duh al răului), învîlvorat,
Arzînd cu o lumină-nșelătoare,
Din drumu-i abătîndu-l pe uimitul
Rătăcitor prin noapte — și ducîndu-l

Spre mlaștini sau spre smircuri — peste
iazuri

Și bălți în care se împotmolește
Pierdut, de orice ajutor departe, —
Așijderi licărea cumplitul Șarpe,
Spre facere de rău călăuzind-o
Pe mama noastră prea încrezătoare,
Spre Pomul cel Oprit, spre rădăcina
A tot ce e nenorocirea noastră.
Dar pomul azărindu-l, zise ea :

„Puteai să mă scutești de drumu-ncoace,
O, Șarpe ! Nu m-aleg cu nici un rod,
Măcar că e-belșug aici, de roade !
Tu numai tragi folos din însușirea-i,
Ce minunată e, într-adevăr,
Odată ce-are-asemenea urmări ;
Noi, însă, nu putem mânca din el
Și ni-i oprit de el să ne atingem !
Așa ne-a poruncit chiar Dumnezeu,
Fiind porunca asta numai fiică
A limbii lui ; în rest — ne sîntem lege
Și judecata este legea noastră.“

Dar, ademenitor, Ispititorul :

„Să fie-așa ? Deci Dumnezeu a zis
Să nu mâncați nimic din aste fructe,
Din pomii toți, măcar că v-a chemat
Stăpîni pe tot ce-i pe pămînt și-n aer ?“

Iar Eva, tot neprihănită încă :

„Putem mânca din fructele grădinii
Pe orice pom ar crește — dar din fructul
Acestui pom frumos, ce-i așezat
În mijlocul grădinii, nu putem,
Căci Dumnezeu a zis : «Să nu mâncați
Din acest pom, de el să nu v-atingeți
Căci, altfel, veți muri !»“

Ispititorul,

Cu și mai mare cutezanță încă
Mintind iubire pentru Om și zel,
Și indignare pentru răul care
I se făcea — își și schimbă purtarea :
Și unde nu purcese, ca mișcat
De-adîncă milă, a se legăna,
Cuprins de turburare, dar plăcut,
Și drept stătu, parcă voind să-nceapă
Un lucru de nespusă-nsemnătate.
Așa cum oratorul renumit
Din Roma liberă sau din Atena,
În care înflorit-a elocința,
Ce-a amuțit de-atunci, împovărat
De grija unei cauze mărețe,
Stătea-n picioare, recules în sine,
Pe cînd, din trupu-i, cea mai mică parte
Și orice gest al său, ascultători
Afla-naintea cuvîntării sale ;
Și-adesea începea înălțător,
Exordul neîngăduindu-și în
Prea arzătoru-i zel pentru dreptate, —
Tot patimă, la fel Ispititorul
Oprindu-se, mișcîndu-se și-apoi
Lungindu-se pe cît putea mai sus,
Strigă :

„O, Plantă sfîntă, înțeleaptă !
De-nțelepciune dătătoare Plantă,
O, mamă a științei ! Iată, simt
Cu limpezime-n mine-a ta putere,
Ce mă ajută, nu doar să discern,
În pricinile lor a Lumii lucruri,
Ci să descopăr căile acelor
Virtuți supreme, chiar de-s renumite
Prin hărăzită-nțelepciunea lor !
Regină-a Universului, să nû crezi
În aste aspre-amenințări cu moartea !

Deloc nu vei muri ! Au cum să mori ?
 Prin fruct ? Dar fructul o să-ți deie viață
 Cunoașterii ! Prin Cel ce Amenință ?
 Dar uită-te la mine, ce-am mâncat
 Din pom — și l-am atins — și-s, totuși, viu,
 Ba, mai desăvîrșită viață încă
 Am dobîndit, decît aceea care
 Mi-o hărăzise Soarta, cutezînd
 A mă-nălțare peste soiul meu !
 Au Omului oprit să-i fie ceea
 Ce este slobod pentru dobitoace ?
 Cum ? Să-și încingă Dumnezeu minia
 Doar pentru un păcat atît de mic,
 În loc să laude neînfricarea
 De care-ați da dovadă, înfruntînd
 Amenințarea morții, orice-i Moartea,
 Neabătîndu-vă de la-mplinirea
 A ceea ce v-ar crește fericirea
 Dac-ați cunoaște binele și răul ?
 Cît despre bine — ce-i mai drept ca asta ?
 Iar despre rău — de nu-i scorneală răul,
 De ce să nu-l cunoști — cînd și mai bine
 Ai izbuti să te ferești de el ?
 Nu poate Dumnezeu să vă lovească,
 De este drept ! Nu-i drept — nu-i
 Dumnezeu ;
 Și-atuncea cum să-l temi, cum să-l ascuți ?
 Chiar teama voastră-ndepărtează teama
 De moarte ! Deci, de ce oprit vi-i pomul ?
 Doar să vă sperie — de ce de alta ?
 Cu ce țel — dacă nu să-i țină veșnic
 Neștiutori pe-adoratorii lui ?
 El știe că în ziua cînd din măr
 Mîncă-veți, ochii voștri, care par
 Atît de limpezi, dar sînt împîcliți,

Vor fi deschiși și limpezi întru totul
Și amîndoi veți fi ca Dumnezeii,
Știînd, ca ei, sî bînele, sî răul.
Spunînd că voi veți fi ca Dumnezeii,
Eu nu fac alta decît seama țin
De treapta ce-ați sui-o-n chip firesc :
Jivină eu — sînt Om acum lăuntric ;
Voi Dumnezei din oameni vă veți face.
Deci, poate, veți muri ca oameni voi,
Pe Om schimbîndu-l cu dumnezeirea —
O moarte de dorit, chiar dacă sună
Ca o amenințare — și nu poate
Mai mare rău să vă aducă ! Și
Ce-s Dumnezeii, de nu poate Omul
Asemeni lor s-ajungă, bun părtaș
La hrana lor dumnezeiască ? Ei
Au fost întîii — e un fapt de care
Se folosesc, făcîndu-ne să credem
Că de la ei purced pe lume toate.
Eu însă mă-ndoiesc : eu văd Pămîntul
Cel minunat, de Soare încălzit,
Născînd din el de toate. Ei — nimic !
Din ei dacă purcede totul — cine
Cunoașterea a ce e rău și bine
A-nchis-o-n acest pom, încît tot cel
Care din el mînîncă, dobîndește
Înțelepciunea fără voia lor ?
Și în ce stă sfruntarea, dacă Omul
Ajunge pe-astă cale să cunoască ?
Prin ce-l poate răni știința voastră,
Și ce vă poate pomul ăsta spune,
De toate-s de la el — fără de voia-i ?
Vă pizmuiește, oare ? Poate pizma
Sălășlui în inime cerești ?
Acele pricini, cum și multe alte,
Dovadă-s a nevoii ce-o aveți

De fructul ăsta minunat. Culege
Și gustă, gustă după placul tău,
O, tu, Divinitate omenească !“

Sfirși Satan — și vorba lui vicleană
Mult prea ușor în inima-i pătrunse :
Sta Eva și sorbea cu ochii fructul
Ce doar văzindu-l te ducea-n ispită
Și încă în ureche-i răsunau
Cuvintele ațîțătoare, pline
De adevăr și judecată parcă.
Și, cum se-apropia amiaza, Eva
Simți c-o roade foamea, îmboldită
Și de mireasma fructului oprit
Pe care, înclinată să-l atingă
Și să-l mănînce, lacomă-l privea.
Dar mai întîi, o clipă adăstînd,
În gîndu-i sieși astfel își vorbi :

„Înalte însușiri se-ascund în tine,
Nu mă-ndoiesc, o, cel mai bun din fructe !
Oprit fiindu-i Omului, ești vrednic
Să te admire, totuși, Omul, dacă
De la întîia mușcătură, vai,
Prea lungă vreme neluată-n seamă,
Grai dat-ai celui mut — și învățat-ai
O limbă nedeprinsă cu vorbirea
Să-ți nalțe laude ! Nici chiar acela
Ce ne-a oprit din tine să mîncăm,
Nu ne-a ascuns grozava-ți însușire,
Căci Pomul Cunoștinței te-a numit,
Prin tine cunoscînd ce-i rău și bine.
Oprit ne ești — dar strașnica poruncă
Mai mult ne-ațîță, închizînd într-însa
Tot binele ce e dorința noastră
De care tu ne poți pe noi pătrunde ;
Nu porți în tine binele, de nu-l știi, —
Iar dacă-l porți — și-ți e necunoscut,

E ca și cum deloc n-ar fi al tău.
Mai împede vorbind : ce ni-i oprit ?
Oprită ni-i cunoașterea ! Oprit
Ne este binele ! Oprită ni-i
Înțelepciunea ! Nu se leagă gândul !
Dar dacă moartea, pîn-la urmă, totuși,
Ne strînge-n lanț, la ce ne folosește
Că-n sinea noastră sîntem slobozi noi ?
În ziua-n care vom minca din fruct,
Noi vom muri — așa porunca sună.
Dar Șarpele-a murit ? El a mîncat
Și-i viu, cunoaște, judecă, discernе,
Vorbește — și-a fost necugetător !
Ci moartea-i pentru noi doar născocită ?
Doar noi sîntem lipsiți de hrana asta
A minții ? Să se bucure de ea
Doar dobitoacele ? Așa se pare !
Dar cea dintîi jivină ce-a gustat
N-a fost zgîrcită, ci, cu bucurie,
Venit-a a ne-mpărtăși și nouă
Tot binele cu care s-a ales,
Un sfetnic mai presus de bănuială,
Străine de urzeli și viclenie.
De ce mă tem atunci ? Dar, oare, știu,
În neștiința mea, de ce anume
Pot să mă tem, atunci cînd nu cunosc
Nici binele, nici răul ? Au de Domnul ?
De moarte ? De pedeapsă ? Sau de lege ?
Și-aicea crește leacul pentru toate,
Divinul fruct care-mi desfată ochiul,
Poftindu-mă să gust din însușirea-i
Cea dătătoare de înțelepciune !
Deci ce mă mai oprește să-l culeg,
Cu el hrănindu-mi trupul cum și mintea ?
Așa grăi — și iute mîna ei,
În ceasul rău, spre fruct zvîcni, îl rupse,

Mincă din el — și rana-ntreg Pămîntul
Îndată o simți ; Natura toată
Pe temelia ei, oftînd din greu
Prin toate lucrurile sale, semne
Dădu, de groaznică nenorocire,
Vestind că totul, totul e pierdut.
Fugi-n tufișu-i vinovatul Șarpe —
Și-acum putea, căci Eva, cu întreaga-i
Ființă sta de fructu-i ferecată,
De orice altceva străină foarte.
I se părea, asemenea plăcere
Că nu-i stîrnise încă nici un fruct,
Ori că era acesta adevărul,
Ori că era o-nchipuire-a ei,
Cunoașterea cu jînd tot așteptînd-o.
Dumnezeirea nu-i ieșea din minte
Și lacomă, și fără înfrînare,
Se îndopă mîncînd, necunoscînd
Că-nghite moartea... În sfîrșit, sătulă,
Ca după vin, simțînd că zboară parcă,
Zănatică și veselă, de sine
Prea mulțumită, astfel își grăi :
„Pom suveran al pomilor din Rai,
Cel mai de preț, cel de virtuți mai plin !
O, binecuvîntata ta lucrare
E-nțelepciunea ! Pom necunoscut
Pînă acum, pom înjosit, cît timp
Rămas-a fructul tău frumos pe ram,
Părînd creat de orice rost lipsit !
De-acuma înainte înșă ție
Va fi-nchinată grija mea dintîie,
Nu fără cînt și laude, așa
Cum ți se datorează-n fapt de zori !
Ți-oi ușura și ramul de povara
Ce slobod ni se-mbie tuturora !
Și mă voi înfrupta din tine pînă,

Asemenea cu Îndumnezeiții,
Ce toate lucrurile le cunosc,
Cunoașterea voi stăpîni-o toată,
Măcar că ei pizmași pe alții-s pentru
Ce nu pot dărui : căci, dacă darul
Era al lor — n-ar fi crescut aici !
Și cît îți datorez, Experiență,
Tu, călăuza mea cea mai de preț !
O, dacă ție nu-ți urmam, și-acuma
Aș fi rămas neștiutoare încă !
Tu calea-Nțelepciunii mi-ai deschis
Și loc îmi dai să stau cu ea alături,
În ciuda tainei care o ascunde.
Dar poate că și eu sînt tăinuită :
O, Cerul e departe, prea departe,
Spre-a deslușire totul pe Pămînt !
Și, poate, alte griji slăbit-au veghea
Măritului al nostru Opritor,
Aflîndu-se-n deplină siguranță
Cu toți pîndarii lui în juru-i stînd.
Cum să m-arăt eu, însă, lui Adam ?
Schimbarea mea îndată să-i destăinui ?
Să-mpart cu el deplina-mi fericire ?
Sau, mai de grabă, nu ? Păstra-voi, oare,
Foloasele cunoașterii-n puterea-mi ?
Să nu le-mpart cu el — ci să-i adaug
Femeii ce-i lipsește, atrăgînd
Mai mult iubirea lui, cînd mai egală
Îi voi ajunge — nu de nedorit
Și, poate, uneori, chiar întrecîndu-l ?
Căci cine-i liber — dacă e de rînd ?
Da, s-ar putea să fie-așa... Dar dacă
Văzut-a Dumnezeu — și vine moartea ?
Nu voi mai fi atunci — și, moartă eu,
Adam se va-nsoți cu altă Evă,
Cu dînsa bucurîndu-se de viață !

Mor — chiar gîndindu-mă la asta numai !
Ba nu ! M-am hotărit : Adam cu mine
Va împărți norocul sau nevoia.
Atîta mi-i de drag, încît sînt gata
Să-ndur, cu el alături, orice moarte,
Iar viața fără el nu este viață.“

Așa vorbind, plecă de lîngă pom,
Dar mai întîi se temeni în fața-i,
Ca-n fața unei mari Puteri ce-n el
Sălășluia -- și care-i împînzise
În trunchi o sevă a științei, scoasă
Din pur nectarul cel băut de Zei.

Adam, cu jînd dorind-o să-se-ntoarcă,
Îi împletise o ghirlandă mîndră,
Din cele mai alese flori, în păru-i
Podoabă să i-o pună, munca ei
La cîmp încununînd-o, cum adesea
Secerătorii fac, încununînd-o
Regină a recoltei... Și, în gîndu-i,
El își făgăduia o bucurie
Și-o alinare mult mai mare încă
După asemeni lungă-ntîrziere ;
Dar inima i se strîngea ades,
Nenorocire parcă presimțînd ;
Bătăile aiurea auzindu-i,
Porni atunci s-o-ntîmpine pe Eva,
Pe drumul ce-l luase ea în zori,
Trecînd pe lîngă Pomul Cunoștinței ;
Și-aici o întîlni, abia întoarsă
De lîngă pom, ținînd o creangă-n mînă,
Cu fructele zîmbind pe ea brumate,
Abia culese și-mpînzînd mireasmă
De-ambrozie... Și ea grăbi spre dînsul,
Pe chipul ei cu Ruga de Iertare,
Precuvîntarea ei, tinzînd prea iute
Spre-ngăduință — și-n mîngîietoare

Cuvinte, ce le-avea la îndemână,
Ea astfel îi vorbi :

„Nu te-ai mirat,
Adam, de lunga mea întârziere ?
Eu lipsa ți-am simțit — și greu de tot
Trecut-a lunga vreme fără tine !
Ce zbucium al iubirii ! Niciodată
Nu l-am simțit asemeni — n-o să-l simt !
Căci niciodată nu mai am de gând
Să-ncerc ce-am încercat, nepregătită :
Cumplitul chin de a te ști departe.
Dar pricina ciudată foarte fost-a
Și minunat a fost s-o aflu eu :
O, pomul ăsta nu-i, cum ni s-a spus,
Primejdios, de guști din fructul lui ;
Și nu-ți dă brînci spre-un rău necunoscut,
Ci are-nriuriri divine, ochii
Mari deschizîndu-i și-ndumnezeindu-i
Pe cei care din el se-îfruptă. Iată,
S-a dovedit prin încercare asta,
Căci înțeleptul Șarpe, ori nevrînd
A se-nfrîna ca noi, ori să asculte,
S-a înfruptat din el — și n-a murit
Așa cum noi amenințați am fost,
Ci-i înzestrat de-atunci cu grai de om
Și simțuri omenești, și-i uimitor
Ce bine judecă... Stăruitor
M-a îndemnat să gust — și am gustat,
Neînșelîndu-mi-se așteptarea !
Ci, iată, ochii-mi, turburi înainte,
Sînt larg deschiși acum — și duhul meu
E mai cuprinzător ; mai largă-mi simt
Și inima ; simt cum mă-nalț mereu
Spre starea îndumezeirii, stare
Ce-am vrut-o pentru tine mai ales ;
O, fără tine nu o jinduiam,

Căci fericirea ce ți-i dată ție
Înseamnă fericire pentru mine,
Urită și-n curînd de nendurat,
De nu o-mpărtășim în doi, fiindu-mi.
Ci, gustă și tu, deci ! Aceeași soartă
Să ne unească-n bucurie pururi
Și-n dragoste ! De nu guști, teamă-mi este
Că, ajungînd deosebiți prin stare,
Sîntem amenințați de despărțire,
Ori prea tîrziu mă voi lipsi și eu
De îndumnezeirea ta — cînd Soarta
Aceasta, poate, nu va-ngădui-o.“

Cu-n sufletește și spuse ea povestea,
Roșind însă, cu chip descumpănit.
Adam, din partea lui, de cum află
Despre neascultarea ei fatală,
Mut, uluit, năuc stătu, simțînd
Cum reci fiori de groază-i curg în vine,
Desmănunchindu-i oasele cu totul.
Din mîna-i fără vlagă jos căzu
Cununa ce i-o împletise Evei,
Cu trandafirii ofiliți și ei.

Rămase fără grai și palid, pînă
Ce-n sinea lui tăcerea-ntîi o rupse :
„O, tu, făptura cea mai fermecată,
Cea de pe urmă, cea mai bună dintre
Lucrările lui Dumnezeu slăvitul,
Tu, care-ntreci pentru privire tot
Ce-ă fost creat vreodată sfînt, divin,
Prietenos, și bun, și dulce — Doamne,
Cum te-ai pierdut ! Cum ai ajuns, deodată,
Pierdută, răvășită, ofilită,
Sortită morții ! Cum de ai putut
Să te lași dusă în ispită și
Să-ncalci porunca, strașnica poruncă
Și sacrul fruct oprit să-l silnicești ?

O, numai uneltirea unui dușman
Necunoscut te-a înșelat — și-acum
Cu tine-o dată sînt sortit năpastei,
Căci hotărîrea mea, neîndoielnic,
Să mor alătura de tine-mi cere !
Cum aş putea trăi fără de tine ?
Să mă despart de dulce vorba ta
Atît de strîns topită în iubire,
Trăind orfan de tine printre aste
Păduri sălbatice ? Chiar dacă Domnul
Mi-ar face altă Eva, altă coastă
Eu dînd din mine — pierderea aceasta
În inimă în veci va să-mi rămînă !
Nu, nu ! Mă trage legătura Firii,
Căci tu ești os din osul meu și carne
Din carnea mea — ni-i soarta pururi una
În fericire și-n nenorocire !“

Așa zicîndu-și, ca un om întors
Din tristă și de spaimă încercare,
Ce se supune, după turburi gînduri,
Dezastrului de neînlăturat,
Cu glasul calm Adam îi spuse Evei :

„Cutezătoare faptă încercat-ai,
Nesocotită Eva ! Mari primejdii
Stîrnit-ai, îndrăznind, nu doar cu ochi
Să te atingi de fructul ăsta sacru,
La sfîntă înfrînare hărăzit,
Ci, mai mult, ai gustat din el, știindu-l
Oprit culesului ! Dar cine poate
Trecutul să-l recheme ? Cine, iarăși,
Să facă poate ce s-a desfăcut ?
Nici Dumnezeu cel Atotputernic,
Nici Soarta nu mai pot întoarce timpul !
Dar, totuși, poate că nu vei muri,
Că fapta nu-i acum așa urîță,
Odată ce întîi a fost gustat-

Și pîngărit de Șarpe fructul — el
Schimbîndu-l într-un fruct de rînd,
nesfînt,

Mai înainte de-al atinge noi.
Și Șarpele nu l-a găsit mortal :
E încă viu — cum tu mi-ai spus — și viața
Acum asemeni Omului și-o duce,
Pe treaptă mai înaltă ; ațîțarea
Grozavă-i pentru noi, de ne-așteptăm,
Gustînd din fruct, la stare și mai naltă,
Ce-i starea, numai, de-ndumnezeire,
De Îngeri sau de semidumnezei.
Și nici nu cred că Domnul Dumnezeu,
Preaînțeleptul Făcător al nostru,
Chiar dacă ne-a amenințat, e-n stare
Pe noi să ne sortească nimicirii,
Cînd noi sîntem făpturile-i dinții,
Atît de mult nălțate-n demnitate,
Și mai presus de toate-a lui lucrări,
Create pentru noi — deci hărăzite
Cu noi să cadă-n chip neîndoielnic,
Odată ce de noi atîrnă toate.
Acéستfel Dumnezeu va necrea,
Și, păgubit, ar face și-ar desface,
Zadarnic truda sfîntă irosînd-o,
Cînd însuși el n-a conceput-o bine ;
N-ar fi de înțeles din partea-i asta,
Căci chiar de înc-odată stă-n puterea-i
Creația s-o ia de la-nceput,
O, s-ar scîrbire să ne nimicească,
De teamă că Vrăjmașul triumfa-va
Și zice-va : «Schimbavnică e soarta
Acelor mai iubiți de Dumnezeu !
Pe plac au cine-i este lungă vreme ?
Întîiul m-a năpăstuit pe mine,
Și-acuma este rîndul Omenirii !

Și rîndul cui, apoi ?» Ar fi pricină
De rîs pentru Vrăjmaș — și nu se poate !
Dar eu, oricum, mi-am hotărît ursita
De-a îndura osînda împreună.
Cu tine dacă mă-nsotește moartea,
E moartea precum viața pentru mine
În inimă atît de tare simt

A firii legătură, ce mă trage
Spre ce-n făptura ta e bunul meu !
Da, ceeace ești tu al meu fiind,
Ne e cu neputință despărțirea,
Căci una sîntem noi — aceeași carne,
Și a te pierde să mă pierd înseamnă !“

Așa grăi Adam ; răspunse Eva :

„Slăvită înecare a iubirii
Ce mai presus de toate-i ! O, dovadă
Fără de seamă ! Pildă negrăită,
Ce mă îndeamnă pilda să-i urmez !
Dar cum pot pilda să-ți urmez, fiindu-i
În urmă, eu, desăvîrșirii tale ?
Eu, mai prejos de coasta ta, din care
Mă laud zămislită că am fost
Să te aud vorbind cu bucurie
Că sîntem amîndoi un trup și-un suflet !
Că una sîntem, stă dovadă ziua
Aceasta, cînd ai spus că mai de grabă
Decît să ne despartă moartea, sau
Un lucru și mai groaznic decît moartea —
Cînd o iubire gingașă ne leagă —
Ești hotărît să cazi și tu-n greșală,
Să săvîrșești și tu cu mine crima —
De-i crimă asta — și să guști din fructul
A cărui însușire (întrucît
Din bine numai binele purcede
Oricînd, de-a dreptul sau din întîmplare),
A cărui însușire ți-a supus

Iubirea unei fericite probe,
 Căci, altfel, bine-n veci n-o cunoașteam.
 De-aș crede moartea ce ni s-a vestit
 Că e urmarea faptei mele — eu
 Aș îndura ursita cea mai grea,
 Dar singură — și n-aș mai stărui
 Să guști și tu ; mai bine părăsită
 Să mor, decît să te silesc pe tine
 La fapt ce pacea ți-ar primejdui-o
 Și asta, mai ales, de cînd atît
 De minunat am fost încredințată
 De prea adevărata ta iubire
 Statornică și neasemuită.
 Dar altfel eu urmările le simt :
 Nu simt că mor — ci înțețită viață,
 Noi bucurii, speranțe, ochi deschiși
 Și-tu gust atîta de divin, încît
 Tot ce mi-a fost dulceată mai nainte
 Îmi pare aspru, fără gust acum.
 Adam, urmează-mi fără preget pilda
 Și spaima morții vîntului o lasă.“
 Așa grăind, ea plînse-mbrățișîndu-l
 De bucuria noii ei dobînzi,
 A dragostei innobilate pînă
 A îndura dezgustul sfînt sau moartea.
 Și, drept răsplată (învoirea asta
 Cu răul meritînd răsplată-naltă),
 Din creanga ce-o ținea în mînă-i dete
 Cu mîna slobodă să guste fructul
 Atîta de frumos și-mbietor.
 Și-Adam gustă, nepregetînd, măcar
 Că toate îi erau acum știute,
 Neînșelat, ci nebunește numai,
 Invins de dulce farmecul femeii.
 Și se cutremură atunci Pămîntul
 Din temelii, ca de dureri cuprins

Și iarăși din rărunchi gemu Natura ;
Și cerul se întunecă de nouri,
Și bubui un tunet surd din Cer
Și stropi de-amare lacrimi se vărsară
Cînd se-mplini păcatul strămoșesc !

Dar nu luă Adam la asta seama,
Mîncînd pe săturate — și nici Eva
Nu se temu să-ncalece iar porunca,
Gîndind doar că-și va fermeca mai tare,
Prin dulcea ei tovărășie, soțul.
Ca amețiți de aburi noi de vin,
Păreau a se scălda în veselie,
Făcîndu-i să-și închipuie că-n ei
Acum dumnezeirea naște aripi
Cu care de Pămînt să-și poată ride.
Dar altfel își desăvîrșea lucrarea
Înșelătorul fruct în ei — stirnind
Plăcerea cărnii pentru-nțîia dată :
El o privea cu poftă-n ochi pe Eva,
Privindu-l ea la fel de pofticioasă ;
Ardeau de patimă — și el purcese
Molatic s-o ațîțe pe femeie :

„O, Eva, seama-mi dau că gustul tău
E sigur și ales — și asta nu-i
O parte mică a înțelepciunii ;
De orice gînd lipim cuvîntul saț
Și spunem chibzuit că-i cerul gurii.
Și meriți laude, căci bine foarte
Te-ai îngrijit de ziua asta tu.
Pierdut-am mari plăceri prin înfrînare,
Cit n-am gustat desfătătorul fruct !
Gustat-am fructe — n-am știut ce-i gustul.
Asemenea plăceri de se ascund
În alte lucruri ce ne sînt oprite,
Ce bine-ar fi, în loc de-un singur pom,
Chiar zece pomi să ni se fi oprit !

Dar, vino ! Minunat înviorați,
Să ne jucăm așa cum se cuvine,
După asemeni sățios ospăț,
Căci niciodată frumusețea ta,
De cînd te-am fost văzut întîia oară
Și m-am nuntit cu tine-mpodobită
Cu tot ce e desăvîrșire-n lume,
În simțurile mele n-a aprins
Dorinți atîta de nestăpînite,
De a mă bucura de trupul tău —
Mai plin de farmec azi ca niciodată !
O, pom cu minunate însușiri !“

Așa vorbi Adam și, nezgîrcit
Cu joaca sau privirea drăgăstoasă,
Prea bine înțeles de Eva, care
Purta în ochi un foc molipsitor,
De mîna o luă, trăgînd-o către
Un pat de iarbă, peste care-n boltă
Se arcuiau umbroasele frunzare,
Iar ea nu i se-mpotrivi de fel ;
Culcuș de flori era culcușul lor,
Pansele, violete, hiacînți,
Crini-de-pădure — sînul cel mai proaspăt
Al Firii ; și acolo ei, din plin,
Din dragoste și joaca-i se-nfruptară,
Vinovăția-n doi pecetluind-o,
Păcatului aflîndu-și alinare,
Cît roua somnului nu-i molesise,
Sătui de drăgăstoasa lor hîrjoană.

Îndată însă ce se risipi
Puterea fructului amăgitor,
Cu aburii amețitori și dulci
Ce-n jurul minții lor se zbunguiră,
Smintindu-le lăuntrica vigoare —
Îndată ce un somn mai grosolan,
Îlrănit de fumuri rele și-ncărcat

De vise ce revin în amintire,
 Îi părăsi — ei se sculară, însă
 Ca după neodihnă — și atunci,
 Privindu-se, văzură cît de mult
 Deschiși le erau ochii, însă cît
 De-ntunecată mintea le era.
 Căci neprihana care, ca un vâl,
 I-a fost ferit de a cunoaște răul,
 Se sfișiasse-acum — în jurul lor
 Lipsind fireasca-ncredere și-ndemnul
 Firese spre ce e drept, lipsind și cinstea,
 Lăsindu-i goi Rușinii vinovate.
 El se acoperi, dar și mai mult
 Îl dezbrăca acoperirea lui.
 La fel puternicul danit, Samson
 Herculeanul, s-a sculat din poala
 Dalilei, desfrînata filistină,
 De uriașa-i forță tuns cu totul ;
 Adam și Eva iarăși se treziră
 De-ntreaga lor virtute despuiați ;
 Tăcuți, cu chipul răvășit, stătură
 Mult timp ca muți... Adam, într-un tîrziu,
 Măcar că rușinat la fel ca Eva,
 Astfel grăi, cu glasul zugrumat :
 „În ceasul rău ți-ai fost plecat urechea
 La glasul tîrîtorei cei perfide :
 Ori de la cine-ar fi-nvățat să mintă-n
 Al oamenilor grai — căci adevărul
 Despre căderea noastră l-a rostit,
 Minciuna despre înălțarea noastră :
 Da, ochii ni-s deschiși într-adevăr ;
 Acum cunoaștem binele și răul :
 Pierdut întîiul — dobîndit al doilea !
 Amar e fructul cunoștinței, dacă
 Știință-i să cunoaștem ce ne lasă
 Atît de goi, de neprihană văduvi,

De cinste, puritate și credință,
Ce-ntotdeauna fostu-ne-au podoabe
Și-acuma-s pîngărite și pătate,
Pe cînd pe chip ni se arată semne,
Ce bat la ochi, de voluptăți infame,
Născînd o blestemată de comoară :
Rușinea — cea din urmă dintre rele,
Căci de pierdutul bine sigur sînt !
O, cum voi mai putea să stau în fața
Lui Dumnezeu, în fața unui Înger,
Pe care în extaz, cu bucurie,
Atît de-ades i-am contemplat o dată ?
Orbi-va-ntruchiparea lor cerească
Această pămîntească-ntruchipare,
Cu strălucirea lor de nendurat !
O, dacă aș putea trăi aici
În sihăstrie și-n sălbăticie,
În niscai tăinuită văgăună
Și-n codri care vaste umbre-ntind,
Precum amurgul sur, de nepătruns
De raza Soarelui și raza stelei !
Voi, pini, acoperiți-mă ! Voi, cedri,
Ascundeți-mă-n ramuri fără număr,
Să nu-i mai văd pe Dumnezeu sau
Îngeri !

Dar hai să ne gîndim, în starea asta
De ochii noștri cum să ne ascundem
Acele părți supuse mult rușinii
Ce necuviincioase-i sînt privirii :
Cu foi mai mari, cusute între ele,
Din niscai arbor rupte, să ne-ncingem
În jurul șalelor, acoperind
Acele părți, încît această nou
Venită, Rușinarea, să nu stea,
Muștrîndu-ne c-am fi murdari, acolo."

Ci, sfatul lui urmînd, cei doi s-au dus
Pe unde se-ndesea mai mult pădurea
Și-aleseră din ea curînd smochinul —
Nu pomul ce e renumit prin fructe,
Ci pomul care cunoscut e astăzi
De indienii de prin Malabar
Și din regatul ce Decan se cheamă ;
Acesta ramurile își întinde
Și crengile îi cresc atît de mari
Și-atît de lungi, încît se arcuiesc
Și iar prind rădăcină în pămînt,
Vlăstari în jurul pomului părinte :
E-un vast umbrar, cu trunchiuri drept
coloane,

Înalt boltit, cu-alei auitoare,
Sub care-ades văcarul indian,
Fugind de arșiță, răcoare cată,
Veghindu-și turma prin deschizături
Tăiate-n rămurișul cel mai des.

Culeseră cei doi din frunzele-astea
Mai largi decît un scut de amazoană,
Apoi, cu dibăcia lor firească,
Spre a se-acoperi mai jos de briu —
Îndată le cusură laolaltă
(Ce acoperămînt zadarnic ! dacă
Voiau vinovăția să-și ascundă
Și lucrul ce-i înspăimînta : Rușinea !) ;
Ce osebire față de minunea
De alcîndva a goliciunii lor !
La fel Columb, în vremile din urmă,
I-a întîlnit pe-americani purtînd
Un briu de pene doar — incolo goi
Fiind cu toții și sălbatici foarte,
Umblind printre copacii din ostroave,
Cum și pe țarmurile-mpădurite ;
Părinții noștri cei dinții tot astfel,

Crezind că-n parte își ascund rușinea,
Se-acoperiră — dar în suflet, totuși,
Nici pace nesimțind, nici ușurare,
Șezură pe pământ, din greu să plângă.
Și nu le izvorau din ochi doar lacrimi !
Furtuni lăuntrice îi răscoliră,
Minia, ȕura, patima cumplită,
Discordii, neîncrederi, bănuiala,
Le zguduiră sinele, lăcaș
Atît de calm și pașnic altădată,
Acuma tulbure și-nvolburat,
Căci Înțelegerea scăpase cîrma,
De vrerea lor neascultînd Voința,
Supuși fiind acuma amîndoi
Doar Poftei cîrnii care, dedesubt,
Cerea Domnie-asupra Judecății,
Stînd tronul suveran să-i-l uzurpe.

Cu pieptul astfel zbuciumat, Adam,
Cu ochii rătăciți, cu vorba razna,
Reînnodă cuvîntu-i întrerupt :

„O, de-ai fi ascultat de vorba mea
Și-ai fi rămas, cum te rugam, cu mine
În dimineața cea nefericită,
Cînd dor ciudat de ducă te-apucase !
Am fi rămas atunci mereu ferice,
Nu despuiați, așa cum sîntem astăzi,
De orice bine, goi, sortiți rușinii !
De azi nainte nimenea nu cate
Pricină fără rost, spre-a-ndreptăți
Credința datorată ! Cînd, fierbinte,
Asemenea dovadă cauți, vai,
Să știi că hotărită ți-i căderea !“

Grăi, muștrarea lui mișcînd-o, Eva :

„Ce vorbe-ți ies din gură, o, Adame ?
Au vina pui pe slăbiciunea mea
Sau, cum îi spui, pe dorul meu de ducă,

Atunci cînd, (cine ştie ?), tot la fel,
Alături de-mi erai, mi se-ntîmpla,
Sau tot la fel ți se-ntîmpla și ție ?
Acolo de-ai fi fost — sau ispitirea
Aicea dacă s-ar fi petrecut,
Nici tu n-ai fi putut să deslușești
Ascunsul gînd al Șarpelui, în felu-i
De a vorbi — căci nu știam să fie
Pricini de dușmănie între noi —
Și-atunci de ce-ar fi vrut să-mi facă rău ?
Să nu mă dezlipesc în veci de tine ?
Atunci mai bine-aș fi crescut acolo,
O coastă fără viață ! Dar fiind
Așa cum sînt, de ce n-ai poruncit
Cu strășnicie să nu plec, o dată
Ce tu ești capul, dacă bănuiai,
Cum spui, că merg spre-asemenea
primejdii ?

Dovadă dînd de multă ușurință,
Nu prea mi te-ai împotrivit atunci,
Ba, mai mult, chiar te-ai învoit cu mine,
Îngăduind să plec de bună voie !
O, de m-ai fi oprit mai hotărît,
Nici eu, nici tu n-am fi călcat porunca.“

Adam, din fire scos întîia oară :
„Aceasta ți-i iubirea, vasăzică !
Răsplata pentru dragostea ce-ți port,
Nerecunoscătoare Eva ! Cînd
Ți-am dat dovadă a tăriei ei,
Pierdută tu fiind — eu încă nu,
De bună voie moartea alegînd,
Cu tine-alături, cît încă puteam
Trăi întru eternă fericire ?
Și-acum mă mustri c-aș fi eu pricina
Căderii tale în păcat — că eu
Nu te-am oprit cu strășnicie foarte !

Dar ce puteam mai mult ? Doar te-am
rugat,

Luarea ta aminte atrăgînd-o
Și prezicîndu-ți marile primejdii,
Spunîndu-ți că Vrăjmașul stă la pîndă !
Mai mult decît atît ar fi-nsemnat
Să te opresc cu sila ! Sila, însă,
Nu-și are-n libera voință locul !
Încrederea în tine însăși numai
Te-a îmboldit — prea sigură fiind
Că nu vei da în cale de primejdii,
Sau că afla-vei pricini pentru o
Pilduitoare mare încercare.
Da, poate am greșit și eu, prea mult
Stînd și-admirînd ce-n tine se-arăta
A fi desăvîrșire — nici un rău
Crezînd că nu te poate ispiti !
Și-acuma îmi blestem greșcala asta
Ce se preschimbă-n crimă mea — iar tu
Ești cea care-mi aduce-nvinuirea !
Așa se va-ntîmpla în veci cu-acela
Ce prea mult crede-n al femeii merit,
Lăsînd să-l cîrmuiască voia ei :
Ea nu va îndura nicicînd constrîngeri !
De cap să-și facă însă de-i lăsată,
De se va trage răul din aceasta,
Pe a bărbatului îngăduință
Prea mare ea va pune vina-ntîi !"
Astfel pe rînd se-nvinuiră ei,
În sfadă fără rost pierzînd lungi ceasuri,
Nici unul osîndindu-se pre sine,
Părînd sfîrșit să n-aibă cearta lor.

Sfîrșitul cărții a noua

CARTEA A ZECEA

Isprava blestemată și urită,
Ce-o săvîrșise în Eden Satan,
Apunse-n vremea asta-n Cer știută,
Alinindu-se cum el, în chip de Șarpe,
Pe Eva ispitind-o, ea, la rîndu-i
Pe-Adam l-a ispitit din fruct să guste ;
Dar cine poate sta ascuns de ochiul
Lui Dumnezeu /atoatevăzătorul ?
Și duhul său atoateștiutor
Au cine ar putea să-l amăgească ?
În toate cele drept și înțelept,
El pe Satan nu l-a împiedecat
Să ispitească mintea omenească,
Avînd putere îndestulă Omul
Și liberă voință, ca să-l poată
Și dibui, și izgoni pe orice
Vrăjmaș sau fals prieten apărut.
Adam și Eva cunoșteau porunca
Și veșnic trebuiau s-o aibă-n minte,
De fruct să nu se-atingă nîciodată,
Oricine-ar fi-ncercat a-i ispiti ;
Neascultînd porunca, s-au ales
(La ce să se aștepte ?), cu pedeapsa

Și, de mai multe ori păcătuind,
Pe drept cuvînt își meritau căderea.

Suiră străjile de Îngeri, mute
Și întristate pentru Om în gînd,
Știindu-i starea de acum prin cuget,
Mirîndu-se că Dûșmanul viclean
Intrase nezărit de ei în Rai.
Curînd, cînd nebinevenita știre
Ajunse sus, la Porțile Cerești,
Cu toții se-ntristară auzind-o ;
De grea mîlmire nu au fost scutite
Obrazele cerești — amestecată
Cu milă însă, totuși, ne în stare
O clipă să le strice fericirea.
Etericul popor fără de număr
Zori spre cei veniți de pe Pămînt,
Să afle cum se petrecuse totul ;
Grăbiră toți apoi să deie seamă,
Prin dreaptă numai dezvinovățire,
De strășnicia veghii lor, la tronul
Suprem — și fură-ndreptățiți îndată ;
Și Cel-de-Sus apoi, Eternul Tată,
Tună cumplit din norul lui cel tainic :

„Sobor de Îngeri ! Voi, Puteri întoarse
Cu neizbîndă de la veghea voastră,
Nu fiți descurajate, tulburate
De veștile venind de pe Pămînt,
Pe care grija voastră cea mai mare
În stare nu era să le prevadă !
Prezis-am eu ce va să se întîmple
De cînd Ispititorul a răzbit
Din Iad să iasă, străbătînd genunea.
V-am spus atunci că izbuti-va el,
Grăbit în crăinicia-i blestemată,
Că fi-va Omul ispitit, pierdut

Prin laude — crezare dînd minciunii
Ce Făcătorului îi sta-mpotrivă ;
Din marile-mi porunci nici una, însă,
Căderii lui nu-i arăta nevoia
Și nici un pic măcar nu i s-a dat
Voinței sale libere imbold,
În dreaptă cumpănă, dintotdeauna,
Alegerea lăsîndu-i-se lui.
Dar a căzut ! Și ce ne mai rămîne
Decît osînda morții să-i rostim ?
A morții ce n-o ia în seamă astăzi,
Părelnică, deșartă socotînd-o,
Cît încă nu l-a fost lovit, așa
Cum se temuse, pe neașteptate ?
Dar înainte de sfîrșitul zilei,
Afla-va că răbdarea nu-i iertare !
O, nu se va întoarce și dreptatea
Ca bunătatea de disprețuită !
Să-i judece pe cine să-l trimit ?
Pe cine altul, dacă nu pe tine,
O, Fiul meu, al Slăvii Vice-rege ?
Doar am trecut asupra ta puterea
De-a judeca, în Cer și pe Pămînt,
Și-n Iad — și e ușor da deslușit
Că-i dau tovarășă dreptății mila,
Tu Omului fiindu-i bun prieten,
Mijlocitorul lui — răscumpărare
Și răscumpărător de bună voie ;
Tu, Om sortit s-ajungi, îmi ești trimisul
Spre-a-l judeca pe Omul cel pierdut.“

Așa grăi : și dreapta slavei sale
Strălucitoare o întredeschise,
Dezvăluîta lui dumnezeire
Asupra Fiului sclipînd cu raza.
Și Fiul, nimb de slavă tot, în totul

Pe Tatăl Sfînt în sine ogîndindu-l,
Dumnezeiește blind, răspunse astfel :
„Părinte Veșnic, ție ți se cade
Să dai porunci — iar mie să-mplinesc
În Cer și pe Pămînt suprema vrere,
Încît plăcut să-ți fie ție pururi
Iubitul Fiu'al tău ; mă duc să-i judec
Pe cei care ți-au încălcat porunca
Jos, pe Pămînt ; tu însă știi prea bine,
Că oricare va fi osînda lor,
Cînd vremurile s-or plînt, asupra-mi
Osînda cea mai grea se va abate,
Cum am făgăduit în fața ta ;
O, necăindu-mă acum, prin asta
Am dobîndit eu dreptul de-a-ndulci
Osînda lor, asupra-mi atrăgînd-o.
Prin milă eu voi stîmpăra dreptatea,
Mai mult nălțîndu-le pe amîndouă,
Încît să fie mulțumite ele,
Iar tu-mpăcat... Și n-o să am nevoie
Nici de-o suită, nici de vreun cortegiu,
Căci nimeni nu va sta de față cînd
I-oi judeca pe cei doi — decît ei ;
Lipsi-va cel de-al treilea vinovat
Prea bine osîndit fiind prin lipsa-i ;
Prin răzvrătită fuga lui de lege ;
Cît despre-a-l osîndi pe Șarpe, nimeni
Nu-și poate pierde vremea cu aceasta.”
Așa grăind, se ridică din locu-i,
În nimbul naltei slave înrudite
Și Tronuri, și Puteri, și Stăpîniri
Și Începătorîi îl însoțiră,
Drept ministranți, la Porțile Cerești,
De unde se vedea, în depărtare,
Edenul și meleagul tot din juru-i.
Deodată pogorî apoi — căci timpul

Măsură nu-i iuțelilor cerești,
Chiar dacă e înaripat cu cele
Mai sprintene minute ale lui.

Ci Soarele, pe clinul asfințirii,
Din miezul zilei tocmai coborise
Și line adieri porneau să sufle
Peste Pământ, la ceasul hărăzit,
Răcoarei înserării ușiere,
Cînd el, mai rece încă în mînia-i,
Mijlocitor și blind judecător,
Se-nfățișă, pe Om să-l osîndească.

Adam și Eva auziră glasul
Lui Dumnezeu cătîndu-î prin Grădină,
Purtat, la ceasul de amurg al zilei,
De adieri către urechea lor ;
Da, auziră — și de fața lui
Se-ascuseră-ntre pomii cei mai deși.
Cît nu se-apropie, pe-Adam strigîndu-l :

„Adame, unde ești ? Odinioară
Ieșeai cu bucurie să mă-ntîmpini,
De-ndată ce mă azăreai departe !
Nu-mi place lipsa ta de-aici, Adame !
Au stai de vorbă cu singurătatea,
Pe unde te-arătai odinioară
Necăutat, împins de datorie ?
Ci, poate, aura îmi e mai stinsă ?
Au ce schimbări te-ndeamnă să lipsești ?
Ce întimplare te oprește ? Vino !“

Veni Adam — și Eva-n urma lui,
Șovăitoare ea, măcar că dînsa
Porunca o-ncălcase cea dintîi,
Dar răvășiți, descumpăniți cei doi.
În ochii lor nu strălucea iubirea
Fața de înșiși ei sau Dumnezeu,
Ci doar vinovăția lor vădită,
Rușinea, turburarea, disperarea,

Minia, încăpăținarea, ura
Și-nșelăciunea... Bîlbiit o vreme,
Adam răspunse scurt într-un tirziu :
„Te-am auzit pe-aicea, prin grădină
Și, gol fiind, atuncea m-am ascuns,
Temîndu-mă de glasul tău.“

La care

Judecătorul milostiv, îndată,
Îl întrebă pe-Adam, dar nemustrîndu-l :
„Tu glasul mi l-ai auzit adesea,
Dar nu cu teamă — ci cu bucurie !
De ce, Adam, te temi de el acuma ?
Au cine ți-a spus ție că ești gol ?
Au ai mîncat din pomul cel din care
Te-am fost oprit să guști, cu strășnicie ?“

Adam răspunse abătut, strivit :

„Pe ce drum strîmt, o, Ceruri, mă arat
Azi, cu Judecătorul meu de față,
Silit să iau păcatul tot asupra-mi
Sau eul celălalt să mi-l învinui,
Pe ea — ce-i copărtașa vieții mele !
Greșeala mi s-ar cere să-i ascund,
Credința ei cît mie îmi rămîne,
Disprețului nearuncînd-o pradă
Prin plîngerile mele ! Dar cumplită
Nevoie, și constrîngere cumplită
Mă-ndeamnă să vorbesc, spre-a nu atrage
Asupra-mi și păcatul, și pedeapsa
Oricît ar fi de neîndurătoare.
Și chiar tăcerea dacă aș păstra-o,
Ușor tu ai pătrunde tot ce-ascund :
Femeia ce-ai făcut-o pentru mine,
Să-mi fie ajutor — pe care tu
Ca dar desăvîrșit mi-ai dăruit-o,
Atît de bună, de îmbietoare,
Atît de-atrăgătoare și divină,

Din mîna căreia nu bănuiam
Că m-ar putea lovi un rău vreodată
Și care-n tot ce făptuia părea,
Prin felul ei, că-ndreptățește totul, —
Mi-a dat un fruct — și am mîncat din el !“

Răspunse-atunci Puterea Suverană :

„Au era dînsa Dumnezeuul tău,
Ca să ascuți de dînsa, mai de grabă
Decît de Făcătorul tău ? Sau fost-a
Făcută ea să-ți fie călăuza,
De tine mai presus, a ta egală,
De bărbăția ta ai fost supus-o,
Cum locul ție dat de Dumnezeu,
Prin care mai presus de dînsa ești,
Oblăduirii ei ? Cînd ea făcută
Din tine-a fost și numai pentru tine,
Tu, prin desăvîrșire întrecînd-o
Pe ea,-n adevărata demnitate ?
O, era toată nuri — e-adevărat,
Dar numai dragostea să ți-o atragă,
Și nu supunerea ! Spre-a fi-ndrumate
Păreau și însușirile-i făcute,
Nepotrivite pentru stăpînirea
Ce era partea ta, ființa ta,
Mai bine de le cunoșteai tu însuți.“

Zgîrcit la vorbe,-i zise-apoi și Evei :

„De ce-ai făcut aceasta, tu, Femeie ?“

Aproape copleșită de rușine,

Nici îndrăzneată, nici limbută, Eva,

În fața Sfîntului Judecător

Răspunse încîlcit : „Mîncat-am, Doamne,

Căci Șarpele m-a fost ademenit“.

Iar Domnul Dumnezeu cînd auzi

Aceasta, fără nici o-ntîrziere

Îl judecă pe Șarpe-ntîi, chiar dacă,

Un dobitoc fiind, n-avea putință

Să treacă vina sa asupra celui
Ce-a răului unealtă îl făcuse,
Stricîndu-i rostul pentru care-a fost
Făcut pe lume — însă blestemat
Pe drept atunci, ca ticălos prin firea-i.
Și n-avea rost ca Omul să cunoască
Mai mult (de nu știa mai dinainte)
Căci asta nu îi micșora păcatul.

Și Dumnezeu îl osîndi pe-ntiul
Ce în păcat căzuse — pe Satan,
Dar în rostiri misterioase soarta
Pecetluindu-i, cum credea că-i bine,
Pe Șarpe acestfel afurisindu-l :

„Fiindcă tu ai săvîrșit aceasta,
Fii blestemat apururi între toate
Ale cîmpiei fiare și-animale ;
Pe pîntecele tău te vei tîri,
Și toate ale vieții tale zile
Țărîină vei mînca ; și dușmănie
Voi pune între tine și Femeie,
Între sămînța ei și-a ta sămînță ;
Femeia capul tău îl va zdrobi,
Așa cum tu-i vei înțepa călcîiul !“

Așa oracolul s-a fost rostit —
Și-adeveritu-s-a cînd Fiul celei
De-a doua Eve, al Mariei, Iisus,
Precum un fulger pe Satan din Ceruri
L-a fost văzut, căzînd în chip de Prinț al
Văzduhului ; și-atunci, sculat din morți,
Puteri și Începătorii din Iad
Zdrobind și strălucind deschis în slava-l,
Apoi, în glorioasă înălțare,
Robia înrobită, chiar regatul
Ce veacuri lungi l-a uzurpat Satan,
Purtîndu-l prin Văzduh ; și pîn'la urm

Cel ce prezis-a moartea prin strivire,
Sub talpa noastră pe Satan odată
Îl va strivi ; dar iată-l că se-ntoarce
Către Femeie, spre-ai rosti osînda :
„Necazurile tale înmulți-voi
În vremea sarcinei ce ai s-o porți ;
Vei naște prunci în chinuri — stăpînită
Și-atrasă de bărbatul tău fiind“.

Rosti apoi osînda lui Adam :
„Fiindcă tu ai ascultat de vorba
Femeii tale —și-ai mîncat din pomul
Din care ți-am cerut : «Să nu
mănînci !» —

Blestem va fi pămîntul pentru tine ;
Te vei hrăni din el cu osteneală
În toate zilele vieții tale !
El spini îți va rodi și pălămidă ;
Cu iarba cîmpului te vei hrăni ;
Și pîinea din sudoarea feții tale
Ți-o vei mîncă — pînă te vei întoarce-n
Pămîntul cel din care-ai fost luat,
Căci tu țărînă ești — și în țărînă
Te vei întoarce iară, negreșit !“

Astfel îl judecă pe Om trimisul —
Mîntuitor cum și Judecător,
Nentîrziata mîarte, prevestită
De ziua asta, foarte-ndepărtînd-o ;
Și apucîndu-l mare milă pentru
Acei ce goi stăteau în fața lui,
Sortiți să-ndure iuțile schimbări
Care urmau în aer loc să aibă,
Nu se simți-njosit, în chip de slugă,
Precum în ziua cînd a stat să spele
Picioarele acelor ce-i slujeau,
Să învelească-n piei de animale,
Precum un tată, goliciunea lor, .

Piei ori de omorîte fiare, ori
Luata de la unele jivine,
Ce, șarpelui asemeni, năpîrleau.
Mult nu stătu pe gînduri să-i îmbrace
Pe-ai săi dușmani — nu doar pe dinafară,
Cu piei de animale : goliciunea
Lăuntrică le îmbracă, măcar că
Era aceasta mult mai rușinoasă ;
Și le-o-mbracă-n dreptatea lui — ferind-o
De ochiul sfîntului Părinte-al său.
Și iute se-nălță apoi spre el ;
La sînu-i binecuvîntat primit,
Intră și-n slava lui dintotdeauna
Și Tatălui cel împăcat îi spuse
(Măcar că totul el știa) cu Omul
Ce s-a-ntîmplat, amestecîndu-și spusa
Cu blînde rugăminți de-ngăduință.
În vremea asta, încă mai nainte
De a se săvîrși păcatul și
De a se judeca pe-acest Pămînt, —
Păcatul și cu Moartea, față-n față
Stăteau sub poarta Iadului — rămasă
Căscată larg și improșcînd departe,
În Haos, flamele-i învolburate,
De cînd Vrajmașul poarta o trecuse,
Păcatul deschizîndu-i-o... Păcatul
Acum purcese să-i vorbească Morții :
„O, Fiule, de ce stăm noi aici
Și lîncezim, cît marele Satan,
Zămislitorul nostru, izbîndește
În alte lumi, pe noi, prăsila lui,
Vrînd să ne ducă-n loc mai fericit ?
Nu poate fi decît izbînditor,
Căci, dacă ar cunoaște neizbînzi,
El, hăituit de-ai săi prigonitori,
De multă vreme s-ar fi fost întors,

Căci nu se află loc mai potrivit
Ca ăsta pentru răzbunarea lor
Și nici pentru a-și îndura osînda.
Și pare-mi noi puteri că-n mine suie,
Că-mi cresc arîpi — că vastă stăpînire
Dincólo de Abis îmi este dată ;
Ceva mă trage — fie simpatie,
Sau o firească forță înrudită,
Spre a uni, la depărtări imense,
Cu tainică prietenie, lucruri
De-același soi, pe căi ascunse foarte.
Tu, umbra, umbra mea nedespărțită,
Tu trebuie să mă urmezi, căci nu-i
Putere-n stare-a despărți Păcatul
De Moarte ! Dar de teamă, nu cumva,
În calea lui să întîlnească piedici
Zămisliitorul nostru, cînd să treacă
Peste genunca ce-i de nerăzbit,
În drumu-i înapoi — să încercăm,
Grea trudă, trudă pe măsură, însă,
Puterii mele și puterii tale —
Să încercăm o cale să durăm
Din Iad, peste acest ocean spre Lumea
Cea nouă, cucerită de Satan ;
Un monument să fie drumul — mare
Folos trăgînd din el întregă oastea
Infernului — o trecere ușoară
Îngăduindu-le dincolo-ncoace,
Sau întru transmigrație, precum
O să-i ocîrmuiască soarta lor ;
Eu nu mă pot lipsi de drumul ăsta,
Atît de-atrasă sînt de nou simțita
Atracție — și de-o pornire nouă.“

Ci rășchirata Umbră îi răspunse :
„Te du acolo unde te îndeamnă
Destinul și-nclinări nestăpînite ;

N-am să-ți rămîn în urmă eu — și nici ,
M-oi rătăci, cu tine călăuză,
Căci simt în nări un iz de crunt măcel ;
Văd prăzi, văd prăzi — și gust nesațul
mortii

Din toate lucrurile vii de-acolo ;
De lucrul tău eu nu mă voi dezice,
Ci te voi sprijini din rășputeri“.
Așa zicînd, adulmecă miasma
Mortalelor schimbări de pe Pămînt.
Așa precum la ceasul cînd un stol,
De păsări mari de pradă, de la zeci
De leghe și în ciuda depărtării,
Într-un ajun de bătălie zboară
Spre unde tabără-au făcut soldații,
Ademenite toate de duhoarea
De leșuri vii, făgăduite-n zori,
În urma sîngeroasei lupte, mortii, —
La fel Întruchiparea mohorîtă
Amușina, larg nările-ntorcîndu-și
În aerul înveninat, simțînd
Din depărtare cum îi vine vremea.
Și de la poarta Iadului porniră
În vastă și pustia netocmire
A Haosului beznă tot și umed,
Pe căi contrare avîntîndu-și zborul
Și cu putere (uriasă foarte
Puterea lor) cum razna peste ape
Pluteau în zbor, tot ce-ntîlniră-n cale,
Virtos, vîscos, precum de hula mării
În hăuri supt, zvîrlit pe pisc de valuri,
Îngrămădiră laolaltă ei,
La gura Iadului, din două părți, -
Așa cum două vînturi dinspre pol,
Suflînd deasupra Mării Cronienc,
Împing, unindu-și suflul, munți de gheață,

Din două părți vuind și închizînd
O trecere ce bănuită este
Spre răsărit, dincolo de Peciora,
Spre coasta cea bogată a Cathaiei.
Apoi, cu ghioaga-i rece și uscată,
Ce împietrește totul, iată, Moartea
Lovi în amestecătura strînsă
Precum cu un trident, vîrtos legînd-o,
Cum s-a-ntîmplat cu plutitoarea Delos ;
Înlănțuit în neclintire fost-a
Ce-a mai rămas de ochii-i de Gorgonă
Și întărit cu smoală de asfalt ;
Cît poarta Iadului era de larg
Imensul drum — și împlîntat adînc
În iad, pînă la rădăcina lui ;
Enorm se arcuia zăgazul peste
Abisul spumegînd — un pod întins
Din Iad și pînă-n zidul noii Lumi,
Zid neclintit și fără apărare,
Răpit acum întru folosul Morții ;
Și drumul era neted, larg, plăcut,
Nentortocheat de la Pămînt la Iad.
Tot astfel, dacă lucrurile mici
Cu cele mari asemuire-și află,
Din mările-i palat memnonian
Pornit-a Xerxes, de la Suza pînă
La mare, spre a strînge-n lanțu-i greu
A Greciei străveche libertate
Drum printr-un pod spre Hellespont
durîndu-și,

Legînd de tărîmul Asiei Europa,
Cu vergi lovind înfuriate valuri.
Păcatul și cu Moartea de pe-acum
Își întinseseră lucrarea — lanț
De stînci peste Abisul turburat,

Urmînd întocmai drumul lui Satan —
Chiar pînă-n locul unde-a stat acesta
Să-și strîngă ăripile și să cadă
Pe-aridă fața Lumii cei rotunde.
Cu lanțuri lungi de diamant și cuie
De diamant ei îmbinară totul,
Prea mult, o, mult prea mult să
dăinuiască !

Făcuseră ca într-un spațiu strîmt
Hotarul Lumii ăsteia să treacă
Pe ling-al Cerului empyrean,
Aflîndu-se la stînga Iadul, cu
Genune lungă despărțit de ele.
Trei drumuri se-arătau de-aici vederii,
Ducînd către aceste trei lăcașe ;
Văzînd Pămîntul, cei doi apucară
Pe drumul spre Eden — cînd îl zăriră,
Asemeni unui Înger de lumină,
Chiar pe Satan, zenitul cîrmuindu-și
Între Centaur stînd și Scorpion,
Cît Soarele se înălța-n Berbec.
Schimbat se-nfățișa Satan la față,
Dar ei, iubiții lui copii, îndată
Obîrșitorul și-l recunoscîră.

Pe Eva după ce o ispitise,
Satan se ascunsese în pădurea
Vecină, nevăzut — și-nfățișarea
Schimbîndu-și, spre-a vedea ce-o să
se-ntîmple,

Văzu nelegiuirea-i repetată
De Eva, chiar de fără gînduri rele,
Așupra soțului — rușinea lor
Cătînd deșarte acoperăminte ;
Dar cînd văzu că vine însuși Fiul
Lui Dumnezeu să-i judece, fugi
De spaimă, nenădăjduind scăpare

Decît în clipa cea de față, poate,
 Temîndu-se, cum vinovat era,
 De-a Fiului minie neștiută.
 Trecînd aceasta, se rentoarse noaptea
 Și, ascultînd în locul unde cei doi
 Nefericiți ședeau, vorbirea tristă
 Și jalnicele plîngeri ale lor,
 Află și de osînda lui sortită,
 Înțelegînd-o nu nentîrziată
 Ci pentru vremile ce vor să vină ;
 De bucurie plin și vești mai bune,
 Se reîntoarse-atunci în Iadul lui,
 Pe țărmi Haosului, la piciorul
 Acestui pod-minune nou, zărindu-i,
 Neașteptat, pe cei care-i ieșeau
 Întru întîmpinare — scumpa lui
 Zămislitură ; mare bucurie
 Pe cîteșitrei atuncea îi cuprinse,
 Vederea podului uluitor
 Crescînd și bucuria lui Satan.
 Stătu-ndelung lucrarea s-o admire,
 Dar mîndra și fermecătoarea-i fiică,
 Păcatul, rupse acestfîl tăcerea :
 „Magnificele-ți făptuiri, Părinte,
 Acestea-ți sînt — trofeiele — acestea
 Ce le privești cîm n-ar fi ale tale ;
 Dar tu ești marele-architect al lor,
 Făuritorul lor, căci, deîndată
 Ce-n inimă simțit-am (o, a mea,
 Prin tainice-armonii de-a ta legată,
 În dulce contopire-așijderi bate),
 De-ndată ce-am simțit că pe Pămînt
 Tu ești izbînditor, precum citeșc
 În ochii tăi acum, măcar că lumi
 Ne despărteau — atrasă fost-am foarte
 Să te urmez, cu fiul tău, cu Moartea.

Cît ne unesc fatalele urmări !
 Nici Iadul lungă vreme nu mai poate-n
 Hotarele-i prea strîmte să ne țină,
 Nici hău-ntunecat, de netrecut,
 Nu poate să ne pună-n cale piedici,
 Pe urma ta ilustră cînd pornim.
 O, libertate tu ne-ai dăruit !
 Sub porțile Infernului închiși
 De-am fost pînă acum — ne-ai dat putere,
 Vărsînd vigoare-n noi, spre a zidi
 Imensul pod zburînd peste Abis !
 A ta-i acum întreagă lumea asta !
 Virtutea ta a cîștigat ce mina-ți
 Nu a zidit ; înțelepciunea ta
 A refăcut cu prisosință tot
 Ce prin război s-a fost pierdut, deplin
 Înfrîngerea din Ceruri răzbunînd-o.
 Aicea vei domni ca un monarh ;
 Acolo nu domneai ; acolo încă
 Domnească-nvingătorul tău, așa
 Cum hotărît-au sorții bătăliei,
 Plecînd din Lumea nouă, cea din care
 S-a izgonit prin propria-i osîndă !
 Cu tine de acum nainte-mpartă
 Domnia peste lucrurile toate
 Ce despărțite sînt prin Empyreu !
 Să fie-a lui cetatea cea pătrată,
 A ta fiind orbiculara Lume !
 Cuteze a te încerca — fiind
 Primejdie mai mare pentru tronu-i !
 Răspunse vesel Prințu-Ntunecimii :
 „Frumoasă fiica mea ! Tu, fiul meu
 Și, totodată, și nepotul meu !
 Dovadă negrăită ați adus
 Că sinteți seminția lui Satan
 (Căci eu prin acest nume mă glorific,

Potrivnic Împăratului Ceresc,
Ce este socotit atotputernic),
Din plin din parte-mi binemeritat-ați,
Cum și din partea mării-Mpărății
A Iadului — voi, care-ați de-aproape
De poarta Cerului ați dat răspuns
Prin faptul triumfal izbînzii mele,
Lucrării mele glorioase prin
Lucrare glorioasă răspunzîndu-i,
Făcînd din Iad și Lumea asta nouă
O singură împărăție vastă —
Un continent ușor de răsumblat.
Cit eu prin Întuneric scoborî-voi
Ușor, pe drumul făurit de voi,
Eu mie credincioaselor Puteri,
Ducînd despre izbînzile-astea veste,
Cu ele dimpreună să mă bucur, —
Voi doi, pe drumul ăsta, printre orbi
Fără de număr, toți ai voștri, voi
În Paradis vă duceți, locuiți-l,
Domniți în el apururi fericiți !
Înstăpîniți Pămîntul și Văzduhul
Și, mai ales, pe Omul care-a fost
Strigat stăpînul unic peste toate !
Pe el să-i faceți robul vostru sigur
Și, pînă la sfîrșit, să-l omoriți !
Eu vă trimit — locuitori ai mei —
Și împuterniciți peste Pămînt
Cu o putere nemaiauzită,
Care emană de la mine... Numai
De-a' amîndorora vigoare azi
Atîrnă stăpînirea-mi peste noua
Împărăție, prin isprava mea
Sortită pururi Morții — prin Păcat.
Cit dezbinată nu-i puterea voastră,

De vreo năpastă nu se teme Iadul !
Cu bine mergeți — și fiți pururi tari !“

Satan luîndu-și astfel bun rămasul,
Cei doi porniră printre constelații,
În iute zbor, otrava răspîndindu-și :
Pălră mii de stele molipsite
Și, de înrîurire planctară
Lovite, îndurată o eclipsă
Adevărată... Iar pe cellalt drum,
Spre poarta Iadului porni Satan ;
Și Haosul în două despicat,
Purtînd imensa podului povară,
Gemea, țipa din două părți deodată,
Cu hulă-nvolburată asaltînd
Zăgazurile ce-și rîdeau acum
De indignarea lui... Pe poarta largă
A Iadului, deschisă, nepăzită,
Trecu Satan, părăgînire numai
Aflînd în jurul lui — căci cei doi care
Fuseseră însărcinați cu veghea,
Porniseră spre lumea din înalturi ;
Toți ceilalți se strînseseră-n adînc,
În jurul pandemonicului zid,
Cetatea mîndră a lui Lucifer,
Satan chemîndu-se-ăstfel după steaua
Scăpărătoare, lui asemuită ;
Stăteau de veghe-acolo legioane,
Cît timp mai-marii lor ședeau la sfat,
Neliniștiți de niscai întîmplare
Ce pe al lor trimis și Împărat
Putea să-l fi oprit ; căci el poruncă,
Plecînd, să facă ăstfel le dăduse
Și ei cu grije i-o urmau acum.

Așa precum tătarul se retrage
În fața rusului, vrăjmașul său,
Prin Astrahan, peste cîmpii de nea ;

Sau cum sufi-ul bactrian de cornul
Crescînd, al turcului, de spaimă fuge,
Lăsînd paragină în urmă-i pînă
Dincólo de regatul Aladul,
În fuga-i spre Tauris sau Casbin, —
La fel și-aceștia, oastea cea din urmă
Din Ceruri izgonită, leghe lungi
De beznă pustiite le lăsară
În colțuri depărtate din Infern
O strajă strașnică alcătuiind
În jurul metropolei lor — acum,
Stînd și-așteptînd să-l vadă-n orice clipă
Pe Marele-Aventurier pornit
În căutarea unor lumi străine.

Trecu el printre dînșii nevăzut,
Sub chipul unui Înger plebeian,
Din cin de rînd — și de la poarta sălii
Plutoniene se sui pe tronu-i,
Ce-n fastul celor mai bogate falduri,
Era-n adîncul sălii așezat,
În toată-mpărăteasca-i măreție.

Stătu o vreme el privind în juru-i,
Dar nevăzut de ei ; ci, în sfîrșit,
Ca dintr-un nor strălucitoru-i cap
Și chipul său de stea scăpărătoare,
Ba, poate, chiar în nimb mai orbitor,
Înveșmîntate se-arătară-n slava
Îngăduită — sau splendoarea falsă
Lăsate lui în urma decăderii.

Uimită toată hoarda Stygiană
De strălucirea cea neașteptată,
Privirile își pironi spre el,
Recunoscîndu-l pe multășteptatul
Puternic Domn al lor întors acasă ;
Ovațiile se ținură lanț ;

Pairii lui Satan la sfat grăbiră,
Înterupându-și sumbrul lor Divan,
Rostind urări de bine, fericiți
Apropiindu-se de el cu toții.
Făcu tăcere-atunci Satan cu mina,
Cu vorbele-i cerind luare-aminte :
„Puteri, Virtuți și Tronuri, Stăpîniri
Și Începătorii — căci astfel eu
Vă chem acum și astfel eu vă ung.
Nu doar de drept, ci rangul stăpînindu-l
Aflați că mă întorc izbînditor.
Chiar peste așteptări — ca să vă scot
Din văgăuna asta infernală,
Afurisită, blestemată, cruntă
Din casa asta a nenorocirii. —
Turn-temniță-al tiranului din Ceruri !
Acum sînteți stăpîni pe-o vastă Lume,
Nu mult prejos față de cea din Cerul
Natal al nostru — dobîndită însă
Prin mari primejdii și prin cutezanță.
S-ar cere lungă vreme să înșir
Tot ce-am făcut și cît am suferit,
Ce trudnică mi-a fost călătoria
În groaznicul adînc al netocmirii
Nemărginitului Abis cumplit,
Nețărîmurit — dar peste care Moartea
Și eu Păcatul au durat acum
Un neted drum — să ușureze foarte
Triumfătorul vostru marș ; dar eu
Cu mari strădanii am călătorit
Pe drumuri nedestelenite încă,
Silit să sui Abisul nemblînzit,
În rîzina Noptii fără obîrșie
Și a sălbaticului veșnic Haos
Zvîrlindu-mă — și Haosul, și Noaptea,
Păstrîndu-și tainele cu strășnicie,

Impotrivindu-se din răsuputeri
Călătoriei neobișnuite,
Prin mugete cumplite protestînd
În fața Soartei celeia supreme.
N-am să vă spun nici cum am dat de
Lumea

Cea nou zidită — despre care-n Ceruri
De multă vreme Faima povestise —
Zidire, minunată, fără seamăn,
Neîntrecută în desăvîrșire
Și-n care Omul așezat a fost,
În urma surghiunirii noastre, într-un
Lăcaș al fericirii — Paradisul.
Dar l-am înstrăinat de Dumnezeu
Prin viclenie — și l-am ispitit !
Cum ? O. vă veți mira nenchipuit :
Doar printr-un măr ! Au nu vă umfle
rîsul ?

Un măr l-a fost jignit pe Creator
Și, pentru asta, pe iubitul-i Om,
Cu toată Lumea lui, îl dete pradă
Păcatului și Morții și, deci, nouă ;
Și-am izbutit aici fără primejdii
În tihnă, fără trudă, Lumea asta
S-o răsumlăm, s-o locuim — stăpîni
Fiind și peste Om și peste tot
Ce lui i se dăduse-n stăpînire.
E drept că și pe mine Dumnezeu
M-a judecat — sau, altfel zis, pe Șarpe,
Da, pe jivina sub al cărei chip
L-am ispitit pe Om a judecat-o ;
Din judecata asta mă privește
Doar dușmănia pusă între mine
Și Omenire ; eu am să-i înțep
Călcîiul — seminția omenească
Zdrobindu-mi capul — nu se știe cînd !

Au cine nu ar cumpăra o lume
Cu prețul unei răni — sau chiar cu
petul

Oricărei suferinți, mai mare încă ?
Ci, iată, asta-i darea mea de seamă
Și ce vă mai rămîne vouă, Zei,
Decît să vă sculați și să intrați
Acum în plinătatea fericirii ?“

Sfîrșindu-și cuvîntarea, așteptă
O clipă ca urechea să i-o umple
Ovațiile, strigătele lor, —
Cînd, dimpotrivă, auzi în juru-i,
Din toate părțile, un sîsiit
Sinistru, scos de mii și mii de limbi,
Semn al disprețului mulțimii strînse !

Uimit rămase — dar nu lungă vreme
'Avu de asta parte, în curînd
Avînd de sine însuși să se mire :
Simți cum i se trag obrajii, cum
I se scobesc și i se alungesc ;
Cum brațele i se lipesc de coaste,
Picioarele intrîndu-i unu-ntr-altul,
Pînă cînd fără ele, fără tălpi,
Căzu pe pîntecele-i monstruos
De șarpe tirîtor ! Se strădui,
Zadarnic însă, să se-mpotrivească,
Putere mult mai mare stăpînindu-l
Și dîndu-i, drept pedeapsă, chipul hîd
În care-a fost păcătuît, precum
Osînda lui sunase ! Să vorbească
Se strădui — dar limba-i despicată
Răspunse altor despicate limbi,
Sîsiiturilor prin sîsiit !
Căci toți erau acum schimbați în șerpi,
Părtași ai cutezanței lui cu toții !
Era de groază vuietul iscat

De hîdele, prelungi sîsiituri
De monștrii ce foiau în sală scoase,
În încilceli de capete și cozi !
Căci sîsiau Aspida, Scorpionul,
Și Vipera-cu-coarne, și-Amphisbena,
Elopul groaznic, Hydra și Dipsasul !
(O, n-au foit atîea tîritoare
Nici pe ostróvul Ophiusa, nici
Chiar pe pămîntul cel scăldat o dată
În sîngele Gorgonei !) Dar Satan
Mai uriaș acum era-ntre toate
Reptilele — mai lăbărtat, mai lung
Decît Pythonul zămislit cîndva
Dintr-un lămii, în valea Pythiană,
De către Soare : iar puterea lui
Asupra celorlalte nu scăzuse.
Toți șerpîi îl urmară cînd ieși
În cîmp deschis ; iar ce mai rămăsese
Din răzvrătita hoardă pe acolo,
Ba-n rînduială de bătaie, ba
Stînd și-așteptînd vrăjiți să se arate
Întru triumf slăvitul Prinț al lor, —
Văzură o priveliște cu totul
Străină de-așteptarea lor ! Văzură
Un mișun nesfirșit de șerpi hidoși !
Pe ei oroarea puse stăpînire
Și-o hîdă simpatie, totodată,
Căci se schimbară-ndată-n ce văzură :
Li se lipiră brațele de trup,
Căzură lănci și scuturi — și ei înșiși
Căzură la pămînt, reînoind
Scîrboasele sîsiituri — luînd,
Prin molipsire, forma cea hidoasă,
Egali, precum în crimă — și-n pedeapsă !
Ci-n izbucnire de sîsiituri
Ovațiile lor se preschimbară,

Triumful lor schimbându-se-n rușinea
Care din propriile guri acum
Se întorcea mereu asupra lor.

Era pe-aproape-un crîng ce răsărise
Odată cu schimbarea lor, prin voia
Acelui ce domnește în înalturi ;
Mai cruntă să le fie cazna încă,
Împovărat era de fructe crîngul,
Asemeni celora din Paradis —
Momeala Evei, ce o folosea
Ispititorul ; și se pironiră
Asupra fructelor ciudate ochii
Șerpești, închipuindu-și că în locul
Acelui pom oprit creșteau multime
De pomi acum, sortiți doar să le crească
Rușinea și nenorocirea cruntă ;
Dar, mistuindu-i arzătoare sete
Și neastîmpărată foame — toate
Trimise lor ca să-i înșele numai,
Nu izbutiră pofta să-și înfrîne ;
Și iată-i în grămezi încolăciți,
Rostogolindu-se, suind în pomi,
Lipiți de ei mai deși ca-n nodurarea
De șerpi care alcătuiau cîrlionți
Pe al Megerei cap ; cu lăcomie,
Frumoase fructe smulseră din ramuri,
Asemeni celor care cresc pe lîngă
Cel lac de smoală unde-a ars Sodoma.
Dezamăgire ! Fructul infernal
Nu gustul — pipăitul îl înșeală !
Aștîmpărare foamei căutînd,
În locul fructelor ei mestecară
Cenuși amare, gustul răzvrătit
Sculpîndu-le afară zgomotos !
De foame și de sete îmboldiți,
Ei încercară iar — dar iar și iar

Aceeași scîrbă grea înveninîndu-i,
Cenușă zdrumicară și rugină !
Și des îi înșelă închipuirea
Pe ei — nu ca pe Om, ce doar odată
Căzuse în capcana-nșelăciunii.

Așa erau căzniți, lihniți de foame,
De-un sîsiit de neoprit sleiți,
Cît încă nu li se îngădui
Pierduta formă să-și redobîndească ;
Se zice că așa s-a poruncit,
Ca-n fiecare an să-ndure ei,
Anume zile, umilirea asta,
Spre a li se strivi trufia și
Spre-al bucura pe ispititul Om.

Dar, totuși, ei umplură cu legende
Păgîna lume — și cu vechi tradiții,
Spunînd că Șarpele, zis Ophion
Cu Eurynoma (poate-n vremi străvechi
Aceasta uzurpă al Evei nume)
Domnit-au cei dintîi pe-nalt Olimpul,
De unde fost-au izgoniți de Ops
Și de Saturn, încă mai înainte
Ca Joe Dicteanul să se nască.

Perechea infernală-n vremea asta
Ajunse prea curînd în Paradis :
Întîi era Păcatul cu *putință*
Acolo ; *fapt* apoi ; și-ntruchipat
Intra acuma — să se-ndătineze ;
Iar Moartea pas cu pas pe urma lui
Se aținea, dar încă nu călare
Pe calu-i palid ; și Păcatul zise :
„Vlăstar de-al doilea al lui Satan,
O, Moarte, tu, atotcuceritoare,
Ce zici de-a noastră nouă-mpărăție
Chiar de prin trudă grea am dobîndit-o ?
Au nu ni-i mult mai bine-aici, decît

De veghe să fi stat și-acum în pragul
Cel negru al Infernului — tu moartă
De foame, fără nume amîndoi
Și netemuți de nimenea pe lume ?“

Născutul-Monstru-din-Păcat răspunse :

„Cit despre mine, mie mi-e tot una,
În Cer, sau pe Pămînt, sau în Infern,
Căci mistuit sînt de eternă foame —
Și bine-i unde pradă multă am ;
Am din belșug aici — dar mi se pare
Că-i prea mic totul, ca să ghiftuiască
Stomacul ăsta, trupul ăsta vast,
Nestrîns în chingi de nici un fel de piele“.

Dădu răspuns incestuoasa Mamă :

„Atunci te-ndoapă-ntîi cu aste fructe,
Cu-aceste flori și cu aceste ierburi ;
Apoi cu tot ce-i animal și pește
Și pasăre ! Să-ți fie hrană rece !
Devoră fără milă orice lucru
Prin care coasa timpului se trece !
Și asta pînă cînd Păcatul, eu,
Sălășluind în Om și-n seminția-i,
Înveninîndu-i cugetul, privirea,
Cuvintele și faptele — tot ție .
Ți l-oi fi dres drept cea mai dulce pradă
Și cea din urmă !“

Astfel glăsuind,

Pe felurite drumuri apucară,
Cu gînd făpturile să le supună
Prăpădului și îndezeșnicirii,
Ca toate coapte pentru nimicire
Să fie mai curînd sau mai tîrziu.

Și-Atotputernicul, văzînd aceasta
Din tronul cel făr' de asemuire,
Spre Cinurile luminoase glasul
Făcu să i se-audă a poruncă :

„Priviți cu ce ardoare iama dau
Dulăii Iadului, prăpăd s-aducă
Și pustiire în această lume,
Ce-atît de minunată și de bună
O am creat — și-aș fi la fel lăsat-o,
De nebunia Omului n-ar fi
Lăsat să intre-n ea aceste fûrii
Nimicitoare — ce mă-nvinuiesc
Pe mine chiar de nebunia asta
(Cum face Prințul Iadului și fac
Toți copărtașii lui), pentru că-ndur
Cu-atîta ușurință să ajungă
Stăpîni pe-asemenea ceresc lăcaș,
Părînd că însumi, prin îngăduință,
Spre mulțumirea dîșmanilor mei
Neobrăzați, ce rîd așa cum rîd,
Supus unei minii neînfrîinate,
Eu la cheremul lor lăsat-am totul,
În voia soartei și-a nerînduiei !
O, nu știu ei că i-am atras aicea,
Pe ei, pe cîinii mei din Iad, să lingă
Necurăteniiile și mocirla
Cu care-al Omului păcat pătat-a
Tot ce-a fost pur ! Să lingă totul pînă
Ce, ghiftuiți și îndopați, mai-mai
Să crape de lăturile-nghițite
Și hăpăite — dintr-o lovitură
A brațului izbînditor al tău,
Fiu mult iubit, atît Păcatul cît
Și Moartea și Mormîntul larg căscat,
În hîdul Haos să se prăvălească,
Infernul închizîndu-i pe vecie,
Pecetluindu-și lăcomele fălci !
Atunci Pămîntul, Cerul, rennoite,
Purificate fi-vor, spre-a sfîinți
Ce-n veci de veci nu va mai fi pătat !

Dar pîn-atunci osînda mea lucreze
Asupra celor ce-au păcătuit !“

Sfîrşind el — oştile cereşti cîntară
Cu vuiet ca de mare „Alleluia !“
Astfel dînd glas mulţimea îngerească :

„O, drepte-s ale tale căi, şi drepte
Ți-s peste lucrurile lumii toate
Poruncile ! Au cine e în stare
A te slăbi pre tine, Doamne, cine ?“

Pe Fiul îl cîntară-apoi, pe cel
Sortit să mîntuiască Omîenirea,
Pe cel prin care nou Cer, nou Pămînt
S-or ridica din evi — sau pogori-vor
Din Ceruri. Astfel fost-a cîntul lor.

Şi-n vremea asta, iată, Ziditorul,
Pe-ai săi puternici Îngeri pe-al lor nume
Strigîndu-i, le dădu însărcinări
Noi, pe potrivea noii stări de lucruri.
Ci Soarele primi întii porunca
De-a se mişca şi de a străluci
Aşa încît s-aducă pe Pămînt
Greu de-ndurat răcoare şi căldură,
Din nord dînd drumul unui crivăţ greu,
Din sud dogorii verii în solstiţiu ;
I se prescriseră şi albei Luni
Dregătoriile — şi altor cinci
Planete li se hotărî mişcarea
Şi-nfăţişarea în pătrar, sextilă
Şi trină, şi-opoziţie cu-nrîurire
Nefastă ; şi le învăţară cînd
În vreo conjuncţie să se unească,
De rău augur ; pe cele neclintite
Înrîurirea lor nefastă iară
Le învăţară cum să şi-o reverse
Şi care dintre ele — răsărită
Cu Soarele odată, sau apusă, —

Urma să se arate furtunoasă.
Și vînturilor le statorniciră
Ungherele — și vremea cînd, urlînd,
Să tulbure văzduhul, marea, țarmul ;
Și tunetului rostogolitor
Îi spuseră teroarea cînd să-și poarte
Prin încăperea aerului negru.
Zic unii și că Îngerilor săi
Atotputernicul le-a poruncit
Să-ncline chiar și polii pămîntești
De cîte două ori cu zece grade,
Chiar mîi mult față de solara axă ;
Cu trudă grea împinseră ei oblic
Cel centric glob ; zic alții că poruncă
S-a dat ca Soarele să-și mute frîna
Din echinoctialul drum al său
Egal îndepărtatul între Taur
Și Cele Șapte-Atlantice Surori,
Și Gemenii din Sparta, mult suind
Spre-al Cancerului Tropic — de acolo
Iar scoborînd apoi spre Capricorn,
Prin Leu, Fecioară, Cumpănă — încît
Pe rînd s-aducă fiecărei clime
A anotimpurilor așezare,
Căci altfel primăvara-n veci ar fi
Zîmbit peste Pămînt cu mîndre flori,
Cu nopți apururi zilelor egale,
Afară doar de-a polilor largi cercuri :
Lucind deasupra celor de pe-acolo
O zi fără de noapte, pe cînd jos
În zare, Soarele, vederii lor
(Plătînd o cumpănire-a depărtării)
S-ar fi rotit în jur de orizont,
Ei neștiind de-Apus și Răsărit —
Un fapt ce l-ar fi-ndepărtat zăpada,

În Nord, Estotilandului de gheață,
 Și-n Sud — Pământului lui Magellan.
 Când fructul cel oprit s-a fost gustat,
 Ca la ospățul lui Thyeste, — totocmai,
 Se întorsese Soarele din drumu-i,
 Căci, altfel, lumea locuită cum,
 Chiar necăzută în păcat, ar fi
 Putut să ocolească mult mai mult
 Ca astăzi frigul aspru și arșița ?
 Schimbările acestea, chiar încete,
 Din Ceruri, tot asemenea schimbări
 Aduseră pe mare și uscat :
 Vîrtejuri siderale, aburi, ceață,
 Precum și o fierbinte împînzire
 Molipsitoare, pestilențială.
 Acuma, de din nord de Norumbeca
 Și de pe țărmurile samoede,
 Spărgîndu-și temnițele lor de bronz,
 Armați cu grindini, nea și-nvîrtejiri,
 Cu vuiet de furtună în rafale,
 Boreus, Coecias, Argeste cel
 Gălăgios, și Thracias, pădurea
 Și marea răscolită sfîrtecară,
 La asta ajutor primind din partea
 Potrivnicelor în suflare vînturi,
 Ca Notus și Afer cel înegrit
 De tunătorii nori din Serralion ;
 Tăindu-le pe astea-n curmeziș,
 În fúrie la fel dezlănțuită,
 Dinspre Levant și dinspre Asfințit,
 Dădeau năvală Eurus și Zéphir
 Și cele înrudite lor prin urlet —
 Libecchio și Sirroccoul. Astfel
 În lucrurile cele fără viață
 Purcese a pătrunde silnicia ;
 Dar a Păcatului dintîie fiică —

Discordia — aduse duhlul morții
Și printre necugetătoare, prin
Înversunată foarte învrăjbire :
Și-atunci purceseră-a se război
Jivină cu jivină, pești cu pești
Și pasăre cu pasăre-ntre ele ;
Să pască iarba încetară toate,
Mîncîndu-se-ntre ele ; și nici față
De Om nemaivînd cinstire, teamă,
De el fugiră — sau privindu-l stară,
Cînd îl zăreau trecînd, cu ochii cruzi.

De dinafară astea se-arătară
A fi năpăstuirile crescînde,
Întrezărite-n parte de Adam,
Măcar că-n cea mai sumbră umbră el,
Se ghemuise-acum, tristeții pradă.
Lăuntric însă, rău mai rău ca toate
Îl măcina : în hula unei mări
De patimi prins, căta să-și ușureze
Prin aste plîngerii inima-ntristată :
„O, ce năpastă, după fericire !
Acesta e sfîrșitul noii Lumi
Slăvite ? Iar eu, slava slavei ei,
Văd binecuvîntarea în blestem
Că mi-i schimbată ? Să m-ascundeți, codri,
De fața Domnului, vederea cărei
Mi-era odată culmea fericirii !
O, dacă s-ar opri aici măcar
Năpăstuirea mea ! Am meritat-o !
Mi-aș îndura nemeritele mele,
Dar n-ar sluji nici asta la nimic :
Tot ce mănînc și beau — tot ce din mine
Descinde-va, e numai răspîndirea
Blestemului ! O, vorbă auzită
Cu desfătare-odată : «Creșteți și
Vă înmulțiți !» mortală vorbă astăzi !

Căci ce pot eu să fac să crească ? Ce
Să fac să se-nmulțească ? Poate numai
Blestemele pe capul meu căzute !
Au cine,-n evii care vor să vină,
Simțind asupra-i relele ce eu
Le-am răspîndit — nu mă va blestema ?
«Strămoșul nostru necurat să piară !
Așa să-ți mulțumim, Adam, se cade !»
Scîrbie mulțumirile le-or fi.
Și, astfel, în afară de blestemul
Ce-l port în mine, s-or întoarce-asupra-mi
Blestemele ce au descins din mine,
Într-un cumplit reflux ; s-or aduna
Ca-n centrul lor firesc în mine toate,
Ce grele — chiar dacă la locul lor !
Fugare bucurii din Paradis,
Ce scump vă simt plătite astăzi printr-o
Nenorocire-n veci dăinuitoare !
O, Făcătorul meu, au ți-am cerut,
Din lutul meu, Om să mă plămădești ?
Cerut-am să mă scoți din întuneric,
Sau să m-așezi aicea, în grădina
Aceasta, negrăit desfătătoare ?
Cum parte n-a luat voința mea
La al ființei mele fapt — și drept
Și nepărtinitor ar fi ca eu
Întru țărîna mea să mă întorc,
Eu doritor fiind să mă retrag,
Să-napoiez tot ceeace-am primit,
Neputîncios cum sînt de a-mplini
Prea asprele porunci, din partea căror
Mi se cerea păstrarea unui bine
Pe care însumi nu l-am căutat.
La pierderea acestui bine — caznă
Și asta îndestulă — au de ce
Adăugit-ai simțămîntul unei

Nenorociri ce nu cunoaște moarte ?
Nelămurită mi-i dreptatea ta !
Dar, adevărul spre-al cinsti, e drept
Că prea tîrziu mi-arăt nemulțumirea ;
Puteam a nu mă învoi cu tine
Atunci cînd mi le-ai fost înfățișat :
Te-ai învoit cu ele, -Adam ! Au vrei
De bine să te bucuri, cîrcotaș
În fața legilor cerești fiind ?
Iar Dumnezeu dacă te-a fost făcut
Chiar fără învoirea ta — ce-ai spune,
Cînd fiul tău, nedîndu-ți ascultare,
Și tu muștrîndu-l pentru asta, el
Ți-ar zice : «Păi, de ce m-ai fost făcut ?
Cerutu-ți-am vreodată să mă faci ?»
Disprețuindu-te, te-ai învoi
Cu lămurirea lui trufașă, oare ?
Nu tu l-ai fi făcut, cu toate astea,
Cum ai fi vrut, ci cum a vrut Natura.
Pe tine Dumnezeu te-a fost făcut
Cum însăși voia lui a fost, voind
Tu să-i slujești ; milostivirea lui
Era răsplata ta ; pedeapsa ta
E pe potrivea voiei lui atunci !
Așa să fie ; mă supun ; osînda-i
E nepărtinitoare — căci țărîină
Eu sînt — și în țărîină m-oi întoarce.
Binevenit, oricînd s-ar arăta,
Să fie ceasul ăsta ! Mîna lui
De ce întîrzie a-nfăptuire
Ce pentru ziua asta hotărît-a ?
De ce să supraviețuiesc se cere ?
De ce de mine-și rîde moartea și
Sortit sînt unei cazne fără moarte ?
Cu cîtă bucurie neființa —
Osînda mea — eu aș întîmpina-o,

Să fiu pământ nesimțitor ! Cu cită
Plăcere, ca în poala mamei mele,
Eu în țărină m-aș culca ! Și-acolo
M-aș odihni și aș dormi în pace !
Și la ureche nu mi-ar mai tuna
Cumplita voce a lui Dumnezeu !
Nici spaima, pentru mine și urmași,
Sau chiar ceva mai rău ca spaima, nu m-ar
Căzni cu-atît de crudă așteptare !
Ci, totuși, o-ndoială mă mai roade :
Dar dacă mi-i cu neputință moartea ?
Au suflul pur al vieții — acest Spirit
Al Omului, pe care Dumnezeu
Intr-însul l-a suflat, să piară poate
Cu haina cea trupească deodată ?
Și, în mormînt atunci, sau în alt loc
Mai sumbru încă, cine știe dacă
Eu nu voi fi murit de-o moarte vie ?
O, gînd cumplit — adevărat de-i gîndul !
Dar pentru ce ar fi așa ? Păcatul
L-a săvîrșit doar numai suflul vieții !
Ce lucru moare, dacă nu acela
Ce-avut-a viață și păcătuit-a ?
De amîndouă trupul n-ăvu parte :
Deci, tot ce sînt deodată va muri !
Împace-mi asta, dară, îndoiala,
Căci cugetul mai multe nu pătrunde.
Căci chiar de Domnul peste tot ce este
Nemărginit e — au mînia lui
La fel să fie de nemărginită ?
Dar fie : Omul nu-i ; sortit e morții.
Cum poate să-și abată Dumnezeu
Mînia-i fără de sfîrșit asupra
Acelui ce se va sfîrși prin moarte ?
Nemuritoare poate face moartea ?
Ar însemna aceasta să cădem în

Ciudată contradicție — chiar pentru
El socotită că-i cu neputință,
Nu forță devenind — ci slăbiciune !
De dragul, oare, al miniei lui,
Va strînge-n mărginit nemărginitul,
În Omul pedepsit, spre-ași mulțumi
Asprimea-i niciodată mulțumită ?
Ar însemna aceasta să-și întindă
Osînda chiar dincólo de țărînă
Și legile Naturii — legi prin care
Acționează cauzele doar după
Putințele materiei din ele —
Și nu după mărimea sferei lor.
Să zicem, însă, că nu este moartea,
Cum bănuiam, o lovitură care
Ne văduvește de simțire — ci
Cu ziua asta însăși începînd,
O grea năpăstuire fără scapăt,
Pe care și încep s-o simt în mine
Și în afara mea — și-așa, perpetuu, —
Vai mie ! Teama asta se rentoarce,
Ca o răzmeriță nimicitoare
Și groaznică asupra mea — acum
Cînd sînt lipsit de apărare ! Iată :
Nemuritori și eu, și Moartea sîntem —
Și împreună-ncorporați ! Nu singur
Mi-oi duce soarta : blestemată este
Posteritatea mea în mine, toată !
De groază-i moștenirea mea, pe care
V-o las, o, fiii mei ! O, doamne, oare
De ce nu pot s-o risipesc eu însumi
Cu totul — și să nu vă las nimic ?
O, cît m-ați binecuvînta atunci,
Dezmoșteniți fiind, pe mine, cel
Ce astăzi este blestematul vostru !
Pentru greșeala unui singur om,

De ce să fie osîndită, oare,
 Întreaga omenească seminție,
 Nevinovată — de-i nevinovată ?
 Căci cine poate naște și din mine
 Neprihănit — din al meu cuget și din
 Voința mea — stricate amîndouă, —
 Fără să aibă-n el nu doar pornirea
 Ci chiar voința de a săvirși
 Același lucru ? Cei născuți din mine
 Cum ar putea să stea, iertați de vină,
 În fața ochilor lui Dumnezeu ?
 Pe el, oricît de mult aş cumpăni,
 Silit mă văd a-l dezlega, căci toate
 Aceste cugetări mă duc napoi,
 La propria-mi osîndă ; doar asupră-mi,
 Fiind eu cel dintîi și cel din urmă,
 Fiind eu obîrșia și izvorul
 A tot ce e stricat, se cere vina
 Să cadă — și mînia lui deasemeni !
 Dorință, vai, cît de nesocotită !
 Au ai putea purta povara asta,
 Mai grea decît Pămîntul — mult mai grea
 Ca lumea-ntreagă, chiar dacă o-mparți
 Cu-afurisita asta de Femeie ?
 Pe calea asta, tot ce vrei și tot
 De ce te temi, la fel îți nimicește
 Orice nădejde de refugiu ție,
 Năpăstuit strigîndu-te dincolo
 De orice pilduire din trecut
 Și viitor — fiindu-i seamăn tu
 Doar lui Satan, prin crimă și destin !
 O, Conștiință ! În ce-adînc abis
 De temeri și orori m-ai îmbrîncit,
 Din care n-aflu cale spre ieșire,
 Dintr-un abis căzînd în alt abis !“

Aşa-şi striga Adam adînce-i jale,
În noaptea liniştită (nu la fel
Cu noaptea ce se împînzea-naintea
Căderii în păcat — o noapte dulce,
De sănătate plină, răcoroasă,
Ci-o noapte însoţită de un aer
Întunecat, cu bezne de temut
Şi umede — ce ale lumii lucruri,
Azi, conştiinţei celei încărcate
A-ntîiului părinte, cu-ndoită
Teroare i le-nfăţişa)... Stătea
Pe recele pămînt întins Adam
Şi facerea şi-o blestema adesea ;
La fel, învinuia adesea moartea
Că prea tîrziu îşi face datoria,
Odată ce-i fusese sorocită
În ziua însăşi a păcătuirii :

„De ce nu vine Moartea ? se jelea ;
De ce nu — să mă săvîrşească printr-o
De trei ori fericită lovitură ?
Să nu-şi ţină cuvîntul Adevărul ?
Dreptatea cea divină oare nu
Se va grăbi să fie dreaptă ? Vai,
Nu vine Moartea cînd o chemi — nu vine !
Nici pasul ei încet, cel mai încet,
Justiţia divină nu-şi grăbeşte
Doar pentru strigăte şi rugăciuni !
O, voi, păduri, fîntîni, coline, văi
Şi crînguri — o, prin altfel de ecou
V-am învăţat odinioară umbra
Să-mi dea răspuns — şi altfel să răsunе,
De un altfel de cînt în depărtare !“

Atît de abătut văzîndu-l Eva,
Din locul unde sta şi ea mîhnită,
Se-apropie de el, prin dulci cuvinte

Cătînd durerea cruntă să-i aline,
Dar el o alungă, privind-o aspru :
„Ci piei din fața mea, tu, șarpe, piei ! —
Căci ăsta-i cel mai potrivit nume
Ce ți se poate da ! În cîrdășie
Cu el, ca el de prefăcută și
La fel de vrednică de ură tu, —
Nimica nu-ți lipsește, decît chipul
Cu-al său aidoma, culoarea lui,
Spre a-ți vesti lăuntrica minciună,
Încît făpturile ce-or fi să fie,
Să-nvețe toate-a se feri de tine,
De teamă că înfățișarea asta,
Mult prea cerească, dar acoperind
O prefăcătorie infernală,
Să nu le prindă și pe ele-n cursă !
O, fără tine pururi fericit
Aș fi rămas — dacă mîndria ta
Și vanitatea ta rătăcitoare,
Cînd prea puțin te-aflai în siguranță,
De prevenirea-mi nu s-ar fi ferit,
De-al meu necrez în ele răzvrătite —
De însuși Diavolul tînjind tu, totuși,
Să fii văzută — cu înfumurare
Crezînd că tu-l vei înșela pe el !
Dar, cum cu Șarpele te-ai întîlnit,
Pe tine el te-a înșelat — iar tu
Pe mine înșelatu-m-ai, fiindcă
În tine mă-ncrezusem — tu fiind
Din coasta mea ieșită ! Te-am crezut
Statornică și înțeleaptă, coaptă
La minte — și în stare să faci față
Oricărui încercări — nepricepînd
Că totul era doar părelnicie
În tine — nu o trainică virtute ;
N-am priceput că nu crai decît

O coastă — prin natura-i însăși strîmbă,
Mai strîmbă încă — precum văd acuma —
Din partea stîngă, cea de unde fost-a
Din mine scoasă ! Ce bine-ar fi fost
Afară de erai zvîrlită-atunci,
Ca prisosind la număr ! O, de ce,
Preaînțeleptul Creator, cel care
Și Cerurile cele mai înalte
Le-a populat cu Duhuri, însă numai
De parte bărbătească, o, de ce
Aicea pe Pămînt a făurit
Această noutate, prea frumos
Cusur al Firii ? O, de ce, deodată,
El Lumea n-a umplut-o de bărbați,
Cum Cerurile le-a umplut de Îngeri,
Lipsindu-se de partea femeiască ?
De ce nu și-a aflat o altă cale
Pentru perpetuarea omenirii ?
Atuncea nici nenorocirea asta,
Nici altele, care vor fi să vină,
Nu s-ar fi abătut asupra noastră :
Mari turburări peste întreg Pămîntul,
Stîrnite de ispitele Femeii
Și prin negoțul strîmt cu sexul ei !
Căci, ba bărbatul, pe potrivea lui,
Niciicînd tovarășă nu va să-și afle,
Ci-o să și-o aibă cum i-o va aduce
Vreun nenoroc sau niscaiva greșală :
Ba, cea pe care mai mult va dori-o,
Va dobîndi-o rar, prin toana ei
Văzînd-o dobîndită de un altul
Mult mai scăzut în merite ca el ;
Sau, dacă ea îl va iubi — va fi
Împiedecată de părinții ei ;
Sau, poate, — alegerea cea fericită
Mult prea tîrziu i se va-nfățișa,

Prin lanțul căsniciei ferecată,
De o dușmană crudă : ura ei
Și chiar rușinea ei : din asta, pururi,
Vor lăstări năpaste fără număr
Asupra vieții Omului — și pacea
Căminului i se va tulbura !“

Nimic nemaiadăugînd, Adam
Se-ntoarse de la Eva ; însă ea,
Nu prea cu strășnicie alungată,
Cu ochii — nesfîrșit izvor de lacrimi,
Cu pletele pe umeri răvășite,
Umilă la picioarele-i căzînd,
Le-mbrățișă, cerșindu-și astfel pacea :

„O, nu mă urgisi așa, Adam !
Stă Cerul martor dragostei ce-ți port,
Cinstirii ce-o nutresc față de tine
Din inimă ; vai, fără voia mea
Te-am supărat, eu, biata înșelată !
Cerșindu-ți mila, îți îmbrățișez
Genunchii — și cu-amare lacrimi plîng.
Nu mă lipsi de tot ce-i viața mea :
Nici de duioasele-ți priviri și nici
De ocrotirea ta, de sfatul tău,
Ce, în mîhnirea asta fără seamăn,
Sînt vlaga mea și singurul meu sprijin.
De mă alungi, o, încotro să fug ?
Și cum să dăinui, oare ? Cît trăim —
Și, poate, numai o fugară clipă —
Domnească pacea între noi, Adam !
Uniți noi prin greșeală, tot uniți
Să fim în dușmănia contra celui
Ce prin poruncă arătat ne-a fost —
În contra Șarpelui cel crud ! Asupră-mi
Nu-ți revărsa tu ura pentru toată
Năpăstuirea care ne-a lovit —
Cînd eu de pe acum pierdută sînt

Și mult mai urgisită decît tine !
Păcătuit-am amîndoi — dar tu
Față de numai Unul Dumnezeu,
Iar eu față de el, cum și de tine.
La locul judecății m-oi întoarce,
Prin strigătele-mi Cerul stînjenindu-l,
Încît osînda ta să se abată
Asupra mea — doar ea fiind pricina
Năpăstuirii tale ! Da, asupră-mi
Se-abată — căci, pe drept, doar eu sînt
telul

Miniei Sale neîndurătoare !“

Sfîrși plîngînd, umilă starea ei
Păstrînd-o pînă i se dăruî,
Pentru greșeala ei mărturisită
Și plînsă mult, iertarea lui Adam,
Mișcat acuma de compătimire ;
Curînd și inima-i se-nduioșă
Pentru aceea ce-i fusese-o dată
Și viața, și unica desfătare
Și care la picioare-i sta acuma,
Supusă, în mîhnirea-i fără margini —
Făptură preafrumoasă, căutînd
Sfat, împăcare, sprijin de la cel
Ce s-a ales cu neplăceri din parte-i.
Ca omul dezarmat, uitînd mînia,
O ridică-n picioare, împăcînd-o :
„Nechibzuito, mult prea mult dorind,
Și-acum, ca și mai înainte, ceea
Ce nu cunoști — dorind pedeapsa toată
Asupra ta să se abată ! Vai,
Pedeapsa ta întîi și-ntîi îndur-o,
Neputincioasă a-ndura pedeapsa
Întreagă a lui Dumnezeu — din care
Acuma simți doar cea mai mică parte,
Tu, care supărarea-mi greu o-nduri !

O, dacă rugăciunile-ar putea,
 Să schimbe preaînaltele porunci,
 Spre acel loc întâiul m-aş grăbi,
 Făcându-mă mai tare auzit,
 Încît doar capul meu să-l ospeţască
 Năpasta Domnului — iertîndu-ţi ție.
 Plăpîndul trup, femeia care ești,
 Mai slabă, mie-ncredințată și
 Prin mine răului lăsată pradă !
 Dar scoală-te ! Să nu ne mai certăm,
 Să nu ne-nvinuim — și-aşa destul
 De-nvinuiți altundeva ; mai bine
 Să ne silim, pe căile iubirii,
 Ca, unul pentru celălalt, oleacă
 Să ușurăm povara urgisirii
 Pe care pe din două o-mpărțim ;
 Căci ziua morții, nouă prevestită,
 Nu va veni curînd, cum mi se pare,
 Ci ca un rău cu pas domol veni-va,
 Precum o zi ce moare îndelung,
 Spre a ne crește chinul și mai mult,
 Al nostru și al seminției noastre —
 O, seminție a nefericirii !“
 Și-atunci, prinzînd curaj, răspunse Eva :
 „Prin tristă încercare știu, Adam,
 Cît de puțin cuvîntul meu atîrnă
 În fața ta --- cînd l-ai găsit atît
 De greșnic, și, prin dreaptă întîmplare,
 Fatal după aceea ; totuși, eu,
 Întru nevrednicia mea, o dată
 Ce tu m-ai ridicat și iar m-ai pus
 La locul ce mi se cuvine mie,
 Primindu-mă și iar speranță dîndu-mi
 Că dragostea ți-o voi redobîndi —
 Ce mulțumirea inimii îmi este,
 Ea singură, dacă trăiesc sau mor, —

Nu-ți voi ascunde gîndurile care
În sînul meu neliniștit tresaltă,
Tinzînd năpasta să ne-o ușureze,
Sau s-o sfîrșească ; dacă-i tristă ea,
Sau chiar sfîșietoare — totuși este
Mai de-ndurat ca răul dinlăuntrul
Ființei noastre — mai ușor aleasă.
Dacă neliniștea în ce-i privește
Pe cei descinși din noi mai mult ne sapă,
De sînt sortiți cu toții să se nască
Pentru un rău de neînlăturat,
Sfîrșind prin a fi mistuiți de Moarte —
(Și ce cumplit e să fii tu pricina
Nenorocirii altora, a unor
Fii buni de-ai noștri ! Cît e de cumplit
În lumea blestemată să aducem,
Din pîntecele nostru zămislită,
O seminție a nenorocirii,
Sortită unei vieți de plîns și jale,
Și-apoi să fie hrana unui monstru
Atît de necurat !) — o, stă-n puterea-ți
Ca, încă înaintea zămislirii,
Nebinecuvîntata seminție
S-o nimicești — cît nu s-a fost născut.
Lipsit ești de copii ; lipsit rămii,
Dezamăgind astfel nesațul morții,
Silindu-i lacomele măruntaie
Doar cu noi doi să fie mulțumite.
Dar dacă socotești că ar fi grea,
Prea aspră starea noastră, cînd, vorbind,
Privindu-ne, iubindu-ne, am fi
Siliți a ne-nfrîna ritualul
Iubirii datorat — acele dulci
Îmbrățișări la ceasuri de-nnoptare,
Lăsînd dorința să tinjească fără
Speranță, tocmai lingă lucrul care

Tinjește cu aidoma dorință, —
(Aceasta însemnînd năpăstuire
Și chin nu mai prejos de cruntul chin
De care amîndoi ne temem) — o,
Atunci, spre a ne dezlega pe noi,
Spre-a-i dezlega și pe urmașii noștri
De aste temeri — s-o sfîrșim mai iute !
Noi singuri Moartea să o căutăm,
Iar dacă n-o găsim, cu mîna noastră
Asupră-ne să-i facem datoria !
De ce să stăm, de spaimă tremurînd,
Sfîrșitul temerilor dacă-i moartea,
Cînd stă-n puterea noastră să alegem
Din ale morții căi pe cea mai scurtă,
Strivind prin nimicire nimicirea ?“

Sfîrși aicea ea — sau deznădejdea
Cumplită vorba ei o întrerupse ;
Și gîndurile ei atît de mult
De moarte se umpluseră, încît
Obrajii i-i spoiră cu palori.
Dar, alungînd precumpănirea unui
Asemeni sfat, Adam se înălțase,
Muncindu-și gîndul mai adînc, la alte
Nădejdi, mai bune... Și-astfel îi răspunse :
„Disprețul tău față de viață, Eva,
Și de plăcere, pare-a sta dovadă,
Că ai ceva mult mai sublim în tine,
Mai minunat decît ce al tău suflet
Disprețuiește ; însă nimicirea
De sine, tocmai pentru că e căutată,
Ucide ceeace-i sublim în tine,
Și nu sfruntarea ta cuprinde-n sine,
Ci zbuciumul, părerea ta de rău,
De-ați pierde viața și plăcerea dulce.
Rîvnindu-ți moartea, ca pe cel din urmă
Sfîrșit al urgisirii — și crezînd

Prin asta că vei ocoli osînda, —
Să nu te îndoiești că Dumnezeu
Și-a înarmat prea înțelept minia-i
Răzbunătoare, o asemeni faptă
Să n-o fi prevăzut : ba, eu mă tem
Prin moartea astfel smulsă să nu fim
Scutiți de-a ispăși pedeapsa dreaptă,
Ce prin osîndă ni s-a hărăzit,
Și-n fața unor astfel de dovezi
De nesupunere, Atotslăvitul
Să nu silească moartea a trăi
În noi ! Să căutăm atuncea altă,
Mai bună hotărîre ! Mi se pare
C-o și-ntrevăd, de-mi aduc bine-ăminte
O parte a osîndeii, glăsuind
Că va strivire seminția ta
Al Șarpelui hîd cap. Leac jalnic foarte,
Prin Șarpe dacă nu s-ar înțelege
Chiar marele vrăjmaș, Satan, cel care
Prin Șarpe-a izbutit să ne înșele.
Strivindu-i capul, cu adevărat
Ne-am răzbuna — și-am pierde răzbunarea
Noi înșine de ne-am aduce moartea,
Sau am rămîne lung amar de zile
Fără copii, așa cum cugeți tu ;
Vrăjmașul nostru ar scăpa atunci
De grea osînda hărăzită lui,
Iar noi ne-am îndoii osînda noastră.
Să nu vorbim de silnicia noastră,
Deci, împotriva-ne ; să nu vorbim
De pîntec sterp cu voia noastră, lucru
Ce ne-ar tăia orice nădejde — și
Ne-ar dovedi doar pizma și trufia,
Și nerăbdarea, ciuda, răzvrătirea
În contra Dumnezeului cel Veșnic
Și-a dreptului său jug pe gîtul nostru.

Aminte adu-ți cu blindețe cîtă
Ne-a ascultat pe amîndoi — și fără
Mînie și muștrări ne-a judecat.
Noi așteptam atunci o destrămare
Nentîrziată — ce-o credeam prin Moartea
În însăși ziua-aceea înțeleasă !
Dar, vezi, ți se sortiră ție chinuri
Doar cît purta-vei sarcina în pîntec
Și cît vei naște pruncii — răsplătită
Fiind apoi prin marea bucurie
A rodului din pînteccele tău ;
Cît despre-a mea osîndă — mi se cere
Atîta doar : să scormonesc pămîntul,
Ca să-mi cîștig prin trudă pîinea zilei ;
Și ce e rău în asta ? Trîndăvia
Ar fi mai rea : mă voi hrăni prin
munca-mi !

Cît despre teama că vom suferi
De frig sau de căldură — nerugată
Bunăvoința lui s-a îngrijit
La adăpost din vreme să ne pună,
Căci mîna lui ne-a îmbrăcaț pe noi,
Nevrednicii, pe cînd ne judeca
Milostivindu-se de starea noastră !
O, și cu cît mai mult, de-l vom ruga,
Urechea-i nu se va pleca spre milă !
Mai mult ne va-nvăța prin ce mijloace
Să ne ferim de crudele-anotimpuri,
De ploaie, gheață, grindină, zăpadă !
Ci, iată Cerul ni le și arată,
În felurite chipuri pe obrazu-i,
Sus, peste muntele-ăsta, pe cînd vînturi
Pătrunzătoare suflă și jilave,
De încălesc și pletele gingașe
Ale acestor arbori prea frumoși,
Ce ramurile lungi și le întind.

Prin asta ni se dă poruncă nouă
Un adăpost ferit să ne aflăm,
Să facem rost și de-o căldură care
Să intre-n măduarele-amorțite,
Mai înainte ca al zilei astru
Larg să-i deschidă drumul nopții reci ;
Să cercetăm cum am putea, strângînd
Și oglindindu-i razele fierbinți,
Să ațîțăm ceva uscat cu ele ;
Sau cum, ciocnind îndeolaltă două
Rotite iute corpuri, am putea
S-aprindem, prin frecare, aerul :
Mai adineauri, norii tot așa,
Ciocnindu-se, împinși de vînturi, poate,
Cumpliți în încheștarea lor, făcut-au
Din ei piezișul fulger să țîșnească,
A cărui flacăra șerpuitoare
Aprins-a scoarța plină de rășină
A pinului și-a bradului — departe
Căldură mult plăcută răspîndind,
Ce poate locul soarelui să-l țină ;
Iar să ne folosim de focul ăsta,
Cum și de tot ce poate ușura
Sau lecui atîtea rele care
Au prins doar din greșeala noastră viață,
Ne va-nvăța chiar Dumnezeu, cerîndu-i
Prin rugi fierbinți, milostivire multă.
Și n-avem, deci, de ce să ne mai temem
De-o viață plină de restriști — cînd el
Ne-o dăruie de trebuință lucruri,
Cît nu ne vom întoarce în țărîna,
Ce e odihna noastră cea din urmă
Și e sălașul nostru cel de veci.
Au ce putem mai bun să facem, oare,
Decît la locul judecății noastre
Să ne întoarcem, să ne prosternăm

Smeriți în fața lui, mărturisind
Cu umilință tot ce am greșit,
Rugare de iertare înălțîndu-i,
Scăldînd pămîntul cu amar de lacrimi,
Umplînd văzduhul de suspine grele,
Din inimile pline de căință,
Drept semn durerii cei neprefăcute
Și umilinței celei mai adînci ?
Atuncea, fără îndoială, el
Se va-mblînzi și va să se întoarcă
De la adîncă supărarea lui ;
Și-atuncea, în privirile-i senine,
Senine cînd părea chiar aspru foarte
Și de minie plin — au ce-ar putea
Să strălucească altceva, decît
Har, îndurare și milostivire ?“

Astfel își arată căință grea
Al Omenirii tată — Eva iar
Trăind la fel de grele remușcări.
Și-ndată merseară la locul unde-și
Ținuse judecata Dumnezeu,
Căzînd cu fața la pămînt nainte-i,
Smeriți greșelile mărturisindu-și,
Cerînd iertarea și-ndurarea lui,
Scăldînd pămîntul cu amar de lacrimi,
Umplînd văzduhul de suspine grele
Din inimile pline de căință,
Semn al durerii lor neprefăcute
Și-al umilinței celei mai adînci.

Sfîrșitul cărții a zecea

CARTEA A UNSPREZECEA

În stare de adîncă umilință
Ei se rugau, căindu-se amar ;
Căci, de la scaunul de sus al milei,
Le pogora-n întîmpinare harul,
Clintindu-le din inimi împietrirea
Și carne proaspătă făcînd să crească
În locul ei — o carne izvodind
Suspine negrăite-n clipa asta ;
De Duhul rugăciunii inspirate,
Suiau suspinele spre Cer mai iute
Ca elocința cea mai avîntată.
Dar felul lor de-a fi nu era, totuși,
Al unor bieți și înjosiți jălbari,
Mai nensemnată nepărînd de loc
Cerința lor decît era cerința
Perechii din străvechile legende,
Ca dinșii, totuși, mai puțin străveche —
Cea castă Pyrrha, Deucalion,
Ce, potopitul neam al omenirii
Dorind pe glie să-l rezămislească,
Evlavioși au stat odinioară
În fața sanctuarului lui Themis.

Și rugile la Cer suiră, drept,
Nicăcînd greșindu-și drumul, risipite

Și rătăcite de pizmașe vînturi :
 Pe porțile cerești intrară ele,
 Măsurilor în totul nesupuse
 Și, nveșmîntate în tămîia care
 Pe-altarul cel de aur fumega ;
 Prin grija Marelui Mijlocitor,
 La tronul Tatălui se-nfățișară.
 Și, plin de bucurie, Fiul, iată,
 Își începu acéstfel mijlocirea :
 „Părinte, iată roadele dintîie,
 Ce răsărit-au pe Pămînt din harul
 Pe care tu săditu-l-ai în Om —
 Suspinele și aste rugi fierbînți
 Ce în cădelnița de aur eu,
 Cu al tămîii fum amestecate,
 Ți le aduc — fiindu-ți ție preot ;
 Sînt roade ce în inima-i Adam,
 Deodată cu căința semănate
 Le-a fost simțit — sînt fructe mai plăcute
 Decît acele ce le îngrijea
 Cu mîna lui, să crească în toți pomii
 Din Paradis, cît încă nu căzuse
 Dintru neprihănirea sa. O, pleacă-ți
 Urechea ta acum la ruga lui ;
 Suspinele ascultă-i — chiar de-s mute !
 Neștiutor al vorbelor cu care
 S-ar cere să se roage — să-mi îngădui,
 Părinte, eu să fiu tilmaciul lui,
 Apărătorul lui și ispășirea-i ;
 Îngăduie-mi să port altoiul, eu,
 A tot ce e lucrarea sa — de-i bună
 Sau nu e bună : meritele mele
 Lucrarea-i bună vor desăvîrși-o,
 Iar dacă-i rea, prin moartea-mi o
 răscumpăr.
 Primește-mă, în mine tu primind,

Din partea celor doi nefericiți,
Prielnică mireasma păcii pentru
Întreaga omenească seminție ;
Trăiască-și Omul întru împăcare,
În fața ta, ale vieții zile,
Ce numărate i-s, chiar dacă-s triste,
Cît moartea — care e osînda lui,
(Iar eu mă rog să-ngădui îndulcirea-i
Și nu s-o schimbi) — cît încă moartea
crudă

Nu-l va sorti unei mai bune vieți,
Acolo unde tot norodul meu,
Răscumpărat, sălășlui-va, Doamne,
Cu mine, întru sfîntă fericire
Și bucurie — el cu mine una
Fiind, cum una eu cu tine sînt.“

Ci, neînnourat, răspunse Tatăl :

„Fiu uns al meu, ți-i dăruit tot ceea
Ce pentru Om cerut-ai ; totul fost-a
Porunca mea dintru-nceputuri încă ;
Dară sălășluirea lor în Rai,
Cu neputință-i de acum nainte,
Oprindu-i legea ce i-am dat Naturii ;
Aceste elemente pure și
Nemuritoare — neștiind nimic
De rînd — nici un greșit amestec, baremi,
Cu ele toate în nearmonie,
Îl izgonesc pe omul molipsit,
Vrînd să se curețe de el precum
De-o boală hîdă, într-un aer hîd
Acuma alungîndu-l, la o hrană
Și asta muritoare, potrivită
Prea bine pentru a-i topi ființa,
Așa cum prin păcat i s-a sortit,
Păcatul care lucrurile toate
Întîiul le-a stricat, din nestricate.

Cu darurile cele mai de preț
Eu l-am făcut pe Om dintru-nceput,
Cu-al Fericirii dar și-al Nemuririi.
Nesocotit, pierzîndu-și fericirea,
O, nemurirea-i nu putea decît
Năpăstuirea să-i înveșnicească ;
Și-atunci l-am înzestrat pe Om cu Moartea,
Deci Moartea este leacu-i cel din urmă
În urma unei vieți de chin și zbucium,
Purificat el prin credință numai
Și prin lucrările credinței lui,
Trezit la o a doua viață el,
În rennoirea întru ce e drept,
Pe Om l-o înălța la mine moartea,
Cu Cerul și Pămîntul rennoite.
Dar să-i chemăm acum în sinod
Pe Binecuvîntații toți, din toate
Cereștile hotare fără margini,
Căci gîndul n-o să mi-l ascund de ei :
Să vadă toți ce face-voi cu Omul,
Așa cum au văzut că am făcut
Cu Îngerii cei răzvrățiți ; chiar dacă
Staternici Îngerii-s în starea lor,
În ea rămas-au și mai întăriți.“

Sfîrșind Atotputernicul, îndată
Făcu semn mare Fiul cîl blind către
Strălucitorul Dregător de veghe
Și-acesta lung din trîmbița-i suflă —
O trîmbiță ce, poate, se-auzi
Sus, pe Horeb, cînd pogorit-a Domnul
Și, poate, va mai răsuna o dată,
La ceasul judecății cei din urmă.
Umplu suflarea îngerească tot
Tărîmul Cerului ; grăbiră Fiii
Luminii de prin binecuvîntate
Umbrare de-amarant — și de pe malul

Izvorului și al fântinii mal,
 Și de pe malul apelor vieții,
 De peste tot de unde odihneau în
 Tovărășia întru bucurie,
 Răspuns poruncii chemătoare dînd,
 Lăsîndu-și locurile-ndătinate ;
 Și, iată de pe tronul lui suprem,
 Atotputernicul vesti mulțimii
 De Îngeri suverană vrerea lui :
 „O, Fiilor, aidoma cu noi
 Ajuns-a Omul, cunoscînd acum
 Și binele, și răul, prin gustarea
 Din fructul pomului oprit ! Dar, fie !
 Se laude cu binele pierdut,
 Cum și cu răul dobîndit în locu-i !
 Mai fericit era de-i ajungea
 Să știe binele prin bine numai,
 Necunoscînd deloc ce este răul !
 Acum se întristează foarte Omul,
 Căindu-se, și pocăit se roagă.
 Mișcările dumnezeirii-n el
 Mai multă vreme decît el lucrează ;
 Eu știu ce schimbătoare și deșartă
 E inima-i — în voia lui lăsată !
 De teamă mîna lui, mai îndrăzneată
 Acum, să nu se-ntindă, deasemeni,
 Spre Pomul Vieții — să-i mănînce fructul,
 S-ajungă astfel a trăire veșnic,
 Am hotărît departe să-l trimit
 De-a Raiului grădină — să lucreze
 Pămîntul dintru care-a fost luat,
 Mai potrivit cu starea-i de acum.
 Tu, Mihail, îmi vei plini porunca :
 Războinicii scăpărători alege-ți
 De printre Heruvimi, de teamă ca
 Vrăjmașul, ori spre-al Omului folos,

Ori jinduind să-i cotopească locul,
Noi turburări să nu stîrnească iarăși ;
Grăbește a-i goni din Paradisul
Lui Dumnezeu pe cei doi păcătoși !
Necruțător să fii ! De pe pămîntul
Sfințit alungă-i pe pîngăritori !
Vestește-le porunca izgonirii
Pe veci de-acolo, pentru ei și pentru
Tot neamul lor ! Dar, totuși, ca să nu
Se piardă, auzind osînda tristă,
Vestită lor cu mare strășnicie
(Cum eu îi văd înduioșați, plîngîndu-și
Necumpătarea cu amare lacrimi)
Ascunde-le neiertătoarea spaimă.
De sta-vor să asculte cu răbdare
Porunca ta — să nu-i alungi cu totul
Nealinați : arată-i lui Adam
Ce va să i se-ntîmple-n viitor,
Așa cum însumi te voi lumina ;
În povestirea asta întrețese,
Tu legămîntul meu reînnoit,
Cu neamul ce va naște din Femeie ;
În pace, astfel să-i alungi, chiar triști.
La răsăritul Raiului, pe unde
Poți mai ușor să intri în Eden,
Tu pune străji de Heruvimi, și pune
O sabie de foc vilviitor,
Încît să-l sperie pe orișicine
Să se apropie ar cuteza,
Oprind spre Pomul Vieții orice treceri,
De teamă să n-ajungă Paradisul
Cuibar al unor Duhuri necurate,
Să nu-mi ajungă pomii prada lor,
Încît din ei fura să poată fructul,
Spre a-l mai ispiti pe Om odată.“

Tăcu ; și Arhanghelia Putere,
Se pregăti de iute scoborîre,
Cu și cohorta cea strălucitoare
A Heruvimilor cei veghetori.
Și toți erau cu cîte patru fețe,
Precum un dublu Janus ; trupul lor
Era tot ochi, mai mulți ca ai lui Argus,
Mai ageri decît cei ce ațipiră,
Vrăjiți de fluierul arcadian,
De pastorală trestia lui Hermes,
Sau de adormitoare varga lui.

În vremea asta, spre-ai da iar binețe
Acestei lumi, îmbălsămînd Pămîntul
Cu roua proaspătă a dimineții,
Din somnu-i se trezea Leucothoe ;
Adam și-ntîia noastră Mamă, Eva,
Sfîrșindu-și ruga, își aflau puterea
Adăugită cu puteri de sus ;
Simțeau acum țîșnind nădejde nouă
Din deznădejdea lor de la-nceput —
Și-o nouă bucurie, dar legată
De frică încă ; ci Adam, din nou,
Rosti binevenitele-i cuvinte :

„O, Eva, ce ușor credința poate
A se-nvoi cu gîndul că pogoară
Din Cer tot îmbucurătorul bine ;
Dar greu e de crezut că ar putea
Sui ceva la Cer din partea noastră,
Atît de precumpănitor, încît
Să-și afle drumul către Duhul Celui-
Înalt-Prea-Binecuvîntat, schimbîndu-i
Divina vrere ; totuși ruga, dacă-i
Din inimă, suspinul smuls din piept,
La tronul Domnului de-a dreptul zboară.
Căci, iată, de cînd eu prin rugă caut
Să-mpac Dumnezeirea ce-am rănit-o,

Smerindu-mă din inimă,-n genunchi
În fața Dumnezeului Tăriei,
Îndurător și blînd că-l văd îmi pare,
La ruga mea urechea aplecîndu-și ;
Și crește-n mine, crește-ncredințarea
Că mă ascultă cu bunăvoință.
Simt pacea cum adînc în piept pogoară-mi
Și-i vie-n mintea mea făgăduiala
Sămînța ta că ne-o strivi Vrăjmașul ;
Făgăduiala ce mi se ștersese
Din minte-n cumpele deznădejdi,
Mă-ncredințează c-a trecut acum
Amărăciunea morții — și trăi-vom.
Deci, să-mi trăiești întru mulți ani, o Eva
Pe drept chemată Mama Omîenirii
Și-a lucrurilor vii din lumea toată;
Căci Omul viețui-va doar prin tine
Și toate lucrurile pentru Om.

Răspunse Eva blîndă, abătută :

„Puțin sint vrednică de-asemeni nume,
Eu, păcătoasa, ce aveam poruncă
Să-ți fiu de ajutor — dar am ajuns
Capcana ta ; muștrarea, mai de grabă,
Mi se cuvine, hula ta, precum
Și neîncrederea... Dar nesfîrșit
A fost Judecătorul meu în mila-i,
Făcînd din mine, care cea dîntii
Adus-am moartea tuturor pe lume,
Prin îndurarea lui, izvorul vieții ;
Apoi și tu-mi ești binevoitor,
Fiind prea bun să-mi dai un nume-nalt,
Cînd nume de rușine-aș merita.
Dar, iată, cîmpul cheamă-ne la muncă,
Sudoare-acum cerîndu-ne, măcar
Că sîntem dup-o noapte nedormită ;
Nesomnul nostru-n seamă neluîndu-l,

Zîmbînd, cu pași de roze zorii vin ;
Să mergem ! De acuma înainte
Niciînd nu mă voi depărta de tine,
Oriunde munca zilnică ne-o duce,
Cu toate că ni-i trudnică sortită,
Din zori de zi în faptul înserării ;
Dar cît sălășluim aici ce poate
Istov să fie pe aceste-alei ?
Deci, mulțumiți hai să trăim aice,
Chiar și în tristă starea decăderii.“

Așa vorbi preaumilita Eva,
Dorind ea asta — Soarta nedorind ;
Întii și-ntii dădu Natura semne,
Vădite-n păsări, animale, aer :
Se-ntunecă văzduhul cum trecu
Fugară-nvăpăierea dimineții,
Iar pasărea lui Jupiter — văzînd-o
Pe Eva, se-azvîrli din înălțime
Asupra altor două zburătoare
Cu mîndru și strălucitor penet,
Cercînd de dinainte-i să le-alunge ;
Și, coborînd de pe-o colină, fiara
Ce e stăpîna codrului — atunci
Întiul vînător — porni pe urma
Perechii celeia mai drăgălașe :
A codrului — a cerbului și-a ciutei ;
Spre poarta cea din răsărit fugiră,
Și-Adam, văzînd cu ochii vînătoarea,
Nu făr-a fi mișcat, îi zise Evei :
„Vin încă noi schimbări, o, Eva ! Cerul,
Prin mute semnele Naturii, iată,
Ne-arată crainicii a ce-o să fie
Sau ne vestește, poate, că prea mult
În dezlegarea de pedeapsă credem,
Doar pentru că întîrziat-a moartea
O zi sau două ; Dar, pînă atunci,

Ne ştie — cine ? dănuirea vieţii ?
 Au ştim noi altceva decît ţărină
 Că sîntem ? că-n ţărină ne-om întoarce,
 Şi n-om mai fi ? Căci, altfel, au de ce
 Privirii noastre i s-ar pune-n faţă
 De două ori priveliştea aceasta
 A fugii în văzduh şi pe pămînt,
 Pe-aceeaşi cale, la aceeaşi oră ?
 De ce această beznă-n răsărit,
 Cît ziua nici în miezu-i n-a ajuns ?
 De ce învăpăierea aurorii
 Stă tiv mai mult pe-un nour dinspre-apus
 Şi desfăşoară raze alburii
 Pe boltă, pogorînd cu-ncetineală
 Şi încărcată de ceva ceresc ?“
 Şi nu greşea — căci astfel pogorau
 Cereştile cohorte-n Paradis,
 Din Cerul ca de jasp ; şi poposiră
 Pe o colină — arătări de slavă,
 Dacă-ndoiala şi a cărnii spaimă
 N-ar fi-mpîclit privirea lui Adam !
 O, n-a fost mai de slavă pogorîrea
 Cînd Îngerii pe Iacob întîlniră-l,
 Iar el văzut-a, la Mahanaim
 Cîmpia luminos înflămurată
 De-ai săi străjeri în nimb strălucitor ;
 Şi nici vedenia de la Dothan,
 Pe-un munte-n flăcări şi acoperit
 De-un cîmp de flăcări gata să pornească
 În contra sirianului monarh,
 Ce, spre a prinde-n cursă doar un om,
 Asemeni unui asasin, urnise
 Războiul nevestit de mai nainte.
 Ierarlul prinţ lăsă pe-acea colină
 Puterile leite-n raze vii,
 Pe Paradis să pună stăpînire,

Iar el porni să-l caute pe-Adam,
Acolo unde el se-adăpostise,
Nu nezărit de-acesta, care Evei
Îi zise, cît venea slăvitul oaspe :
„Gătește-te de mari prefaceri, Eva.
Ce soarta în curînd ne-or hotărî-o,
Stînd unor alte legi să ne supună !
Căci deslușesc, din norul orbitor
Ce-nvăluî colina, cum pogoară
Din armia cerească un ostaș —
Și, după portu-i, nu-i din cei de rînd :
E-un mare Potentat, sau, poate, unul
Din Tronuri — într-atît e-nveșmîntat
De negrăită majestate-n mersu-i ;
Dar nu arată nici cumplit, încît
Fiori de spaimă să stîrnească-n mine,
Nici blînd, prietenos, ca Rafael,
Încît prea mult să cred că n-ar fi aspru, —
Ci e solemn, sublim : spre-a nu-l jigni,
Se cere să-l întîmpin cu cinstire,
Iat tu se cere să te tragi de-o parte.“

Sfîrși Adam — și-Arhanghelul, îndată,
Ajunse lîngă el — dar nu în chipu-i
Céresc, ci-n chip de om, înveșmîntat
Încît să poată întîlni un om :
Era leit în zale purpurii,
Mai viu sclipind ca ale Sarrei zale
Sau zalele lui Melibeu, purtate
De anticii eroi la vremi de cumpeni,
Căci Iris le țesuse pe-ale lui ;
Iar înstelatu-i coif, cu viziera
Necoborîta peste ochi, lăsa
Să i se vadă chipul la răscrucea
De dintre anii copti și tinerețe ;
Precum un zodiac strălucitor,
Purta la șoldu-i sabia ce spaimă

A fost pentru Satan — și-n mîna-i lancea ;
Adînc Adam se înclină în față-i,
Regește, el neînclinîndu-și fala
Ci astfel doar venirea lămurindu-i :

„Poruncile cerești nicicînd, Adam,
Nu cer precuvîntări ; e de ajuns
Că ascultată fost-a ruga ta,
Luîndu-i-se Morții, pe o vreme,
Ei hărăzita imputernicire
Din clipa cînd căzut-ai în păcat,
Încît un lung șirag de zile încă
Să poți să te căiești — prin fapte bune
Spălînd rușinea unei fapte rele ;
Atuncea Domnul Dumnezeuul tău,
Cu tine împăcat, e cu putință
Să te răscumpere cu totul Morții.
Dar nu-ți mai este-ngăduit să stai
În Paradis ! Venit-am să te mut
Dincolo de hotarele Grădinii,
Cu mare trudă să muncești pămîntul
Din care fosta-i plămădit — pămînt
Ce mult mai bine ți se potrivește.“

Nimic Arhanghelul n-adăugi,
Căci, crunt lovit în inimă, Adam,
Se frînse-n gheara rece a durerii
Care-i răpise simțurile toate ;
Iar Eva, care totul auzise,
Chiar nevăzută, printr-un geamăt lung
Dădu pe față ascunzișul ei :

„Năpastă grea, mai rea ca însăși
Moartea!

O, Rai iubit, se cere să te las ?
Pămînt natal ! O, voi, alei vrăjite,
Umbrare vrednice de-a fi umblate
De Zei ! Nădărdit-am să-mi petrec
Aici răgazul zilei hărăzite

S-aducă moartea pentru amîndoi !
O, flori ce nu veți crește niciodată
Sub un alt cer ! Voi, care-n zori de zi
Primit-ați ospetia mea dintîie
Și cea din urmă ospetie seara ;
Pe care v-am crescut cu mîini gingașe
De la bobocul cel dintîi deschis —
Și căroră v-am dat frumoase nume, —
Spre Soare cine vă va mai întoarce,
A voastră seminție rînduind-o ?
Și cine-o să vă mai stropească, oare,
Cu apa de ambrozie-a fîntinii ?
O, dulce nupțial umbrar al meu,
De mine-mpodobit cu tot ce este
Plăcut și mirosului, și privirii,
Cum, oare, mă voi despărți de tine ?
În lume mai de rînd pe unde, oare,
Voi rătăci — în lumea ce-i de beznă
Și e sălbatică pe lingă asta ?
Îndătinăți cu fructe făr-de-moarte,
Un aer mai puțin curat acolo
Cum, oare, vom sorbi-n plămînii noștri ?“

Arhanghelul o întrerupse blînd :

„Nu te jeli, o, Eva ! Cu răbdare
Te resemnează pentru ce-ai pierdut,
Pierdut pe drept — și patimă nu pune
Prea multă-n ceea ce nu e al tău ;
Doar nu pleci singură : cu tine pleacă
Și soțul tău ; prin legămînt, urmează-l !
Gîndește-te că țara ta natală
E-acolo unde locuiește el.“

Trezit din amortirea lui de gheață,
Adam își rechemă-ncîlcitul cuget,
Umil lui Mihail vorbindu-i astfel :

„Cerească-Ntruchipare, fie că
Șezi printre nalte Tronuri — fie că

Ești cel mai mare între toate, tu,
Putînd avea un port ca tine numai
Un prinț ce-i mai presus de prinții toți —
O, cu blîndețe ți-ai rostit vestirea
Ce-adînc ne-ar fi putut răni pe noi,
Sfîrșită, săvîrșindu-ne cu totul ;
Căci vestea ta ne-aduce tot ce mai
Sîntem în stare să-ndurăm, pe lîngă
Durere, decădere, deznădejde :
Plecarea din acest sălaș de tihnă,
Sălaș al fericirii — alinarea
Cu care-ndătinați sînt ochii noștri !
Oricare alte locuri ne-ar părea
Neprimitoare și pustii — nici noi
Necunoscîndu-le pe ele, cum
Nici ele pe noi doi nu ne cunosc.
O, dacă prin neostenită rugă
Aș crede c-aș schimba înalta vrere
A celui ce pe lume totul poate,
N-aș conțeni cu strigătele mele
Stăruitoare să-l implor mereu ;
Dar împotriva grelei lui osînde,
De neclintit, putere n-are ruga
Mai multă ca a noastră răsufare
Cînd vîntului se pune împotrivă,
Suflată, înnăbușitoare, iarăși,
Asupra celui ce din el a scos-o.
Deci, mă supun osîndeii lui mărite,
Dar ceeace mai mult mă întristează
E faptul că, plecînd de-aici departe,
Ascuns voi fire de la fața sa,
Lipsit pe veci de sfînta-i ocrotire ;
Aici aș fi putut să cercetez
Mereu acele sfînte locuri unde
Prezența lui divină, uneori,
S-a îndurat să se arate nouă,

Ca să m-audă fiii mei spunînd :
«Privirii mele el s-a arătat
Pe muntele acesta ; şi văzut
El s-a făcut sub pomul de acolo
Şi auzit-am glasul-i printre pini ;
Aici, aici, lîngă fîntîna asta,
Am stat cu el de vorbă îndelung».
Şi zeci de-altare de recunoştinţă
I-aş fi-nălţat din iarbă, grămădind,
În jurul lor, din rîu, lucioase pietre,
Drept semne, monumente peste veacuri :
Ofrande eu i-aş fi adus pe ele
Plăcut mirositoarele răşini
Şi flori, şi fructe... Unde, unde oare,
În iumea cea de rînd va să-i mai caut
Strălucitoarele înfăţişări
Şi urma ce piciorul lui o lasă ?
Căci, chiar de fug de marea lui minie,
Eu, rechemat la viaţă îndelungă,
Făgăduindu-mi-se chiar un neam,
Stau şi contemplan azi cu bucurie
Nemărginirea slavei lui — şi paşii
De de departe foarte i-i ador.“

Blajin privindu-l, Mihail răspunse :
„Tu ştii, Adam, că al lui Dumnezeu
E Cerul tot şi este-ntreg Pămîntul —
Şi nu doar stîncă asta ; umple totul
Omniprezenţa lui : uscatul, marea,
Văzduhul, — tot ce poartă viaţă-n sine
Şi tot ce-i încălzit şi-nsufleţit
De sfîntă negrăita lui putere :
Ţi-a dăruit el ţie-ntreg Pămîntul,
Să-l stăpîneşti şi să-l ocîrmuieşti —
Un dar ce nu e de dispreţuit ;
Să nu-ţi închipui, deci, prezenţa lui
Că-nchisă-i între strimtele hotare,

Ce Paradisu-nchid și-nchid Edenul :
Cetatea ta de scaun, poate, fost-a
Să fie-acest Eden — aici izvorul
Avîndu-și generațiile toate
Și toate-aici stringîndu-se, apoi,
Din toate-ale Pămîntului limanuri,
Spre a-l sărbători și al cinsti
Pe marele obîrșitor al lor.
Dar tu, pierzînd preeminența asta,
Sortit acum ești a sălășlui
Pămîntul la un loc cu fiii tăi :
Dar nu te îndoi, pe cîmp și-n văi,
Precum aici, că Dumnezeu se află
Și multe semne-ale prezenței lui
Te vor mai urmări ; vei fi mereu
De marea-i bunătate-nconjurat,
Cum și de părinteasca lui iubire,
De lămuritul chip al său, cum și
De urma pașilor cei sfinți ai săi.
Ci, înainte de plecarea ta,
Spre a te-ncredința și-ați da tărie,
Tu află că trimis sînt să-ți arat
Ce ție, seminției tale fi-va
Să se întîmple-n veacuri viitoare :
Fii pregătit, Adame, să auzi
Cum binele se va lupta cu răul,
Să vezi cum harul mai presus de fire
Cu răutatea oamenilor luptă :
Răbdarea cea adevărată tu
Vei învăța — și cum să cumpănești
Cu bucuria spaima și tristețea
Picasă — să înduri îndătinat,
Cu cumpătare, și-un noroc, și altul,
De-ar fi de bun, de-ar fi de rău augur.
Astfel îți vei cîrmi mai bine viața,
Mai pregătit să-nduri, cînd va veni,

Neocolita trecere în moarte.

Ci, suie pe colina asta ; las-o

Pe Eva (căci eu ochii i-am închis)

Să doarmă-aici cît tu vei sta de veghe

Spre prevederea celor ce-or să fie,

Aşa cum tu dormeai odinioară,

Cînd Eva ta se plămădea-ntru viaţă.“

Răspunse recunoscător Adam :

„Ci, suie, călăuză încercată !

Eu fără greş îţi voi urma poteca,

Plecîndu-mă sub a Tăriei mînă,

Chiar de mă pedepseşte mîna asta.

Cu pieptul gol stau răului în faţă,

Cu suferinţă înarmîndu-l, pentru

A cîştiga odihna dobîndită

Prin muncă, dacă pot să mă aştept

La asta eu.“

Şi amîndoi urcară,

Întru vedenia lui Dumnezeu,

Pe muntele cel mai înalt din Rai,

De pe al cărui pisc se azărea

Întreaga emisferă pămîntească,

Întinsă hăt, departe-n zarea zării.

Dar muntele nu se-arăta mai falnic

Decît acel pe care — din pricină

Cu totul alta — dusu-l-a-n pustie

Pe-al nostru cel de-al doilea Adam

Ispititorul, spre a-i arăta

Împărăţiile de pe Pămînt.

Şi pămînteasca glorie a lor.

De-aici privirea lui Adam putea,

Cuprinde orişice cetate mare,

Oriunde aşezată ar fi fost,

Faimoasă-n străvechime sau acum,

Cetăţile de scaun ale unor

Împărăţii puternice — din murii

Din Cambalú, ai Hanului Cathaiei,
 Din Samarkandul — tronul lui Temir,
 De lingă Oxus — pînă la cetatea
 Pekin, a împăraților chinezi;
 De-acolo pînă-n Accra și Lahore,
 Cetăți de ale Marelui Mogol,
 Și pînă-n Chersoneszul cel de Aur,
 Sau țărmlu locuit de Pers cîndva,
 În Ecbatan; sau, dinspre Ispahan,
 În Moscova, a țarului Rusiei,
 Sau din Bizanțul sub sultan gemînd
 (Scoboritor din Turkestan sultanul)
 Putea cuprinde ochiul lui Adam
 Și vasta-mpărăție a lui Negus,
 Pînă în portu-i cel mai depărtat,
 Zis Erecco — și pînă la mai micii
 De lingă țărmlu mării domnitori,
 În Mombasa, Quiloa și Melinda,
 Cum și Sofala, care s-au crezut
 C-ar fi Ophirul de odinioară —
 Și pînă în regatul congolez
 Și-al Angolei, cel depărtat spre sud;
 De-acolo, de la fluviul Niger,
 Putea cuprinde pînă-n munții Atlas
 Regatele din Almanzor și Fez,
 Din Suz, Maroc, Alger și Tremizen,
 Și-n Europa locul cel de unde
 Avea să stăpînească lumea Roma.
 O, poate-n cugetu-i văzu, deasemeni,
 Îmbelșugatul Mexico, regatul
 Lui Montezuma — Cusco în Perú,
 Cetatea mai înavuțită încă
 A lui Atabalippa — și Guyana,
 Dar încă neprădată, cu cetatea-i
 Chemată El Dorado de toți fiii
 Lui Geryon... Dar pentru alte, încă

Mai nobile priveliști, Mihail
Îndepărtă albeața de pe ochii
Strămoșului Adam, stricați de fructul
Înșelător, ce doar făgăduise
Mai limpede, mai ageră vedere.
Apoi îi curăți-al vederii nerv
Cu floarea-cea-de-ochi și cu vîrnanț,
Căci multe încă mai avea să vadă :
Și-i picură trei stropi din puțul vieții
În ochi — și-atîta de adînc puterea
Acestor leacuri îngerești pătrunse,
Chiar pînă-n ochii minții, cei lăuntrici,
Încît Adam, silit să-nchidă pleoapa,
Căzu — și duhurile-i se-nclîciră.
Dar blindul Înger îl săltă de mînă,
Cerînd s-asculte cu luare-aminte :

„Acum deschide ochii, și, întii,
Privește ce urmări va sta să aibă
Păcatul tău originar asupra
A cîtorva dintre scoborîtorii
Din tine, ce nicicînd n-au fost atins
Opritul pom — și nici n-au uneltit
Cu Șarpele — și nici de-al tău păcat
N-au fost păcătuit, dar din acest
Păcat stîrnise-vor stricări de minte,
Ducînd spre și mai multe silnicii“.

Adam deschise ochii și văzu
Un cîmp — în parte-ntins ogor lucrat,
De pale proaspăt secerate plin,
În parte o pășune pentru oi
Și-alei umbroase ; se-nălța la mijloc,
Asemeni c-un hotarnic stîlp, un rustic
Altar de iarbă... Un secerător
Pe el ofrandă tocmai adusese,
Lac de sudoare, roadele dintii
Ce-i răsplătiră truda — spice verzi

Și snopi, cum îi veneau la îndemină ;
În urmă-i, un păstor, mult mai blajin,
Veni cu-ntii născuții miei din turma-i,
Cei mai de soi și mai cu grije-aleși ;
Pe lemne despicate-apoi, tăindu-i,
Le-ntinse măruntaiele, grăsimă,
Stropite cu tămâie, împlinind
Întregul rit al arderii-de-tot.
Curind un foc prielnic din Tărie,
Îi mistui cu flacără iuțită
Și fum plăcut mirositor ofranda,
Pe-a celuilalt nemistuinnd-o însă,
Căci nu era din inimă adusă ;
Pe lucrătorul cîmpului atunci
Turbarea încingîndu-l, cum vorbeau,
C-o piatră îl lovi pe celălalt
În coșul pieptului, luîndu-i viața ;
Căzu păstorul, cu paloarea morții
Pe chip — și dîndu-și gemătorul suflet,
Cu val de sînge improșcat în juru-i.

În inima-i se spăimîntă grozav
Adam, zărind priveliștea aceasta,
Și tare și grăbit strigă spre Înger :
„Învățătorule,-o năpastă cruntă
Se vede că s-a abătut asupra
Acestui om blajin, ce și-a adus
Ofranda lui așa cum se cuvine.
Smerenia, evlavia curată,
Așa să fie răsplătite, oare ?“

Răspunde Mihail, și el mișcat :
„Aceștia doi sînt frați, Adame, și
S-or zămisli din viscerele tale ;
Pe cel drept cel nedrept l-a doborât,
Rozîndu-l pizma că primit-a Cerul
Ofranda cea de fratele-i adusă ;
Dar singeroasa faptă răzbunată

Va fi — și,-aflind credința celui drept
Primire-n Ceruri, nu-și va pierde nici
Răsplata, chiar de-l vezi aici murind,
În colb și sînge închegat căzut“.

Părintele dintîi Al nostru zise :

„Vai, vai și faptei, și pricinei, vai !
Dar Moartea am văzut-o, oare,-acuma ?

Întoarce-m-oi și eu pe-aceeași cale
În țărna cea din care m-am născut ?
Priveliște cumplită, hîdă, cruntă !

Ce groaznică-i la ea cînd cugeți, și
Ce groaznică atunci cînd o înduri !“

Iar Mihail :

„Sub forma ei întîie,

De Om, văzut-ai Moartea — însă ea

Se-arată-n lume-n felurite chipuri,

Și multe și funeste toate sînt

Cărările ce duc spre hruba ei,

Dar mai de spaimă-i grota pentru simțuri

La gură decît înlăuntrul ei.

Muri-vor unii, cum văzut-ai bine,

De moarte silnică, neașteptată, —

Prin foc, prin foame sau prin apă alții ;

Muri-vor mîi mulți prin necumpătare

În fața băuturii și a hranei —

Izvor de crude molimi pe pămînt.;

O monstruoasă liotă a lor

Va să se-arate-n fața ta acum,

Să afli ce năpaste pentru oamnei

Aduce-va neînfrînarea Evei.“

Îndată i se-nfățișă un loc

De beznă, mohorît și împutit,

Părînd asemeni urui lazaret,

Ticsit de fel de fel de bolnavi foarte,

De toate bolile ce se vădesc

Prin spasme și sfișietoare chinuri,

Prin grețuri și a inimii slăbire
În pragul agoniei ; și tot soiul
De fierbințeli, convulsii și cataruri,
Colici și ulcer, pietre la ficat,
Epilepsii și frenezii drăcești,
Melancolie visătoare și
Lunatică demență, și lungoare,
Și vlăguire, ciume pustiind
În lung și-n lat, — și dropică, și astme,
Reumele ce frâng încheieturi.
Ce crunte zvîrcolirile erau
Și gemetele din rărunchi icnite !
Trecea grăbită foarte Deznădejdea
De la un pat la altul — iară Moartea
Deasupra lor rotea temuta-i lance,
Întîrziindu-și însă lovitura,
Chiar dacă prea ades era chemată
Prin jurăminte — binele dintîi
Cum și nădejdea lor cea de pe urmă.
Ce inimă de piatră-ar fi putut
Privi cu ochiul sec înfricoșata
Priveliște mai îndelungă vreme ?
O, nu putea privi Adam ! Plîngea,
Măcar că nu născuse din femeie :
Compătimirea birui într-însul
Ce-avea mai bun, lăsîndu-l jalei pradă,
Atît cît gînduri mult mai hotărîte
Preaplinul lacrimii nu-i cumpătară ;
Și-atuncea, greu redobîndindu-și graiul,
Își rennoi și plîngerile ástfel :
„O, tu, nenorocită Omenire,
La cîtă decădere-ai scoborît !
Ce stare grea, de plîns, ți-a fost sortită !
De ce ni-i, oare, dăruită viața
Cînd astfel ne e smulsă mai apoi ?
De ce ne este dată cu de-a sila ?

Au care dintre noi, știind anume
 Ce va primi, s-ar fi-nvoit cu viața,
 Sau nu ar fi cerut nentârziat
 De ea să se dezbrace, mulțumit
 Că-i de la ea îndepărtat în pace ?
 Au chipul Dumnezeului Tăriei,
 Creat dintîi în Om, atît de drept
 Și de frumos, măcar că, mai pe urmă
 Supus greșelii, poate fi-njosit
 La suferințe ce-s vederii hîde
 Și la neomenești, ca astea, cazne ?
 De ce, o, doamne, Omul, mai păstrînd
 O părticică din dumnezeierea-i,
 N-ar fi scutit de-asemeni hidoșenii,
 Măcar în numele acestui chip,
 Al Domnului, ce-i oglindit în el ?“
 „O, chipul Domnului s-a tras din Om —
 Răspunse Mihail — cînd Omul însuși
 S-a mirșăvit, îngăduind s-ajungă
 Al unei nenfrîinate poște rob ;
 Și-atunci luat-a chipul celui care
 Era slujit de el — un chip hidos,
 Al viciului, care o făcu
 Pe Eva-ntîi să cadă în păcat.
 Aceasta-i și pricina pentru care
 Atîta de urîță li-i pedeapsa,
 Schimonosind în Om doar chipul său,
 Nu-ntruchiparea cea dumnezeiască.
 Ori, dacă Omul însuși șterge astă
 Asemuire, cînd într-însul strică
 A Firii legi curate, sănătoase,
 Schimbîndu-le-n îngrețoșate boli —
 Pe drept i se cuvine lui pedeapsa,
 Odată ce în sine n-a cînstit
 Întruchiparea cea dumezeiască.“

„Consimt că-i drept așa — răspunse-
Adam —

Și mă supun — dar nu e altă cale,
Afară de-ale chinului poteci,
Spre Moarte și spre-amestecul din nou
Cu lutul dintru care ne-am născut ?“

„Se află una — zise Mihail —
De te supui orînduiei ei ;
Ea glăsuiește : *Nu prea mult !* E-o lege
Pe care o înveți prin cumpătarea
În ceeace mănînci și bei, o hrană
Trebuincioasă numai căutînd
Și nu a îmbuibării desfătare ;
Și-atunci trăi-vei ani ce s-or întoarce
În părul tău mai mulți la număr — pînă
Ce-aidoma cu fructul copt cădea-vei
La sînul mamei tale — sau vei fi
Cules ușor — nu fără milă smuls,
Fiind tu pentru moarte copt atunci :
Aceasta este vîrsta bătrîneții
Și doar vei supraviețui prin ea
Puterii tale, frumuseții tale
Și tineretii ce s-o veșteji,
Slăbită ajungînd și cenușie ;
Și-atunci, tocite simțurile tale,
Vor pierde gust, plăcere, pentru tot
Ce ai — și-n lincezitul sînge-al tău,
În locul suflului de tinerețe,
De mare veselie și speranță,
Va curge-un abur melancolic, sterp,
Răcit, îngreunîndu-ți foarte mintea,
Spre-ați mistui-n sfîrșit balsamul vieții.“
Ci zise marele Strămoș al nostru :

„De moarte n-am să fug de-acum

nainte,

Nici n-am să mi-o doresc prea mult
lungită,

Ci fi-voi, mai de grabă, înclinat
Să aflu cum să scap de-o grea povară.
Pe care trebuie s-o port mereu,
S-o dau napoi cît n-a venit sorocul
Și cu răbdare să aștept clipita
Topirii mele iarăși în țărînă“.

„Tu viața nu-ți iubi și n-o urî —
Îi zise Mihail — dar cît trăiești,
Trăiește-așa cum se cuvine : Cerul
De-i lungă sau e scurtă grije s-aibă !
Fii pregătit acum de noi priveliști :“

Privind Adam, văzu un cîmp întins,
Tot corturi mîndre-n feluri de culori ;
Pe lîngă unele pășteau cirezi,
Din multe altele răzbeau afară
Acorduri dulci de harpă și de orgă ;
Puteai să-l vezi pe cel care-n mișcare
Sau clăpele, sau strunele punea ;
Zburau ușoare degetele lui
Spre orice parte-a orgei sau a harpei,
Dînd, inspirat, viu glas, în curmeziș,
Sonorei fugi... Iar într-o altă parte
Stătea un om care, lucrînd la forjă,
Topise tocmai două mari grămezi
De fier și de aramă (fie că
Le-aflase unde-un foc întîmplător
Pădurca mistuise sus pe-un munte
Sau într-o vale — foc ce pătrunsese
În ale humii măruntaie și
Prin gura unei crăpături făcuse
Plămada clocotită să se scurgă, —
Sau fie că vreun țîșnet lung de apă
De sub pămînt plămada o scosese).
Acum sta omul și turna plămada

În forme dinainte pregătite,
Întii unelte făurindu-și lui
Și-apoi tot ce putea făcut să fie
Din fontă — sau săpat în dur metal.

Iar după ăștia, dar din altă parte,
Se arătară oameni de alt soi,
Din vârful muntelui vecin, sălașul
Din veci al lor, scoborîtori la șes ;
Ei oameni drepți, prin felul lor de-a fi,
Păreau că sînt, imboldul lor fiind
Pe Domnul să-l adore-n adevăr,
Netăinuitele lucrări aflîndu-i
Și lucrurile care-s în măsură
Să țină-n rîndul oamenilor pacea
Și libertatea... Însă nu prea mult
Hălăduiseră pe șes, cînd, iată,
Din corturi năvăli spre ei un cîrd
De chipeșe femei, împodobite
Cu pietre scumpe și gâteli măiestre,
Iscînd din struna harpei dulci balade
De dragoste, și dănțuind în cete ;
Bărbații, chiar de gravi se arătau,
Privirea fără frîu și-o sloboziră
Să cerceteze farmecele lor
Și, prinși în mreaja lor dintru-nceput,
Ce le plăcea aleseră pe rînd ;
Și întru dragoste se veseliră
Cît nu se arată a serii stea,
Ce-i este dragostei premergătoare ;
Și-atunci, înfierbîntați, nepotoliți,
Aprinseră făclia nupțială
Și hymenul îl invocară prin
Poruncă ei, pentru întîia oară
În timpul ritualului nuntirii ;
Și răsunară corturile toate
De sărbătoare și de melodie.

Vederea asta, toată strălucire,
A dragostei, juniei nepierdute,
Aceste cîntece, ghirlande, flori,
Aceste minunate simfonii,
O, inima-i vrăjiră lui Adam,
Spre voluptate înclinat acum —
Pornirea cea firească a Naturii,
Și despre care astfel glăsui :

„O, Înger binecuvîntat, întîiul
Ce ochii mi-ai deschis cu-adevărat !
Vedenia aceasta mai plăcută-i
Și-i mult mai dătătoare de nădejde
În zile ce vor fi de tihnă pline,
Decît vedeniile dinainte —
Vedenii ale urii și-ale morții
Și-a unor suferinți mai rele încă ;
Aici Natura pare împlinită
În toate, toate rosturile ei“.

La care Mihail dădu răspuns :
„A ceea ce e bine, să nu-i judeci
Măsura prin plăcere, chiar de pare
Că-i pe potriva legilor Naturii :
Făcut ai fost cu mult mai nobil rost,
Rost pur și sfînt — și numai pe măsura
Dumnezeirii... Corturile astea,
Cu-atît de mult înveselesc privirea,
Sînt toate corturi ale răutății,
Sălășluite de urmașii celui
Ce fratele și-a fost ucis : ei par
Dibaci în arte ce-s spoiala vieții,
Și rari născocitori, ce uită, însă,
De Făcătorul lor, măcar că toți
De Duhu-i veșnic fost-au învățați,
Din haru-i nerecunoscînd nimica ;
Dar obîrși-vor ei o mîndră stirpe,
Căci cîrdul de femei fermecătoare

Pe care l-ai văzut, părind zeite,
 Atît de-atrăgătoare şi zurlii,
 Sînt toate văduvite de-acel bine
 Al vredniciei cei gospodăreşti,
 Ce-i cinstea şi e lauda femeii ;
 Hrănite şi crescute pentru gustul
 Lascivei poftă numai — cu-mbrăcatul,
 Cu danţul, cîntul doar îndătinat,
 Cu galeşe priviri şi limbuţia, —
 I-or face pe bărbaţii-aceştia gravi,
 Care, prin viaţa lor religioasă,
 Şi-au dobîndit chiar numele de Fiii
 Lui Dumnezeu — virtutea să-şi jertfească
 Şi gloria, în chip înjositor,
 Momelii zîmbetelor de femeie —
 Frumoaselor atee ce le vezi ;
 Acum se bălăcesc în veselie
 (Vai, prea curînd mocirla îi aşteaptă !)
 Şi rid — dar pentru rîsul lor o lume
 De lacrimi lumea va vărsa curînd.“

De scurta-i bucurie văduvit,
 Grăi Adam :

„O, ce păcat şi ce
 Ruşine ! Nişte oameni ce-au pornit
 Cum se cuvine pe cărarea vieţii,
 Acum cotesc şi merg pe strîmbe căi,
 Sau cad la mijlocul acestui drum !
 Dar văd mereu că una e pricina
 Nenorocirii Omului — Femeia !
 Din ea purcede răul tot din lume.“

„Purcede — Îngerul răspunse — numai
 Din slăbiciunea omului prea mare
 În faţa ei — cînd el s-ar cere locul
 Să şi-l păstreze prin înţelepciunea
 Şi darurile lui, ce-s mai presus.
 Dar altceva să vezi te pregăteşte.“

Privi Adam — și-n fața lui văzu
Un vast ținut, cu sate presărat
Și cu lucrări campestre printre ele ;
Văzu cetăți de oameni mișunînd,
Cu porți și turnuri nalte — și întreceri
De mult norod leit în arme, chipuri
Amenințînd cu nendurat război,
Giganți spătoși, cutezători grozav.
Ci unii mînuiau cumplite arme
Iar roîbii-n spume alții-și imblinzeau ;
Ba răzlețiți, ba-n șiruri de bătaie,
Nici călăreții nici pedestrii nu
Se arătau acolo trîndăvind.

Din altă parte o aleasă ceată
Mîna prădate vite pentru hrană,
Boi zdraveni și frumoase vaci de lapte,
Răpiți de prin bogatele pășuni,
Sau o flocoasă turmă de mioare,
Cu mieii lor behăitori alături,
Furate și acestea de pe cîmp.
Abia cu viață de scăpa păstorul,
Cerînd în gura mare ajutor ;
De-aici o sîngeroasă înclăstare,
Cumplită luptă între două cete —
Și, iată, unde turmele pășteau
Mai adineaori, leșuri zac pe cîmpul
Scăldat în sînge, pustiit acum,
Cu vite presărat și arme frînte.

Stau alții-n clește strîns în jurul unei
Puternice cetăți, asediînd-o
Cu artilerii, mine, escalade,
Pe cînd se apărau asediații,
Din culmea zidului, cu lănci și suliți,
Cu pietre și cu focuri de pucioasă,
Măcel și fapte nemaipomenite
Din amîndouă părțile urnînd.

Eroi cu sceptru-n mâini, în altă parte,
La poartă de cetate sfatul cheamă,
Și-ndată gravi bărbați, cu păr cărunt,
Amestecați îi vezi cu luptătorii,
Și cuvântări aprinse sînt rostite,
Dar în curînd în tabere opuse
Se-mpart — și-atuncea se ridică unul,
În miezul vîrstei, mai presus de ceilalți
Prin înțeleapta lui înfățișare,
Vorbînd despre ce-i drept și ce-i nedrept,
Despre nepărtinire și-adevăr,
Despre religie și despre pace
Și despre judecata cea de sus ;
În contră-i izbucnesc bătrîni și tineri
Și cu cruzime l-ar fi înhățat,
Din Ceruri de nu pogora un nour,
Din mijlocul mulțimii să-l răpească,
Și fără-a fi văzut măcar de nimeni.
Așa-și spuneau cuvîntul silnicia
Și legea săbicii și asuprirea
Pe-ntreg cuprinsul ce-l zărea Adam
Și nimeni nu-și afla un adăpost.

Adam era șiroaie, doar, de lacrimi
Și trist gemînd spre Înger se întoarce : .

„Vai, cine sînt aceștia ? Slujitori
Ai morții, nu ai oamenilor sînt,
Neomenește moartea împărțînd-o
Atîtor oameni și-nmulțînd mereu
De mii și zeci de mii de ori păcatul
Acelui care fratele-și ucise !
Căci împotriva cui urnesc măcelul,
De nu-mpotriva propriilor frați,
Ei — oameni — tot pe oameni

omorîndu-i ?

Dar cine era dreptul care întru

Dreptatea sa ar fi pierit, de nu
Era scăpat de norul din Tărie ?“

Răspunse Mihail :

„Aceștia sint

Prăsila căsniciilor aiurea,
Pe care le-ai văzut — în care cël bun
Cu cël rău s-a-ntîmplat a șe nuntire,
Unirea dintre ei chiar ei urînd-o ;
Uniți din nebăgarea lor de seamă,
Cum nefirești au fost la trup și minte.
Așa vor fi giganții-aceștia — oameni
De-nalt renume, căci în aste zile
Puterea numai fi-va prețuită,
Chemîndu-se eroică virtute
Și vitejie : să învingă-n lupte,
Sub jug să plece națiuni, s-aducă
Prăzi de la mii de oameni masacrați, —
Vor fi acestea socotite fapte
Înalte ale gloriei umane ;
Unși mari cuceritori, stăpînitori
Ai seminției omenеști, și zei
Și fii de zei vor fi, cînd, mai pe drept,
Nimicitorii, plaga omenirii
S-ar cere totdeauna să se cheme.
Așa s-or dobîndi pe-acest pămînt
Renumele și faima, pe cînd cel
Ce slava merită cu prisosință,
Rămîne-va-n tăcere-nvăluit.
• Dar el, al șaptelea din stirpea ta,
El singur drept într-o stricată lume,
Urît pentru aceasta, încolțit
De dîșmani pentru marea-i cutezanță
De-a fi fost drept și de a fi vestit
Un adevăr urît de ei — că Domnul
Cu Sfinții lui să-i judece veni-va, —
El fost-a înălțat de Dumnezeu,

Pe-un nor îmbălsămat, purtat de roibi
Înaripați — și l-a primit în Ceruri,
Alături cu el mereu să umble,
Pe calea mîntuirii, pe tărîmul
Cel binecuvîntat — iertat de moarte ;
Iar ca să ți se-arate ce răsplată
Așteaptă-i pe cei buni — și ce pedeapsă
Pe cei răi — tu privește într-acolo“.

Privind Adam, a lucrurilor față
Schimbată o văzu desăvîrșit :
Din al războiului gîtlej de bronz
Nu mai zbucnea pe lume nici un muget,
Fiind acuma totul joc, huzur,
Zburdălnicii, dezmăț, serbare, danț,
Căsătorie sau destrăbălare,
Cum se-ntîmpla — sau rapt, sau adulter,
Oriunde o femeie mai frumoasă,
Trecînd, stîrne-n bărbați grozavă poftă ;
Se-ajunse astfel de la cupe la
Civile fierberi — însă, spre sfîrșit,
Împunător și de cinstire vrednic,
Se arătă-ntre ei un domn bărbat,
Spunîndu-le pe față cîtă scîrbă-i
Stîrnesc aceste fapte — și strigînd
În contra căilor pe care merg ;
Ades venind pe undă se-adunau,
Dînd numai de triumfuri și serbări,
Le propovăduia căința el
Și-ntoarcerea pe-adevărata cale,
Ca unor suflete întemnițate
De o osîndă neîntîrziată ;
Dar totul în zadar ! Văzînd aceasta,
Mustrările și le-ncetă, mutîndu-și
Departate foarte corturile sale.

Și-atuncea, doborînd în munți nalți
arbori,

O uriașă arcă făuri,
Ciudată, măsurînd-o-n coți de-a lungul,
De-a latul și în înălțimea ei.
Cu smoală o smoli pe dinafară,
Cum și pe dinlăuntru, dintr-o parte
O ușă-nchihuindu-i și făcîndu-i
Trei rînduri de cămări, și pentru oameni,
Și pentru animale — cînd, minune ! :
Purceseră în arca lui să intre,
Așa precum le învăța porunca,
Perechi și cîte șapte din tot soiul
Viețuitoarelor de pe Pămînt,
Din păsări și gînganii de tot felul,
Cu cei trei fii intrînd pe urmă tatăl
Și cele patru ale lor neveste —
Și Dumnezeu închise ușa arcăi...

Și vîntul cel din miazăzi, atunci,
Desfășurîndu-și aripile negre,
Zburînd în voie, strînse laolaltă
Toți deșii nori de dedesubtul bolții ;
Drept întăriri, trimiseră toți munții
Toți aburii și răsufierea lor,
Întunecată, umedă... Și, iată,
Ca un tavan de bezne-atîrnă bolta,
Zăgazurile i se rup și ploaia,
Cumplită, neoprită se revarsă
Cît timp uscatul se mai vede încă ;
Dar arca plutitoare se ținea
Pe fața apei, valul înfruntîndu-l
Și despicîndu-l cu-ascuțitu-i cioc.
Trecu potopul peste celelalte
Sălașe, ce se prăbușiră toate,
Cu pompa lor, sub iureșul de ape ;
Acoperi o altă mare marca —
O mare fără țărături ! În palate,
În cari domnea huzurul mai nainte,

Intrară monștrii mării, și fătară,
Și se statorniciră — mii și mii,
Din toată seminția omenească,
Atît de numeroasă altădată,
Mai rămînînd doar ce plutea pe-o arcă !

O, cît de mult ai suferit, Adam,
Văzînd că toți cei obîrșiți din tine
Sfîrșesc atît de trist, despopulînd
Pămîntul ! Tu crai un alt potop —
Potop de lacrimi și dureri adînci,
Tu, înecat cu fiii tăi asemeni,
Tu, prăvălit ca dînșii în adîncuri,
Cît blindul Înger nu te ridică,
Stînd drept atunci, chiar pustiit de
chinuri,

Așa cum este tatăl cînd își plînge
Copiii toți uciși sub ochii lui !
Și-abia de-ai mai putut să-ngaimi,
plîngînd :

„Vedenii crunte, prevăzute, ale
Năpăstuirii ! O, mai bine eu
Trăiam fără să am de loc știință
De viitor — doar partea mea de rău
Atunceea îndurînd-o ! E destul
Să-nduri destinul fiecărei zile !
Și-acuma, iată, caznele acestea
Ce, împărțite, sînt povară pentru
Un șir de veacuri, toate, deodată,
Pe mine mă apasă, doar pe mine,
Prin preștiința mea asupra lor !
Pretimpuria naștere a lor,
Doar rostul să mă chinuiască are,
Cît încă nu s-au împlinit în faptă,
Prin gîndul despre cum în faptă fi-vor !
Nicieînd să nu mai cerceteze omul
Să afle ce va fi să se întîmple

Cu el și cu copiii, dinainte !
De rău doar poate de pe-acum fi sigur,
Căci nu-l previne preștiința lui ;
Și răul viitor el n-o să-l simtă
Mult mai ușor de îndurat în mintea-i
Decît în însăși împlinirea lui !
Dar grija asta-i fără rost acuma —
N-ai cui s-o spui — căci oameni nu mai
sînt !

Puținii ce-au scăpat, pînă la urmă
De foame fi-vor mistuiți și zbucium,
Tot rătăcind pe-acest pustiu de ape.
Nădăjdusem eu că, pe Pămînt,
Cînd sila și războiul s-or sfîrși,
Va merge totul bine — și că pacea
Cu lung șirag de zile fericite
Încununa-va omenescul neam ;
Dar mare este suferința mea,
Văzînd că pacea tot atît corumpe,
Pe cît de mult războiul nimicește !
Tu, călăuza mea din Cerul Sfînt,
Învăță-mă de ce așa se-ntîmplă
Și spune-mi de aici sfîrși-va Omul“.
Și Mihail răspunse :

„Cei pe care

La urmă i-ai văzut, doar în triumfuri
Trăind și în huzurul îmbuibării,
Sînt cei văzuți de tine mai întîi
În fapte de bravură strălucind
Și mari isprăvi ; dar goi erau cu toții
De ceea ce-i într-adevăr virtutea ;
Ei, după ce-au vărsat belșug de sînge
Și-n drumul lor ruine semănat-au,
Tinzînd noroadă multe să subjuge ;
Prin asta după ce și-au dobîndit
Renumere mare-n lume, nalte titluri

Și prăzi îmbelșugate — și-au schimbat
Destinul armelor cu al plăcerii,
Al ușurinței și al trîndăviei,
Al mișeliei și al desfrînării,
Neînfrînarea și trufia cît
Nu izvodi-vor din prietenie
Vrăjmașe păcii întru totul fapte-s.
La fel și înrobiții prin războaie
Și cei învinși, pierzîndu-și libertatea,
Cu ea odată pierde-și-vor virtutea
Precum și temerea de Dumnezeu,
Fățarnica smerenie a lor
Nemaiaflînd din partea lui vreun sprijin
În fața marilor cotropitori,
Răcindu-li-se zelul de aceea.
De-atunci nainte doar un gînd nutri-vor :
Lumește să trăiască, liniștiți
Sau destrămați, cu cecace stăpînii
În folosința lor vor fi lăsat.
Căci, cumpătarea s-o încerce, veșnic
Mai mult decît destul rodi-va glia.
Cu timpul, toate astfel vor cunoaște
Degenerarea doar și depravarea ;
Dreptatea, cumpătarea, adevărul
Cum și credința, da-se-vor uitării !
Un singur om, fiu unic al luminii
În evul cel de-ntunecime plin,
Bun, drept, în ciudă unor rele pilde,
În ciuda oricăror ademeneli,
Moravuri, și-ațițările mulțimii,
Netemător nici de muștrarea altor,
Nici de disprețul lor sau silnicia,
Va să le-arate oamenilor cum
Pe strîmbe căi își duc cu toții viața ;
Va căile dreptății să le-arate,
Mai sigure, de pace mult mai pline,

Vestindu-le mînia ce asupra
Nepocăinței lîr se va abate ;
Și el hulit fugi-va dintre ei —
Dar singur drept în ochii Celui Sfînt...
Cum Domnul Dumnezeu i-o da poruncă,
O arcă minunată făuri-va,
Cum ai văzut — și el și-ai lui să scape
Din lumea nimicirii hărăzită.
Și-abia va fi intrat în arcă el
Cu toți ai lui și-acele vietăți
Ce pentru viață fostu-s-au ales,
Că toate ale Cerului zăgazuri,
Deodată deschizîndu-se, vărsa-vor
Peste Pămînt și zi și noapte ploaia ;
Și toate-ale adîncului izvoare
Desfereca-se-vor și vor umfla
Oceanul vast — să-și surpe orice țarm,
Încît să treacă valma cea de ape
Deasupra celor mai înalte piscuri ;
Atunci și Muntele din Paradis,
Va fi urnit de-al valurilor iureș,
Luat în coarne de năvala apei,
Smuls de vîltori cu ierburi și cu arbori,
În josul fluviului celui mare,
Spre gura Golfului, prinzînd acolo
Noi rădăcini — o insulă sărată
Și stearpă ajungînd, și bîntuită
De foci, delfini și mii de pescăruși
Cu țipăt ascuțit... Acestea-s bune
Spre a te învăța că Dumnezeu
Sfîntenia n-o leagă de vreun loc,
De locul nu-i sfînțit prin acei oameni
Ce pe acolo locuiesc sau umblă.
Și-acum privește ce va să urmeze !
Privi Adam — și arca o văzu
Plutind peste noianul cel de ape,

Scăzut acum, căci norii negri toți
Îi spulberase-un vînt de miază-noapte,
Un vînt pătrunzător, suflînd uscat,
Potopului obrazul încrețindu-i,
Cu cît mai mult diluviul seca ;
Un soare limpede sclikea fierbinte
Pe luciul apei și, cu lăcomie,
Ca însetat, sorbea din valul proaspăt ;
Și-atunci, din lacul cel nemișcător,
Se traseră-apele potopitoare,
În sprintenă descreștere, fugind
Cu pas ușor către adîncul care
Acuma sta cu stăvilare-nchise,
Cum jgheaburile-și închisese Cerul.

Nu mai plutea nici arca, ci părea
Ajunsă pe uscat și țintuită
Pe piscul unui munte nalt de tot ;
Și coamele de dcaluri se-arătau
Ca niște stînci acum — și iuți torente
Spre marca ce scădea-și mînau puhoiul.
Curînd un corb zbură din arcă, și
Pe urma lui o albă porumbiță,
O crainică mai sigură, trimisă
Odată și-ne-odată să pîndească
Ivirea unui verde pom sau loc
Uscat, unde piciorul să și-l pună ;
Ci, întorcîndu-se a doua oară,
Aduse-n plisc o creangă de măslin —
Un semn al păcii... Și uscatu-ndată
Se arătă, zvîntat ; din arca lui
Ieși atunci părintele bătrîn,
Cu toți ai lui — și, recunoscător,
Spre Cer nălțîndu-și mîinile-amîndouă
Și ochii lui pioși, văzu deasupra-i
Un nor de rouă și în nor un arc
În trei fișii aparte colorate,

Rîvnită pacea Domnului vestind
 Și noul legămînt cu Dumnezeu.
 Se veseli în inima-i Adam
 Văzînd aceasta — și așa grăi :
 „O, tu, ce-n stare ești să-nfățișezi
 Aievea lucrurile ce-or să fie,
 Învățător Ceresc, renviu în fața
 Acesteia vedenii de pe urmă,
 Încredințat că Omul va trăi
 Cu toate celelalte vietăți
 Și că sămînța lor va fi păstrată.
 Mult mai puțin acumă gem la gîndul
 Că nimicitu-s-a o lume-ntreagă
 De vinovați copii — de cît mă bucur
 Un om atît de drept că s-a aflat
 Și-atîta de desăvîrșit, încît,
 Din el se-ndură Domnul Dumnezeu
 Să obîrșească altă lume nouă,
 Uitînd de-ndreptățita lui minie.
 Dar, spune-mi, ce-s fișiile acestea
 Ce-n feluri de culori scilipesc pe Cer,
 În arc închipuind parcă sprînceana
 Lui Dumnezeu, cu Omul împăcat ?
 Slujește de curmei în floare arcul,
 Să lege poalele fluide ale
 Acestui nor de apă, ca să nu
 Se mai dezlege, potopind Pămîntul ?“
 Răspunse-Arhanghelul :

„Cu agerime

Pătruns-ai noima arcului acesta :
 Da, Domnul bine a voit să-și uite
 Minia — chiar de s-a căit la urmă
 Că desfrînat l-a fost făcut pe Om,
 Căci coborîndu-și spre Pămînt privirea,
 S-a-ndurerat în inima-î, văzînd
 Că e stăpînă silnicia și

Se-abate de la calea-i tot ce-i carne ;
Dar, dîndu-i pe aceștia la o parte,
Un singur om aflat-a îndurare
În ochii lui — și-atît de mult încît,
Mînia domolîndu-și, să nu șteargă
De pe această lume omenirea ;
Și legămînt făcut-a, niciodată
Să nu mai potopească iar Pămîntul,
Să nu mai lase marea peste țărături,
Să nu mai lase ploaia să înece
Pămîntul tot, cu oameni și-animale, —
Ci, cînd un nor aduce-va pe boltă,
Va-ntinde-acolo arcul lui în trei
Culori, încît văzîndu-l, deîndată,
De legămîntu-i să-și aducă-aminte.
Urma-și-or goana ziua și cu noaptea,
Și timpul semănatului, și timpul
Culesului, și al căldurii timp,
Și timpul gerului cărunț, cît focul
Nu va veni spre a purifica
Tot ce e nou, cu Cerul și Pămîntul,
În care cel drept va sălășlui.“

Sfîrșitul cărții a unsprezecea

CARTEA A DOUĂSPREZECEA

Precum drumețul, ce-n călătoria-i
Popăsuiește la amiază, chiar
De e grăbit — la fel și Mihail
Făcu popas de-o clipă între lumea
Distrusă și din nou zidita lume,
Gîndind ceva de spus Adam că are,
Apoi, prin dulce trecere, cuvîntul
Arhanghelul și-l reluă așa :

„O lume, deci, văzut-ai începînd,
Cum și sfîrșind ; văzutu-l-ai pe Om
Ieșind ca dintr-o altă obîrșie ;
Ai mai avea tu multe de văzut,
Dar văd că muritoarea ta vedere
Slăbește foarte ; e firesc, de altfel,
Ca lucrurile sfinte să slăbească,
Să istovească-a oamenilor simțuri ;
De-acum ți-oi povesti doar ce-o să fie ;
Ascultă cu luare-aminte numai :
Atît cît neamul omenesc cel nou
Prea numeros nu va să fie încă
Și vie temerea de judecata
Trecută va rămîne-n mintea lor,
Cît timp s-or teme de Dumnezeire
Și-or ține seamă de ce-i drept și bine,

Își vor orîndui întreaga viață
Și se vor înmulți cu osîrdie ;
Și vor lucra pămîntul, vor culege
Îmbelșugate roade — grîu, uleiuri
Și vinuri — și adesea vor jertfi
Din turma lor un taur sau un miel,
Un ied, de din belșug cu vin stropiți ;
Cinsti-vor multe sacre sărbători
Și-ntru neprihănită bucurie
Își vor petrece-al zilelor șirag ;
Lung timp vor viețui în bună pace,
Cinstind ocîrmuirea părintească,
În triburi și-n familii, pînă cînd
S-o ridica și dintre ei un om
Cu inima ambițioasă, mîndră ;
Nemulțumindu-l starea de-nfrățire,
Egalitatea bine cumpănită,
Acesta pe nemerit va rîvni
Stăpîn s-ajungă peste frații săi,
Concordia și a Naturii lege
Răpindu-le Pămîntului cu totul ;
Și va vîna (nu fiare, oameni numai)
Război pornind și întizînd capcane,
Cînd unii nu vor vrea să se supună
Tiranicei împărății a lui :
În fața Dumnezeului Tăriei
Va fi chemat puternic vînător,
Ținînd mîrțiș că are de la Ceruri,
Sau chiar în ciuda Cerului, această
A doua mare suveranitate ;
Din răzvrătire numele-și va trage,
De răzvrătire pe-alții-nvinuindu-i.
Acesta, cu o ceată lui asemeni,
Mînată de aidoma ambiției,
De-a fi tirani, cu el sau sub porunca-i,
Mergînd dinspre Eden către apus,

Va da de-un șes unde-o genună neagră,
 De smoală — gura Iadului — e-n clocot
 În clipa cînd țîșnește din pămînt.
 Cu cărămizi și cu plămada asta
 S-or pregătire să zidească ei
 O falnică cetate și un turn,
 Al cărui turn s-atingă Cerul, pentru
 A-și dobîndi un nume pe-astă lume,
 Temîndu-se că-mprăștiați pe plaiuri
 Străine li s-o pierde amintirea,
 Dar seamă neținînd de-i bun sau rău
 Renumele acéstfel dobîndit.
 Ci Dumnezeu, care ades pogoară,
 Dar nevăzut, la om în ospeție,
 Umblînd prin omeneshile sălașe
 Să cerceteze ce anume fac,
 Văzîndu-i, se va pogorî să vadă
 Cetatea lor, cît încă naltul turn
 Nu-ntuneca a Cerurilor turnuri;
 Și, în derîdere luîndu-i, Domnul —
 Va așeza un duh al felurimii
 Pe limba lor, un duh sortit să șteargă
 Cu totul graiul lor natal — și-n locu-i
 Să semene-o bolboroseală numai
 De multe vorbe și necunoscute;
 Cîrînd s-o-ntinde printre ziditori
 O bîlbîială fără cap și coadă:
 Vorbindu-și — nu vor înțelege boabă
 Și — răgușind atunci — încinși de fûrii,
 Luați în rîs crezîndu-se pe rînd,
 Purcede-or între dînșii să se bată;
 Și hohot mare s-o stîrni în Ceruri,
 Și Sfînții toți, plecîndu-se să vadă
 Ciudata lărmuială și s-audă
 Grozava zarvă — numai ce-or zări

Că părăsită e de tot lucrarea —
Și numele-i rămîne Zăpăceală.“

Ci, părintește trist, grăi Adam :

„O, fiu scîrbavnic, fiu rîvnind nălțarea
Deasupra propriilor frați ai săi,
Luînd în mîna-i uzurpata cîrmă
Ce nu i-a fost de Domnul dăruită !
Căci el ne-a dat deplină stăpînire
Doar peste păsări, pești și animale —
Și dreptu-acesta îl avem prin daru-i :
Dar el nicicînd nu l-a făcut pe om
Domn peste om — păstrîndu-și pentru sine
Înaltul titlu — tot ce-i omenesc
De omenesc lăsînd să fie liber.
Dar nu s-a fost oprit uzurpatorul
La mult infumurata încălcare
A dreptului ce-l are orice om,
Ci-a vrut prin turn pe Domnul să-l
sfrunteze

Și-a vrut să ia Tăria cu asalt.
Nefericitul om ? Ce hrană, oare,
Să ducă va putea atît de sus,
Spre a se ține-n viață el și ceilalți,
Deasupra norilor, acolo unde
Răritul aer i-ar îndurera
A sale grosolane măruntaie,
De răsuflare, dacă nu de pîine
Înfometîndu-l ?“

Zise Mihail :

„Pe drept te-ngrețosează acest fiu
Ce-n liniștita oamenilor stare
Asemeni turburare va s-aducă,
Silință dîndu-și să-și supună sieși
Raționala libertate ; totuși,
Adevărata libertate află
Că s-a pierdut încă de la păcatul

Originar ; această libertate,
Ce-i geamănă a dreptei judecăți
Și în afara ei nici nu există,
Nu poate să vieze împărțită :
Îndată ce în Om e-ntunecată
Sau e neascultată judecata,
Dorințe vraiste și patimi vii
Pun mîna pe împărăția ei,
Robind pe Omul pîn-atuncea liber.
Chiar din pricina asta, dacă Omul
Îngăduie nevrednice puteri,
Din sine, s-asuprească judecata
Cea liberă — atuncea Dumnezeu,
În judecata lui apururi drept,
Supune-l în afară unor altor
Stăpîni tirani, ce înrobesc adesea
Și libertatea lui cea din afară,
Chiar dacă nu pe merit ; tirania
Se cere să existe chiar de este
De neiertat cu nici un chip tiranul.
Și, totuși, națiile, uneori,
Atît de jos cădea-vor sub virtutea,
Ce-i judecată, încît chiar dreptatea,
Nu nedreptatea, avînd drept adaos
Niscai fatal blestem, o să-i lipsească
De libertatea din afara lor
Cînd cea lăuntrică s-a fost pierdut :
Stă martor necuviinciosul fiu
Al celui care arca făurit-a,
Fiu care fost-a auzit, drept plată
Pentru sfruntarea tatălui adusă,
Afurisenia aceasta grea,
Ce neamul său stricat avea s-o poarte :
Tu fi-vei robul robilor ce-i ai.
Așa și lumea asta de pe urmă,

Precum întâia, necurmat va merge
Din rău în și mai rău, pînă ce Domnul,
Sătul de multă nedreptatea lor,
Îi va lipsi de sfînta lui prezență,
Privirile-ntorcîndu-și de la ei,
De-acuma înainte hotărît
Pe toți pe strîmbele lor căi să-i lase,
Dintre atîtea nații alegîndu-și
Doar un popor ce lui să se închine
Născut din unul tare în credință.
Și omul cel ales, sălășluind
Pe malul Eufратului, va fi
Crescut în închinarea către idoli.
În stare ai fi tu, Adam, să crezi
Că oamenii, cît încă mai trăia
Cel ce scăpase de potop cu arca-i,
Ajunge-vor atîta de neghiobi,
Pe Dumnezeu cel viu părăsindu-l,
Să se-njosească foarte, adorînd
Drept zei de dinșii făurite chipuri
Din piatră și din lemn ? Dar Preaînaltul
Se va-ndura pe acest om să-l cheme,
Printr-o vedenie a sa, din sînul
Familiei, de ling-al său părinte,
De lingă zeii lui mințiți strigîndu-l
Spre un pămînt ce va să i-l arate,
O mîndră nație din el să crească
Și-asupră-i binecuvîntarea lui
Să și-o reverse din Tărie, astfel
Încît s-ajungă națiile lumii
Întru sămînța-i binecuvîntate.
Va asculta întocmai — neștiind
Spre ce pămînt făgăduit se-ndreaptă,
Dar neclintit fiind întru credința-i.
Îl văd (dar tu nu poți să-l vezi) cu cîtă
Credință leapădă-se de-ai săi zei,

De-ai săi prieteni, de natalul plai
Ur, din Chaldeea ; iată-l, trece vadul
Către Haran — în urmă-i cu buluc
De vite, turme, mii de slujitori.
Sărac nu drumetește : avuția
Și-o-ncredințează Domnului, ce-l cheamă
Spre un pământ necunoscut să meargă.
Acum, acum ajunge-n Canaan :
Văd corturile lui sădite-n preajma
Sichemului, pe șesul din Morech :
Acolo, prin făgăduință, el
Primește pentru toată seminția-i
Pământul tot ce-n față-i se întinde,
Din nord, dinspre Hamath, pînă-n Deșertul
Din sud (eu nume lucrurilor dau,
Măcar că nu au încă nici un nume) —
Din Răsărit, dinspre Hermon și pînă
La marea mare dinspre asfințit.
Aici e Muntele Hermon ; acolo —
E marea ; ți se defășoare-n față
Așa cum eu ți le arat cu mîna ;
Pe țarm stă Muntele Carmel ; dincoace
E riul curs din două mari izvoare —
Iordanul, bun hotar spre răsărit ;
Dar fiii lui vor locui-n Senir —
Acest prelung șirag de mîndre dealuri.
Tu cumpănește că atîtea neamuri
Ale Pământului, întru sămînța-i
Vor fi de Domnul binecuvîntate ;
Eu prin sămînța asta-l înțeleg
Pe marele Liberator al tău
Ce capul Șarpelui îl va strivi
Și care, în curînd, mai pe deplin
Se va dezvălui în fața ta.
Iar patriarhul binecuvîntat,
Ce-l vezi, care va fi chemat în vreme

Prescrisă, *credinciosul Abraham*,
Un fiu în urmă-i va lăsa, din care
S-o naște un nepot asemeni lui
Întru credință și înțelepciune,
Cum și-n renume — iar acest nepot,
Cu toți cei doisprezece fii ai săi,
Din Canaan pornește spre pământul
Chemat Eghipt mai târziu — o țară
Ce despicată e de riul Nil.
Tu vezi pe unde curge acest riu,
Prin șapte guri vărsându-se în mare.
La vreme grea de secetă bătrînul
Pe-acest pământ să locuiască vine,
Poftit de-un fiu al său mai tînăr, care
Prin fapte vrednice se înălțase
La mare rang pe lângă Faraon.
Murind aici, îi crește seminția
În mare nație, neliniștindu-l
Pe-alt faraon, care se străduiește
Prea marea creștere să le-o oprească,
De venetici ținîndu-i ; deci, din oaspeți,
Îi schimbă-n robi, precum o proastă gazdă
Și le omoară nou născuții toți
De parte bărbătească — pînă cînd
Doi frați (pe nume Moise și Aaron)
Sînt îndemnați de Dumnezeu să-și scoată
Poporul din robie — și atunci,
În mare slavă și cu mare pradă,
Se-ntorc pe-al lor pământ făgăduit.
Dar mai întîi tiranul fără lege,
Ce nu vrea nicidecum a-l recunoaște
Pe Dumnezeul lor, sau să-i cinstească
Poruncile prin alte guri trimise,
Prin crunte judecăți și semne crunte
Va trebui silit să fie-a crede :
În sînge nevărsat s-or preschimba

A țării riuri ; broaștele, tăunii,
Țintării, toată țara or s-o umplă,
Cum și palatul regelui, cu totul,
Roind gretoase peste tot cuprinsul.
Vor trebui și vitele să-i moară
De molimă, răpciugă și gălbează ;
De bube și bășici usturătoare
S-or umple faraonul și norodu-i ;
Și trăznete s-or prăvăli cu grindini
Și grindină cu foc amestecată
Va sfîrteca tot cerul egiptean,
Învîrtejindu-se peste pămînt
Și mistuind tot ce-nțilni-va-n cale-i ;
Iar ce nenimicit va mai rămîne,
Din ierburi, flori și fructe, va pieri
Mîncat de-un nor de lacome lăcuste,
Ca roiul coborînd și nelăsînd
Nimica verde pe cuprinsul gliei ;
Se va lăsa peste hotaru-i beznă,
De vei putea cu mîna să o pipăi,
Trei zile și trei nopți acoperindu-l ;
Apoi, prin crunt prăpăd din miez de noapte,
Toți cei întîi născuții din Eghipet
Vor trebui să moară deodată ;
Astfel dragonul fluviului Nil
Va fi-mblînzit prin zece plăgi cumplete ;
Îl vād că-i lasă pe străini să plece
Și umilindu-și inima de piatră,
Dar totdeauna precum gheața numai,
Ce și mai tare e după dezgheț ;
În crunta lui minie urmărindu-i
Pe cei lăsați să plece, în sfîrșit,
De mare fi-va înghițit cu oastea-i,
Pe cînd poporul cel ales va trece,
Ca printre două ziduri de cristal,
Ca pe uscat — căci valurile sta-vor

De Moise cu toiagul despărțite,
Atita cît pe țărm nu va s-ajungă
Poporul său salvat... Aceasta este
Puterea minunată, dăruită
De Domnul celui sfînt ales al său,
Măcar că Domnul fi-va totdeauna
În Îngeru-i ce-n fața lor va merge,
Ba într-un nor, ba într-un stîlp de foc —
Nor ziua — noaptea stîlp de foc încins,
Călăuzindu-le călătoria
Pe regele-ncăpățînat ținîndu-l
În urma lor — să nu-i poată ajunge ;
Căci, urmărindu-i o întreagă noapte,
Prin bezne grele prăvălitate-n drumu-i
În loc l-o ține pînă-n zori de ziuă ;
Și Dumnezeu, privind atunci de dintre
Cel stîlp de foc și norul, turburare
Stîrni-va printre dîșmani, și va rupe
Și sparge ale carelor obezi ;
Cînd Moise, iarăși, prin poruncă sfîntă,
Toiagul său va-ntinde peste mare,
O să-l asculte marea, prăvălindu-și
Peste dîșmani cei doi pereți de valuri,
Războiul lor pe veci înmormîntîndu-l.
În siguranță văd acum mergînd
Poporul cel ales, de dinspre țărm
Spre Canaan, prin vast pustiu sălbatic ;
El nu ia drumul cel mai scurt, de teamă
Că, la Canaanieni întrînd, stîrnindu-i,
Să nu-l înfrice-aceștia cu războiul,
Nendătinat cu lupta, cum era,
Către Egipt mînîndu-l înapoi,
Silindu-l să aleagă-n locul luptei
Rușinea înrobirii mai de grabă ;
Căci viața ce străină e de arme
Mai dulce-i pentru cel de rînd sau nobil,

Cind nu stă călăuză cutezanța.
Dar, în sălbatica pustietate
Întirziind, poporul cel ales
Va dobîndi ocîrmuirea sa
Și Sfatul său cel mare-și va alege,
Din semințiile, douăsprezece,
Să-l cîrmuiască după legi prescrise.
O, de pe Muntele Sinai (al cărui
Pisc sur se va cutremura cînd Domnul
Va pogori) chiar Domnul Dumnezeu,
De dintre tunete și fulgerări
Și glas de trîmbițe, puternic foarte,
Va legi să-i dea alesului popor —
De datină ținînd în mare parte,
În parte de-ale jertfei ritualuri,
Menite să-l învețe a cunoaște,
Prin umbre și simboluri pe acela
Ce, din Sămînța asta scoborînd,
Va capul Șarpelui să i-l strivească,
Precum mijloacele prin care el
Desăvîrși-vă-n lume mîntuirea.
Dar glasul Domnului fiind de spaimă
Urechii muritoare — tot poporul
Va cere-a i se face cunoscută
Prin Moise sfînta vrere, încetînd
Acéstfel groaza lui : și Moise, iată,
Că-i învoit cu cei ce învățară
Că lingă Dumnezeu n-ajunge nimeni,
Decît printr-un mijlocitor — și Moise
Atunci primește sarcina înaltă,
În chip — de-a pregătire drumul unui
Mai mare decît el Mijlocitor,
A cărui zi o va prezice el ;
Și toți profeții, fiecare-n veacu-i,
Cînta-vor vremea marelui Messia.
Aceste legi și rituri hotărîte,

Atita desfătare Dumnezeu
 Afla-va-n oamenii ascultători
 Ai voiei sale,-ncît se va-ndura
 Chivotul să-și așeze printre ei,
 Ca să sălășluiască între oameni
 Cel Sfînt și Unul — printre muritori.
 Așa cum însuși el va da povață,
 Jertfelnic se va făuri, din cedru
 În aur îmbrăcat — și în jertfelnic
 Va sta o arcă — și în arca asta
 Dovada legămîntului cel nou :
 Adică mărturia sa cea sfîntă ;
 Deasupra lor va sta un tron al milei,
 Din aur tot și între două aripi
 De heruvimi strălucitori ; în față-i
 Vor arde șapte candelă, așa
 Ca într-un zodiac înfățișînd
 Luminile cerești ; iar peste cort,
 Afară de-ale drumeției ceasuri,
 Un nor va sta în timpul zilei — și
 Un licăr noaptea... Și îi vād călcînd
 Pămîntul cel făgăduit de Domnul
 Lui Abraham și seminției lui :
 Prea lung ar fi să-nșirui ce urma-va :
 Atîtea și atîtea bătălii,
 Atîția regi îngenunchiați și-atîtea
 Regate cucerite ; cum, odată,
 Va sta o zi întreagă, neclintit,
 În miezul bolții soarele, a nopții
 Obișnuită goană-ntîrziind-o,
 La glasul lui de om ce porunci-va :
 «Tu, Soare, peste Gabaon să stai,
 Tu, Lună, peste valea Ajalon,
 Cît Izrael nu va învinge încă !»
 Așa se va chema al treilea om
 Scoborîtor din Abraham și fiul

Lui Isaac — și numele-i va trece
Asupra celor scoboriți dintr-însul,
Ce astfel vor învinge-n Canaan.“

Aici Adam îl întrerupse însă :

„O, tu, trimis al Cerului, o tu,
Luminător al beznelor din mine,
Dezvăluitu-mi-ai plăcute lucruri
Și, mai cu seamă, cele ce-l privesc
Pe dreptul Abraham și seminția-i ;
Acum pentru întâia oară simt
Că ochii-mi s-au deschis cu-adevărat
Și inima mi-i mult mai ușurată ;
Mă turbura mai înainte gândul
La ce urma să mi se-ntîmple mie
Și-ntregii omeneshii seminții ;
Acuma însă ziua lui o văd,
Văd ziua celui întru care fi-vor
A lumii nații binecuvîntate —
Un dar nemeritat de mine, care
Prin mijloace oprite căutat-am
Cunoașterea oprită ; totuși, încă, !
Un lucru nu pricep : de ce, anume,
Acelor printre care Dumnezeu
Se va-ndurare a sălășluire
Atîtea felurite legi le-a dat ?
Atîtea legi nu-nseamnă tot atîtea
Putințe de-a păcătui ? Cum poate
Printre-acești oameni el sălășlui ?“

„Nu te-ndoi — răspunse Mihail —
Că va domni și printre ei păcatul
Ca dintru tine zămislit ; și, astfel,
Li-i dată legea întru dovedirea
Stricării lor din naștere — ce-ațiță
Neconținut păcatul să se lupte
În contra Legii și, văzînd că Legea
E-n stare să descopere păcatul

Dar nici decum să-l depărteze, decît
Prin aste umbre ale ispășirii —
Prin sîngele de taur și de țap —
Vor ști că sînge mult mai scump se cere
Să curgă, să plătească pentru Om,
Plătind cel drept doar pentru cel nedrept
Ca, în dreptatea asta, lor sortită,
Să-și afle ei îndreptățire față
De Dumnezeu — și pacea conștiinței,
Pe care legea, prin ceremonii,
N-o poate liniști, precum nici Omul
Morala parte-a legii s-o-mplinească,
Iar nemplinind-o — nu poate trăi.
Ci Legea nedesăvîrșită astfel
Se-arată — dată doar spre-ai hărăzi
Pe oameni, cînd se va-mplinire vremea,
Acelui legămînt mai bun, prin care
Vor trece toți, în bună rînduială,
La adevărul cel sfînt de la umbra
Simbolurilor — de la carne-adică
La duh — și de la strîmtorarea legii
La harul nesfîrșit cu care slobod
S-or învoi — la temerea fiiască
De la acea slugarnică trecînd,
Precum de la lucrarea legii la
Lucrările credinței. Din pricina
Aceasta Moise, chiar dacă aparte
Iubit de Dumnezeu, dar nefiînd
Decît un slujitor al legii, însuși
Poporul nu-și va duce-n Canaan ;
Acesta fi-va Josua, chemat
Iisus de păgînime — el avînd
Și numele, și sarcina celui
Ce Șarpele vrăjmaș va să-l strivească,

Pe îndelung rătăcitorul Om
 Prin ale lumii largi singurătăţi,
 La adăpost în Paradisul veşnic
 Acéstfel aducîndu-l ; totuşi, încă,
 În pămîntescul Canaan al lor,
 Vor stă izraeliţii lungă vreme
 Şi propăşi-vor foarte, pînă cînd
 Păcătuirile întregii naţii
 A lor obştească pace tulburînd-o,
 Pe Dumnezeu o să-l silească-o dată
 Duşmani să le stîrnească împotrivă,
 De ei scăpîndu-i ori de cîte ori
 S-or arăta-ndemnaţi spre pocăinţă,
 La începuturi prin Judecători,
 Apoi prin Regi ; al doilea dintre-aceştia,
 Prin fapte şi evlavie vestit,
 De neschimbat făgadă va primi
 Că tronul lui apururi dăinu-i-va ;
 Şi toate Profetiile cînta-vor
 Că, din regală stirpea lui David
 (Aşa-l chem eu pe regele acesta),
 Un Fiu s-o ridica — din a Femeii
 Sămîntă, cum ţi s-a prezis şi ție
 Şi cum lui Abraham i s-a prezis,
 Un Fiu de toate limbile-aşteptat,
 Fiu regilor prezis — şi cel din urmă
 Din regi, căci veşnica-i împărăţie
 Nu va avea sfîrşit... Dar pîn-atunci
 Un lung şirag de regi se va petrece :
 Întîiul fiu al lui David, vestit
 Prin avuţia lui şi-nţelepciunea-i,
 Închide-va în templu fără seamăn
 A Domnului înnouată arcă,
 Rătăcitoare pîn-atunci prin corturi.
 Înscrie-s-or urmaşii lui la tron

Şi printre buni, şi printre răi — dar lung
De tot va fi răbojul celor răi :
Neruşinate închinări la idoli,
Mari nedreptăţi poporului aduse,
Atît de tare vor stîrni mînia
Lui Dumnezeu, încît îl vor sili
Ca de la dînşii să-şi întoarcă faţa,
Cetatea lor lăsînd în părăsire,
Pămîntul lor — şi arca lui cea sfîntă,
Şi templul său, şi sfintele-i odoare,
Dispreţuite şi ajunse prada
Cetăţii trufaşe-ale cărei ziduri
Tu le-ai văzut în neorînduială,
Drept care Babilon a fost chemată.
Lăsa-va Domnul şaptezeci de ani
Poporul său să steie în robie ;
Apoi de-acolo va să-l scoată iarăşi,
De marea-i îndurare amintindu-şi,
De legămîntul lui David jurat,
Neschimbător ca zilele Tăriei.
Rentorşi din Babilon, cu învoirea
Acelor regi ce le erau stăpîni,
Plecaţi de Domnul către-ngăduinţă,
Lăcaşul Domnului întii de toate
Îl vor reface şi, pentru o vreme,
Umili trăi-vor şi în neajunsuri ;
Crescînd apoi în număr şi-avuţie,
S-o strecura-ntre dînşii dezbinarea :
Ci preoţii se vor sfădi întii,
Ei, oameni ai altarului, meniţi
Să fie cei mai îndemnaţi spre pace ;
Discordia-ntre ei chiar peste templu
Va împrósca aparte pîngărire
Şi, pîn'la urmă, smulge-vor şi sceptrul,
Pe fiii lui David dezmoştenindu-i ;

L-or pierde iar ; la un străin va trece,
Aşa încît Adevăratul Rege,
Prin ungere — Mesia — să se nască
De dreptul lui de rege văduvit.
O stea, pe Cer nemaivăzută, totuşi,
La naşterea-i va străluci, vestindu-i
Venirea — şi călăuzind pe magii
Din răsărit, ce întrebînd vor merge,
De locul unde s-a născut, venind
Cu dar de aur, smirnă şi tămîie.
Un Înger înnimbat sărbătoreşte
Al mării naşteri loc dezvălui-va
Unor păstori, în veghea lor de noapte ;
Grăbi-vor şi păstorii într-acolo,
De bucurie plini — şi auzi-vor
Colinda lui cîntîndu-se de Îngeri ;
Va naşte din Fecioară — tatăl său
Fiind Puterea Celui Preaînalt ;
Pe moştenitul tron el va sui,
Domnia lui hotărnicind-o prin
Limanurile vastului Pămînt
Şi-n Ceruri slava lui hotărnicind-o.“

Se întrerupse-Arhanghelul, văzîndu-l
Pe-Adam de bucurie copleşit
Pe cît, mai înainte, de durere,
Cu ochii-n lacrimi şi cu răsuflarea
Tăiată, neputînd rosti o vorbă ;
Ci, dintr-o răsuflare-apoi grăi :
„Profet al unor mult plăcute veşti !
Tu, ce-implineşti nădejdea cea mai naltă !
Acum cu limpezime înţeleg
Ce căutat-au cu zădărnicie
Stăruitoare gîndurile mele :
Mă întrebam de ce întruchiparea
Măritei Aşteptări va să se cheme
Sămînţă a Femeii ; te salut

Fecioară Mamă, tu, mărită întru
Iubirea Cerului ! Și, totuși, tu
Din trupul meu vei fire zămislită,
Născînd din al tău rodnic pîntec Fiul
Lui Dumnezeu cel Preaînalt ; și, astfel,
Se va uni cu Omul Dumnezeu.
Silit va fi și Șarpele cu caznă
De moarte să-și aștepte-acum strivirea !
O, spune-mi cînd și unde fi-va lupta,
Cum înțepa-va șarpele călcîiul
Învingătorului !“

Iar Mihail :

„Să nu cugeți, Adam, la lupta lor
Precum ca la o înfruntare-n doi
Și nici la niște niscai răni la cap
Sau la călcîi ; doar nu unește Fiul
Dumnezeirea-n el cu Omenescul
Ca prin vigoare dîșmanul să-ți frîngă ;
Și nici Satan n-a fost înfrînt acéstfel,
Căderea lui din Cer nempiedecîndu-l
(Fiind aceasta mai mortală rană)
Pe tine-a te răni de moarte ; cel
Ce-i marele Mîntuitor al tău,
O, nu prin nimicirea lui Satan
Va să te lecuiască : nimici-va
În tine și în neamul tău lucrarea-i ;
Se poate asta doar prin împlinirea,
Ce ție ți-a lipsit, a ascultării
Acelei legi ce sub osînda morții
A hotărît-o Dumnezeu ; se cere
A fi-ndurată moartea — grea osîndă
Ce datorită-i încălcării tale
Și-a celor ce din tine se vor naște.
Dreptatea cea divină numai astfel
Se poate săvîrși ; Mîntuitorul
Prin dragoste, cît și prin ascultare,

Va împlini întocmai legea asta,
 Măcar că dragostea e îndestulă
 Spre-a o-mplini... Îți va-ndura osînda
 În trup, supus la mașteră viață
 Și unei blestemate morți supus,
 Vestindu-le vicața, însă, celor
 Care vor crede în Răscumpărarea-i,
 Și-or crede că vor fi învinuiți
 De ascultarea lui — că ea a lor
 Ajunge-va să fie prin credință,
 Că meritele lui i-or mîntui,
 Nu faptele de dîșii săvîrșite,
 Chiar dacă li-vor pe potrivea legii.
 Urît va fi pentru aceasta el,
 Batjocorit va fi, luat cu sila
 Și judecat, și osîndit la moarte,
 Infamă moarte și afurisită !
 Chiar neamul său l-o țintui pe cruce,
 Lovindu-l pentru c-aducea vieața ;
 Dar el pe-ai tăi vrăjmași pe crucea asta
 Va fi să-i țintuiască : judecata
 Rostită împotriva-ți, cum și toate
 Păcatele întregii omeniri
 Vor fi cu el o dată răstignite ;
 Și rău mai mult nimic nu le va face
 Acelor ce vor crede-n mulțumirea-i.
 Și va muri — dar va-nvia curînd,
 Asupra-i necălcînd prea multă vreme
 Puterea morții : încă înainte
 Ca ziua cea de-a treia să mijească,
 Vede-a-l-vor ale dimineții stele,
 Asemeni unei nou născute raze,
 Sculindu-se deodată din mormîntu-i,
 Acum fiind plătită ispășirea
 Ce Morții-l va răscumpăra pe Om ;
 Va fi-ndestulă moartea-i pentru Om,

Cît Omul nu va da uitării viața
Acéstfel dăruită lui — și cît
Va-mbrățișa folosu-i prin credință,
Credința dovedindu-și-o prin fapte.
Dumnezeiescul fapt ce ți-l vestesc, .
Desființa-va marea ta osîndă,
De moarte în păcat, de-a fi pierdut
Apururi pentru viață ; faptul sfînt
Strivi-va capul lui Satan — strivi-va
Puterea lui Satan — atît Păcatul
Înfrîngerii sortindu-l, cît și Moartea,
Ce-s armele de seamă ale lui ;
Al lor piron îl va înfige el
Mult mai adînc în capu-i de cum moartea
Vremelnică a izbutit călcîiul
Izbînditorului să i-l înțepe,
Sau al răscumpărăților prin moartea-i —
O moarte ca un somn, o adiere
Spre viața cea în veci nemuritoare.
Prea lungă vreme, după înviere,
El nu va să mai steie pe Pămînt,
Ci doar atîta cît să li se-arate
Discipolilor lui, care-i urmară,
De-a lungul vieții lui, întotdeauna ;
Și-o să le lase lor îndatorirea
De-a propovădui pe tot Pămîntul
Ce-au învățat din mîntuirea lui
Și de la el — pe cei care vor crede
În curgătoare apă botezîndu-i —
Fiind botezul — semnul curățirii
De a păcatului vinovăție,
Al trecerii-n neprihănită viață
Și semn al pregătirii minții lor,
De se va cere, pentru-o moarte-așa
Cum Răscumpărătorul a-ndurat-o.
Și ei vor duce-nvățătura lui

La toate limbile de pe Pământ,
Căci, începînd cu însăși ziua asta,
Nu se va propovădui doar celor
Ce sînt scoborîtori din Abraham
Această mîntuire — ci și celor
Ce-or crește-n a lui Abraham credință,
În lumea-ntreagă ; astfel, în sămînța-i,
Vor fi de-acuma binecuvîntate
Chiar toate ale lumii seminții.
La Cerul Cerurilor el, apoi,
Se va-nălța cu marea lui izbîndă,
Triumfător peste vrăjmașii săi
Și-ai tăi, în mijlocul văzduhurilor ;
Acolo, pe-al Văzduhurilor Prinț,
Pe Șarpe surprinzîndu-l, o să-l poarte
Prin toată-mpărăția lui, în lanțuri,
Lăsîndu-l încîlcit de tot acolo ;
Apoi intra-va întru slavă și
De-a dreapta Tatălui va stare iară,
Slăvit în veci de veci mult mai presus
De toate numele ce sînt în Ceruri ;
Și iarăși va să vie de acolo
Cînd se va coace destrămarea Lumii,
Veni-va întru slavă și putere,
Să judece și viii, cum și morții,
Pe cei ce au murit în necredință,
Dar răsplătîndu-i pe aceia care,
Credință neclintită-n el avut-au,
Primindu-i întru binecuvîntarea-i,
Precum în Cer, așa și pe Pământ ;
Căci tot Pămîntul fi-va Rai atunci,
Rai mult mai fericit decît Edenul,
Avînd și zile mult mai fericite.“

Vorbi Arhanghelul — și se opri
Ca la o mare cotitură-a Lumii,

Strămoșul nostru, stup de bucurie,
Și minunîndu-se, astfél grăindu-i :
„O, bunătate nesfîrșită ! O,
Nemărginită bunătate ! Tu
Din rău atîta bine va să naști —
Și răul tot se va schimba în bine !
Un fapt mai minunat decît acela
Prin care-ntîi creația făcut-a
Din întuneric a țîșni lumina !
Acum mă macină-ndoiala : oare,
Să mă căiesc se cere de păcatul
Ce l-am prilejuit și făptuit,
Sau să mă bucur încă și mai tare
Cînd bine și mai mult din el va naște :
Mai multă slavă pentru Dumnezeu,
Cum și mai multă bună învoire
Din partea Domnului față de oameni,
Belșugul harului vărsat fiind
Unde mînia-și revărsa belșugul ?
Dar, spune-mi — dacă va sui la Ceruri
Liberatorul nostru — oare ce
Se va alege din acei puțini
Ai săi, lăsați printre nece-reșincioșii
Ce dușmănesc în turmă adevărul ?
Au cine-i va călăuzi norodul —
Și cine-o să i-l apere atunci ?
Cu cei ce lui urmatu-i-au, au nu
Se vor purta mai rău decît cu el ?“

Răspunse Mihail :

„Încredințat

Să fii că s-or purta mai rău cu ei,
Dar el, din Ceruri, un Alinător —
A Tatălui făgăduință — fi-va
Să le trimită alor săi : al său
Duh Sfînt, ce va sălășlui în ei,
Scriindu-le în inimi mare legea

Credinței, ce lucra-va prin iubire,
Călăuzindu-i întru adevăr ;
Și-i va-mbrăca duhovnicească-armură,
Să stea-mpotriva lui Satan în stare,
Stingându-i sulitele lui de foc ;
Și nu-i va spăimînta nimic din ceea
Ce omul va putea-mpotriva lor,
Pe ei nici moartea neînspăimîntîndu-i ;
Vor fi despăgubiți prin alinări
Lăuntrice pentru cruzimile-astea
Și-ades o să le-ndure uluindu-i
Pe cei mai trufași din prigonitori --
Căci Duhul pogorît întîi asupra
Apostolilor săi — trimiși de el
Să evanghelieze zeci de nații —
Și-apoi asupra tuturor acelor
Ce botezatu-s-au — cu însușiri
Miraculoase îi va înzestra,
Putere dîndu-le să glăsuiască
În toate limbile de pe Pămînt,
Să săvîrșească marile minuni
Ce-n fața lor Iisus le-a săvîrșit.
Și, astfel, hotărî-vor ei mulțimi
Din fiecare nație a Lumii,
Cu mare bucurie să primească
Vestirile de ei din Cer aduse ;
Plinindu-și ei apoi îndatorirea,
Desăvîrșindu-și trecerea prin Lume,
Lăsîndu-și scrise-nvățătura, fapta,
Muri-vor — dar în locul lor, precum
Ei înșiși au vestit, veni-vor lupi,
Urmîndu-le păstorilor — lupi lacomi,
Ce ale Cerului prea sfinte taine
Le vor întoarce spre folosul lor,
Hrănindu-le ambiții, lăcomia ;
Prin superstiții, datini omenești,

Vor pîngări-adevărul, ce-i păstrat
Pur doar în sfintele scripturi — dar numai
Prin Duh s-ajungă înțeles se poate.
Cerca-vor a se folosi de nume,
De locuri, titluri — dîndu-le adaos
Vremelnica putere, dar mințind
Că ar lucra prin cea duhovnicească,
Luînd astfel în stăpînire Duhul
Lui Dumnezeu, făgăduit și dat
La fel acelor ce cred într-însul.
În năzuința asta s-or împune
Prin forța cărnii legi duhovnicești,
Cu sila-n fiecare conștiință,
Legi neînscrise printre cele care
Au fost lăsate — sau pe care Duhul
Lăuntric le înscrie-n inimi numai.
Ce altceva dori-vor ei atunci,
Decît pe Duhul Harului să-l lege
În lanț, cu-a lui consoartă — Libertatea?
Ce altceva vor vrea, decît să darme
Vii templele lui Dumnezeu, zidite
Spre-a dăinuire numai prin credință —
A lor și nu a altora credință?
Căci, oare, cine poate, pe Pămînt,
Să se arate nesupus greșelii
În fața conștiinței și-a credinței?
Dar, totuși, totuși, mulți s-or crede
astfel —

Și de aici stîrni-se-va prigoană
În contra tuturor acelor care
Vor stărui s-adore întru Duh
Și întru Adevăr... Ceilalți, cei mulți,
Religia c-o împlinesc vor crede
Prin forme-amăgitoare și prin rituri
În văzul lumii; Adevărul, însă,
Se va retrage, de ale hulirii

Săgeți străpuns — lucrările credinței
 Aflîndu-se din ce în ce mai rar.
 Așa va merge Lumea — pentru cei buni
 De răutate plină — pentru cei răi
 Dovadă de bunăvoință dînd,
 Gemînd din greu sub propria povară,
 Cît a odihnei zi nu va miji
 Pentru cel drept — iar pentru cel nedrept
 A răzbunării zi — grozava zi
 A reîntoarcerii aceluia care
 Ți s-a făgăduit a-ți fire reazem —
 Sămînță a Femeii — prevestit
 În chip încetșat atunci — acum
 Fiind cu mult mai bine cunoscut,
 Drept Domnul tău, Mintuitorul tău.
 Și-n cele de pe urmă va veni,
 Învăluit în nouri, din Tărie,
 În slava Tatălui să se arate,
 Să spulbere puterea lui Satan
 Și toată Lumea lui stricată foarte;
 Și-atunci, din masa Lumii-arzînd în foc,
 Purificată, curățată astfel,
 Vor naște Ceruri noi — și-un nou Pămînt
 Și Veacuri nesfîrșite, ntemeiate
 Pe dragoste, pe pace și dreptate,
 Ce fructul bucuriei vor rodi
 Și fericirea veșnică a Lumii.“
 Grăi Adam cînd Îngerul sfîrși:
 „Preafericit Clăvazător, ce iute
 Tu în prezicere ai măsurat
 Această trecătoare Lume, cum
 Și goana Timpului, pînă în ziua
 Cînd Timpul s-o opri în neclintire;
 Iar dincolo de asta totul este
 Abis, eternitate, căror ochiul
 Nu poate-a le pătrunde nesfîrșirea.

În chip mărit acumă învățat,
Pleca-voi de aici, în chip mărit
Domnindu-mi pacea-n cuget; cît încăpe
În vasul meu de lut, îmi simt preaplinul
Cunoașterii — și-a năzui dincólo
De asta fost-a nebunia mea.
Din asta-nvăț că lucrul cel mai bun
E ascultarea și iubirea față
De Dumnezeu, față de numai el,
Și temerea de el și mersul meu
Ca-n fața lui, mereu recunoscîndu-i
Divina providență, atîrnînd
Apururi doar de el, ce-i îndurare
Față de tot ce e lucrarea sa;
Și face ca întotdeauna răul
Să fie-nvins de bine, și-mplinește
Mari lucruri din mărunte lucruri — prin
Mijloace ce-s crezute slabe foarte
Cînd vrea puterea lumii răsturnînd-o
Și răsturnîndu-l pe-nțeleptul lumii
Prin simplitatea omului umil;
Am învățat că suferința pentru
Deplinul Adevăr e înălțarea
Doar prin tărie la izbînda naltă;
Că pentru neclintitul în credință
Nu este moartea decît poarta vieții;
Învățătura asta dată-mi este
De pilda lui, pe care-l recunosc
A fi Mîntuitorul meu acumă,
Cel ce în veci e binecuvîntat.“

Și Îngerul îi spuse lui Adam
Acumă ultimul cuvînt al său :
„Odată ce-nvățat-ai toate astea,
Ajuns-ai la a-nțelepciunii culme;
Nimica mai înalt să nu aștepți,
Chiar dacă toate stelele le-ai ști

Pe nume — chiar de ai cunoaște toate
 Puterile eterice, și toate
 Secretele adîncului, și toate
 Lucrările Naturii — chiar și toate
 Lucrările lui Dumnezeu în Ceruri,
 În mare, pe pămînt sau în văzduh ;
 Nici chiar dacă te-ai bucura de toată
 A Lumii avuție, cîrmuind-o
 Ca pe o singură împărăție ;
 La ale tale cunoștințe, tu,
 Aducă doar fapte pe potrivă-ți :
 Aducă credința și virtutea,
 Aducă răbdarea, cumpătarea
 Și dragostea — ce-n viitor va fi
 Chemată milostenie, fiind
 Ea sufletul a tot ce e pe Lume :
 Și-atunci mult mai puțin vei fi-ntristat
 Că Paradisu-acesta-l părăsești,
 Avînd în tine însuți un alt Rai
 Cu mult mai fericit decît acesta.
 Ci hai să scoborîm acuma noi
 De pe acest al cugetării pisc ;
 Ne cere ceasul fără greș plecarea.
 Privește : străjile ce-s rînduite
 De mine dincolo de munte,-așteaptă
 Porunca de-a se pune în mișcare :
 O sabie vîlvîitoare umblă
 În fruntea lor — drept semn al izgonirii ;
 Nu mai putem întîrzia ; te du,
 Trezește-o și pe Eva ; și pe ea
 Cu vise prea plăcute-am liniștit o,
 Prevestitoare doar de bine vise
 Și duhurile ei le-am îndemnat
 La o supunere umilă eu.
 La ceas prielnic tu împărtășește-i
 Ce-ai auzit și, mai ales, ce arc

Pentru credința ei însemnătate —
Adică marea izbăvire ce
Va naște din sămînța-i (din Sămînța
Femeii) pentru-ntreaga omenire.
Ci, fie să puteți trăi-mpreună —
Și multe fi-vor ale voastre zile —
Întru credința-n doi împărtășită,
Chiar de mîhniți din pricina acelor
Trecute rele, însă alinați
Acum cu mult mai mult, prin cugetarea
La un sfîrșit în totul fericit.“

Sfîrșind el, coborîră de pe munte,
Și alergă Adam către umbrarul
Sub care adormise Eva — însă
Trezită o găsi, întîmpinîndu-l
Cu vorbe mîntuite de mîhnire :
„Cunosc de unde vii și unde-ai fost,
Căci Domnul Dumnezeu și-n vise este,
Ocîrmuindu-le ; mi le-a trimis
Prielnice, de bine vestitoare,
Din clipa cînd, sleită de durere,
M-am prăbușit în somn ; acuma, însă,
Călăuzește-mă : nici o fărîmă
De-ntîrziere nu mai zace-n mine ;
Să plec cu tine, pentru mine-nseamnă
Aicea să rămîn ; iar să rămîn
Aicea fără tine,-ar însemna
Să ies, dar fără voia mea, de-aice.
Căci pentru mine, o, Adam, doar tu
Ești toate lucrurile de sub Cer ;
Ești toate locurile pentru mine ;
Tu, care din greșeala mea cu voia
Ești izgonit de-aici ! Eu, totuși, duc
De-aici această ultimă-alinare,
Ce-mi dă tărie ; chiar de totul, totul
Prin mine s-a pierdut — în ciuda marii

Nevrednicii a mele — mie, totuși,
Har mare mi s-a dăruit din Ceruri :
Făgăduitul neam prin mine, iară,
Spăla-va și va îndrepta greșeala.“

Așa grăi a noastră mamă Eva,
Dar nu-i răspunse-Adam, chiar de-i
plăcură

Cuvintele de ea rostite — căci
Prea lingă ei Arhanghelul stătea
Și-acuma, de pe cealaltă colină,
Oștirile de Îngeri coborau,
În șiruri strînse și strălucitoare ;
Și lunecau ca niște meteori
Peste pămînt — ca pîcla înserării
Stîrnită dintr-un rîu, peste băltiri
Plutind apoi — și iute împînzind
Ogoru-ntins, pe urmele vreunui
Plugar ce la căminu-i se întoarce.
Sus, sus de tot, în frunte, vîlvîia
Cumplită sabia lui Dumnezeu,
Ca o cometă ; aburu-i, dogoarea-i,
Ca pîrjolitul Libiei văzduh,
O secetă grozavă împînzea
În cumpănita climă de-altădată ;
Și iată că Arhanghelul, grăbindu-i,
De cîte-o mîină îi luă pe-ai noștri
Mîhniți adînc părinți, de-a dreptul către
Răsăriteana poartă împingîndu-i
Și, de acolo, pîn' la poala stîncii,
La șesul ce sub ea se întindea,
El nevăzut făcîndu-se apoi.

Priviră ei în urmă — și văzură
Cum toată partea dinspre răsărit
A Paradisului, odinioară .
Lăcașul lor cel fericit — se-arată
De para cea vîlvîitoare-ncinsă :

Stăteau în poartă chipuri de temut,
În mâini cu armele dogoritoare.

Firese, vărsară lacrimi atunci,
Dar iute le și șterseră ; acum
Le sta în față Lumea — să-și aleagă
Un loc pentru odihnă-n ea, avînd
Drept călăuză însăși Providența.
Și mîna-n mîna ei, cu pași înceți,
Nesiguri pași, trecură prin Eden,
Pe calea lor sihastră apucînd.

S f î r ș i t

CUPRINS

<i>Prefață</i>	V
<i>Tabel cronologic</i>	LIX
Cartea întâia	1
Cartea a doua	31
Cartea a treia	73
Cartea a patra	105
Cartea a cincea	150
Cartea a șasea	191
Cartea a șaptea	230
Cartea a opta	258
Cartea a noua	287
Cartea a zecea	337
Cartea a unsprezecea	385
Cartea a douăsprezecea	425

Lector : BIANCA SCHÄCHTER.
Tehnoredactor : ELENA CALUGARU.

*Apărut 1972. Tiraj 27.660 ex. Broșate 25.160 ex.
Legate 1/2 2500 ex. Hirtie ziar de 50 g/m². For-
mate 700×920/32.. Coli ed. 26,13. Coli tipar 33.
A. nr. 2808/1972. C.Z. pentru bibliotecile mari
și mici 82—1=59.*

Tiparul executat sub comanda nr.
20.220 la Combinatul Poligrafic „Casa
Scintei”, Piața Scintei, nr. 1,
București,
Republica Socialistă România.

